

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE „CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

Dr. Constantin MOȘTOFLEI

Vasile POPA

**ROLUL UE ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII
GLOBALE**

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS
- Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorilor

Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”
București, 2008

ISBN 978-973-663-713-1

CUPRINS

ABSTRACT	6
INTRODUCERE	7
CAPITOLUL 1 STRATEGIA EUROPEANĂ DE SECURITATE - O STRATEGIE DE SECURITATE GLOBALĂ PENTRU UE	11
1.1. Necesitatea și conținutul Strategiei de securitate globală a UE	13
1.2. Repere ale aplicării noii strategii de securitate globală	21
CAPITOLUL 2 OPȚIUNI INSTITUȚIONALE ȘI ALE PESC PRIVIND APORTUL UE LA SECURITATEA GLOBALĂ. DIMENSIUNEA SECURITARĂ A PROCESULUI BARCELONA	33
2.1. PESC, instituțiile UE și securitatea mondială	33
2.2. Procesul Barcelona și implicarea UE în securitatea globală	43
CAPITOLUL 3 LĂRGIREA ORGANIZAȚIEI ȘI ROLUL NOII UE ÎN MEDIUL GLOBAL DE SECURITATE	52
3.1. Aportul Europei largite la securitatea mediului regional și global.....	52
3.2. Extinderea viitoare și noul rol al UE în securitatea mondială.....	56
CAPITOLUL 4 NOUA PEV ȘI STRATEGIA PARTENERIATELOR – PAȘI DECISIVI SPRE GLOBALIZAREA SECURITĂȚII	63
4.1. Strategia UE pentru Asia Centrală.....	68
4.2. Dimensiunea euro-mediteraneană.....	75
4.3. Strategia UE pentru Africa și America Latină.....	82

4.3.1. UE și Africa.....	82
4.3.2. UE și America Latină.....	89
CAPITOLUL 5 UE ȘI ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE CU ROL ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII GLOBALE (ONU, NATO, OSCE)	91
5.1. Contribuția UE și ONU la un multilateralism eficace..	91
5.2. UE, NATO și securitatea globală	98
5.3. Rolul UE și OSCE în asigurarea securității mondiale	105
CAPITOLUL 6 SECURITATEA ENERGETICĂ A UE – COMPONENTĂ A CONCEPTULUI DE SECURITATE GLOBALĂ	113
6.1. Politică energetică a UE.....	113
6.2. Securitatea aprovizionării energetice a UE.....	119
CAPITOLUL 7 INIȚIATIVE ALE UE PRIVIND CONTROLUL VÂNZĂRILOR, FINANȚĂRILOR ȘI TRANSPORTURILOR DE ARME. POZIȚIA COMUNĂ A UE PRIVIND VÂNZĂRILE DE ARME	126
7.1. Codul de conduită al UE în materie de exporturi de armamente.....	129
7.2. Aplicarea și revizuirea Codului de conduită al UE....	138
CAPITOLUL 8 EFORTURI EUROPENE DE ASIGURARE A ALTOR CONTROALE INTERNAȚIONALE ASUPRA VÂNZĂRILOR DE ARME. LUPTA CONTRA MINELOR TERESTRE	149
8.1. Implicarea UE în asigurarea altor controale internaționale asupra vânzărilor de arme	149
8.2. Angajarea UE în lupta contra minelor terestre	153
CAPITOLUL 9 INSTRUMENTE FOLOSITE DE UE PENTRU PREVENIREA ȘI GESTIONAREA CONFLICTELOR	159
9.1. Mecanisme, instrumente și acțiuni ale UE pentru gestionarea conflictelor	160
9.2. Instrumentele parteneriatului și cooperării.....	172
9.3. Instrumentul diplomației	181

CAPITOLUL 10 COOPERAREA TRANSATLANTICĂ ÎN SFERA SECURITĂȚII GLOBALE LA ORIZONTUL 2020	186
10.1. Securitatea mondială și cooperarea transatlantică..	187
10.2. Viitorul relației transatlantice în sfera securității globale.....	190
CAPITOLUL 11 IMPACTUL GLOBAL AL PARTENERIATULUI STRATEGIC UE – FEDERAȚIA RUSĂ	197
11.1. Acordul ruso-european de parteneriat și cooperare	198
11.2. Parteneriatul strategic UE – Rusia și securitatea globală	205
CAPITOLUL 12 COOPERAREA UE ÎN LUPTA CU TERORISMUL INTERNAȚIONAL	210
12.1. Politica activă de cooperare multilaterală în lupta cu terorismul internațional	211
12.2. O nouă strategie a UE de luptă împotriva terorismului	223
CONCLUZII ȘI PROPUNERI	235
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	242

EU's role on providing the global security

Abstract • Introduction • The European Security Strategy – a Global Security Strategy for EU • Institutional and ESDP options on EU's role on the global security. The security dimension of Barcelona Process • The organization's enlargement and the role of the new EU in the global security environment • The new ENP and the Partnership Strategy – decisive steps on globalizing the security • EU and the international organizations involved in providing the global security (UN, NATO, OSCE) • EU's energetic security – component of the global security concept • EU's initiatives on controlling the weapons' sales, finance and transport. EU's common position on the weapons' sales • European efforts on providing other international controls on the weapons' sales. The fight against the land mines • Tools used by EU for preventing and managing conflicts • The transatlantic cooperation on the global security area by 2020 • The global impact of the strategic partnership between EU and the Russian Federation • The EU's cooperation in the fight against the international terrorism • Conclusions and proposals • Selective bibliography

Our research presents the complex dimension of the role EU plays on the global security and stability, on preventing and managing crisis and conflicts, on combating non-military risks. A careful analysis of reconfiguring the role the Union plays on managing the global security grasps the security impact of an enlarged Europe, the excess of dynamism and coherence, on the new coordinated the European Security and Defence Policy develops itself, the organisation's more active presence in different theatres of actions, with relevant military and civilian capacities, the tools used for preventing and managing conflicts, amplifying the cooperation with UN, NATO and OSCE, the most recent community policies and strategies (The European Security Strategy, the Energy Strategy, the strategies for Central Asia, Africa and Latin America, etc.), renewing the strategic partnership with US, the Russian Federation and other important state actors, the contribution to the weapons' international control and the fight against terrorism.

INTRODUCERE

La faptul că este una dintre cele mai mari puteri economice, comerciale și financiare ale lumii, Uniunea Europeană îl adaugă pe acela de a reprezenta o forță unică, ce acționează la nivel global pentru a promova stabilitatea și securitatea, ducând o Politică Externă și de Securitate Comună eficace, dezvoltându-și capacitățile de apărare, îndeplinind misiuni de menținere a păcii și de luptă contra terorismului. Prin contribuția la instaurarea unui climat de securitate și stabilitate în lume, la promovarea aspectelor umane ale relațiilor internaționale, ca solidaritatea, democrația și drepturile omului, Uniunea asigură comunităților din statele sale membre să trăiască în securitate și prosperitate.

În actualul mediu internațional de securitate, dinamic și complex, plin de riscuri, cele mai periculoase fiind cele asimetrice, UE joacă un rol de major, datorită instrumentelor pe care și le-a creat și continuă să și le creeze în vederea prevenirii și gestionării conflictelor, a eforturilor de reorganizare a industriei de armament, de raționalizare a mijloacelor de securitate și combatere a riscurilor de ordin nonmilitar.

De la Comunitatea Cărbunelui și Oțelului și trecând prin noul statut de Piață comună pentru mărfuri, persoane, servicii și capital, dotată, din 1999, cu monedă unică, UE a ajuns treptat la statutul actual de organizație europeană a colaborării economice și tehnice, dar și politice, a cooperării în domeniul politicii sociale, al ocupării forței de muncă, azilului, imigrației, poliției, justiției, politicii externe și al politicii comune de securitate și apărare. O reiterare a procesului de dezvoltare a dimensiunii de securitate și apărare a UE ne duce înapoi, la summit-ul franco-britanic de la Saint Malo (1998), când a debutat, practic, viitoarea construcție europeană în domeniu.

Bazele instituționale ale Politicii Europene de Securitate și Apărare s-au pus în iunie 1999, la summit-ul Consiliului

European de la Köln, atunci adoptându-se cadrul strategic prin care Uniunea Europeană avea să-și dezvolte propria componentă de securitate și apărare. Într-un termen foarte scurt, s-au înregistrat progrese remarcabile, atât în adaptarea arhitecturii instituționale interne, cât și în realizarea capacității operaționale a UE pentru a interveni în diferite teatre de operații.

Astăzi, s-a ajuns ca Uniunea să fie ferm angajată în dezvoltarea unui profil global în arhitectura de securitate internațională, beneficiind de o viziune strategică, integrată în cadrul propriei Strategii de Securitate, cât și de instrumentele necesare asumării unui rol operațional în domeniul managementului crizelor. Acest rol a fost deja jucat de Uniune în numeroasele misiuni internaționale executate sau în curs de executare, în procesul de gestionare a situației de securitate din Balcanii de Vest, Caucaz, Asia, Africa și Orientul Mijlociu.

Asistăm, în acest fel, la un proces complex de reconfigurare a rolului pe care UE îl are în gestionarea securității globale, în fapt, de dezvoltare pe coordonate extinse a dimensiunii de securitate și apărare, susținută de operaționalizarea capacităților relevante pe această dimensiune.

Potrivit Declarației de la Laeken, din 15 decembrie 2001, Uniunea trebuie să facă față la două provocări în același timp: una de ordin intern (aducerea instituțiilor sale mai aproape de cetățeni) și alta de ordin extern, care privește realitatea de dincolo de granițele sale, unde se confruntă cu schimbările rapide ale unei lumi aflate în plin proces de globalizare. Dramatismul zilei de 11 Septembrie americane a relevat cu putere pericolul de neocolit al fanatismului religios, naționalismului etnic, rasismului și terorismului aflate în creștere, al conflictelor regionale, sărăciei și subdezvoltării.

În această lume în schimbare, continentul care a ajuns, în sfârșit, unit, care deține rolul de lider într-o nouă ordine mondială, de putere capabilă de un efect stabilizator oriunde în lume și, totodată, de model demn de urmat pentru multe țări și

popoare, fiind un spațiu real al valorilor umane, al libertății, solidarității și diversității, al democrației și drepturilor omului, se dovedește că trebuie să-și asume responsabilitățile ce îi revin în guvernarea globalizării.

„Rolul pe care trebuie să îl joace, se arată în Declarația amintită mai sus, este acela al unei puteri care luptă împotriva violenței, a terorii, a fanatismului și care nu rămâne indiferentă la nedreptățile cu care lumea se confruntă astăzi“. Prin urmare, o putere care vrea să schimbe cursul evenimentelor internaționale în așa fel încât printre beneficiari să se regăsească nu doar țările bogate, ci și cele sărace. O putere aflată în căutarea unui cadru moral pe care să se bazeze un proces de globalizare ancorat la principiile solidarității și ale dezvoltării durabile. O forță în măsură să se transforme într-un factor de stabilitate și într-un model de urmat, dată fiind noua arhitectură multipolară a lumii.

Abordarea acestor provocări implică, cum se sintetizează în respectiva Declarație, dezvoltarea unei politici externe și de apărare comune mai coerente, revizuirea misiunilor Petersburg, o abordare mai bine integrată în ceea ce privește cooperarea în domeniul polițienesc și judiciar, o întărire a coordonării în domeniul politicilor economice, o intensificare a cooperării în domenii cum sunt cel al reintegrării sociale, al mediului, al sănătății, al securității alimentare, o redefinire a competențelor, o schimbare a dinamicii europene, menținerea și chiar sporirea capacității de a reacționa la noi provocări și procese de dezvoltare, de a explora noi strategii.

Aceste cerințe își păstrează valabilitatea și la șapte ani de la reuniunea din Laeken. Pentru o Europă ce are șansa de a deveni un actor global, care trebuie să furnizeze o alternativă la noua ordine mondială, problematica securității necesită a fi asumată tranșant, amenințările la adresa securității evaluate atent și exigent, atât din punct de vedere al analizei militare, cât și în ce privește costurile pentru securitatea umană. Uniunea

înțelege pe deplin că este foarte important să-și întărească în acest sens rolul politic de o manieră constructivă, să se apropie și mai mult de cetățeanul european, dar și de cel extraeuropean, contribuind atent la eradicarea sărăciei în lume.

Întărirea rolului UE în lume în plan securitar trebuie, într-adevăr, să pornească de la respectarea naturii primei Constituții europene, care configura pe un fundament juridic independent, puternic și clar al cooperării, dezvoltării și ajutorului umanitar. Europa trebuie să-și prevadă capacități instituționale și financiare clare și puternice, pentru cele două politici ale sale, dacă vrea să fie un actor responsabil în lume. Istoria Europei se modelează pe diversitatea culturilor și limbilor sale. UE are obligația să abordeze alte părți ale lumii de o manieră responsabilă, oferind valorile sale fondatoare de democrație, egalitate, solidaritate, justiție socială, drepturi umane și toleranță, precum și ale unui atașament puternic la primatul dreptului la nivel internațional. Valorile sale, în contextul actual și viitor, trebuie să se afle în centrul relațiilor externe ale organizației. UE trebuie să promoveze un concept de securitate umană, încurajând diversitatea globală și pledând în favoarea parteneriatelor partajate între cetățenii lumii.

CAPITOLUL 1 STRATEGIA EUROPEANĂ DE SECURITATE - O STRATEGIE DE SECURITATE GLOBALĂ PENTRU UE

Strategia europeană de securitate, proiectată de Javier Solana și adoptată de Consiliul European din decembrie 2003, este un document de maximă importanță pentru UE. Inițierea sa a avut loc ca urmare a demersurilor Germaniei, care considera că necesitatea elaborării unei strategii europene globale în domeniul politicii externe și de securitate devenise tot mai presantă, în momentul reuniunii informale a miniștrilor de externe din mai 2003, de la Kastellorizo.

Însărcinarea dată Secretarului General/Înaltului Reprezentant Javier Solana, în cadrul acestei reuniuni, s-a materializat mai întâi într-o versiune ce a fost adoptată de Consiliul European de la Tesalonic, din 20 iunie 2003. Până în decembrie, s-a procedat la revizuirea sa, cu ajutorul unor institute de cercetări, dar și prin folosirea unor sinteze ale celor trei seminarii coordonate, în toamnă, de Institutul de Studii de Securitate al UE (ISS-EU)¹.

Rezultatul a fost un document perfect încheiat, care va purta titulatura stabilită de autor: „*O Europă sigură într-o lume mai bună. Strategie europeană de securitate*“. Tripleta *mediul de securitate – obiectivele strategice ale Uniunii – implicațiile politice pentru Europa*, asupra căreia se oprește documentul, formează cadrul pe care J. Solana își ordonează ideile majore despre securitatea continentului și securitatea mondială.

Argumentele peremptorii ale structurării unei strategii europene de securitate sunt incluse în preambulul documentului, unde se accentuează asupra faptului că nicio țară nu poate

face față singură problemelor complexe ale timpurilor noastre, că Europa rămâne confruntată cu amenințări și riscuri la adresa securității sale, iar declanșarea conflictului din Balcani a reamintit că războiul nu a dispărut de pe continentul nostru. Mai mult, în cursul ultimului deceniu, nu a existat regiune în lume care să nu fi cunoscut conflicte armate, majoritatea lor derulându-se mai curând în interiorul statelor, decât între ele, cele mai multe victime fiind civile.

La ora la care se concepea Strategia, reținem din introducerea acesteia, Uniunea avea 25 de state membre, o populație de peste 450 milioane locuitori și o producție ce reprezenta un sfert din produsul național brut (PNB) mondial. Dispunând de o gamă largă de instrumente la dispoziția sa, UE constituia deja un actor mondial, care în cursul ultimului deceniu își desfășurase forțele în exterior, în țări îndepărtate, ca Afganistan, Timorul de Est sau R. D. Congo. Forța organizației a crescut sensibil, astăzi, dacă luăm în considerare potențialurile celorlalte două noi state care i s-au alăturat la 1 ianuarie 2007: România și Bulgaria.

Faptul că Europa este, neîndoielnic, un actor mai credibil și mai eficace provine, în opinia autorului, din convergența crescândă a intereselor europene și din întărirea solidarității în sânul acesteia. Necesitatea edificării unei asemenea strategii derivă tocmai din aceea că „*Europa trebuie să fie pregătită să-și asume partea sa în responsabilitatea securității internaționale și a construirii unei lumi mai bune*“².

¹ Detalii asupra acestor seminarii, pe site-ul Internet al ISS-EU (<http://www.iss-eu.org>), accesat la 20 decembrie 2003.

² *Une Europe sûre dans un monde meilleur, Stratégie européenne de sécurité*, Bruxelles, le 12 décembre 2003, p.1.

1.1. Necesitatea și conținutul Strategiei de securitate globală a UE

Termenul *global*, folosit de noi în context securitar, are, în acest document, o formulare sinonimă, europeană, care nu schimbă, în esență, datele problemei: „*Uniunea este un actor mondial*”. Ca atare, așa cum am citat în această pagină, UE trebuie să fie gata să își asume responsabilități în domeniul securității globale. Mai ales că, în timp, se poate constata, cu argumentele realității, ale faptelor, cum crearea și dezvoltarea acestei organizații au constituit elemente centrale în dinamizarea noului mediu de securitate.

O strategie de securitate globală, cum se învederează a fi noua strategie a UE, este cerută de înseși riscurile mondiale (analizate în document), globale le spunem noi, și de principalele amenințări din mediul de securitate. În analiza extrem de condensată a acestui mediu, Javier Solana subliniază realitatea post Război Rece: a frontierelor tot mai deschise, care leagă din ce în ce mai strâns aspectele interne de cele externe; a libertății și prosperității oamenilor, generate de fluxurile de schimburi și investiții, de dezvoltarea tehnologiilor și promovarea democrației; a frustrării și in justiției pe care oamenii le percep că vin dinspre mondializare (globalizare); a marjei largi de manevră de care dispun astăzi grupările nonstatale pentru a juca un rol în afacerile internaționale. Toată această realitate, conchide autorul, a sporit dependența Europei și vulnerabilitatea sa, în sfera infrastructurii interconectate, din domeniile transporturilor, energiei și informației. Realitatea descrisă se suprapune însă peste cealaltă realitate, a războiului, care a făcut în lume, numai după 1990, peste un sfert de milion de victime, din care 90 la sută civili, și a dus la dislocarea a peste 18 milioane persoane, ce și-au părăsit, ca o consecință a conflictelor, căminele și țările de origine. În aceeași realitate dezarmantă se înscriu și cele 45 de milioane de oameni care mor anual de foame și malnutriție, acțiunea devastatoare a

SIDA, noile maladii care au ajuns o amenințare planetară și, nu în ultimul rând, criminalitatea și încălzirea climatică.

În acest mediu, deloc încurajator, principalele amenințări identificate de document se referă la:

- terorism, ca o amenințare strategică crescândă pentru Europa, care a devenit bază de operații și țintă pentru teroriști; cauzat de presiunile exercitate de modernizare, de crizele politice, sociale și culturale și de alienarea tinerilor care trăiesc în societăți străine, acesta are un caracter mondial și este legat de extremismul religios violent;
- proliferarea armelor de distrugere în masă, ce reprezintă amenințarea potențială cea mai importantă la adresa securității europene; sunt în cauză slăbiciunile din domeniul controlului asupra exporturilor și al prevederilor tratatelor internaționale, care ar putea fi exploatate de unele grupări teroriste;
- conflictele regionale din imediata vecinătate (Orientul Mijlociu, nordul Africii, Caucaz, Transnistria), dar și cele din zone îndepărtate, care pot genera insecuritate și instabilitate, violență, extremism și terorism, pierderi de vieți omenești și distrugerii în infrastructură și pot antrena șubrezirea statelor, amenință minoritățile etnice, drepturile și libertățile fundamentale ale oamenilor, instituțiile statale, creează oportunități pentru crima organizată, stimulează cererea de arme de distrugere în masă;
- instabilitatea statală (proasta guvernare, corupția, abuzul de putere, instituțiile slabe, lipsa de răspundere, conflictele civile), ce macină autoritatea statală din interior și poate duce la colapsul statelor și la instabilitate regională;
- crima organizată, a cărei țintă principală o reprezintă Europa, este o amenințare internă foarte importantă, care are, însă, și o dimensiune externă amplă, ce include: traficul transfrontalier de droguri, ființe umane, arme și

bani, migrația ilegală și, mai nou, pirateria maritimă; activitățile criminale se asociază cel mai bine statelor slabe sau în proces de disoluție; uneori, crima organizată domină chiar statul.

Corolarul acestor idei sintetizatoare este de cea mai mare valoare, iar Strategia ni-l oferă, într-o formă simplă și directă: conjugarea tuturor acestor elemente (terorism cu violență maximă, accesul la arme de distrugere în masă, criminalitate organizată, slăbirea sistemului statal și privatizarea forței) ar putea să expună continentul unei amenințări foarte serioase.

Și totuși, o strategie de asemenea anvergură, chiar dacă are ambiția să fie atotcuprinzătoare, nu poate intra în mulțimea detaliilor. Iată de ce vom semna, de conivență cu dr. Alexandra Sarcinschi³, că *Strategia Solana* identifică unele amenințări și vulnerabilități, însă nu oferă detalii pentru fiecare dintre acestea. Autorul documentului trece la vulnerabilități încălzirea globală și dependența energetică a Europei, dar și elemente care ar putea fi considerate mai degrabă riscuri și pericole (sărăcia, foametea, eșecul creșterii economice etc.). În prelungirea amenințărilor inventariate de Strategie (care, în viitoarea SES, prevăzută a fi lansată la sfârșitul acestui an, cunosc o altă ordine de importanță), ar fi fost, credem, util de menționat riscurile și provocările ce pot deveni amenințări. Aceasta ar adăuga repere noi eforturilor preventive.

Plecând de la amenințările identificate, Consiliul European adoptă o serie de *obiective strategice*⁴:

³ Alexandra SARCINSCHI, **Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005, pp.18-19.

⁴ Vezi colonel Dumitru MATEI, locotenent-colonel Gheorghe TIBIL, *Documentar: Reprezentarea militară la Uniunea Europeană în contextul politicii europene de securitate și apărare/ESDP*, Observatorul Militar nr.3/2005, <http://www.presamil.ro/OM/2005/03/pag%2005.htm#sus>, accesat la 20 septembrie 2007.

- *reacția la amenințări și combaterea acestora*, prin mutarea „primei linii de apărare” în afara UE și prin recunoașterea faptului că „niciuna dintre aceste amenințări nu este pur militară și nici nu poate fi combătută doar prin mijloace militare”. În consecință, UE își propune pentru viitor o abordare multilaterală a provocărilor la adresa securității;
- *construirea securității în vecinătatea apropiată*: interes major ca statele din vecinătate să fie bine guvernate și administrate; lărgirea UE nu trebuie să genereze noi linii de demarcație; sarcina UE este de a promova un cerc de state stabile, bine guvernate în partea de est a Uniunii (devin necesare dialogul și cooperarea cu țările din bazinul mediteranean, din Orientul Mijlociu și Caucaz, rezolvarea conflictului arabo-israelian fiind o prioritate strategică pentru UE);
- *fundamentarea ordinii internaționale pe multilateralism*: dezvoltarea unei comunități internaționale puternice, cu instituții funcționale, guvernate conform principiilor dreptului internațional.

Prima SES, adoptată de Uniunea Europeană la Consiliul European de la Bruxelles din 12 decembrie 2003, propune ca organizația să devină: *mai activă* - o cultură strategică în măsură să asigure o intervenție rapidă, robustă și în timp oportun, folosind instrumente/acțiuni politice, diplomatice, militare, civile și comerciale; *mai capabilă* - noua Agenție Europeană de Apărare⁵ are un rol major în dezvoltarea capacităților de

⁵ Agenția Europeană de Apărare este o agenție în domeniul dezvoltării capacităților de apărare, al cercetării, achizițiilor și armamentului, cu rol de a identifica nevoile operaționale, a promova măsuri pentru a le satisface, a contribui la identificarea și îndeplinirea oricărei acțiuni utile pentru întărirea bazei industriale și tehnologice a sectorului de apărare, a participa la definirea unei politici europene pentru capacități și armament, ca și pentru a asista Consiliul în evaluarea ameliorării capacităților militare.

apărare; *mai coerentă* - punctul forte al ESDP și CFSP este convingerea că „suntem puternici când acționăm împreună”; actuala provocare constă în a pune laolaltă și la lucru diferitele instrumente și capacități⁶.

Și, ca o confirmare a operaționalizării ferme a acestei strategii, activismul, capabilitatea și coerența organizației sunt, la cinci ani de la intrarea sa în vigoare, din acel decembrie 2003, mai mult decât relevante. Am fost martorii implicării și adaptării continue a Uniunii, mai ales pe dimensiunea ei militară. Organizația și-a dovedit valențe noi în domeniul capabilităților. Pe de altă parte, a sporit coerența de acțiune a statelor membre, aducând argumente tot mai clare asupra faptului că organizația poate interveni sinergic în gestionarea unor probleme de competență globală.

SES are pentru Uniune semnificația unui pas înainte de mare consistență pe traseul politicii externe și de securitate. Analistii europeni, dar și guvernele⁷ văd în formularea acesteia prezența consecințelor strategice ale dublei schimbări de orientare devenită necesară după 9 noiembrie 1989 și 11 septembrie 2001. Pe bună dreptate, este evidențiat jalonul pe care documentul îl pune în definiția strategică a rolului și misiunilor UE după schimbările dramatice intervenite pe scena politică și în raport cu mondializarea. În spațiul agitat al conflictului din Irak și al problemelor post-război, strategia introduce „un mesaj esențial” și probează că „UE are vocația de a vorbi pe o singură voce, când trebuie să releve riscurile și să stăpânească pericolele actuale”⁸.

Nu a scăpat ochiului atent al specialiștilor nici „maniera suverană în care strategia descrie rolul în creștere al Europei

⁶ Ibidem.

⁷ Vezi, *La stratégie européenne de sécurité*, <http://www.auswaertigesamt.de/diplo/fr/Europa/Aussenpolitik/GASP/EU-Sicherheitsstrategie.html>, accesat la 30 martie 2008.

⁸ Ibidem.

lărgite, actor dotat cu o responsabilitate mondială”, și nici enunțul pe care aceasta îl face mijloacelor ce-i permit Uniunii să-și pună în valoare ponderile politică, economică, și militară, ca și cele ale modului mai eficace și mai coerent, și cu capacități îmbunătățite, în care acționează statele membre. Aprecieri corecte au, printre cei ce analizează azi prima Strategie europeană de securitate, și cei care subliniază corelația dintre riscurile și amenințările scenei mondiale, pe de o parte, și gama instrumentelor aflate la dispoziția UE în vederea prevenirii conflictelor, gestionării crizelor și a situațiilor post-conflictuale, modul în care se definește și noțiunea globală de securitate sau cum se focalizează strategia pe punctele esențiale, fixând prioritățile și punând accentele care se impun.

Tema studiului nostru ne îndeamnă, totuși, să ne oprim mai mult asupra celui de-al treilea capitol al *SES*, și să dezvoltăm puțin implicațiile acestor aspecte securitare asupra politicii europene, tocmai pentru că este domeniul de la care rolul securitar global al Uniunii are un teren de așteptare foarte generos, pe care trebuie să-l exploateze strâns, acum și, mai ales, în viitor. Prin prisma unei asemenea evidențe, vom constata, reluând și adâncind textul, că Strategia recomandă ca organizația să fie *mult mai activă* în domeniul politicii externe, procedând de o manieră țintită și într-un evantai mergând de la instrumentele diplomatice, comerciale și politice de dezvoltare și până la intervenția militară, considerată ca ultimul recurs în materie de prevenire a conflictelor și gestionare a crizelor. Consiliul aprobă modul direct în care documentul prezintă semnificația activismului organizației: „*O Uniune europeană care își asumă responsabilități crescute și care este mai activă va fi o Uniune care va avea mai multă greutate politică*”⁹.

⁹ *Une Europe sûre dans un monde meilleur, Stratégie européenne de sécurité*, Bruxelles, le 12 décembre 2003, p.11.

În opinia unor analiști¹⁰, necesitatea de a fi mai activi în urmărirea obiectivelor strategice ale Uniunii se traduce prin etalarea unei perseverențe în atingerea acestor obiective, prin cunoașterea ansamblului instrumentelor de gestiune a crizei și prevenire a conflictelor, prin acțiunile pe plan politic, diplomatic, militar și civil, comercial și în domeniul dezvoltării. SES subliniază că politicile active trebuie să fie conduitele de a face față dinamismului noilor amenințări, dinamism ce implică o „cultură strategică proprie de favorizare a intervențiilor în amonte, rapide și, dacă este necesar, robuste“. Se argumentează, astfel, nevoia unei susțineri a acțiunilor ONU, ca răspuns la amenințările ce planează asupra păcii și securității internaționale, dar și a dezvoltării capacităților, sfârșind prin „a transforma armatele în forțe mai flexibile și mobile și (...) a le permite să facă față noilor amenințări“¹¹.

Linia de forță pe care o distinge autorul la care facem trimitere mai sus este, desigur, axată pe ideea că UE are nevoie de mai multe resurse pentru apărare și o mai bună utilizare a mijloacelor, însă trebuie să apeleze, în același timp, constant la mijloacele puse în comun, străduindu-se să evite duplicările și să reducă costurile. Acțiunile din ultimul timp dovedesc cu prisosință că organizația reușește să valorifice din plin mijloacele de gestiune civilă a crizelor, Agenția europeană de armament, capacitățile diplomatice, capacitatea sa operațională, în cadrul parteneriatului strategic cu NATO, pentru gestionarea crizelor.

Cum rolul global al Uniunii are ca piloni de susținere capacitățile reale civile și militare proprii, ni se pare temeinic susținută recomandarea de dezvoltare a acestor capacități și de

¹⁰ Andre DUMOULIN, *La sémantique de la «stratégie» européenne de sécurité, lignes de forces et lectures idéologiques d'un préconception*, AFRI, vol.VI, 2005, la http://www.afri-ct.org/IMG/pdf/afri2005_dumoulin.pdf, accesat la 25 august 2008.

¹¹ Ibidem, p.636.

exploatare mai bună a lor, ca și sublinierea necesității ca aceste instrumente să fie mai bine regrupate și coordonate, să fie întărită cooperarea UE cu partenerii săi, prin intermediul relației transatlantice, care este de neînlocuit.

De fapt, *Strategia Solana* accentuează nevoia utilizării gamei largi de instrumente de prevenire de care dispune UE și care sunt menționate de mai multe ori. Utilizarea forței armate rămâne, cum am mai arătat, ca un ultim recurs, care se face exclusiv în conformitate cu dispozițiile Cartei ONU (Capitolul VII, art. 51). Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite este cel care își asumă responsabilitatea principală a menținerii păcii și securității. Tot în paginile documentului, găsim subliniată importanța stăpânirii armamentelor pentru securitatea internă și externă a continentului, dar și importanța parteneriatului strategic dintre UE și NATO. „*Aranjamentele permanente UE-NATO, în particular dispozițiile «Berlin Plus», întăresc, se accentuează în Strategie, capacitatea operațională a UE și fixează cadrul în care se înscrie parteneriatul strategic dintre cele două organizații în domeniul gestiunii crizelor. Acestea reflectă determinarea noastră comună în a face față riscurilor noului secol*“¹².

Domeniul cooperării cu partenerii constituie, în opinia noastră, pilonul principal al eficienței acțiunii securitare a organizației pe plan global. Este motivul principal pentru care *Strategia Solana* apreciază că „*cooperarea internațională este o necesitate*“ și că „*amenințările evocate mai sus sunt amenințări comune pe care noi le împărțim cu ansamblul partenerilor noștri*“. Atingerea obiectivelor ține de relația de cooperare multilaterală din sânul organizațiilor internaționale și din cadrul parteneriatelor cu alți actori-cheie. Dar *Strategia* așază pe un loc extrem de important relația transatlantică, pe care o consideră „*de neînlocuit*“, pentru că „*Uniunea Europeană și Statele Unite pot constitui o*

¹² Op.cit., p.12.

*formidabilă forță în serviciul binelui în lume*¹³. Nu sunt omise, de aici, însă, nici celelalte repere de cooperare, care pot consolida securitatea globală: relația partenerial-strategică cu Rusia, cea de vecinătate cu statele din Orientul Mijlociu, parteneriatul cu statele Africii, Asiei și Americii Latine, precum și viitoarele relații partenerial-strategice cu Japonia, China, Canada și India, ca și cu toți cei cu care împărțim obiectivele și valorile și sunt pregătiți să le susțină.

Ca să concluzionăm, *SES* este o strategie globală, care ne prezintă, cum a precizat și ilustrat său autor, o viziune comună a amenințărilor și răspunsurilor ce trebuie aduse acestora. Documentul oferă Uniunii un așa-zis „ghid” de acțiune internațională și invită la dezvoltarea unei culturi strategice europene și a capacităților – militare, civile, diplomatice – necesare Europei pentru a interveni în mediul regional, continental și global de securitate.

1.2. Repere ale aplicării noii strategii de securitate globală

Cei cinci ani care s-au scurs de la intrarea în vigoare a noii Strategii ne oferă deja o multitudine de repere ce subliniază caracterul său de aplicabilitate globală, într-o lume plină de probleme grave, de riscuri și amenințări majore.

Avem în vedere, aici:

- adoptarea, în același decembrie 2003, de către Consiliul European de la Bruxelles, a *Strategiei europene de luptă contra armelor de distrugere în masă*;
- reluarea, în documentul finalizat, în decembrie 2004, de un grup de personalități de înalt nivel, din însărcinarea secretarului general al ONU, și intitulat „*O lume mai sigură: întreprinderea noastră a tuturor*”, a unor idei și

propuneri ale *Strategiei Solana*, cum ar fi, de exemplu, cea privind crearea unei comisii de consolidare a păcii în cadrul Consiliului de Securitate al ONU;

- sprijinirea ONU, pe baza *Declarației comune din 24 septembrie 2003 asupra cooperării între ONU și UE în domeniul gestiunii crizelor*, folosind componentele civile și militare ale PESA și realizând acțiuni de pregătire comune;
- punerea în aplicare a *Declarației asupra luptei împotriva terorismului*, adoptate de Consiliul European de la Bruxelles din 25 martie 2004, ce cuprinde șapte obiective strategice și care, împreună cu *Planul de acțiune global împotriva terorismului*, incluzând peste 70 de măsuri, elaborat după 11 septembrie 2001 și apoi revizuit, va sta la baza acțiunii comunitare contra terorismului; pe temeiul acestei declarații, vor fi create o funcție de coordonator al luptei cu terorismul și o capacitate de informații în Centrul de situații al UE și se pune problema aplicării clauzei de solidaritate în caz de atac terorist asupra unui stat membru al UE;
- adoptarea *Programului de la Haga vizând întărirea spațiului de libertate, securitate și justiție*, de către Consiliul European de la Bruxelles din 5 noiembrie 2004, ce conține ample măsuri privind lupta cu terorismul și cooperarea judiciară și polițienească;
- aprobarea, în Consiliul European din decembrie 2004, a unor documente ca: *Strategia de luptă contra finanțării terorismului*, documentul de bază preconizând luarea în calcul a problemelor luptei cu terorismul în relațiile externe ale UE, *Raportul intermediar privind crearea capacității de informații în Centrul de situații al UE*;
- trasarea (la CE de la Bruxelles din iunie 2005) a liniilor directoare ale definirii unei *Strategii de susținere asupra cauzelor radicalizării și recrutării teroriștilor*;

¹³ *Une Europe sûre dans un monde meilleur, Stratégie européenne de sécurité*, Bruxelles, le 12 décembre 2003, p.14.

- adoptarea *Raportului asupra Parteneriatului strategic al UE cu regiunea mediteraneană și Orientul Mijlociu* (de cooperare a UE cu țările din regiune în vederea instaurării păcii, prosperității și progresului, pe temeiul instrumentelor procesului Barcelona), la CE din iunie 2004;
- susținerea de către UE și a altor regiuni de importanță strategică recunoscută, cum sunt Caucazul de Sud și Asia Centrală, în planul securității și dezvoltării (iar cu aportul României - devenită, la 1 ianuarie 2007, membră a organizației europene -, și a regiunii Mării Negre, căreia Consiliul European i-a dedicat un capitol special în cadrul noii Strategii pentru Asia Centrală);
- spațiul Caucazului și Mării Caspice, foarte bogat în hidrocarburi și în facilități de transport al acestora, se leagă strâns de noua politică energetică a UE, lansată la începutul anului 2007, pentru a asigura în viitor securitatea și independența energetică a organizației, prin măsuri de creștere a utilizării combustibililor alternativi și reducere a consumului energetic, pe fondul modificărilor climatice, precum și de încurajare a competiției dintre marii producători de energie;
- Prin *Noua Politică Europeană de Vecinătate (PEVPlus)* creionată de președinția germană, în prima jumătate a anului 2007, UE este pe cale să sporească cooperarea pe multiple planuri și, în primul rând, economic, la periferia estică, fără să o excludă pe cea sudică, a Uniunii, pentru extinderea securității, stabilității și a bunei guvernări dincolo de granițele sale geografice;
- pe de altă parte, președinția portugheză a Uniunii, succesoare celei germane, aduce în atenție aspectele strategice de securitate, prin reluarea proiectului noului tratat european, a negocierilor de aderare ale Turciei, prin eforturile de rezolvare a statutului final al Kosovo,

- de încheiere a acordului de parteneriat strategic cu Rusia, de extindere a relației cu statele Africii (organizarea unui summit UE – Africa) și cu regiunile ultraperiferice ale Europei, de integrare economică mai puternică cu SUA și de întărire a relațiilor cu țările Americii Latine (un Acord de asociere cu MERCOSUR și organizarea unui summit UE - Brazilia)¹⁴;
- intensificarea, în cadrul aceleiași politici de vecinătate, a măsurilor de cogestionare a frontierelor, pentru a controla accesul imigranților dinspre sudul continentului, demers ce-l completează pe cel din 2006, de înființare a Corpului european de pază a frontierelor;
- în iulie 2007, Comisia Europeană a invitat țările maghebiene (Tunisia, Algeria și Maroc) să participe la patrulele Agenției europene de control al frontierelor (Frontex) împotriva fluxului de migranți clandestini, cu avioane și nave maritime, experți, ca și cu informații;
- operaționalizarea, până în 2007, a Forței de Reacție Rapidă a UE (FRRE);
- declanșarea, la finele anului 2004, a creării grupurilor tactice de luptă, ca parte a *Headline Goals 2010*;
- proiectarea, în 2004, și realizarea Forței Europene de Jandarmerie;
- lansarea unui program de cercetare pe 7 ani, în valoare de 1,4 miliarde euro, pentru dezvoltarea tehnologiilor necesare asigurării „homeland security“;
- trecerea la sporirea autonomiei operaționale a structurilor UE, prin crearea unor instituții și structuri militare similare celor ale NATO, în special în domeniile informațiilor strategice, comunicațiilor permanente, de supraveghere și cercetare tactică, precum și de transport și logistice la nivel strategic și tactic;

¹⁴ Sursa: Președinția portugheză a Consiliului UE, <http://www.eu2007.pt/UE/vFR/>, site accesat la 14 iulie 2007.

- operaționalizarea, până la 1 ianuarie 2005, a Agenției Europene de Apărare (EDA), ce sprijină statele membre în îmbunătățirea capabilităților de apărare în domeniul managementului crizelor;
- constituirea, pe baza hotărârii CE din iunie 2004, a unor echipe multifuncționale, rapid dislocabile, pentru managementul crizelor civile;
- crearea unei Celule civil-militare pentru conducerea unor operații civile lansate autonom, în comun sau în strânsă cooperare/conducere cu o operație militară a UE;
- operaționalizarea, în anul 2006, a Echipelor de Răspuns la Crize (Crisis Response Teams - CRT), formate din experți civili în diferite domenii (achiziții, logistică, sisteme de comunicații), care participă la misiuni de prospectare și evaluare a situației din teren (înainte de lansarea operației propriu-zise și în fazele inițiale ale acesteia), ca parte a dezvoltării capabilității operaționale în managementul crizelor civile;
- creșterea numărului și importanței misiunilor de securitate ale Uniunii;
- participarea UE la misiuni în Balcani:
 - lansarea, la 2 decembrie 2004, a operației EUFOR-Althea, cea mai importantă misiune militară condusă de UE în Bosnia și Herțegovina, ce se desfășoară cu ajutorul capabilităților de planificare, comandament și comunicații ale NATO, în baza Acordurilor Berlin Plus (6300 militari, din 22 state membre și 11 state-terțe);
 - continuarea Misiunii de Poliție a UE în Bosnia și Herțegovina (EUPM BiH), lansate la 1 ianuarie 2003, prima misiune de management al crizelor civile, care a avut ca obiectiv sprijinirea procesului de reformă și modernizarea forțelor de poliție din

Bosnia (în 2006, număra 880 persoane). Misiunea acordă și asistență în domeniul instruirii și în lupta împotriva crimei organizate și a corupției;

- încheierea cu succes a Operației Concordia, prima misiune militară lansată de UE în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (FYROM) și derulată, cu recurs la mijloacele și capabilitățile NATO, în perioada 18 martie 2003 – 15 decembrie 2003 (350 militari din 26 state membre și terțe);

- desfășurarea, între decembrie 2003 - decembrie 2005, a misiunii EUPOL PROXIMA (Misiunea de Poliție a UE în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei), o continuare în plan civil a misiunii Concordia (200 ofițeri de poliție, experți), pentru sprijinirea poliției locale în lupta împotriva corupției și promovarea standardelor europene în domeniu;

- înlocuirea, din ianuarie 2006, a misiunii Proxima din FYROM cu EU Police Advisory Team (EUPAT), având obiectiv de consiliere pentru a asigura o tranziție lină de la instrumentele PESA către proiectele comunitare, gestionate de Comisia Europeană (30 polițiști);

- participarea la misiuni în Africa:

- lansarea, la 30 aprilie 2005, a misiunii de poliție civilă *out of area* EUPOL Kinshasa (30 membri), având ca obiectiv sprijinirea activității Unității Integrate de Poliție, derivate din Acordul de la Pretoria (decembrie 2003);

- desfășurarea, între iunie 2005 și mai 2006, a misiunii civile *out of area* a UE în R.D.Congo, EUSEC Kinshasa (8 experți), pentru consilierea autorităților congoleze, în cadrul misiunii Forței de menținere a păcii a Națiunilor Unite din R.D.Congo,

pe durata procesului electoral (iunie-octombrie 2006);

- participarea la Operația EUFOR R.D.Congo (30 iulie – 30 noiembrie 2006), de sprijin al operației de menținere a păcii a Națiunilor Unite MONUC, pe timpul alegerilor din R.D.Congo (800 de militari de menținere a păcii în Kinshasa - elementul avansat și 800 în Gabon - elementul de rezervă);

- lansarea, la 18 iulie 2005, a Misiunii UE de sprijin al AMIS II (16 ofițeri de poliție, 19 experți în planificare militară și logistică și 11 observatori militari), prima misiune civil-militară a UE în folosul Misiunii AMIS II a Forței de menținere a păcii a Uniunii Africane în Sudan (care acordă asistență în procesul de creare a încrederii, protecție a civililor și ajutor umanitar, asigură îndeplinirea Acordului de încetare a ostilităților de la N'Djamena, din 8 aprilie 2004), misiune în coordonare cu NATO;

- o participarea la misiuni în Orientul Mijlociu și Asia de Sud-Est:

- desfășurarea Misiunii de Poliție în teritoriile palestiniene (EU COPPS) – Biroul UE de coordonare a sprijinului poliției palestiniene (iunie 2006 – iunie 2009), prima misiune cu caracter civil în Orientul Mijlociu, prin care UE sprijină Autoritatea Palestiniană în îmbunătățirea poliției civile și a capacității de impunere a legii și ordinii, acordă asistență în implementarea Planului de Dezvoltare a Poliției Civile Palestiniene și consiliere și sprijin pentru reforma judiciară (33 experți naționali);

- participarea la Misiunea de Asistență a UE la punctul de frontieră Rafah, EU BAM Rafah, prima misiune de securitate a UE în Orientul Mijlociu, 25 noiembrie 2005 - 25 decembrie 2006 (70 persoane, din șase țări membre și una terță);

- desfășurarea Misiunii EUJUST LEX, misiune civilă de consolidare a statului de drept în Irak (1 iulie 2005 – 30 iunie 2006), prin dezvoltarea sistemului juridic și de poliție irakian, cu furnizarea de asistență și instruire, în statele membre UE sau în regiune, pentru 770 de judecători, procurori, ofițeri de poliție și cadre din sistemul penitenciarelor irakiene (misiune coordonată de 16 specialiști la Bruxelles și 5 funcționari la Bagdad, în funcții de legătură cu autoritățile irakiene);

- participarea la Misiunea de Monitorizare din Aceh (declanșată la 15 septembrie 2005), în colaborare cu ASEAN, la solicitarea guvernului indonezian și a mișcării separatiste GAM, pentru demobilizarea și dezarmarea forțelor rebele, re poziționarea forțelor militare și de poliție și reintegrarea membrilor GAM (230 persoane neînarmate: 130 de la UE și 100 de la ASEAN);

- o participarea la misiuni în Caucazul de Sud și Europa de Est:

- executarea primei misiuni de tip „stat de drept“ a UE, în Georgia, EUJUST Themis (16 iulie 2004-15 iulie 2005), având ca obiectiv susținerea reformei sistemului juridic și sprijinul controlului și supravegherii frontierelor (13 experți civili europeni și 14 persoane din staff-ul local);

- participarea la Misiunea de asistență a UE la granița dintre R. Moldova și Ucraina (EUBAM), inclusiv în sectorul transnistrean, pentru a susține

activitățile de prevenire a traficului de persoane și bunuri, de blocare a proliferării armelor și fraudelor vamale (devenită operațională la 15 ianuarie 2006). Misiune de pregătire și consiliere a oficialilor, pentru îmbunătățirea cooperării la graniță și facilitarea schimbului de informații între cele două țări, cu mandat de doi ani, cu posibilitatea de a fi extins (un șef de misiune, 70 de experți naționali și 50 de experți locali).

Rolul jucat de aceste operații militare, civil-militare și civile ale UE în plan securitar este în continuă creștere, cum în creștere este și numărul lor (pornind de la 3 în 2003, azi se apropie de 20). Acest rol este apreciat de analiști¹⁵ ca esențial pentru securitatea Europei și din ce în ce mai important pentru cea a lumii.

Aplicând ideile Strategiei de securitate, UE confirmă, practic, că este în curs de a deveni o autoritate politică credibilă europeană. La acest lucru contribuie cu putere modul în care își consolidează imaginea sa de actor regional responsabil, după cum, pe de altă parte, multitudinea și amploarea demersurilor întreprinse în planul securității și stabilității regionale și globale au un important aport la afirmarea calității UE de putere mondială credibilă.

Imaginea sa de actor regional responsabil provine, se apreciază, din aceea că operațiile militare ale UE, mai ales, întăresc vizibilitatea PESA în Europa (reprezintă prima aplicare a PESA în teren; sunt un succes evident; permit validarea principalelor instrumente ale PESA; contribuie la ameliorarea capacităților de apărare ale Uniunii), confirmă ideea parteneriatului strategic cu un NATO puternic, dar nu exclusiv, vin să

¹⁵ Brun de SAINT HIPPOLYTE, *Quel rôle jouent les opérations militaires récemment menées par l'Union européenne dans le développement de son influence externe ?*, <http://www.diploweb.com/forum/ueopemili06126.htm>, site consultat în decembrie 2006.

completeze un dispozitiv de apărare europeană global, contribuie la construirea unei puteri mondiale credibile (prin PEV, UE trece dincolo de granițele continentului, afirmându-și o viziune strategică globală; UE propune deja un sistem de securitate global, care vrea să responsabilizeze actorii regiunii, dar și ONU în apărarea păcii și stabilității lumii; operațiile sale militare completează din plin acțiunile politice și economice).

Deși au o influență externă limitată, operațiile UE concură la a-i crea un statut nou, care depășește calitatea certă de primă putere comercială a lumii (25 la sută din comerțul mondial) și de prim furnizor de ajutor (55 la sută din totalul ajutorului pentru dezvoltare). De altfel, ceea ce propunea, în decembrie 2004, grupul de lucru al Comitetului de Analiză și de Reflecție asupra Actualității (CARA) de la Institutul francez de Înalte Studii pentru Apărare Națională (IHEDN)¹⁶ avea în vedere tocmai acest rol securitar în creștere al UE: redactarea unei Cărți Albe, „Strategia mondială a UE“, în două părți, bazată pe o strategie preventivă, reactivă și activă, restructurând relația transatlantică¹⁷:

- Strategia politică și socială a UE: multilateralism, dezvoltare durabilă și codezvoltare;

- Strategia de securitate-apărare a UE: prevenirea conflictelor (misiuni Petersberg modificate) și luptă antiteroristă/securitate mutuală, cu o largă dezvoltare a perspectivelor deschise de aplicarea art.5 al Tratatului UEO la situațiile atacurilor cu arme nonmilitare¹⁸.

¹⁶ Association des auditeurs de l'Institut des Hautes Etudes de Defense Nationale (AA-IHEDN), Raportul CARA „*Quelle Europe dans un monde en devenir?*“, decembre 2004, la <http://www.2a-ihedn.org/pdf/UE-DANS-UN-MONDE-EN-DEVENIR-DEC-2004.pdf>, site accesat la 10 martie 2005.

¹⁷Vezi Raportul CARA „*La relation transatlantique – valeurs et puissances?*“, septembrie 2004. Rapoartele CARA au fost consultate pe site-ul 2A-IHEDN.org, în luna martie 2005.

¹⁸ Vezi Raportul CARA „*PESC et PESD – ou va l'Europe?*“, janvier 2005.

Ca o concluzie a abordărilor noastre din acest capitol, am putea aprecia, alături de alți analiști ai problematicii europene, că, în noua ecuație strategică a secolului XXI, UE are o poziție privilegiată, ce se sprijină pe calitatea de organizație globală, dotată cu toate mijloacele – economice, diplomatice, civile și militare – de acțiune externă, dar și cu o viziune globală și o strategie de securitate specifică, pe eforturile sale de modernizare militar-strategică¹⁹, în condițiile unor solicitări tot mai consistente din partea altor actori internaționali, cum sunt ONU și NATO.

¹⁹ Un amplu articol pe această temă, intitulat „*De la modernité stratégique de l'Union*“, publică Nicole Gnesotto, în *EUROPE Diplomatie & Défense*, N° 10, din 1 martie 2007.

CAPITOLUL 2

OPȚIUNI INSTITUȚIONALE ȘI ALE PESC PRIVIND APORTUL UE LA SECURITATEA GLOBALĂ. DIMENSIUNEA SECURITARĂ A PROCESULUI BARCELONA

Pentru că implicarea maximă a UE în securitatea globală este o chestiune de viitor, orice analiză privind opțiunile instituționale și ale PESC în domeniu se raportează la momentul decembrie 2001, când, la Laeken, s-a convocat Convenția asupra viitorului Europei. Proiectul de Constituție europeană care s-a prefigurat atunci și s-a finalizat și semnat de statele membre în octombrie 2004, la Roma, este azi revăzut, în urma respingerii sale, prin referendum, de către Franța și Olanda. Noua sa formă, Tratatul de la Lisabona, ce ar urma să fie supusă pentru doua oară votului electoratului irlandez, după respingerea sa la primul referendum, nu ignoră, desigur, problemele securității mondiale, privite prin prisma instituțiilor comunitare, a PESC și a PESA.

2.1. PESC, instituțiile UE și securitatea mondială

PESC, se cunoaște, este o cooperare politică instituționalizată, care vizează: salvagardarea valorilor comune, a intereselor fundamentale și a independenței UE; consolidarea securității Uniunii și a statelor membre; menținerea păcii și întărirea securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei ONU și cu cele ale Actului final de la Helsinki și obiectivele Cartei de la Paris; promovarea cooperării internaționale; dezvoltarea și consolidarea democrației și a statului de drept, precum și respectarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.

Tratatul de la Lisabona introduce schimbări importante în domeniul PESA, cu impact semnificativ în aspectele securității

europene și globale: consolidarea funcției Înaltului Reprezentant, ce devine Înalt Reprezentant al UE pentru Afaceri Externe și Politica de Securitate, înființarea Serviciului european pentru acțiune externă, introducerea unui articol privind apărarea mutuală, a unei clauze de solidaritate și unei cooperări structurate permanente în sfera apărării.

Acestea se adaugă benefic realizărilor anterioare din sfera PESC: crearea sau consolidarea de structuri cum sunt Comitetul Politic și de Securitate, constituit la nivel de ambasadori și angrenat direct în pregătirea celor mai importante decizii, sau Comitetul Militar al UE, constituit la nivelul șefilor Statelor Majore și secundat de personal militar pus la dispoziție de țările membre, dar și a unor agenții independente, ca Agenția Europeană de Apărare, Institutul pentru Studii de Securitate de la Paris, Centrul de Sateliți de la Madrid.

De reținut faptul că Tratatul de la Lisabona a rezultat în urma dezbaterilor furtunoase și îndelungate ale Consiliului European de vară din iunie 2007, purtate pe marginea proiectului de mandat pentru convocarea unei Conferințe interguvernamentale care să modifice proiectul de Tratat Constituțional, respins prin referendum, în 2005, de două din statele membre. Noul document fundamental purtând această denumire, ca și pe aceea de Tratat pentru reformă (unde termenii „Constituție“, „constituțional“ sunt evitați), amendează cele trei tratate ale UE: Tratatul privind constituirea Comunității Europene, Tratatul Euratom și Tratatul Uniunii Europene, care își va schimba denumirea în Tratatul privind funcționarea Uniunii.

Pe itinerarul de elaborare a noului proiect, problematica PESA a suscitat același interes, în cadrul dezbaterilor maraton amintite mai sus, ca și aspectele legate de personalitatea juridică a Uniunii, sistemul de vot din Consiliul UE, includerea sau nu a Cartei drepturilor fundamentale în interiorul tratatului, a funcției de ministru de externe al UE, creșterea rolului parlamentelor naționale în procesul de luare a deciziilor în UE,

supremația dreptului european asupra dreptului național și distribuția competențelor între statele membre și Uniune (am dori să folosim aici termenul de „comunitate“, pentru a evita repetiția, dar Consiliul a decis ca acesta să fie peste tot înlocuit cu cel de Uniune“).

Sunt de menționat, apoi, cu titlu de importanță, realizările din domeniul surselor accesibile (a se vedea, aici, înțelegerea de la Berlin, din decembrie 2002, ce permite Europei unite să facă uz de active ale NATO în cadrul aplicării PESCA). Divergențele opționale din perioada declanșării războiului din Irak, care au marcat clar relațiile intercomunitare și mai ales transatlantice, au fost treptat depășite, statele Europei înțelegând că nu pot promova în acest fel o politică eficientă externă și de securitate comună și cu atât mai puțin să aibă influența dorită pe arena internațională.

Obiectivul global civil pentru 2008, aprobat de Consiliul European din 17 decembrie 2004, care definește jaloanele pentru anii viitori, în ce privește aspectele civile ale PESCA, și furnizează o bază solidă pentru întărirea capacităților necesare, arată, în esență, că UE este determinată de a participa responsabil la securitatea mondială, spre a face, cum subliniază Strategia Europeană de Securitate, gestiunea civilă a crizelor, care reprezintă o componentă esențială a politicii externe a Uniunii. Implicarea securitară globală va însemna: utilizarea coerentă și integrată, în largul evantai de situații de gestionare a crizelor, a instrumentelor comunitare și a instrumentelor civile ale PESCA; gestionarea civilă a crizelor din șase sectoare prioritare – poliție, stat de drept, administrație civilă, protecție civilă, misiuni de observare și susținerea reprezentanților speciali ai Uniunii; contribuția Uniunii la reforma sectorului de securitate și susținerea procesului de dezarmare, demobilizare și a reinsertiei; desfășurarea de dispozitive integrate și variabile de gestiune civilă a crizelor, care răspund nevoilor specifice din teren și contribuie la întărirea instituțiilor locale; ducerea

simultană a mai multor operații PESCA de gestiune a crizei, cuprinzând cel puțin o mare misiune civilă de înlocuire în timp scurt și în mediu de risc; concentrarea asupra capacității misiunii de a se înscrie în durată și la înălțimea calificării personalului participant în gestiunea civilă a crizelor; pentru a proba rapiditatea de reacție și pentru ca intervenția să aibă eficacitate, UE își propune ca obiectiv lansarea unei misiuni în cinci zile după aprobarea de către Consiliu a noțiunii de gestiune a crizei, iar desfășurarea capacităților PESCA civile specifice să poată fi făcută în 30 de zile de la luarea deciziei de lansare a misiunii (misiunile vor putea fi desfășurate fie autonom, fie împreună sau în strânsă legătură cu operații militare, caz în care celula civil-militară va juca un rol important); asigurarea coerenței eforturilor, printr-o repartizare de sarcini clare între Comunitate și PESCA, ca și printr-o cooperare strânsă cu Comunitatea în planificarea și executarea misiunilor civile PESCA.

Constatăm că atingerea obiectivului global civil a vizat: definirea ipotezelor de planificare și a scenariilor (până în aprilie 2005), elaborarea unui număr de ipoteze de planificare strategică ca și a unor scenarii ilustrative cheie, ca model pentru definirea capacităților necesare pentru atingerea obiectivului global 2010; elaborarea unei liste de nevoi de capacități (iulie 2005); evaluarea contribuțiilor naționale și identificarea lacunelor (sfârșitul lui 2005); desfășurarea periodică de bilanțuri asupra capacităților. Operaționalizarea capacităților adecvate de planificare și susținere a misiunilor s-a considerat o urgență, pentru ca Uniunea să poată duce apoi, simultan, mai multe misiuni. Desfășurarea obiectivului global civil 2008 s-a făcut ținându-se cont de activitățile legate de obiectivul global 2010 și cu consultarea experților altor organizații internaționale (ONU, OSCE), pentru a facilita un răspuns eficace la cererile acestor organizații, în special ale ONU.

În evoluția PESC, cercetătorii fenomenului²⁰ întrevădeau (înainte de lucrările reuniunii Consiliului European de vară din iunie 2007, care a decis reșezarea termenilor viitorului document de bază) un progres real, înregistrat pe cel puțin trei dimensiuni:

a) adâncire, din punct de vedere doctrinar, odată cu adoptarea SES, cât și legal, din perspectiva inovațiilor preconizate de Tratatul Constituțional: instituirea funcției de ministru de externe al UE și a unui serviciu diplomatic european.

b) lărgire, pe trei coordonate: *geografic*, odată cu proiectarea în afara Europei a acțiunilor externe ale Uniunii (misiunile din Congo, fâșia Gaza și Aceh, Indonezia); *funcțional*, prin abordarea și a crizelor de natură civilă - asumarea unor funcții de menținere a ordinii publice și asistență în domeniul controlului frontierelor (ex., la granița moldo-ucraineană) sau în cel al sistemului judiciar (ex., în Georgia); *extinderea UE*, care face ca pozițiile și acțiunile comune să capete un plus de legitimitate, conferită de numărul mai mare de state care li se asociază, însă în condițiile unor anumite reșezări de priorități, rezultate din preferințele marcate ale noilor membri, și cu costul inerent al îngreunării procesului de luare a deciziilor.

c) întărire, în sensul asumării unor posturi mai tranșante (vezi planul, adoptat în 2004, de constituire a unor forțe combatante capabile să fie desfășurate oriunde în lume în doar câteva zile și să reziste autonom în medii ostile vreme de cel

²⁰ Vezi dezbateră organizată de Institutul European din România și Centrul Infoeuropa, din seria Invitații IER la Infoeuropa, cu tema *Uniunea Europeană ca actor internațional*, București, 5 decembrie 2006, în sinteza Gildei Trucă, la http://www.ier.ro/Conferinte/I/Sinteya_5%20decembrie-Missiroli.doc, site accesat la 29 iunie 2008.

puțin o lună sau atitudinea mai hotărâtă adoptată de UE în problema descurajării proliferării nucleare).

Dacă dezvoltarea în continuare a PESC, și îndeosebi a subsistemului său, PESA, se lovește încă de dificultăți numeroase, atât umane (resursă care nu poate face față solicitărilor multiple, ce se întind pe spații foarte extinse, din Balcani până în Africa, de exemplu), cât și materiale (mijloace de transport strategic la distanță) și financiare (din perspectiva alocărilor pentru perioada 2007-2013), un anumit optimism pentru abordările de viitor din securitate și apărare îl dau rapoartele Consiliului, ce menționează faptul că prevederile noului Tratat Constituțional privind relațiile externe nu au fost contestate pe parcursul procesului de ratificare și, ca urmare, PESC ar putea juca un rol important în sporirea gradului de încredere în Uniune.

Același proces a demonstrat o largă susținere în toate statele membre pentru consolidarea rolului Uniunii în lume, întrucât statele membre nu mai pot exercita separat acest rol pentru cetățeni. Îmbunătățirea eficacității, coerenței și vizibilității PESC, lucrul Uniunii mai eficient, mai transparent și mai democratic în domeniile de acțiune externă și cele ale PESC/PESA depind de ratificarea Tratatului de la Lisabona cât mai curând posibil (până la finele lui 2008). Acesta pare să condenseze multe din problemele apreciate ca opțiuni fundamentale în domeniul PESC, înaintea definitivării textului Tratatului, când se credea că Consiliul și Comisia trebuie să utilizeze posibilitățile lor procedurale și organizatorice în vederea consolidării legăturilor dintre primul și cel de-al doilea pilon, prin: (a) înaintarea de propuneri comune din partea Înalțului Reprezentant și a Comisiei/Consiliului, atât în ceea ce privește PESC, cât și acțiunile externe; (b) întâlniri comune regulate între grupul de comisari însărcinați cu relațiile externe, Înalțul Reprezentant pentru PESC și delegațiile Comisiei pentru afaceri externe a Parlamentului European, cu scopul de a evalua

și coordona mai bine prioritățile strategice; (c) întâlniri comune regulate între grupurile de lucru ale Consiliului și COREPER, raportorii Comisiei și ai Parlamentului, cu scopul de a înțelege mai bine pozițiile fiecăruia; (d) utilizarea frecventă a mecanismului „Grupurilor-cheie ale UE”, ce întărește legăturile instituționale și apropie Înalțul Reprezentant pentru PESC și Consiliul, Comisia, Președinția, precum și statele membre care doresc acest lucru, dar care, totuși, pare să fie mai adecvat, în special, în ceea ce privește aspectele de politică externă care nu provoacă dezacorduri majore între statele membre și care rămân, în același timp, importante pentru un anumit număr dintre acestea; (e) împărtășirea fără rezerve a informațiilor, rapoartelor și analizelor întocmite de servicii, delegații, reprezentanți speciali, ambasade etc. ale Uniunii și instituțiilor sale, precum și ale statelor membre; (f) îmbunătățirea cooperării între Direcțiile pentru acțiuni externe ale celor trei instituții ale Comunității, prin facilitarea unor întâlniri de lucru regulate și schimburi la nivel înalt și mediu, inclusiv rotația și schimbul de funcționari publici europeni care lucrează pe probleme de afaceri externe; (g) încurajarea Comisiei să transforme delegațiile care țin de domeniul său de responsabilitate în „ambasade” ale Uniunii; (h) atribuirea automată de funcții de Reprezentant Special al Uniunii într-o țară terță Șefului delegației UE din acea țară; (i) îmbunătățirea interacțiunii între numeroasele delegații și reprezentanți și între alte instituții ale UE și delegații, miniștri de externe și ambasade din statele membre, prin organizarea de contacte și întâlniri regulate, furnizarea de asistență practică și realizarea de schimburi reciproce de personal și oficiali cu rang diplomatic din instituțiile relevante ale statelor membre²¹. Azi, constatăm că

²¹Proiect de Raport privind raportul anual al Consiliului înaintat Parlamentului European privind principalele aspecte și opțiunile fundamentale în domeniul PESC, inclusiv implicațiile financiare pentru bugetul general al Comunităților Europene, 2217(INI)2006, din 15.02.2007,

soluțiile găsite la chestiunile menționate mai sus par mai simple și mai corecte, dar singura lor calitate este că au întrunit adeziunea tuturor statelor membre și au putut fi incluse, într-o formă sau alta, în proiectul acceptat.

Experții comunitari apreciau, la începutul anului 2007, că, pentru a remedia lipsa de coerență actuală și pentru a ajusta „dezechilibrul dintre capacitate și așteptări”, Uniunea ar trebui să utilizeze toate mijloacele disponibile în domeniul acțiunii externe, cum ar fi politicile comerciale, de ajutor, politica externă și PESA, precum și dimensiunea externă a politicilor de mediu, cercetare, transport, agricultură, pescuit și afaceri interne. Pentru a garanta prosperitate și siguranță, se aprecia că este necesar să se acorde prioritate unui număr limitat de domenii, cum ar fi: securitatea umană și lupta împotriva terorismului, gestionarea migrației, securitatea energetică, schimbările climatice, neproliferarea armelor de distrugere în masă, precum și contribuția Uniunii la diminuarea sărăciei și o mai bună dezvoltare economică și durabilă într-o lume globală care răspunde mai bine dorințelor și preocupărilor cetățenilor europeni, precum și așteptărilor acestora, cu privire la rolul pe care Uniunea urmează să îl joace în domeniul afacerilor externe.

Aceiași experți considerau că acțiunea externă a UE ar putea beneficia de participarea unui număr mai mare de femei în posturi de conducere, inclusiv în domeniul PESC, că ar fi nevoie de o actualizare a Strategiei de securitate a Uniunii, menținând dubla abordare politico-militară a acesteia și concepțiile sale de bază privind implicarea preventivă și multilateralismul efectiv, încorporând și siguranța energetică, schimbarea climaterică și împiedicarea răspândirii sărăciei în lume, ca pro-

Comisia pentru afaceri externe a Parlamentului European, la <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do%3FpubRef%3D-//EP//NONSGML%2BCOMPARL%2BPE-382.414%2B03%2BDOC%2BWORD%2BV0//RO%26language%3DRO>, accesat la 9 aprilie 2007.

vocări majore pentru securitatea europeană. Această sugestie va deveni curând realitate: o nouă SES s-a anunțat că este deja în lucru, urmând a fi supusă aprobării summit-ului Uniunii, de la finele anului în curs.

Între temele de abordat la nivelul structurilor de conducere ale UE în 2007, s-a situat și dimensiunea importantă de politică externă a problemei siguranței energetice, inclusiv dependența Uniunii de energie și de alte aprovizionări strategice din țări și regiuni cu un grad de instabilitate din ce în ce mai mare, precum și a problemei accesului la surse alternative și dezvoltarea de surse alternative, ca și a respingerii oricărei restricții în materie de aprovizionare energetică, ca instrument politic.

Creșterea rolului UE în asigurarea securității globale depinde, într-o măsură foarte mare, de contribuția sa la întărirea guvernării globale, a instituțiilor internaționale și a valorii dreptului internațional, de modul în care sunt implicate China și India, ca puteri în ascensiune, precum și Rusia, în ceea ce privește asumarea responsabilității pentru starea guvernării globale și soluționarea provocărilor globale, precum și de rolul esențial pe care ar trebui să-l joace partenerii transatlantici, împreună, în acest context.

Aportul la securitatea globală impune Uniunii să facă mult mai mult din perspectiva unei acțiuni externe dedicate opririi răspândirii sărăciei în lume, luptei împotriva stigmatizării și discriminării și combaterii bolilor grave, practic menținându-și angajamentele luate pentru realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului. În același timp, părți ale acțiunii externe a Uniunii, atât în relațiile cu țările de origine, cât și cu țările de tranzit, cu implicații securitare importante, sunt și problema stopării imigrației ilegale, pentru care cooperarea ar trebui să fie intensificată, în special cu statele africane, ca și punerea în aplicare efectivă a drepturilor omului, a clauzelor de neproliferare și antiterorism în acordurile de orice natură cu

țările terțe, evitând modificările ad-hoc, pentru a asigura coerența și eficiența necesare, sau, în ceea ce privește noua stabilitate, preaderarea, Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (ENPI) și Inițiativa privind capacitățile de apărare (DCI), asigurarea de asistență tehnică și financiară țărilor terțe pentru a le ajuta să își onoreze angajamentele luate.

Desigur însă că dorința UE, de a se afirma ca actor global, se lovește de opreliști serioase, una dintre acestea fiind tocmai finanțarea PESC/PESA. Cuantumul total de 174 miliarde euro, alocat pentru PESC pentru perioada 2007-2013, este insuficient, deși finanțarea PESC stabilită pentru 2007, care se ridică la 159,2 milioane euro, e mult mai bună, în comparație cu alocările anterioare de fonduri. În acest sector, intrarea în vigoare, la 1 ianuarie 2007, a noului Acord interinstituțional privind disciplina bugetară și buna gestiune financiară a sporit participarea Parlamentului la procesul de luare a deciziilor privind PESC și permite un control democratic mai intens al acțiunilor externe ale Uniunii.

Poate că, într-adevăr, noul Acord interinstituțional ar fi trebuit să prevadă, în mod specific, finanțarea costurilor comune ale operațiunilor militare în cadrul PESA din bugetul Comunității, întrerupând astfel practica existentă de a recurge la bugetele auxiliare ale statelor membre sau la fondurile inițiale.

De altfel, cum constată și specialiștii²², noul Acord interinstituțional nu modifică regulile existente privind operațiunile PESA, cum ar fi principiul “costs lie where they fall” (costurile sunt suportate de țările care angajează personalul) sau oricare alte astfel de aranjamente ad hoc, ca așa-numitul „mecanism ATHENA”, ceea ce perpetuează povara financiară asupra acelor state membre care au cea mai mare contribuție la fața locului, punând astfel în pericol participarea viitoare la operațiunile PESA și crearea unei situații care ar putea fi ușor evitată prin finanțarea unor astfel de operațiuni din bugetul UE.

²² Ibidem, pct.36.

Văzute dinspre Parlamentul European al anului 2008, eficacitatea, coerența și vizibilitatea PESC se sprijină pe îmbunătățirile aduse de Tratatul de la Lisabona în ceea ce privește acțiunea externă, PESC și PESA, viitoarea PSAC, pe faptul că noul tratat consolidează în mod semnificativ acțiunile externe ale Uniunii și rolul său în relațiile internaționale, îmbunătățește capacitatea UE de a acționa eficient la nivel mondial. În noua sa titulatură, Înaltul reprezentant va fi și vicepreședinte al Comisiei și președinte al Consiliului miniștrilor afacerilor externe, care va conduce PESC și PSAC, asigurând coerența acțiunii externe a organizației.

2.2. Procesul Barcelona și implicarea UE în securitatea globală

În mod cert, implicarea UE în securitatea globală își are germele înainte de 11 septembrie 2001, în anul 1995, când, prin declarația de la Barcelona, s-a dat startul în procesul de apropiere a nordului de sudul Mediteranei. Liderii europeni au putut constata, mai apoi, că în această vecinătate geografică sunt riscuri și amenințări în creștere, iar slăbiciunile mari ale statelor de la sudul Mării Mediterane pot afecta pacea, stabilitatea și securitatea continentului, dezvoltarea sa sigură. Se remarcă acum apariția unei noi viziuni globale asupra securității, pe aceste coordonate geografice, în momentul în care, cum apreciază specialiști arabi²³, miza securității și stabilității se schimbă, solicitând elaborarea unei strategii globale în cadrul „politicii mediteranene reînnoite” din 1990. Europa constată că, pentru a-și prezerva viitorul, este necesar să confere parteneriatului euro-mediteranean o dimensiune securitară și că numai un adevărat contract de dezvoltare între cele două maluri ale

²³ Prof. Khalifa CHATER, *Asymetrie et securite globale*, <http://www.geographie.ens.fr/sanmarco/cours9/EuromescoAsymetrieSecuriteglobale.pdf>, site accesat la 21 iulie 2008.

Mediteranei ar putea asigura o securitate globală, colectivă și negociată, în regiune.

Momentul Barcelona subliniază, practic, importanța strategică a Mediteranei și ideea că pacea, stabilitatea și prosperitatea regiunii se află printre primele priorități ale Europei. Situată pe falia strategică islamică, Mediterana este o frontieră asimetrică generatoare de tensiuni și conflictualitate, iar dezvoltarea și adâncirea, în spațiul adiacent acesteia, a unor parteneriate strategice euro-mediteranene²⁴ poate facilita obținerea unor avantaje reciproce economice, sociale, politice și militare, dar și asigura investigarea mediului ostil, pentru cunoașterea cauzelor reale ale pericolelor și amenințărilor, prevenirea crizelor și conflictelor și consolidarea securității.

Actorii politici intuiesc corect soluția îndiguirii - prin sprijinul de dezvoltare a unui spațiu - a migrației necontrolate, clandestine, care periclitează Europa, mascând mișcarea ascunsă a terorismului integrist spre statele Occidentului. Judecând obiectiv procesul Barcelona, analiștii prezentului observă riguros cum acesta a încercat să conjuge datele comerciale cu cele securitare, în construcția spațiului euro-mediteranean²⁵, atunci când a fost tot mai evident că ordinii bipolare i-a succedat o „dezordine mondială”.

Viziunea unei noi ordini mediteranene pleacă, potrivit analistului arab Khalifa Chater, de la trei concepte utilizate pentru a formula această miză strategică a procesului Barcelona:

a) pacea - Declarația de la Barcelona prețuiește normele, definite de ONU, de bună conduită între state, egalitatea în drepturi a popoarelor și dreptul lor de a dispune de ele însele;

²⁴ Referiri la falia strategică islamică, UE și problematica parteneriatelor strategice face gl.bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, în consistentul studiu **Dinamica parteneriatelor**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p.10 și urm.

²⁵ Prof. Khalifa CHATER, op.cit., p.1.

b) stabilitatea - deși această noțiune nu este deloc precizată în declarație, ea trebuie subînțeleasă, de îndată ce, la unele Consilii anterioare Barcelonei (Essen, decembrie 1994, de exemplu), s-a evocat pericolul integrist din țările musulmane și îngrijorarea față de progresia forțelor extremiste și integriste în multe state ale Africii de Nord);

c) securitatea – termen considerat privilegiat al acestui triptic, pentru că Declarația definește marile axe ale unei securități regionale: neproliferarea nucleară, chimică și bacteriologică, prevenirea proliferării nucleare, chimice și bacteriologice în Orientul Mijlociu și a acumulării excesive de arme convenționale, recomandarea făcută țărilor din Orientul Mijlociu de „a se abține să dezvolte o capacitate care le depășește nevoile legitime de apărare“.

Parteneriatul euro-mediteranean sau Procesul Barcelona a adus schimbări benefice în cadrul statelor partenere, atât în domeniul politicii și al securității, cât și în cel economico-financiar și social-cultural, imprimând un caracter sistematic și substanțial dialogului și cooperării acestora cu statele Uniunii și abordând într-o relație de parteneriat bi- și multilateral interesele părților semnatare. Obiectivele generoase ale Procesului Barcelona includ, în primul rând, componenta securitară: crearea unui spațiu comun de pace și stabilitate în arealul euro-mediteranean, a unui parteneriat politic și de securitate, dar aceasta este intim legată de celelalte două și amplificată de acestea: crearea unei zone de prosperitate, prin stabilirea treptată a unei zone de liber schimb între UE și statele partenere, cât și între statele partenere, obiectiv însoțit de un sprijin financiar substanțial din partea UE (parteneriatul economic și financiar), și dezvoltarea resurselor umane, promovarea schimburilor culturale și apropierea popoarelor din regiune, dezvoltarea unei societăți civile libere (parteneriatul social, cultural și umanitar).

Ceea ce stabilește Consiliul European din iunie 2004 de la Bruxelles va reprezenta o substanțializare puternică a procesului Barcelona: instituirea Parteneriatului strategic UE – Orientul Mijlociu. Reuniunea aprobă, acum, raportul privind „*Parteneriatul strategic dintre Uniunea Europeană, regiunea mediteraneană și Orientul Mijlociu*“, inițiativă care va spori cooperarea dintre părți, va favoriza pacea, prosperitatea și progresul în regiune, toate pe fundamentele instrumentelor procesului Barcelona. Concret, lansarea acestui parteneriat înseamnă punerea în operă a strategiei globale a UE pentru regiune, ce va marca definitiv acțiunea ulterioară a UE, contribuția sa complementară, însă autonomă, la inițiativa SUA intitulată „Marele Orient Mijlociu“.

Această strategie are mai multe coordonate: atragerea la parteneriatul strategic în principal a țărilor Africii de Nord și Orientului Mijlociu; dorința ca parteneriatul să fie piatra unghiulară a strategiei, iar strategia să țină seama de particularitățile și nevoile fiecărei țări din regiune, fără ca obiectivul să fie acela de a aplica o metodă unică; strategia să răspundă preocupărilor țărilor din regiune, luând în considerare conflictul din Orientul Apropiat și chestiunea Irakului; strategia să se bazeze și pe structurile zonale existente (exemplu, parteneriatul euro-mediteranean și conlucrarea cu Consiliul de Cooperare din Golf); prin acesta să se asigure o viziune largă privind conceptul de securitate, care să răspundă preocupărilor interne ale regiunii (șomajul și subdezvoltarea economică, de exemplu); strategia să încurajeze progresul pe calea democrației și respectului drepturilor omului; să se realizeze un angajament pe termen lung, coerent, pus în aplicare cu fermitate și pragmatism.

Revederea documentelor parteneriatului respectiv reliefează existența în cuprinsul lor a unor obiective și principii de bază ale UE în ceea ce privește strategia pentru regiunea Mediteranei și a Orientului Mijlociu:

- mai întâi, obiectivul promovării unei zone comune de pace, prosperitate și progres, menținerii unor relații strânse, fondate pe cooperare și care să răspundă, în măsura posibilului, cererilor ce vin din regiune;

- apoi, realizarea strategiei de parteneriat cu prioritate între UE și țările din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu;

- rezolvarea completă a conflictului arabo-israelian, ca prioritate strategică; progresul în cadrul procesului de pace din Orientul Mijlociu nu trebuie să fie o condiție prealabilă pentru realizarea de reforme în regiune și invers, iar cele două dimensiuni ale procesului să fie urmărite în parteneriat cu egală determinare;

- parteneriatul va fi un angajament durabil și pe termen lung;

- prin parteneriat, va fi consolidat dialogul politic al UE cu regiunea;

- UE va folosi dialogul din cadrul parteneriatului pentru a-și exprima poziția în ceea ce privește respectarea drepturilor omului și a statului de drept;

- promovarea acțiunii de cooperare în combaterea terorismului, armelor de distrugere în masă și în vederea neproliferării;

- Uniunea va conlucra cu partenerii din regiune pentru sprijinirea reformelor în domeniile economic, politic și social, printr-un angajament, alături de intervențiile publice și civile, și ținându-se seama de cadrul definit prin raporturile pertinente ale PNUD asupra dezvoltării umane în termeni de educație, libertăți fundamentale și consolidare a drepturilor femeilor;

- consolidarea dialogului cu regiunea în probleme de securitate, inclusiv în ceea ce privește inițiativele statelor partenere mediteraneene în cadrul politicii europene de securitate și apărare, pe de o parte, și, pe de altă parte, în ceea ce privește relația NATO – UE;

- modernizarea cadrului regulamentar și liberalizarea importurilor și exporturilor care să permită UE să acționeze în favoarea adeziunii la OMC a țărilor din regiune, ceea ce va favoriza ameliorarea mediului întreprinderilor;

- UE va coopera strâns cu Statele Unite, ONU și cu alți factori externi în realizarea acestor obiective.

Realizarea acestor obiective era obligația UE, dar ele urmau să implice și parteneriatul euro-atlantic (cu toate diferențele de opinii și chiar opoziția unor state membre privind intervenția militară din Irak ori lipsa de unitate în problema soluționării conflictului arabo-israelian), să se sprijine pe cooperarea cu Rusia și cu alți actori din regiune sau interesați de regiune. Estimările asupra depășirii acestor greutăți, făcute de cercetătorii Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate²⁶, sunt optimiste, deși se apreciază că punerea în aplicare a acestor obiective ale UE de parteneriat strategic cu regiunea Mediteranei și cu Orientul Mijlociu nu va fi ușoară.

Astăzi sunt semne că voința politică europeană existentă, de punere în operă a unui parteneriat strategic cu Orientul Mijlociu, este pe cale să dea rezultatele așteptate. Rezolvarea situației din Orientul Mijlociu își are cheia în soluționarea conflictului arabo-israelian din Orientul Apropiat. Ultimele dezvoltări ale dialogului diplomatic aduc, după o lungă perioadă în care au existat neconcordanțe între punctele de vedere europene și americane asupra modului de soluționare a ostilităților, o perspectivă de finalizare, care nu poate decât să bucure Europa, la frontierele căreia a trenat atâta timp conflictul. La aceasta se pare că au contribuit atât decizia Uniunii de a numi un reprezentant al său pentru procesul de pace din Orientul Mijlociu, cât și angajamentul luat pentru reconstrucția economică a regiunii, elemente care au dat, practic, o șansă păcii și reușitei reformelor pe care UE vrea să le înfăptuiască în regiune.

²⁶ Gl.bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **op. cit.**, p.11.

Trebuie însă să mai subliniem aici că Procesul Barcelona a căpătat noi accente securitare, în contextul realităților post 11 septembrie, ce au apropiat mult SUA de Europa, în pofida unor defecțiuni care au marcat, periodic, relația transatlantică. Interesul ambilor actori internaționali pentru pacea, securitatea și dezvoltarea democratică a Orientului Mijlociu, materializat în dezvoltarea relației transatlantice, s-a dovedit foarte benefic pentru mediul de securitate al lumii arabe.

Politica pe termen lung a SUA față de Orientul Mijlociu a fost lansată la 6 noiembrie 2003, într-un discurs al președintelui Bush, ținut la Fondul Național pentru Democrație, prin care anunța că mișcarea globală pentru libertate și democrație va avea drept țintă principală această regiune a crizelor, conflictelor și contradicțiilor de tot felul, din care s-a ridicat pericolul fundamentalist ce amenință lumea.

Proiectul de revolutionare a Orientului Mijlociu prin transformarea Irakului post-Saddam într-o democrație autentică promite, așa cum subliniază un analist politic român²⁷, să atingă unele din cauzele originare ale terorismului. De fapt, inamicul Statelor Unite nu este Bin Laden, ci amalgamul exploziv de opresiune politică, intoleranța religioasă, ruina socio-economică a lumii arabe, adică toate acele elemente care, conjugate, produc radicalismul arabo-islamic. Agenda transformativă neoconservatoare propune angajarea puterii unipolare a Statelor Unite într-un proiect major de inginerie socială care vizează liberalizarea/democratizarea forțată a Orientului Mijlociu, prin reformarea acelor elemente-cheie care alimentează radicalismul arabo-islamic.

Noua politică și strategie de viitor americană pentru Orientul Mijlociu leagă securitatea lumii și consolidarea democrației de stoparea violenței, încetarea stagnării și răspândirii

²⁷ Octavian MANEA, *Revoluția neoconservatoare*, <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/113/art7-manea.html>, accesat la 23 februarie 2008.

armelor cele mai letale. Strategia de Securitate Națională Democratică, prezentată cu același prilej, cuprinde chiar un capitol referitor la lărgirea democrației în străinătate, inclusiv în Lumea Islamică, în care se apreciază că, pentru democrați, transformarea Orientului Mijlociu lărgit - arcu vast al agitației întinse din Africa de Nord până în Afganistan – este principala provocare a zilelor noastre. Mai mult ca oricând, precizează documentul, se impune o schimbare fundamentală de strategie, dacă se așteaptă o confruntare cu forțele ce au creat legăturile între terorism, statele care au eșuat, regimurile ticăloase și armele de distrugere în masă. O asemenea schimbare impune abandonarea politicii standardului dublu, practică până acum, ce desconsidera sau ignora nevoia de democrație și drepturile omului în regiune pentru binele unei false stabilități.

Analiștii occidentali²⁸ cred, privitor la democratizarea Orientului Mijlociu, că acesta este un proiect de importanță istorică, al cărui rezultat nu poate fi predeterminat. Cel puțin două elemente vor fi indispensabile pentru succesul său: ca disoluția tiraniei și a mișcărilor bazate pe violență din țările Orientului Mijlociu să fie înțeleasă drept o precondiție ce precede stabilirea unui guvern reprezentativ funcțional, iar în al doilea rând, realizarea unei largi coaliții internaționale, și în primul rând a alianței americano-europene, care va juca un rol determinant, ca acela pe care Alianța Nord-Atlantică l-a avut în destrămarea Uniunii Sovietice.

Din vecinătatea lumii arabe, Europa vede mult mai bine că amenințările cele mai grave pentru continentul european, și nu numai, le reprezintă absența democrației și a prosperității în Orientul Mijlociu. Uniunea Europeană, cred autorii la care facem trimitere, suferă din cauza stagnării economice, a declinului îndelungat al demografiei și a fost confruntată cu desta-

²⁸ Norman A. BAILEY, Criton M. ZOAKOS, *După sfârșitul istoriei*, <http://www.neweuropereview.com/Romanian/Dupa-sfarsitul-istoriei.cfm>, accesat la 17 noiembrie 2004.

bilizarea provocată de creșterea rapidă a populației musulmane, geamănă cu proximitatea haosului social, economic și politic al dezintegrării vecinilor arabi. Un Orient Mijlociu democratic din punct de vedere politic și economic ar fi, deci, cea mai logică soluție la problemele europene, ce ar pune capăt aflului masiv de imigrație ilegală și ar stopa radicalizarea enclavelor musulmane din Europa, aducând în viitor parteneri de prosperitate economică, deschiși ideilor de comerț și investiție. Deși proiectul democratizării Orientului Mijlociu - soluția prin excelență a problemelor economice și de securitate ale Europei – a trebuit să fie dezvoltat și propus de americani, Europa trebuie să continue a sprijini democratizarea Orientului Mijlociu, pentru că are în aceasta un interes vital.

CAPITOLUL 3 LĂRGIREA ORGANIZAȚIEI ȘI ROLUL NOII UE ÎN MEDIUL GLOBAL DE SECURITATE

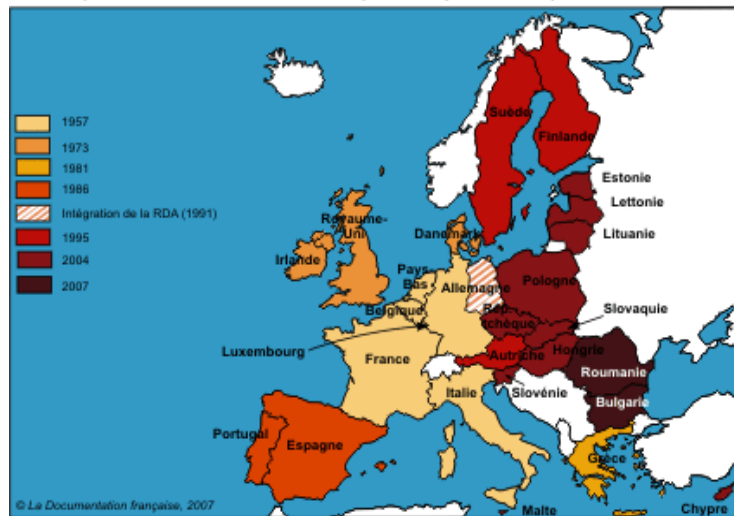
Etapa cea mai concludentă ce leagă procesul de extindere a UE de noul său rol în mediul global de securitate este aceea a primirii în Uniune, în 2004, a celor 10 state, moment prelungit, la 1 ianuarie 2007, cu intrarea în organizație a României și Bulgariei.

Extinderea amplă spre Est a Uniunii, dar și a NATO a constituit un proces de cooptare de noi membri, însă și unul de creștere a capacităților și potențialelor pentru combaterea gravelor pericole și amenințări actuale la adresa securității continentale și globale.

3.1. Aportul Europei lărgite la securitatea mediului regional și global

Din punctul de vedere al majorității zdrobitoare a analiștilor, creșterea dimensională atât de consistentă a UE, într-un timp atât de scurt, a avut un aport important la stabilitatea regiunii Balcanilor. Pe de altă parte, aceasta, asociată unei tendințe mai largi de integrare, care alătură lărgirea UE de întărirea OSCE, a fortificat platforma comună de acțiune pentru sprijinirea proceselor de democratizare și stabilizare a Balcanilor Occidentali și racordarea europeană a statelor din vecinătatea UE extinse, state cuprinse în acest concept generos, prin care se evită crearea de noi linii de separare, noi falii strategice și se afiliază candidatele la un set de valori comune, la un spațiu amplu de cooperare și stabilitate.

Les étapes de la construction européenne (1957-2007)

Etapele lărgirii Uniunii Europene (1957-2007)

Sursa: <http://www.ladocumentationfrancaise.fr>

Deși, la ora mării extinderi, se considera că lărgirea în sistemul actual ar putea fi un obstacol pentru buna funcționare a instituțiilor, ca și pentru dezvoltarea politicilor comunitare, pentru adaptarea acestora la nevoile unei Europe având un număr aproape dublu de state membre, documentul Agenda 2000 din 1997 și pachetul legislativ adoptat în 1999 lansaseră deja semnalul reorientării politicilor agricole și a celei structurale, al ajutoarelor de preaderare și perspectivelor financiare ale Uniunii, astfel încât acestea să ia în considerare provocarea lărgirii. Participarea noilor state membre la gestionarea în comun a crizelor regionale a dat un nou impuls întăririi climatului de securitate și stabilitate, reformelor și dezvoltării din toate țările Europei Centrale și de Sud-Est.

Noua stabilitate instaurată de dubla extindere a UE și NATO, apreciam într-un studiu realizat în același an²⁹, se sprijină pe valoarea adăugată a fiecărui stat admis în 2004, iar nu pe problemele pe care acestea le aduc cu ele sau pe care le-ar putea crea ulterior. Oportunitățile și stabilitatea ajută la transformarea radicală a societăților și economiilor, a statelor și regiunii în ansamblu. Împreună, statele vechi și noi construiesc o nouă ordine politică, bazată pe cooperare, pace, democrație, ce ajută foarte mult la dezvoltarea regiunii, la edificarea împreună a unui viitor comun.

Orice efort, oricât ar fi de mare, pentru adaptarea funcțională a organizației, după această lărgire, va fi răsplătit de plusul de capacitate câștigat în rezolvarea problemelor europene specifice, în continuarea extinderii, în soluționarea conflictelor etnice și religioase, controlul migrației populaționale, al traficului de arme și droguri etc.

Zona Balcanilor, care include încă spații albe pe harta celor două organizații, sporește, cu fiecare nouă primire în rândul membrilor lor, eforturile statelor regiunii de creare a unui mediu sigur, stabil, de promovare a sistemelor democratice, a bunăstării economice și sociale, permite o cooperare mai strânsă în sectoarele vitale ale luptei cu terorismul și controlului fluxurilor migratorii, ceea ce contribuie la înlăturarea deficitului de stabilitate existent.

Concluzia aceluși studiu, care își menține în continuare valabilitatea, este că o Europă mai activă și mai operativă în fața sfidărilor actuale și viitoare, a amenințărilor asimetrice globale și transnaționale, care va accede pe deplin la o dezvoltare durabilă, va fi aceea care nu exclude de la propriile activități nici unul din statele spațiului european și euro-atlantic, cu atât mai puțin ale spațiului balcanic. Numai reîntregită, prin adunarea la sine a tuturor statelor de la țărmul Adriaticii la cel

²⁹ Dr. Nicolae DOLGHIN, Vasile POPA, **NATO și UE. Determinări și finalități**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.

al Mării Negre, Europa va reuși, beneficiind de virtuțile UE și NATO, să fie cu adevărat liberă, prosperă, pașnică și stabilă, să aibă o participare eficientă, constructivă la securitatea globală.

Toate modificările din strategia UE privind viitoarele primiri de membri pleacă de la această etapă largă de integrare (10+2 state), din perioada 2004-2007, care oferă cea mai bogată experiență asupra lărgirii organizației, de la situația noilor candidați sau potențiali candidați, conjunctura economică a țărilor membre și evoluția poziției Uniunii în lume, ca și de la factorii ce se află la originea rectificărilor strategiei respective. Chiar dacă, din 2006, nu se mai vorbește despre „capacitatea de absorbție a Uniunii“, ci despre cea „de integrare în Uniunea Europeană“, procesul de extindere continuă, pentru că „unirea face puterea“, iar o Uniune mai puternică are mai multe posibilități de a gestiona pacea și securitatea continentală și globală. Constatăm însă că nici *Strategia de lărgire 2006-2007*, care pleacă de la o politică a extinderii graduale, aplicate cu prudență, nu face rabat de la exigență, rigoare, echitabilitate și legitimitatea democratică a procesului.

Provocările principale din sfera procesului de extindere, la care Uniunea a trebuit să facă față în 2007, din punct de vedere al securității și stabilității UE, au vizat, punctual, potrivit documentelor oficiale³⁰: reglementarea globală a problemei cipriote și a reunificării insulei, sub egida ONU; începerea negocierilor de adeziune cu Croația și Turcia, care satisfac global criteriile de la Copenhaga (fiecare din cele două țări a întreprins reforme, doar că într-un ritm mai încetinit Turcia, ceea ce a obligat Comisia să-i recomande o continuare a eforturilor și accelerarea ritmului reformelor); concentrarea Croației asupra alinierii la acquis-ul european, a reformei judiciare și a administrației publice, asupra luptei cu corupția și

³⁰ Vezi *Stratégie d'élargissement 2006 - 2007: Défis et Capacité d'intégration*, la <http://europa.eu/scadplus/leg/fr/1vb/e50025.htm>, accesat la 4 mai 2008.

reformei economice, asupra cooperării regionale și a relațiilor de bună vecinătate, esențiale în soluționarea aspectelor bilaterale nereglate, ca și, în mod special, a chestiunii dreptului minorităților și a întoarcerii acasă a refugiaților; consimțirea Turciei asupra eforturilor vizând libertatea de exprimare, libertatea cultelor, drepturile femeilor, ale minorităților și sindicatelor, întărirea controlului democratic civil al puterii militare și armonizarea aplicării legislației și practicilor judiciare, ameliorarea situației economice și sociale în Sud-Est și a drepturilor populației kurde, normalizarea relațiilor cu ansamblul statelor membre; intensificarea de către FYROM a ritmului reformelor, în special în domeniile poliției și judiciar, al luptei contra corupției, și aplicarea integrală a ASA (Acordului de Stabilizare și Asociere) și a acordului de la Ohrid; întărirea apropierei UE de țările candidate potențiale cu aplicarea ASA (cazul Albaniei) sau avansul în negocierile ASA cu Bosnia și Herțegovina, Muntenegru și Serbia, ajungerea Serbiei la un consens asupra statutului Kosovo, prezervarea stabilității sale macroeconomice, susținerea de către UE a procesului de reglementare a statutului Kosovo și a reformelor necesare a fi desfășurate.

3.2. Extinderea viitoare și noul rol al UE în securitatea mondială

Fiecare nouă extindere, este un fapt dovedit, are un impact puternic în securitatea, unitatea și stabilitatea întregului continent, contribuie la crearea unei Europe întregi, libere și pașnice, dar influențează deopotrivă stabilitatea și securitatea lumii.

Alăturându-și disponibilitățile securitare ale NATO, Uniunea, care numără, acum, o populație de aproape 500 milioane oameni și acoperă un teritoriu uriaș, dispune de o capacitate politică și structurală superioară, propice consolidării echilibrului geostrategic în sfera stabilității și securității

mondiale. În pofida atâtor probleme specifice, derivate din extindere - ajutor pentru Europa Centrală și de Sud-Est, conflicte etnice, terorism, proliferarea ADM, controlul migrațiilor, traficul de arme, droguri, ființe umane etc. -, care i-ar putea afecta funcționalitatea și stabilitatea, Uniunea găsește resursele de a se consolida și a prospera economic și social, tehnic și cultural, de a-și fortifica securitatea și stabilitatea, de a asigura combaterea eficientă a complexității și varietății riscurilor din mediul continental și global.

Studiind în profunzime perspectiva, specialiștii europeni estimează că extinderea spațiului european unic, inclusiv în perimetrul balcanic, prin acceptarea a noi state din Balcanii de Vest în UE, urmează să consolideze stabilitatea și securitatea continentului, organizația obținând capacități sporite de a umple acele „găuri negre“ de pe harta regiunii, cum este autoproclamata republică transnistreană, ce au efect destabilizator, destructurant pentru unitatea și integritatea Europei.

După Michel Gaspard³¹, o analiză a situației actuale a candidaților oficiali la intrarea în UE (Croatia și Macedonia) și potențialilor candidați (Albania, Bosnia-Herțegovina, Serbia, Muntenegru) demonstrează că aceste largiri eventuale pun probleme politice, dar și economice, ținând cont de marea diversitate de situații a acestor state. Perspectiva accederii în Uniune, însă, reprezintă un puternic factor accelerator al reformelor și de unificare a regiunii.

Concepția germană asupra extinderii, din prima jumătate a anului 2007, când Germania s-a aflat la președinția Uniunii, presupune, în opinia unor analiști³², concentrarea eforturilor

³¹ Michel GASPARD, *Les elargissement de l'Union dans les Balkans occidentaux: etat des lieux et perspectives*, Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007, pp.427-440.

³² Vezi Ralf ROLOFF, *Elargissement de l'UE, PESD, OTAN: vers une geometrie variable?*, Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007, pp.381-393.

Uniunii asupra a două spații: Balcanii Occidentali și regiunea Mării Negre, pentru a aplica strategia exportului de stabilitate a UE. Totuși, în cazul Turciei, cel puțin, constatăm că s-a coagulat foarte greu o poziție comună de acceptare, într-o etapă cât de cât rezonabilă, a sa în Uniune. Să ne amintim că, în 2005, la declanșarea negocierilor de aderare, cercetarea europeană sugera adoptarea soluției „geometriei variabile“³³, pentru a scoate din impas admiterea statului turc și a permite continuarea procesului de extindere. Ideea, azi materializată în cadrul PESA, unde nu în integralitate statele membre trebuie să ia parte la fiecare proces decizional din domeniu la nivel european, așa cum nu toți membrii au aderat la politica de apărare comună, încă se crede că este salutară pentru extindere, deoarece ar fi complementară altor două procese - întărirea creșterii economice a UE și îmbunătățirea felului în care Uniunea este explicată cetățenilor din statele membre. Chiar în condițiile în care o asemenea soluție întâmpină critici, referitoare la complicarea structurilor europene la nesfârșit și la slăbirea autorității instituțiilor comunitare în fața autorităților naționale, conceptul se consideră că ar duce la depășirea dezbaterii asupra largirii, a oricărui impas, și ar ajuta la definirea unei noi antante transatlantice.

În privința spațiilor dintre o primire și alta, se contează pe extinderi care să fie însoțite de aprofundări, ca și până acum³⁴. Dificultățile întâmpinate în acceptarea Turciei și perspectiva de deschidere spre Balcanii de Vest repun în discuție problema capacității de integrare în Uniune a statelor primite, ca și a revizuirii politicilor și a instituțiilor sale.

³³ Cf. Costin IONESCU, *Geometrie variabilă pentru Turcia?*, Săptămâna financiară nr.31, din 3 octombrie 2005, http://www.sfin.ro/articol_2718/index.php

³⁴ Maurice GUYADER, *Elargissement et integration dans l'Union*, Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007, pp.367-380.

Un specialist recunoscut în domeniu, Stephen Larrabee³⁵, apreciază că extinderile UE au fost un succes incontestabil, atât politic, cât și economic, însă ele sunt prost văzute chiar de către Europa. Etapele viitoare riscă să fie prea lungi. De aici, riscul unei rupturi între procesul de lărgire european și cel al NATO. Alianța privilegiază deja deschiderea către Georgia și Ucraina, în timp ce opoziția Rusiei devine tot mai acerbă. Divorțul sau noua apropiere a celor două lărgiri, a NATO și a UE, va depinde de concepția însăși pe care o au membrii lor despre rolul și viitorul acestor două organizații.

Dorința mai mult sau mai puțin evidentă a Uniunii de a se implica din ce în ce mai consistent pe plan global merge alături de aceea a lărgirii organizației. Prin extinderea sa spre sud, ca și prin politicile inteligente adoptate (a se avea în vedere PEV, despre care vom vorbi în capitolul următor), UE s-a apropiat de spațiul islamic, i-a mai atenuat din cota de pericolozitate și insecuritate, dar și de cel al Caspicii și Asiei Centrale, marcat de problemele interne legate de dezvoltarea insuficientă, debilitatea instituțiilor, gradul ridicat de corupție, dificultățile democratizării, nerespectarea drepturilor omului, nerealizarea statului de drept și, în același timp, de conflictele latente din zonă, susceptibile a reînvia în orice moment, cum s-a întâmplat cu Osetia de Sud, ce a stat la baza războiului ruso-georgian, din vara acestui an, de incapacitatea puterii de a stăpâni crizele ce apar pe neașteptate.

UE este preocupată de controlul amenințărilor de joasă intensitate la adresa securității, ca și de stoparea expansiunii terorismului, de prevenirea diseminării și folosirii armei nucleare în regiune, de reducerea delicvenței internaționale și a traficului ilicit de arme, droguri etc., precum și de accesul la

³⁵ Stephen LARRABEE, *L'elargissement et ses opposants*, forma tradusă din limba engleză și adaptată de *Politique étrangère*, 72e annee, no.2, 2007, pp.353-365.

resursele de hidrocarburi necesare asigurării cu energie a statelor membre ale organizației.

Trebuie menționate, apoi, aici, câteva instrumente noi cu care UE operează pe plan regional, dar care au implicații inclusiv în securitatea și stabilitatea globală: *Instrumentul de Asistență de Preaderare*, destinat țărilor candidate (Turcia și Croația) și celor potențial candidate, din Balcanii de Vest (instrument ce va înlocui instrumentele existente – PHARE, ISPA, SAPARD, CARDS etc.), *Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat*, ce va acoperi țările lumii a treia participante la PEV, precum și cele din sudul și estul Mediteranei, Ucraina, Moldova și Belarus și cele din Caucazul de Sud (instrument ce va înlocui MEDA și parte din TACIS și care va fi destinat susținerii parteneriatului strategic al UE cu Rusia, *Instrumentul pentru Stabilitate* – un instrument nou de răspuns la crizele și instabilitatea din țările lumii a treia și la provocările transfrontaliere, incluzând aici securitatea nucleară și neproliferarea, lupta împotriva traficului ilegal, crimei organizate și terorismului (înlocuiește ALA, EDF1 etc.), dar și *Instrumentul pentru Cooperare și Dezvoltare Economică*, destinat tuturor țărilor și regiunilor care nu sunt eligibile pentru asistență prin primele două instrumente menționate mai sus. Nu pot fi omise de aici nici două din instrumentele mai vechi, încă viabile: *Instrumentul pentru Asistență Umanitară* și *Instrumentul pentru Asistență Macrofinanciară*.

Așa cum am subliniat în alte elaborări anterioare, din perspectiva edificării spațiului european unic de securitate și cooperare, problematica securității rămâne tributară meandrelor construcției europene, într-o Europă a diversităților, în care lărgirea UE este un proces, apreciat și de Charles Zorgibes, ca dificil, deloc simplu și linear³⁶. Obiectiv prioritar atât pentru UE, cât și pentru NATO, securitatea continentală și globală

³⁶ Vezi Charles ZORGIBES, **Construcția europeană. Trecut, prezent și viitor**, Editura Trei, București, 1998.

face ca raporturile dintre cele două organizații să fie coezive și să aibă la bază principiile unui parteneriat strategic benefic pentru ambele părți și în special pentru securitatea și apărarea Europei, parteneriat pus în operă de *Aranjamentele Berlin Plus*, se susțin păstrarea specificității fiecărei organizații, respectul și egalitatea autonomiei lor în luarea deciziilor, necesitatea consultării mutuale, a dialogului, transparenței și cooperării, respectul intereselor membrilor UE și NATO, ca și al principiilor Cartei ONU, angajamentul fiecărei organizații de a dezvolta capacitățile sale militare coerent și întărindu-le mutual, în funcție de nevoile comune ale celor două organizații.

Responsabilitățile comune pentru securitatea și stabilitatea spațiului european și, mai departe, ale celui global au condus la extinderea parteneriatului strategic, pe o plajă tot mai largă de probleme, de la gestionarea crizelor până la lupta contra terorismului, a proliferării ADM, a pirăților cibernetici, la inițiativele pentru Balcani sau noile capacități pentru noi amenințări și lărgirea celor două organizații.

În fața complexității lumii, a prăbușirii fostelor echilibre internaționale, a terorismului și altor amenințări globale, NATO și UE etalează o construcție solidă, bazată pe o viziune strategică coerentă, din care, prin extinderea frontierelor teritoriale și ideatice spre frontiera unică a unui spațiu european comun, vor fi apărate interesele colective și cele naționale, iar politica comună de securitate și apărare va contribui din plin la consolidarea avantajelor esențiale ale integrării: progresul economic și civil, eliminarea frontierelor și securizarea spațiului, piața unică, pacea și stabilitatea continentului.

Ceea ce i-a permis UE să devină putere mondială și a reprezentat, în opinia liderilor acesteia³⁷, piatra unghiulară a construcției europene, a fost, alături de aprofundarea integrării economice și politice, continuarea politicii de lărgire graduală a organizației. După Olli Rehn, comisarul european pentru lărgire, extinderea, această latură fundamentală a activității Uniunii, face ca organizația să semene cu cea „*soft power*“, definită de Joseph S. Nye, profesor la Universitatea Harvard, drept puterea care ajunge la scopurile propuse nu prin constrângere, ci prin exercitarea unei forțe de atracție. Scepticismul unor state membre în privința extinderii Uniunii – generat de unele mitizări operate în imaginea formată despre statele candidate, dar și de eșecurile repetate ale acestora înregistrate pe planul politicii interne, ce au sporit teama de șomaj, delocalizările, abandonul statului social sau o imigrație necontrolată – poate fi depășit și, astfel, să se ajungă la o reînnoire a consensului asupra lărgirii, care să reconcilieze interesul strategic al Uniunii cu menținerea și dezvoltarea capacității de decizie și acțiune, iar apoi să consolideze acest consens.

UE, ca putere cu rol securitar global, își poate conserva și amplifica acest statut, printr-o extindere graduală, realizată pe grupe mici de state, fără să afecteze activitatea generală a Uniunii. Un asemenea proces, calificat de comisarul european Olli Rehn drept „*marea noastră provocare europeană*“³⁸, va continua să dezvolte zona păcii, libertății și prosperității pe care o construiește UE, să crească rolul stabilizator și securitar global al acesteia.

³⁷ Olli REHN, *Le grand défi européen: comment combiner approfondissement politique et élargissement graduel?*, Școala națională de Administrație din Strasbourg, 20 iunie 2007, <http://www.ena.fr/index.php?page=ressources/conferences/2007/rehn>, accesat la 12 ianuarie 2008.

³⁸ Ibidem.

CAPITOLUL 4

NOUA PEV ȘI STRATEGIA PARTENERIATELOR – PAȘI DECISIVI SPRE GLOBALIZAREA SECURITĂȚII

Începutul de mileniu a găsit Uniunea Europeană angajată într-un activism tot mai relevant, dezvoltat în regiunile de importanță strategică de pe continentele ce înconjoară Europa: Asia, Africa și America Latină. Practic, după 2000, organizația și-a multiplicat demersurile pe aceste spații, având ca scop stabilizarea, dezvoltarea și securitatea acestora. Anul 2007, cel puțin, a adus, sub președinția germană și cea portugheză ale Consiliului UE, o deschidere spre sporirea cooperării organizației, pe de o parte, cu regiunile Asiei Centrale, Caucazului și Mării Negre, iar pe de altă parte, cu cele ale Africii și Americii Latine.

Noua Politică Europeană de Vecinătate (PEV plus), propusă de președinția germană, a condus la o extindere a securității, stabilității și bunei guvernări dincolo de granițele geografice ale Uniunii.

O scurtă privire retrospectivă arată că, în efortul de adaptare a organizației la cerințele globale de securitate, a fost lansată, în primii ani ai actualului mileniu, o inițiativă pentru „noii vecini“, ce a fost transformată, la finele anului 2003, în „Noua politică de vecinătate a UE“, dedicată statelor bazinului mediteranean. Aceasta s-a făcut în condițiile extinderii spațiului european cu încă zece state, pentru a se evita apariția de noi linii de separare în Europa și de a crea, pe coordonatele PESC, o zonă de înalt nivel de cooperare economică și integrare politică, care să promoveze stabilitatea, securitatea și prosperitatea comună în interiorul Uniunii și la frontierele sale, făcând din vecinii săi „viitori aliați“³⁹.

³⁹ Dr. Mircea MUREȘAN, *Dimensiuni actuale și viitoare ale politicii europene de vecinătate*, Impact strategic nr.3/2007, p.7.

În mod concret, Uniunea a trecut la securizarea frontierei sudice și la sprijinirea nevoilor de dezvoltare și stabilitate ale vecinilor din nordul Africii și Orientul Mijlociu, prin realizarea unei cooperări mai ample și a unui parteneriat mai avansat cu aceștia, și a decis să asigure o consolidare a frontierei răsăritene extinse.

Care sunt reperele noii inițiative? Aceasta propune statelor învecinate cu Europa lărgită un obiectiv global, și anume: acela de a avea un nivel identic cu cel al țărilor aderente, cu excepția obligațiilor financiare și a participării la instituții, începând cu piața internă și mergând până la mediu, rețelele transeuropene de transport, telecomunicațiile și energia, cooperarea în materie de securitate și conflicte și dialogul întărit asupra guvernării și culturilor.

Semnarea unor Acorduri de parteneriat și cooperare cu vecinii din Est și de asociere cu cei din Sud a permis ca, la inițiativă, să participe azi 16 state (Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Republica Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Republica Moldova, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia și Ucraina), Rusia având încheiat un parteneriat strategic specific cu UE, fără însă a fi asociată la PEV.

Algoritmul realizării unui astfel de acord de parteneriat include desfășurarea de către UE a unor negocieri bilaterale cu fiecare partener, stabilind de comun acord un Plan de acțiune în toate domeniile pentru o perioadă de 3-5 ani, timp în care statul respectiv se preocupă de integrarea structurilor economice, sociale și științifice proprii în cele ale UE, apropierea legislației interne de cea comunitară, cooperarea în domeniul justiției și afacerilor interne pe probleme de migrație, gestionare a frontierelor, lupta cu criminalitatea organizată, drogurile, spălarea banilor, crimele economice și financiare, buna guvernare etc. În realizarea acestor planuri sunt implicate toate structurile Acordului de Asociere, iar cuantificarea progreselor înregistrate

se face pe baza unei evaluări sistematice. De aici și diferențierile ce apar în ritmul de aprofundare a relațiilor fiecărui vecin cu UE, care reflectă obiectiv capacitatea acestuia de a răspunde priorităților sale de politică externă incluse în planurile de acțiune.

Maximizarea eforturilor Uniunii în această direcție este vizibilă, dacă avem în vedere faptul că numai între 2000 și 2006 organizația europeană a finanțat noua PEV cu fonduri de 8,5 mld. euro. În 2007, au fost, de asemenea, alocați pentru PEV 1,4 mld. euro. Până la intrarea țării noastre în UE, finanțarea se făcea prin Programul TACIS, pentru țările asociate din Est și Rusia, și Programul MEDA, pentru țările sud-mediteraneene, dar și prin programe tematice, ca Programul IEDDO (Inițiativa Europeană pentru Democrație și Drepturile Omului), de exemplu. Din 2007, programele MEDA de finanțare rezervate țărilor sud-mediteraneene și TACIS au fost înlocuite cu un instrument de finanțare specific noii PEV (*IEVP - Instrument European de Vecinătate și Parteneriat*), mult mai flexibil și care lărgeste câmpul de intervenție pentru cooperarea transfrontalieră terestră și maritimă. Câtă greutate se acordă de către organizație inițiativei se poate vedea din aceea că, pentru perioada 2007-2013, noua PEV are prevăzute 12 mld. euro pentru toate țările beneficiare.

Dar, asupra consolidării PEV s-a aplecat cu maximă seriozitate Comisia Comunităților Europene, la finele anului 2007, când, într-o comunicare adresată Parlamentului și Consiliului European⁴⁰, a accentuat asupra inițiativelor necesare prevăzute de UE în domeniu pentru 2008. Comisia s-a angajat să sprijine noi inițiative de consolidare a relațiilor cu țările din regiunea mediteraneană, care ar include printre altele și acțiuni

⁴⁰ Vezi Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *A Strong European Neighbourhood Policy*, Brussels, 5.12.2007, COM (2007)774 final, la http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com-07_774_en.pdf, accesat la 12 februarie 2008.

în materie de securitate. Reuniunea, preconizată a avea loc în iunie 2008, urma să ofere un nou impuls relațiilor cu țările din regiune. La ministeriala din februarie 2008, de la Kiev, privind Sinergia Mării Negre, avea să participe și UE. Comunicarea Comisiei se referea, totodată, la analiza posibilităților sinergii din cadrul strategiei UE pentru Asia Centrală și al Strategiei comune UE-Africa.

Între aspectele de fond abordate de document, aportul Uniunii la securitatea spațiilor incluse în PEV, de fapt, la securitatea globală, se regăsește în măsurile pentru o mai bună integrare economică și o mai bună mobilitate, sporirea securității documentelor și călătoriilor, migrația circulatorie și parteneriatele pentru mobilitate. Dat fiind numărul ridicat de conflicte (înghețate) din zonele vecine – Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud, Nagorno-Karabah, Orientul Mijlociu și Sahara Occidentală -, s-a accentuat, fără să se prevadă războiul declanșat în august curent pe teritoriul georgian, că UE intenționează să sporească colaborarea cu partenerii, pentru promovarea rezolvării acestora, întrucât subminează eforturile Uniunii de susținere a reformei politice și dezvoltării economice din aceste zone și ar putea afecta chiar securitatea UE, prin escaladă regională, fluxuri migratoare greu de controlat, întreruperi ale aprovizionării cu energie și ale rutelor comerciale, sau prin crearea de sălașuri pentru activități teroriste și criminale de toate tipurile.

Menționând măsurile lansate în cadrul PESC și PESA pe linia prevenirii și soluționării conflictelor (numirea de către UE a unor reprezentanți speciali și desfășurarea de misiuni ale poliției, de control la frontieră și de asistență a frontierelor), Comisia crede că aceste acțiuni trebuie planificate și coordonate cu politici ale CE pe termen mai lung, în contextul instituțional și de guvernare global, și trebuie să faciliteze, astfel, stabilitatea. Prin aplicarea tuturor instrumentelor disponibile, fie că este vorba de primul, de al doilea sau de al

treilea pilon, influența UE va crește, iar limitările gestionării crizelor de scurtă durată vor fi evitate.

Pe dimensiunea PEV, UE poate avea o contribuție importantă, acționând în aria problemelor privind conflictele, promovând reforme asemănătoare de ambele părți ale frontierei, pentru a spori convergența dintre sistemele politice, economice și legale, permițând o mai mare includere socială și contribuind la instaurarea unui climat de încredere. Exemplul misiunii UE de asistență a frontierelor acordată Ucrainei și Republicii Moldova, care integrează instrumentele CE și ale PESK într-o singură abordare, demonstrează eficiența acestei metode. În alte cazuri, se apreciază, în funcție de natura conflictului, mărirea capacităților ministerelor care se ocupă de problemele legate de refugiați, promovarea integrării minorităților prin învățarea limbii, sprijinirea reabilitării infrastructurii în urma conflictelor, inclusiv patrimoniul cultural, sau punerea în aplicare a proiectelor locale de generare de venituri, pot reprezenta măsuri adecvate de instituire a unui climat de încredere.

Participarea instituțiilor UE în cadrul mecanismelor de rezolvare a conflictelor variază foarte mult. Uniunea acționează pe deplin în Quartet (procesul de pace din Orientul Mijlociu) și ca observator la negocierile în format 5+2 (Transnistria), în timp ce Comisia intervine ca observator în cadrul Comisiei mixte de control (Osetia de Sud). În cazul conflictului dintre Federația Rusă și Georgia, UE a activat Centrul său de monitorizare și de informare (MIC), ce reprezintă punctul central de operare a mecanismului comunitar de protecție civilă, și a oferit Georgiei, prin intermediul statelor membre, ajutor în materiale pentru adăposturi, medicamente și provizii medicale de urgență, echipamente de protecție civilă și articole de primă necesitate, iar Comisia a alocat un ajutor pentru nevoi urgente de un milion de euro, urmat de un ajutor umanitar suplimentar de 5 milioane euro, destinat persoanelor vulne-

rabile afectate de conflict. De menționat faptul că statele membre pot avea și o participare individuală, în cadrul Grupului Minsk (Nagorno-Karabah) și al Grupului de prieteni ai Națiunilor Unite pentru Georgia (Abhazia). Având în vedere istoria UE de pace și stabilitate prin integrare regională, UE a adus o valoare adăugată eforturilor statelor membre individuale și este pregătită să-și asume un rol mai mare în rezolvarea conflictelor din zonele vecine.

Conflictele, potrivit Comisiei Comunităților Europene, ar trebui să fie mereu în centrul *dialogului politic* cu partenerii PEV. De asemenea, UE ar trebui să garanteze menținerea conflictelor pe ordinea de zi a dialogurilor cu organizațiile internaționale competente și țările terțe. Împreună cu Consiliul, Comisia poate iniția noi propuneri de rezolvare a conflictelor, utilizând atât instrumente comunitare, cât și instrumente extracomunitare, și valorifică la maxim potențialul oferit de dialogul politic referitor la alte aspecte, precum terorismul, drogurile, fluxurile migratoare, protecția civilă și, în special, guvernarea. Aceasta continuă să prezerve stabilitatea, îndeosebi prin promovarea susținută a democrației, a drepturilor omului și a statului de drept în toată vecinătatea.

4.1. Strategia UE pentru Asia Centrală

Noile frontiere sud-estice ale UE, de după primirea României și Bulgariei în rândurile sale, au adus-o în proximitatea conflictelor înghețate, dintre care cel al Transnistriei, unde staționează trupe ale Federației Ruse, este unul deloc de neglijat, au conexas-o la noi spații, cum sunt cele ale Mării Negre și Caucazului, la Eurasia. Europa celor 27 are, acum, responsabilitatea abordării nemijlocite a implicațiilor contactului cu regiunea extinsă a Mării Negre, a urmării și promovării intereselor sale pe dimensiunea transcontinentală. Reflecția și dinamismul acțiunilor sale de la granița orientală iau în

calcul „voluntarismul“ rus din Caucazul de Sud, probat pe deplin în conflictul cu Georgia, și, cum subliniază analiștii⁴¹, „pregnanța interesului european pentru garantarea stabilității regionale și afirmarea PEV“.

Dar, încă din 2006, specialiștii au semnalat, iar oficialii Uniunii au fost de acord că statele vecine din estul continentului european nu s-au bucurat de un sprijin prea mare din partea organizației. Aprofundarea relațiilor cu aceste state, pe temeiul PEV, era necesară, ca modalitate de diseminare a valorilor comune și îmbunătățire a mediului economic și politic-instituțional, însă aceasta a avut de întâmpinat dificultăți, întrucât a ignorat, cum apreciau analiștii⁴², realitatea conflictelor înghețate, situațiile interne endemice care paralizează dezvoltarea statelor respective, democratizarea și stabilitatea lor și, implicit, amenință direct UE.

Asumându-și responsabilitatea consolidării unui spațiu de prosperitate și securitate în această parte a lumii, a extinderii cooperării și ariei de securitate europene spre est, UE știe, acum, mai mult ca altădată, că se va confrunta cu dificultăți economice și în funcționarea instituțiilor, cu corupția, nerespectarea rigorilor democrației și a drepturilor omului, conflictele latente din zonă (care s-a dovedit, prin evenimentele ce au inflamat Georgia, că pot fi rapid deschise), incapacitatea puterii de a stăpâni crizele. Există, actualmente, la nivel comunitar, o preocupare sporită pentru controlul amenințărilor de joasă intensitate la adresa securității, pentru oprirea expansiunii terorismului, prevenirea diseminării și folosirii armei nucleare în regiune, reducerea delincvenței internaționale și a traficului

⁴¹ Jérôme BALOGÉ et al., *La relation transatlantique, révélateur d'une Europe géopolitique*, <http://www.fenetreurope.com>, 2 febr. 2007.

⁴² Navidad Fernandez SOLA, *La Union Europea en el Caucazo Sur y Asia Central: las limitaciones de la Política de Vecindad*, ARI, nr. 43/2007, 11/04/2007, <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WEM-GLOBAL-CONTEXT=/Eleano-es/Zonas-es/ARI+43-2007>

ilicite de arme, droguri etc., precum și pentru accesul la resursele de hidrocarburi necesare asigurării cu energie a statelor membre.

Din perspectiva extrem de pozitivă a evoluției viitoare a spațiului asiatic, interesul actual al UE pentru marile economii și puteri asiatice în ascensiune are o justificare profundă. Avem în vedere aici China, India, dar și Rusia, Japonia, Coreea de Sud, ca și statele sud-est asiatice. UE este preocupată tot mai mult de a stabili cu acestea *parteneriate strategice integrate*, care să combine cooperarea în sectoare și domenii multiple, ca: securitate, resurse umane, energie, tehnologie, comerț. Se va produce, pe această cale, în estul asiatic, trecerea de la politica de vecinătate la cea de globalitate.

Uniunea prospectează, în prezent, o diversificare a canalelor de tranzit al combustibililor energetici din Caspica și Asia Centrală spre Europa, având în vedere importanța petrolului și gazelor naturale de la Marea Caspică. Relațiile UE cu statele caucaziene țin cont tocmai de existența în acest spațiu a rețelilor internaționale de transport al energiei, pe fondul persistenței în regiune a conflictelor care generează instabilitate, tensiune și un potențial exploziv remarcabil.

Întraregional, UE este interesată de întărirea cooperării statelor Caucazului de Sud, de relația cu Turcia, de criza nucleară din Iran. Numeroase alte probleme de interes major pentru organizația europeană se leagă de această regiune, menționate sintetic într-un articol aparținând Reprezentantului Special al UE pentru Caucazul de Sud⁴³. Contactul propriu cu regiunea îl determină pe acesta să aprecieze, obiectiv, că este un teritoriu fărâmițat, ce poate fi reparat doar într-un cadru largit. Afirmarea propriei identități necesită nu numai înlocuirea identității sovietice eșuate, dar și a naționalismului etnic

⁴³ Peter SEMNEBY, *The role of the EU in the resolution of conflicts in the South Caucasus*, Turkish Policy Quarterly, summer 2006, <http://www.turkishpolicy.com/default.asp?show=summer-2006-semneby>

exclusiv de modă veche, ce se cere substituit cu o identitate bazată pe valori. UE, subliniază autorul, poate, în mod cert, să ajute la asigurarea unei astfel de identități. Față de sarcina de a asigura elementele de identitate, UE este capabilă să se angajeze în problemele fundamentale ca un actor nonadversarial. Valorile ce stau la temelia identității europene sunt, probabil, cele mai puternice instrumente disponibile pentru a promova schimbarea.

În negocierile cu Rusia pentru revizuirea Acordului de cooperare și parteneriat (ACP), Uniunea are de surmontat anumite divergențe cu Moscova, pe probleme economice și militare (scutul american antirachetă, întârzierea retragerii trupelor ruse din spațiul georgian și transnistrean), recunoașterea de către Federație a independenței Osetiei de Sud și Abhaziei, interesul rusesc pentru regiunea Mării Negre și a Balcanilor, proiectul South Stream, de transport al gazelor naturale rusești spre Europa, tranzitând Marea Neagră, dar ocolind Turcia și România, ce scurtcircuitează inițiativele UE⁴⁴.

Nu se mai îndoiește nimeni că *Strategia UE pentru un nou parteneriat cu Asia Centrală* va fi pusă în practică, chiar dacă cu unele dificultăți apreciabile. Confirmarea atenției de care se bucură regiunea o regăsim în multe documente și intervenții recente, cum este și poziția exprimată de însărcinatul cu relațiile externe și PEV al Comisiei Europene⁴⁵, care, referindu-se la viitorul politicii de vecinătate pentru dimensiunea estică a Uniunii, menționa, între altele, propunerile, la a

⁴⁴ Dr. Mircea MUREȘAN, op. cit., p. 9.

⁴⁵ Benita FERRERO-WALDNER, membră a Comisiei Europene, *Renforcer la politique européenne de voisinage*, Propuneri reieșite din rapoartele asupra partenerilor din PEV ale căror planuri de acțiune au fost puse în aplicare în 2005, propuneri destinate să întărească și dezvolte PEV, 4 decembrie 2006, Bruxelles, la <http://www.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/06/1676&format=HTML&aged=1&language=FR&guiLanguage=en>

căror transpunere în practică s-a trecut deja, în cursul anului 2007: de a oferi ansamblului partenerilor PEV, în est (dar și în sud), o perspectivă clară de integrare comercială și economică aprofundată în UE, mergând de la simplul liber schimb de bunuri și servicii, la problema barierelor nontarifare și până la o convergență totală asupra planului; a ameliora sensibil procedurile de viză pentru anumite categorii de vizitatori; a institui cu partenerii PEV reuniuni punctuale sau regulate la nivel ministerial și între experți asupra subiectelor ca energia, transporturile, mediul și sănătatea publică; a întări cooperarea politică, a face mai sistematic asocierea partenerilor PEV la inițiativele UE (declarații de politică externă, poziții la reuniunile internaționale și participarea la programe-cheie și la agențiile europene); a juca în Uniune un rol mai activ în eforturile de reglementare a conflictelor în regiune; a consolida apropierea regională în Est, bazată pe cooperarea existentă în regiunea Mării Negre.

Strategia UE pentru Asia Centrală a fost adoptată la Consiliul European de vară din 21-22 iunie 2007, odată cu *Raportul de Progres privind Politica Europeană de Vecinătate*. Strategia conține, se știe, și un capitol aparte - rod al demersurilor românești de orientare a interesului Uniunii spre spațiul lărgit al Mării Negre -, intitulat „*Sinergia Mării Negre*“, care consideră aceasta „o regiune geografică distinctă, bogată în resurse naturale, ocupând o poziție strategică la intersecția Europei cu Asia Centrală și Orientul Mijlociu“, dar și „o piață în expansiune cu potențial de dezvoltare ridicat“, „o placă turnantă pentru fluxurile de energie și de transport“. Noua strategie de cooperare regională se include, după unii autori⁴⁶, în politica generală a UE în regiune, fiind tratată la pachet cu politica de preaderare a Turciei la Uniune, PEV și parteneriatul strategic cu Rusia. La actuala dimensiune a PEV sunt nominalizate să participe România, Bulgaria, Grecia, Rusia, Turcia,

⁴⁶ Dr. Mircea MUREȘAN, op. cit., p. 10.

Ucraina, Georgia, Armenia, Azerbaidjan și Moldova, dar la strategie ia parte, totodată, și troica UE, ceea ce dă o mai mare importanță și vizibilitate noii dimensiuni a PEV.

Strategia pentru Asia Centrală se cuplează, deopotrivă, la una din chestiunile cele mai stringente ale prezentului, care este securitatea energetică a UE, vizează proiectele de furnizare și de transport ale gazelor naturale și petrolului din Marea Caspică, prin Marea Neagră, în special prin crearea unui nou coridor energetic, ca și la obiective stringente ale regiunii, cum sunt: transporturile și comerțul, promovarea drepturilor omului, a democrației și a bunei guvernări, stoparea imigrației ilegale, a traficului de persoane, a contrabandei etc. Analistii găsesc însă și unele hibe documentului, când este vorba de conflictele „înghețate” din regiune, care, în opinia lor, ar fi trebuit să ocupe un loc mai important și să nu fie tratate în bloc, fără nicio diferențiere sau mențiune specială pentru un conflict sau altul.

Dar *Strategia pentru Asia Centrală* se și atașează unor dezvoltări de decenii ale Uniunii în relația cu statele Asiei de Sud-Est, relație considerată, totuși, de unii autori - prin prisma eșecului Summit-ului Asia – Europa (ASEM), care a cunoscut „o dispariție totală a interesului șefilor de guverne europeni” față de întâlnirile ce ar fi trebuit să urmeze summit-ului -, ca destul de inconsistentă, într-un moment în care centrul lumii busculează din Occident spre Orient⁴⁷. UE speră că va încheia cu Asociația Națiunilor Asiei de Sud-Est (ASEAN) un *parteneriat consolidat* și va adânci, în viitor, bazele cooperării și relațiile politice cu acestea. La reuniunea ministerială a UE de la Nürnberg, din martie 2007, la care au luat parte miniștrii omologi din ASEAN, Uniunea s-a angajat să ajute aceste state

⁴⁷ Vezi reflecțiile lui Jean-Pierre LEHMANN asupra tezelor ambasadorului Kishore Mahbubani, în *Déclin de l'Occident et montée de l'Orient*, la <http://www.voltairenet.org/article157953.html>, accesat la 3 septembrie 2008.

în realizarea unui *model propriu de dezvoltare regională*⁴⁸. Se naște, astfel, o viziune nouă asupra cooperării Uniunii cu statele Asiei de Sud-Est, regiune pe care, după cum aprecia comisarul european pentru comerț, Peter Mandelson, Europa comunitară a neglijat-o, orientându-se în special spre China și ignorând schimbările rapide cunoscute de membrii ASEAN. Reforma politicii comerciale a UE față de Asia este parte componentă a strategiei ample ce urmărește apropierea rapidă a Uniunii și ASEAN, printr-un acces mai larg la piața comunitară, ameliorarea protecției drepturilor de proprietate intelectuală, atragerea de investiții ASEAN în UE și alinierea anumitor reglementări ale UE și ASEAN pentru a facilita schimburile comerciale ale întreprinderilor.

Chiar dacă relațiile UE cu țările ASEAN (Brunei, Cambodgia, Indonezia, Laos, Malaisia, Myanmar, Filipine, Singapore, Thailanda și Vietnam) nu sunt foarte dinamice și productive, ele constituie o dovadă certă a posibilităților și avantajelor pe care le prezintă integrarea regională, a aportului acestor relații la stabilitatea și prosperitatea regiunii. Dacă luăm ca suport conținutul *Comunicatului Comisiei Europene* intitulat „*Un nou parteneriat cu Asia de Sud-Est*”, suntem îndreptățiți să afirmăm că, în ultimul timp, au fost realizate unele progrese pe calea aprofundării relațiilor cu statele membre ASEAN: au fost inițiate negocieri în vederea acordurilor de parteneriat și cooperare cu Thailanda, Singapore și Indonezia în domeniile imigrației, drepturilor omului și nonproliferării, au fost angajate dialoguri pe probleme sectoriale, ca: schimbarea climatică, energia și societatea informației. Prin cooperare, UE și ASEAN au putut să supervizeze încetarea focului și instalarea păcii în Aceh. Perspectiva relațiilor UE – ASEAN este bună, Comisia

⁴⁸ Commission Européenne, UE – ANASE: renforcement de l'engagement avec l'Asie du sud-est, 14 mars 2007, <http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=IP/07/319&guiLanguage=fr>, accesat la 19 aprilie 2007.

solicitând Consiliului European un mandat în vederea încheierii unui acord de liber schimb cu ASEAN pentru intensificarea schimburilor bilaterale, iar declarația reuniunii la care ne-am referit pledând în favoarea unor relații politice mai strânse la nivel bilateral și multilateral, enumerând ca domenii de acțiune în comun: securitatea, energia, mediul și dezvoltarea.

UE susține eforturile desfășurate de ASEAN pentru aprofundarea cooperării regionale în Asia de Sud-Est, deciziile vizând fondarea unei *Carte a ASEAN*, o formă de Constituție în atenția Asociației, și proiectul creării unei *Piețe unice* până în 2015. Anunțându-și dorința de a adera la tratatul de prietenie și cooperare al ASEAN, UE a dat un nou semnal al voinței sale de a intensifica angajamentul său în regiunea asiatică.

În declarația comună dată la încheierea summit-ului organizat cu prilejul împlinirii a trei decenii de relații între ASEAN-UE, se subliniază tocmai creșterea rapidă și expansiunea relațiilor lor în domeniile politic, socio-economic, comercial și cultural și faptul că cele două părți au convenit să facă să progreseze dialogul și cooperarea spre o nouă etapă. UE s-a declarat favorabilă creării *Comunității ASEAN* până în 2015, afirmând rolul pivot al ASEAN în ansamblul arhitecturii regionale a blocului, în particular *Forumul regional ASEAN*, principal forum de dialog și cooperare în regiunea Asia-Pacific.

O abordare concludivă a raporturilor Uniunii cu întregul spațiu asiatic indică o asumare strategică, de către aceasta, a previziunilor care se fac tot mai des asupra întâietății ce pare că va fi câștigată de marile puteri ale acestui continent în competiția viitorului cu marile puteri ale altor continente – UE, SUA, UA, MERCOSUR.

4.2. Dimensiunea euro-mediteraneană

Pentru statele spațiului de vecinătate mediteranean, Uniunea a lansat, după cum se cunoaște, *Procesul Barcelona*,

(nume atribuit *Parteneriatului Euro-Mediteranean*, prin *Declarația de la Barcelona*, din noiembrie 1995, a celor 15 state membre UE și 12 mediteraneene, ce are ca obiective elemente complementare *Dialogului mediteranean*, vizând: un parteneriat politic și de securitate, în scopul creării unei zone comune de pace și stabilitate, un parteneriat economic și financiar, menit să stabilească o zonă comună a prosperității, și un parteneriat social, cultural și pentru oameni, care să sporească schimburile între societățile civile și țările implicate și, mai mult, să ducă la crearea unei zone complete a liberului schimb până în anul 2010.

O analiză făcută de Uniune a relațiilor euro-mediteraneene în primăvara anului 2007, la Bruxelles, arăta că acestea trebuie să se situeze la un nou prag de calitate, date fiind importanța strategică pe care o au regiunea mediteraneană și Orientul Apropiat pentru UE și sublinia necesitatea unei politici mediteraneene solidare, pentru a face față nenumăratelor provocări comune, precum și pentru a realiza obiectivele care vizează definitivarea unei zone de pace, stabilitate și prosperitate comună.

Comisia a accentuat în demersurile sale recente imperativul consolidării PEV, al ameliorării sensibile a impactului politicii de parteneriat, găsirii unor noi posibilități de aprofundare a relațiilor comune, consolidării dialogului politic și intensificării integrării țărilor partenere în politicile UE.

Pe aceste coordonate, găsim preconizate numeroase acțiuni și decizii semnificative, dintre care menționăm:

- pachetul financiar bugetar alocat de către UE țărilor care se află la sud și la est de Marea Mediterană pentru perioada 2007-2013 să fie menținut, astfel încât să fie în conformitate cu importanța comercială, economică și strategică a acestei regiuni în relațiile sale cu UE;

- să fie creată o piață euro-mediteraneană a energiei complet interconectată și integrată, prin extinderea și integrarea piețelor energetice din regiunea euro-mediteraneană și subsahariană și finalizarea proiectelor de infrastructură energetică necesare;
- să fie stabilită o legătură între obiectivele politicii euro-mediteraneene și, în special, dimensiunea economică și financiară și obiectivele relațiilor UE cu țările membre ale Consiliului de cooperare al Golfului;
- Forumul parlamentar euro-mediteranean să se transforme într-o Adunare Parlamentară Euro-Mediteraneană (APEM), care să consolideze dimensiunea parlamentară a procesului euro-mediteranean, să intensifice dialogul general dintre cele două regiuni;
- să fie consolidată dimensiunea politică a vecinătății către sud, având în vedere complexitatea sporită a relațiilor cu regiunea Mediteranei, în care Procesul de la Barcelona a reprezentat o etapă semnificativă;
- să fie relansate și actualizate obiectivele strategice și politice ale Procesului de la Barcelona, inclusiv crearea de rețele de cooperare și promovarea integrării regionale nord-sud și sud-sud;
- să i se confere PEV o dimensiune tematică, aceea de a continua aprofundarea acordurilor comerciale și de a consolida sprijinul pentru reformele care îmbunătățesc mediul de reglementare și climatul de investiții;
- să fie concretizate mai multe aspecte ale raportului dintre PEV și parteneriatul euro-mediteranean, prin adăugarea de noi acorduri și programe multilaterale în domeniul energiei și al transporturilor și prin consolidarea celor deja existente;

- să se aibă în vedere vulnerabilitatea regiunii euro-mediteraneene în ceea ce privește mediul, schimbările climatice și să se elaboreze un plan de acțiune privind energiile regenerabile pentru această regiune;
- să se acționeze pentru împiedicarea distrugerii sistematice a resurselor naturale și a potențialului uman, generată de diferitele conflicte actuale, printr-o mai mare concentrare a măsurilor politice și economice, în cadrul parteneriatului euro-mediteranean și a programului de lucru pe cinci ani;
- să fie îndeplinite angajamentele asumate în cadrul declarației de la Barcelona din 1995 privind respectarea diversității, a credințelor și culturilor altor popoare, promovarea toleranței, apărarea libertăților fundamentale, inclusiv a libertății de exprimare;
- să fie respectat dreptul internațional de luptă împotriva terorismului, care însă nu justifică stigmatizarea niciunei culturi, civilizații sau religii în special;
- instituțiile UE și cele din țările mediteraneene partenere să se asigure că principiile lor strategice, politice și economice țin seama de obiectivele strategiei de la Lisabona și strategiei de la Göteborg în domeniul dezvoltării durabile și de obiectivele strategiei mediteraneene pentru dezvoltare durabilă, având, de asemenea, în vedere necesitatea reducerii inegalităților și a discrepanțelor dintre cele două țărmuri ale Mediteranei;
- strategia europeană din regiune să dezvolte investiții majore în domeniul politicilor și resurselor financiare la nivel regional și intraregional al parteneriatului care constituie valoarea adăugată a acestei strategii;
- să fie promovată o politică europeană comună în domeniul imigrației și azilului și al consolidării

gestionării fluxurilor migratorii, în mod integral și echilibrat, în avantajul populațiilor din regiunea mediteraneană;

- să se realizeze o integrare treptată a piețelor energetice euro-mediteraneene, pentru îndeplinirea programelor energetice de interes comun și pentru dezvoltarea surselor de energie durabilă, în acord cu planurile și programele naționale și comunitățile locale;
- să fie consolidată cooperarea pentru securitatea aprovizionării cu energie în regiunea euro-mediteraneană.

Deși în lumea arabă sunt voci care critică baza partenerială economică de reciprocitate a procesului, pentru că aceasta, consideră ei, ar proba un dezechilibru profund al părților (se dă exemplul Belgiei, care are un PIB mult mai mare decât cel însumat al tuturor statelor sud-mediteraneene implicate), totuși, câștigurile unei asemenea inițiative sunt de o amploare remarcabilă, cel puțin pentru triunghiul maghrebian. Rațiunea de a fi a inițiativei în discuție – împărțirea în comun cu vecinii a beneficiilor prosperității democrației și păcii – rămâne puternică, atâta timp cât UE va pune în operă cooperări pozitive cu vecinii săi în domeniile: economic, politic, comercial, social etc.

Largi discuții teoretice a prilejuit lansarea de către președintele Franței, Nicolas Sarkozy, după instalarea în funcție, a unei viziuni personale asupra PEV, prin crearea în spațiul sud-european a unei Uniuni Mediteraneene, care să aducă noi schimbări în dezvoltarea cooperării statelor membre. Ideea unei Uniuni Mediteraneene, destinate asocierii Europei de Sud cu țările de pe celălalt mal, urmează exemplul Inițiativei Central-Europene, Inițiativei de Cooperare din Sud-Estul Europei (SECI), Consiliului Statelor Baltice (CBSS) etc. Propunerea însă a provocat iritarea Turciei, care, prin alinierea

la statele noii Uniuni preconizate, își vedea anulată posibilitatea de aderare la UE. În cele din urmă, eforturile diplomatice intense ale Franței, la care a conlucrat și Germania, au condus la aprobarea, în cadrul Consiliului European de la Bruxelles din 13 martie 2008, a transformării Procesului Barcelona în „*Uniunea pentru Mediterana*“.

Noua structură reprezintă o adaptare a Procesului Barcelona la realitățile actuale, iar aceasta trebuia să fie lansată oficial la summit-ul preconizat a avea loc în iulie curent, la Paris. Față de propunerea inițială a președintelui francez, care privea doar legăturile statelor Europei de Sud cu cele de pe malul sudic al Mediteranei, inițiativa „*Uniunea pentru Mediterana*“, la care și Franța a achiesat în final⁴⁹, vizează ameliorarea relațiilor întregii UE cu vecinii din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu. Noua „*Uniune*“, ce privește relațiile cu Algeria, Egipt, Israel, Iordania, Liban, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia și Turcia, iar cu statut de observator Libia, se va concentra în principal pe următoarele domenii:

- îmbunătățirea aprovizionării energetice;
- lupta contra poluării Mediteranei;
- întărirea supravegherii traficului maritim și cooperarea în materie de securitate civilă;
- crearea unui program de schimb Erasmus mediteranean pentru studenți;
- crearea unei comunități științifice între Europa și vecinii săi din Sud.

În urma dezbaterilor pe marginea inițiativei, s-a decis ca proiectele sale să fie finanțate și din surse suplimentare, din sectorul privat, iar structura sa de gestiune să fie compusă din doi directori însărcinați cu coordonarea cooperării între UE și țările partenere – unul provenind din țările membre ale UE și altul din țările neeuropene ale Mediteranei – numiți pe doi ani.

⁴⁹ Vezi www.euractiv.com/fr din 05.03.08.

Fără îndoială că spațiul european și cel sud-mediteranean, al Orientului Apropiat și Mijlociu, al Asiei Centrale, ca și regiunile Federației Ruse, Africii de Nord, Africii subsahariene, SUA, Chinei, Indiei, Americii Latine interesează foarte mult strategii euro-comunitari, care văd, în perspectivă, la aceste orizonturi, într-o măsură diferită însă, spectrul unor provocări majore, derivate din demografie, economie, energie, mediu, dezvoltarea tehnologică și a științelor etc., care nu pot fi ignorate în următoarele decenii.

Un colectiv de cercetători condus de Nicole Gnesotto și Giovanni Grevi⁵⁰ propune concluziile unui studiu al Institutului de Studii de Securitate al UE asupra provocărilor și riscurilor strategice, ecologice și de altă natură ce ar putea fragiliza Uniunea în 2025, considerații demne de luat în seamă: aceasta ar putea fi tributară noii repartiții a resurselor și influențelor, unor posibile crize energetice și catastrofe ecologice, noilor confruntări dintre marile puteri, prăbușirii generalizate a Orientului Mijlociu, evoluțiilor demografice, economice și geopolitice viitoare, intrării lumii în era postoccidentală.

Pe aceste perspective complexe și dificiltoase va trebui să-și construiască Uniunea strategiile viitoare pentru regiunea sud-mediteraneană și celelalte regiuni, politica externă, securitatea și apărarea. Mediul mult mai complex al vecinătății și lumii, cu zone cu o foarte mare instabilitate, face misiunea UE extrem de grea. Care va fi relația cu lumea arabo-musulmană, în condițiile persistenței conflictului dintre israelieni și palestinieni, al poziționării la roșu a unor indicatori ca economia, demografia, mediul și energia, al pierderii posibile a pariului cu modernizarea economică, al unei populații foarte tinere care nu are acces ușor pe piața muncii, al unei foarte mari crize a accesului la apa potabilă, al nevoii acute de resurse energetice a marilor puteri pentru a face să le funcționeze economia, față cu

⁵⁰ Nicole GNESOTTO și Giovanni GREVI (coord.), **Le monde en 2025**, Editions Robert Laffont, 2007.

condensarea în Orientul Mijlociu și Africa a unei foarte mari părți din rezervele mondiale de petrol și gaze? Nu una simplă, desigur. UE va trebui să țină cont de toate aceste provocări care îi stau în față, să se organizeze pentru a gera pericolele viitoare, iar nu de a regla problemele trecutului.

4.3. Strategia UE pentru Africa și America Latină

4.3.1. UE și Africa

Pe aceeași latură de sud a spațiului comunitar, președinția portugheză, succesoare celei germane la conducerea Consiliului European, a mers mai departe și s-a interesat – pe lângă aspectele delicate ale proiectului noului tratat european, ale negocierilor de aderare ale Turciei, ale statutului final al Kosovo sau ale încheierii acordului de parteneriat strategic cu Rusia, ori ale proiectelor bugetare ale Franței - de relația cu statele Africii, pentru care a făcut toate diligențele spre a organiza în decembrie un important summit UE – Africa, destinat apropierii blocului european de cele 53 state ale continentului negru, precum și de regiunile ultraperiferice ale Europei. Pe de altă parte, Portugalia a propus o mai puternică integrare economică a UE cu SUA și întărirea relațiilor cu țările Americii Latine (un Acord de asociere cu MERCOSUR și organizarea unui summit UE - Brazilia)⁵¹.

Este știut că Africa a fost singurul continent de care UE s-a interesat încă de la înființarea sa, în 1957, acesta beneficiind chiar prin prevederile Tratatului de la Roma de sprijin financiar, prin crearea Fondurilor Europene pentru Dezvoltare (FED), instrument principal de ajutor comunitar pentru continentul african (extins în prezent și asupra altor state din zonele Caraibe și Pacific). În acest demers comunitar de lungă durată,

⁵¹ Sursa: Președinția portugheză a Consiliului UE, <http://www.eu2007.pt/UE/vFR/>

au fost perfecționate de la o etapă la alta activitățile, acțiunile, instrumentele și metodele de cooperare. Față de transformările uriașe pe care le-a suportat în acest răstimp Africa, eforturile s-au dovedit mereu insuficiente.

Practic, acest al doilea summit UE – Africa, ce s-a desfășurat la Lisabona, în ultima lună a anului 2007, a reprezentat o ocazie importantă de a întări relațiile între UE și Africa și de a pune la punct un nou parteneriat strategic ambițios: cel dintre Uniunea Europeană și Uniunea Africană. Aplicând concluziile adoptate de Consiliul European în iunie 2005, Consiliul din 21-22 iunie 2007 de la Bruxelles a inițiat acest demers, subliniind importanța realizării unei cooperări strânse cu Uniunea Africană, a unei *Strategii comune UE – Africa*. Încă de la această reuniune a fost vizibilă determinarea UE de a susține UA în vederea întăririi capacității de a gera, soluționa și preveni conflictele. Consiliul a pus accentul pe necesitatea unor noi aranjamente care să permită degajarea de fonduri ale UE ce fac posibilă susținerea desfășurării rapide a UA, considerată ca o prioritate. În plus, și-a reafirmat angajamentele luate în cadrul strategiei UE din 2005, intitulată „*UE și Africa: spre un parteneriat strategic*“, încurajând statele membre spre a o pune în operă și a atinge obiectivele fixate prin aceasta.

Summit-ul de la Lisabona a fost, cum era și de așteptat, prilejul de a confirma necesitatea stringentă a parteneriatului UE - UA. Până la summit s-a purtat un dialog aprofundat între cele două organizații, activitate de care au putut profita, așa cum accentuează Emmanuel Dupuy, președintele IPSE (Institutului Prospectivă și Securitate al Europei)⁵², noii poli subregionali, în cadrul punerii în operă a Acordurilor de Parteneriat Economic (APE) cu regiunile ACP. Procesul complex ce a precedat reuniunea la nivel înalt de la Lisabona a dorit să conducă în final la transformarea Strategiei UE pentru

⁵² Emmanuel DUPUY, *D'une stratégie européenne pour l'Afrique à une stratégie UE-UA...*, 3 dec. 2007, pe site-ul <http://www.ipse-eu.org>.

Africa, datând din decembrie 2005, într-o *Strategie comună UE – UA*. Capitolele care o compun (pacea și securitatea, drepturile omului, ajutorul pentru dezvoltare, creșterea economică și comerțul, dezvoltarea umană) urmează în documentul elaborat o logică de coparteneriat. În noile condiții, întărirea capacităților africane de menținere a păcii din cadrul programului de echipare, formare și antrenament RECAMP, pentru perioada 2007 – 2009, ar fi condusă de UA, în numele UE. Aceasta ar legitima, practic, rolul UA de „ONU africană“, cum a fost el stipulat cu ocazia Summit-ului de la Durban, din 2002, care s-a ocupat de prevenirea și rezolvarea conflictelor, de chestiuni de guvernare democratică, economice, ecologice pentru ansamblul țărilor continentului african.

Același autor reiterează speranța UA de a continua întărirea „arhitecturii de pace și securitate“ africane în cursul anilor viitori, legăturile dintre dezvoltare și securitate dovedind că dezvoltarea durabilă se realizează doar în condiții de stabilitate și securitate. Acesta formulează și unele întrebări legate de ceea ce condiționează reușita parteneriatului eurafrican: Cum se va întinde concret acest parteneriat spre dezvoltare, dezvoltarea durabilă, stabilitatea regională, independența în materie de securitate, atât interioară, cât și la nivelul relațiilor internaționale? Pe care actori politici, mai ales proveniți dintr-o societate civilă realmente independentă, în plină maturizare, vizavi de numeroase țări africane, să se sprijine pentru a face aceasta? În ce configurează viitorul conceptului de PESA și legitimitatea UE ca actor global reușita misiunilor sub drapel european în Africa (Eufor RDC și noua Eufor Ciad RCA, decisă la 15 octombrie trecut)? Cum ar putea Europa să-și ancoreze Sudul său la un spațiu vital cu extensia și lizibilitatea sa în cadrul mondializării? Cum să articuleze proiectele ambițioase de relansare a francofoniei pe o bază mai voluntaristă și cel încercând crearea unei Uniuni Mediteranene, când

perimetrul geografic ar putea să pară, la prima vedere, a reduce legătura dintre cele două continente?

Șefii de stat africani prezenți la summit și-au pus la rândul lor întrebări asupra consistenței și eficacității noii *Strategii comune*, dar, în final, au considerat-o un pas înainte apreciabil. Ca document adoptat de summit, *Strategia comună UE – Africa* include puncte principale semnificative: faptul că această strategie reflectă noua natură a relației dintre părți – o politică de parteneriat de la egal la egal, se adresează problemelor bilaterale și provocărilor mondiale comune, va promova apropierea integrate și ale ansamblului Africii și va fi un vast și larg parteneriat centrat pe om; nivelurile diferite de cooperare prevăzute (naționale, bilaterale și mondiale), ce încurajează canalele multilaterale, încercând să folosească multiplele dimensiuni ale relațiilor de o manieră integrată; cele patru grupe de priorități politice înglobate în acest parteneriat: *pacea și securitatea* – UE devine un partener politic ce favorizează conducerea Africii în lupta contra crizelor și conflictelor proprii, prin sprijin în realizarea capacităților africane, cu fonduri durabile pentru operații de pace sub comandament african, dialog și cooperare instituțională întărită, schimb sistematic de opinii, adoptarea de poziții comune asupra unor probleme mondiale, susținerea și promovarea rolului societății civile și actorilor nonstatali în materie de securitate; *guvernarea și drepturile omului* – promovarea guvernării democratice și a drepturilor omului ca element central al parteneriatului UE – Africa, cu utilizarea mai sistematică și mai eficace a instrumentelor, mecanismelor și modalităților de finanțare existente; *comerțul și integrarea regională* – ameliorarea guvernării economice și a climatului de investiții în Africa, susținerea integrării Africii în economia mondială; principalele chestiuni de dezvoltare – furnizarea unui ajutor suplimentar pentru țările africane în realizarea obiectivelor de dezvoltare ale Mileniului

și continuarea aplicării Declarației de la Paris asupra eficacității ajutorului.

O nouă eră, consideră comisarul european pentru dezvoltare și acțiune umanitară, Louis Michel, se deschide prin acest parteneriat, era modernizării relației dintre cele două continente, acum, când interesele tot mai multor mari puteri mondiale se îndreaptă spre acest teritoriu imens, cu resurse inepuizabile, aflat, la rândul-i, la ora mondializării. Este pentru prima oară, după peste trei decenii, când acest continent înregistrează, pentru al patrulea an consecutiv, o creștere economică reală de peste 5 la sută. A sosit timpul ca Africa să devină un partener major, nu numai economic, ci și politic. De la viziunea caritativă, paternalistă a relației parteneriale a UE cu Africa, de până acum, se trece la un parteneriat fondat pe principiul responsabilității împărțite între parteneri egali în drepturi și îndatoriri, la un dialog mai franc, mai deschis, în respect și încredere, asupra subiectelor dificile, ca: drepturile omului, corupție, subvenții agricole, fuga creierelor, migrație.

În legătură cu migrația, de exemplu, UE și-a intensificat măsurile de cogestionare a frontierelor, spre a controla accesul imigranților dinspre sudul continentului. Potrivit *Abordării globale a migrației de către Consiliul European din decembrie 2005, Modelul integrat pentru îmbunătățirea capacității UE de a-și gestiona frontierele externe maritime*, propus în 2006 de Comisia Europeană, va stopa treptat migrația clandestină dinspre Africa⁵³. Comisia Europeană a invitat deja, în iulie, țările magrebiene (Tunisia, Algeria și Maroc) să participe la patrulele Agenției europene de control al frontierelor (Frontex)

⁵³ A se vedea subcapitolul „Migrație“ din *Comunicarea Comisiei Comunităților Europene către Parlamentul European, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor – Realizări politice în 2006*, Bruxelles, 28.02.2007, COM (2007) 67 final., la <http://64.233.183.104/search?q=cache:6vFRuUOLgbEJ:eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do%3Furi%3DCOM:2007:0067:FIN:RO:PDF>

împotriva fluxului de migranți clandestini, cu avioane și nave maritime, experți, ca și cu informații.

Multe alte acțiuni vor necesita a fi demarate în viitor în cadrul strategiei pentru Africa, având în vedere evoluțiile previzionate pentru continentul vecin. Potrivit experților UE⁵⁴, indicatorii economie, demografie, mediu și energie, pentru continentul african, sunt pe culoarea de pericol - roșu, în perspectiva anului 2025. Explozia demografică va fi enormă, nevoile de locuri de muncă și un nivel de viață relativ corect, pentru această populație foarte tânără, vor fi foarte mari, mediul are previziuni foarte negative, prin împrăștierea apei potabile și extinderea deșertificării, modernizarea economică a acestor zone va fi extrem de dificilă.

Dezbaterile mai recente care au avut ca subiect problematica raporturilor UE – Africa au subliniat, de altfel, multe reușite, dar și inconsistențe și exigențe pentru viitor, privind: lărgirea Uniunii; eficiența și transparența acordării fondurilor comunitare pentru Africa; implicarea societății civile europene în cvasitotalitatea acțiunilor comunitare, mai ales în relațiile externe; mondializarea, care a sporit interdependența dintre diferitele politici ale UE (pentru comerț, investiții, domeniul social, mediu, imigrare, securitate, dezvoltare); îndoiala crescândă a opiniei publice europene asupra pertinentei sau eficacității a 50 de ani de ajutor european pentru Africa (ajutoare europene sau internaționale); luarea la cunoștință generală a conducătorilor europeni despre necesitatea de a stimula activ democrația pe continentul african; impactul direct crescut al consecințelor crizelor africane asupra UE în privința imigrării, sănătății sau securității; voința europeană, reîntărită după criza din Irak, de a se dota cu o politică externă comună conducând prin acest fapt la integrarea Africii într-o viziune externă globală.

⁵⁴ Nicole GNESOTTO și Giovanni GREVI (coord.), op. cit.

Dincolo de orice discuții, însă, cursul evenimentelor indică faptul că Europa a fost, este și va continua să rămână un partener strategic privilegiat al Africii, pe termen lung. Dar, dacă cele două continente împart multe din valorile importante, introduse, de altfel, în noua *Strategie comună* adoptată la summit, în opinia președintelui Comisiei Europene, Jose Manuel Baroso, între ele există și anumite divergențe, legate de priorități: Europa acordă o mare importanță bunei guvernări, drepturilor omului și imigrației ilegale, în timp ce Africa se interesează mai curând de dezvoltare. Cele două continente trebuie să-și rezolve problemele din relațiile comerciale. Tratamentele privilegiate tradiționale acordate de UE țărilor ACP (Africii, Caraibelor și Pacificului) este necesar să fie înlocuite cu *Acorduri de parteneriat economic (APE)*, având în vedere că primele dintre ele au fost declarate recent ca ilegale de către Organizația Mondială a Comerțului. Până acum, doar o minoritate de țări africane a încheiat APE cu UE, multe din statele africane considerând că noile reguli, bazate pe deschidere de piață, conduc la un aflux de produse europene.

Înlăturarea oricăror divergențe ar adânci relația UE-Africa, proces necesar și util inclusiv pentru Europa, mai ales că statele africane cunosc în prezent evoluții noi ce vor marca fundamental, potrivit *Global Europe 2020*⁵⁵, condițiile cooperării UE-Africa în următoarele decenii: emergența Africii de Sud ca superputere regională, dornică de a juca un rol proactiv în aplicarea soluțiilor africane în Africa, dar și pe plan internațional; lansarea cvasisimultană a două inițiative panafricane de lungă durată destinate a organiza continentul, pe de o parte (UA), și de a ameliora, pe de altă parte, procesul de dezvoltare a continentului pe calea unei mai bune stăpâniri a ajutorului internațional (NEPAD); cererea crescută a societății civile africane de a fi parte integrantă a politicilor de dezvoltare

⁵⁵ GlobalEurope 2020, *Quelle politique commune de l'UE en direction de l'Afrique ?* - 2ème Partie - Monday, 06.08.2007.

ca politică pe termen scurt; luarea la cunoștință cu urgența provocărilor continentale (sănătate, sărăcie, educație), care pot rezolva singure dezvoltarea economică asociată cu democratizarea politică; integrarea progresivă a africanilor pe marile agende mondiale (securitate, comerț, resurse, mediu etc.) care îi fac actori curțați de numeroase continente (și nu doar de un partener automat ca UE).

4.3.2. UE și America Latină

În relația UE cu America Latină trebuie menționat dialogul particular cu statele MERCOSUR și în special cu Brazilia. Cu aceasta din urmă s-a semnat în 2007 un acord de parteneriat strategic pentru dezvoltarea relațiilor în toate domeniile și aprofundarea dialogului politic. În centrul relațiilor dintre UE și Brazilia se situează energia, cu atât mai mult cu cât Brazilia a pus accentul pe producția de biocarburant.

Confrunțați cu încălzirea globală, cei doi actori au convenit să cerceteze „soluții inovatoare în domeniul biocarburanților” și să coopereze în sfera dezvoltării lor. Etanolul și biodiesel-ul deschid calea unei veritabile revoluții pentru economiile țărilor cele mai sărace. Acestea creează locuri de muncă, asigură securitatea alimentară, fixează populațiile în agricultură.

Prin acordul încheiat cu Brazilia, UE speră, totodată, să transforme această țară latino-americană în motorul care va face să avanseze tratatul cu MERCOSUR, blocat de un deceniu, reușindu-se în final să se ajungă la un tratat avantajos cu această mare entitate economică.

La Summit-ul dintre MERCOSUR și Troica UE, desfășurat la Lima, în 17 mai 2008, părțile au pus un accent important pe consolidarea dialogului politic dintre cele două regiuni pentru învingerea sărăciei, inegalităților și foametei pe scena mondială și regională, favorizând dezvoltarea economică și

socială și incluziunea socială, apărarea drepturilor omului și lupta contra tuturor formelor de discriminare, prevenirea schimbării climatice și încurajarea recursului la surse de energie durabile și regenerabile. S-a apreciat, cu acest prilej, că este important să fie extinsă cooperarea dintre cele două regiuni în domeniile infrastructurilor, surselor de energie regenerabile, științelor și tehnologiilor, angajarea în proiecte de interes comun, hotărându-se o convocare a unei reuniuni a Consiliului de cooperare în cursul primului semestru al anului 2008. Aceasta arată că există toate condițiile pentru a se ajunge, într-un ecart de timp rezonabil, la un *acord de asociere* ambițios și echilibrat între MERCOSUR și UE.

CAPITOLUL 5

UE ȘI ORGANIZAȚIILE INTERNAȚIONALE CU ROL ÎN ASIGURAREA SECURITĂȚII GLOBALE (ONU, NATO, OSCE)

Ce roluri trebuie să joace UE și diferitele organizații multilaterale, ca ONU, NATO, OSCE, în cadrul sistemului securității globale? Care sunt relațiile statornicite, în acest demers complex și responsabil, între UE și ONU, UE și NATO, UE și OSCE?

Analiștii europeni constată o creștere, în ultimul deceniu, a rolului Uniunii în promovarea securității globale. Sunt interesante de descifrat mecanismele prin care PESA se integrează în cadrul NATO, dimensiunea sinergiei și complementarității dintre UE și OSCE, determinarea UE în a subscrie și contribui cu forțe proprii la obiectivele păcii și securității globale promovate de ONU, în condițiile schimbărilor dramatice intervenite pe scena politică, datorate avansului impetuos al mondializării.

Ce dezvoltare dă UE punctelor esențiale și priorităților asupra cărora își focalizează atenția strategiile sale, în eforturile comune cu ONU, NATO și OSCE, de combatere a gravelor riscuri și amenințări actuale și viitoare? Care este nivelul cooperării Uniunii cu ONU și NATO în domeniul gestiunii crizelor, al folosirii componentelor civile și militare ale PESA?

Acestor interogații, și nu numai, încearcă să le găsească un răspuns autorii în paginile următoare.

5.1. Contribuția UE și ONU la un multilateralism eficace

Aportul UE, alături de ONU, la securitatea globală se materializează, astăzi, printr-un *multilateralism eficace*, înfăptuit în cadrul fundamental al Chartei, ce definește sistemul de

drept al Națiunilor Unite. Politica de securitate și apărare a UE se desfășoară în complementaritate și cu susținerea ONU și pe o ordine internațională fondată pe drept. Avem acum experiența de dialog și cooperare operațională câpătată de UE și ONU, mai ales între 2000 și 2003, dar și după aceea, când acestea au dat și dau formă și conținut unei relații instituționale puse în serviciul gestionării globale reușite a crizelor, pentru a trage concluzii pertinente asupra aportului reunit al celor două structuri la securitatea mondială. După aprecierile specialiștilor europeni⁵⁶, UE este în prezent un partener privilegiat al ONU în activitățile de gestionare a crizelor la care ea este chemată să aibă o susținere diversificată și evoluând în funcție de schimbul de experiență realizat în teatre. Relația UE – ONU trebuie să continue a se aprofunda, pentru a releva mai bine pericolele comune, în special în Africa, și să contribuie a reda menținerii și construirii păcii credibilitatea și susținerea necesare succesului. Se mai apreciază că această relație ar putea juca rol de exemplu pentru alte organizații de securitate.

Într-o „*Vedere de ansamblu a relației dintre UE și ONU*“, publicată de Uniunea Europeană sub titlul „*Uniunea Europeană lărgită la Națiunile Unite: Opțiunea multilateralismului*“, se consideră că UE este atașată garantării păcii și stabilității Europei, afirmându-și locul său pe scena internațională pentru a contribui mai bine la pacea și dezvoltarea în lume. Devenită în cei 50 de ani de existență un actor mondial cu greutate, prima putere comercială a lumii este dotată azi cu o piață comună și, pentru 12 din statele sale membre, cu o monedă unică. În 2004, organizația a primit în rândurile sale 10 noi state membre, în 2007 alte două (între care și România), iar în perspectivă se conturează aderarea unor state din Balcanii occidentali. UE era, în 2002, principalul furnizor de ajutor public pentru dezvoltare, cu circa 35,6 miliarde dolari. Dotată în anii '90 cu o politică externă și de securitate comună (PESC)

⁵⁶http://www.europa-eu-un.org/articles/fr/article_1001_fr.htm

conformă cu puterea sa economică formidabilă, UE a elaborat progresiv, după Summit-ul de la Nisa din anul 2000, o politică de apărare comună (PESA), ce a implicat crearea unei forțe de reacție rapidă, dar și a unor capacități civile de gestionare a crizelor, precum și a unor organe politice și militare permanente. La data când număra doar 25 membri, Uniunea reprezenta, prin aceștia, peste o treime din voturile Adunării Generale a ONU, iar împreună cu candidatele la aderare, o treime din membrii Consiliului de Securitate. Astăzi, în formula de 27 membri, aportul organizației europene s-a îmbunătățit corespunzător.

Aprofundarea relației UE-ONU pornește de la realitatea dezvoltării politice a Uniunii și de la similitudinea obiectivelor sale cu cele ale ONU, de la faptul că Națiunile Unite promit valorile democrației, solidarității, durabilității, economiei de piață, diversității culturale și respectului dreptului, fundamentale pentru UE. Privitor la adeziunea sa profundă la aceste valori, UE susține firesc instituțiile multilaterale, precum cele ale ONU, și încurajează soluțiile multilaterale la problemele lumii.

Este ferm dovedit că UE își aduce o contribuție notabilă la activitatea Națiunilor Unite, colaborând cu ansamblul organelor, agențiilor și programelor acestei organizații, implicându-se în ampla paletă de activități onusiene, de la politica de dezvoltare și restabilirea păcii la ajutorul umanitar, mediu, drepturile omului și cultură, în toate regiunile globului.

De reținut și faptul că statele membre UE sunt primele contribuatoare cu fonduri la sistemul Națiunilor Unite. Circa jumătate din contribuțiile ansamblului statelor membre ONU la fondurile și programele onusiene aparțin acestora. O participare generoasă a UE la finanțarea ONU se întrevide și în viitor.

Cooperarea celor două organizații internaționale înregistrează o creștere continuă în numeroase domenii. UE are ca prioritate să ia parte la activitățile ONU, considerând ca o

responsabilitate a sa faptul de a susține și întări Națiunile Unite, a prezerva rolul pe care îl joacă Organizația, pe baza Chartei, în căutarea soluțiilor multilaterale la problemele mondiale. Pentru a participa la misiunile ONU cu trupe, Uniunea și-a creat propria FRRE, estimată inițial la 60.000 de oameni, în cadrul politicii sale europene de securitate și apărare (PESA). Forța respectivă va putea fi pusă la dispoziție, după situație, pentru a aduce o asistență rapidă operațiilor de menținere a păcii ale Națiunilor Unite. Exemplul operației militare Artemis, lansată în 2003, la apelul secretarului general al ONU, în R.D.Congo, este edificator pentru aportul UE la gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor în cooperare cu Națiunile Unite.

Diversele contribuții ale UE în Balcani, alături de ONU, sunt, de asemenea, exemple pentru colaborarea și cooperarea celor două organizații la restabilirea păcii și stabilizarea situației politice. Analistii europeni nu omit, însă, din acest proces amplu nici exemple ca: susținerea eforturilor de luptă contra terorismului ale ONU, furnizarea de ajutor umanitar și ajutor pentru reconstrucția Afganistanului, participarea la procesul de pace din Orientul Mijlociu, parteneriatul cu Națiunile Unite în domeniile dezvoltării și problemelor umanitare, rolul de frunte jucat de Uniune la reuniunile internaționale asupra dezvoltării durabile, finanțării dezvoltării, alimentației, mediului, drepturilor omului, populației, femeilor, habitatului, copilăriei, schimbărilor climatice, HIV/SIDA.

Poate fi subliniată aici și prezența și reprezentarea UE la Națiunile Unite, dar și existența, în Consiliul UE, a unui birou de legătură cu ONU, la nivelul Secretariatului, precum și acordarea, încă din 1974, pentru CE, a statutului de observator în Adunarea Generală a Națiunilor Unite și instituțiile sale specializate ori existența de delegații ale Comisiei Europene acreditate pe lângă organe ale ONU. Pe planul cooperării, vom reține instituționalizarea participării reprezentanților UE la reuniunea anuală de nivel ministerial desfășurată de ONU la

New York și a secretarului general ONU la reuniunile periodice convenite între UE și ONU, contactele frecvente stabilite între cele două organizații etc.

O imagine complexă a cooperării UE cu ONU este cuprinsă în rapoartele generale privind activitățile anuale ale Uniunii prezentate de Comisia Europeană. Astfel, în *Raportul general 2007*, la capitolul V – *Europa ca partener global* – Secțiunea 5 – „Cooperarea multilaterală – Cooperarea cu Organizația Națiunilor Unite“, se arată că cooperarea celor două organizații a continuat să se consolideze în anul de referință.

UE și-a continuat eforturile de susținere a procesului de reformă a ONU, printre altele, prin adoptarea, la 15 iunie, a *Concluziilor Consiliului privind reforma Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO)*, și a consolidării noilor organisme create ca urmare a reuniunii mondiale la nivel înalt din 2005 (Comisia pentru Consolidarea Păcii, Consiliul pentru Drepturile Omului). Invitată să participe la reuniuni în calitate de donator instituțional, Comunitatea Europeană și anumite state membre au contribuit în mod activ la lucrările Comisiei pentru Consolidarea Păcii, care și-a continuat preocupările referitoare la Burundi și Sierra Leone, adoptând o *strategie de consolidare a păcii în Burundi*, la 20 iunie. La 17 iunie, Consiliul a aprobat *prioritățile Uniunii pentru cea de a 62-a sesiune a Adunării Generale a ONU*. Aceste priorități sunt: reforma sistemului ONU, menținerea păcii, arhitectura de consolidare a păcii, drepturile omului, coerența activităților operaționale la nivelul sistemului ONU, statul de drept, justiția internațională, responsabilitatea de a proteja, dezvoltarea economică și combaterea sărăciei, mediul, schimbările climatice și încălzirea climatică, combaterea terorismului, dezarmarea, controlul armamentului și neproliferarea armelor de distrugere în masă, organizațiile regionale și bugetul ONU. La 7 iunie, o *Declarație comună privind cooperarea*

dintre UE și ONU în domeniul gestionării crizelor a fost semnată de președinția Uniunii și de secretarul general al ONU. Noul text urmărește consolidarea mai eficientă a cooperării dintre UE și ONU, precum și îmbunătățirea coordonării activităților celor două organizații. De altfel, *Raportul Bramini* aprecia că UE și ONU oferă un exemplu de cooperare, prin parteneriatul pe care acestea l-au stabilit între ele, ca și prin relațiile pe care le-au dezvoltat cu alte organizații. În Africa, de exemplu, cele două organizații și-au reînnoit relațiile cu organizațiile regionale și subregionale implicate în operațiile de pace. Aceasta în contextul în care se concretizează relația UE și Uniunea Africană (UA), în momentul în care cele două organizații cunosc mutații profunde în aspirațiile și capacitățile lor ca actori de securitate. Rezultatul a fost cel așteptat: relația triumfiulară UE – UA – ONU a făcut dovada șanselor evidente ale acestui parteneriat tripartit.

Asupra respectivei relații, în lucrările *Seminarului GCSP-IPA din iulie 2006, cu tema „Uniunea Europeană în Africa“*, se arată că aceasta este caracterizată printr-un anumit grad de concurență și de apărare a intereselor instituționale, ca în orice relație interinstituțională, dar și prin cooperare. Cele trei organizații oferă avantaje comparative care generează complementaritate și sinergii. Totuși, această relație triumfiulară se află într-un proces de definire a obiectivelor, a diviziunii muncii și a modalităților, iar în practică ea apare mai degrabă ca o combinație a trei relații bilaterale: ONU – UE, ONU – UA și UE – UA, decât un veritabil dialog triumfiular. Specialiștii prezenți la seminar apreciază că UE și ONU sunt deja foarte avansați în definirea termenilor relației lor. Aceasta a fost transpusă, în septembrie 2003, într-o *„Declarație comună asupra cooperării UE – ONU în materie de gestiune a crizelor“*, ce identifică domeniile de cooperare dintre cele două organizații și creează un Comitet director, reunind reprezentanții UE și ONU la fiecare șase luni, pentru a discuta

modalitățile de colaborare. În practică, cooperarea a fost testată în misiunile din Bosnia-Herțegovina și Republica Democratică Congo. Operația „Artemis” din R.D.Congo (2003) și operația EUFOR R.D.Congo (2006) demonstrează că UE este pregătită să acționeze în sprijinul ONU, fără însă a contribui direct la operațiile de pace ale ONU cu desfășurarea propriilor trupe. Restricțiile impuse de UE parteneriatului său cu ONU se regăsesc la nivelul relațiilor sale cu UA. UE este dispusă să ia parte la activități diverse în cadrul operațiilor de pace ale UA, însă este reticentă atunci când este vorba să-și asume riscuri care nu fac obiectul unei susțineri a opiniei publice naționale. Iată de ce statele membre ale UE furnizează doar 2,5 la sută din trupele operațiilor de pace duse de ONU în Africa.

Cel mai recent exemplu al relației UE – ONU îl reprezintă misiunea Uniunii Europene EUFOR de la granița dintre Ciad și Republica Centrafricană, ce trebuia să înceapă operațiile la 15 martie 2008, cu participarea a 400–600 militari, iar în cursul lunii iunie să atingă capacitatea de 3.700 militari. Având susținerea Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, EUFOR urma să protejeze civili, sute de mii de refugiați (după unele surse, 241.000 de sudanezi din Darfur refugiați în Ciad, alți 3000 în nord-estul Republicii Centrafricane, iar 179.000 de ciadieni și 20.000 centrafricani deplasați în interiorul țării lor din cauza violențelor), dar și personal umanitar. Practic, EUFOR este menită a consolida Misiunea din Darfur a Națiunilor Unite și Uniunii Africane (UNAMID), concertându-și acțiunile cu aceasta și cu misiunea celor 300 de jandarmi pe care ONU îi va instala în Ciad. Jumătate din efectivele EUFOR trebuiau să fie franceze (2.100 militari), iar cealaltă jumătate asigurată de 13 alte state (Polonia și Irlanda, câte 400 militari fiecare, Suedia 200, Austria 160, iar 9 state – Belgia, Spania, Finlanda, Grecia, Italia, Olanda, Portugalia, România și Slovenia – au promis că vor trimite restul. EUFOR

este considerată cea mai importantă misiune militară a UE în afara Europei și fără asistența NATO.

În viitor, sunt de părere participanții la secțiunea care a analizat relația stabilită pe pământ african între UE, UA și ONU – o apreciere corectă -, doar capacitatea celor trei organizații de a exersa această interdependență de o manieră dinamică, constructivă va avea un impact direct asupra gestiunii păcii și securității în Africa, continent unde Națiunile Unite au cea mai mare angajare a personalului propriu în misiuni de acest gen.

5. 2. UE, NATO și securitatea globală

Într-un studiu realizat împreună cu unul din autorii acestei lucrări⁵⁷, Alexandra Sarcinschi constata, pe bază de indicatori, că NATO și UE sunt, în rândul celor circa 60.000 organizații internaționale existente actualmente pe mapamond, două dintre cele mai importante organizații internaționale de securitate. În analiză, au fost introduse elemente ce reflectau existența obiectivă a organizațiilor și forța lor de a se impune pe plan internațional. Era, într-un fel, inevitabil ca, dat fiind potențialul lor uriaș și responsabilitatea comună asupra Europei și a lumii, UE și NATO să-și concerteze, cândva, acțiunile, lucrând, în primul rând, la stabilitatea și securitatea continentului, într-un spațiu în care noile frontiere suprapuse ale NATO și UE, de după 1 mai 2004, cer o acțiune unită de securizare, pentru blocarea atacurilor teroriste, pătrunderii și traficării în spațiul unic de securitate a armamentelor, munițiilor, drogurilor, crimei organizate, construirea unui răspuns politic și strategic eficace la amenințările tot mai ample din mediul continental și global, iar în al doilea rând,

⁵⁷ Vasile POPA, Alexandra SARCINSCHI, **Perspective în evoluția organizațiilor internaționale de securitate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007, p.20.

coordonându-și eforturile pentru gestionarea crizelor pe alte spații din afara continentului nostru.

Este binecunoscută oferta formulată de NATO, în *Conceptul strategic al Alianței din 1999*, de a susține, de la caz la caz, după propriile proceduri, operații de menținere a păcii duse sub autoritatea Consiliului de Securitate, ca și de a coopera strâns cu UEO și UE, punându-și capacitățile și mijloacele sale la dispoziția lor. Această prevedere a condus apoi la acordurile „Berlin +“, în condițiile în care însăși UE, devenită actor mondial, și-a propus să se pregătească pentru a împărți responsabilitatea securității internaționale și a construcției unei lumi mai bune.

Analizii constată că noul concept al UE se diferențiază de cel al Alianței, prin voința asigurării securității și prosperității pe baza unui sistem multilateral eficace. În acest cadru, NATO vine cu rezultatele propriului proces de transformare (capacitățile militare rapid proiectabile, structurile de comandament profund remaniate, NRF constituită pentru a îndeplini noile misiuni ale Alianței, concentrarea pe capacitățile-cheie, ca transportul strategic, informațiile, comandamentul, proiectabilitatea etc., realizarea interoperabilității multinaționale etc.).

Pe de altă parte, în perimetrul capacităților militare, aceleași trupe europene sunt solicitate să participe la dispozitivele unei organizații sau ale celeilalte (cele ale NRF, ale grupurilor tactice ale UE, ale forței obiectivului global), aceleași state majore. Totuși, Uniunea a fost nevoită să se gândească, în perspectiva implicării viitoare în teatrele de operații, la un stat major al operațiilor, care îi lipsește, prin intermediul căruia să poată conduce operații de anvergură.

În raport cu NATO, UE se distinge prin capacitățile sale civile numeroase (mijloace de prevenire – finanțare, ajutor pentru dezvoltare, reprezentări diplomatice locale -, ajutor umanitar, mijloace de planificare - celula civil-militară, unități de jandarmerie europeană și poliție, experți și magistrați care să

intervină în domeniul reconstrucției statului de drept), dintre care, cele de ajutor pentru dezvoltare și mijloacele civile și de reconstrucție sunt proprii doar sieși.

De notat, apoi, faptul că, în caz de criză, între Consiliul Nord-Atlantic și Comitetul Politic și de Securitate al UE este prevăzut să se instituie un dispozitiv de consultare, care să permită luarea unor decizii corecte și eficiente. Prin Acordurile „Berlin +“, s-a stipulat garantarea accesului UE la capacitățile de planificare ale NATO pentru operații de gestiune a crizelor duse de Uniune, dar și folosirea mijloacelor și capacităților de comandament și de transmisiuni, a avioanelor fără pilot și a serviciului diverselor agenții ale Alianței.

Fără doar și poate, colaborarea și cooperarea celor două organizații sunt indispensabile. Continua și ampla amenințare teroristă, ca și extensia instabilității și insecurității, precum și multiplicarea crizelor pretutindeni în lume fac o asemenea cooperare extrem de necesară. Exemplul Balcanilor este edificator pentru desfășurarea concomitentă a unor operații militare ale NATO și UE și angajamentul civil și de securitate al Uniunii, după cum este cunoscută contribuția crescută a UE la operațiile de stabilizare și reconstrucție din Afganistan, în parteneriat cu NATO.

În analiza acestei relații complexe UE – NATO, unii cercetători științifici, precum Nicolas Martin-Lalande⁵⁸, vorbesc despre „viziunea atlantistă mai curând, decât cea europeanistă“, a noilor state membre, care sunt pentru cooperare, iar nu pentru a alege între NATO și PESA. Prima viziune este, în opinia lui Martin-Lalande, una minimalistă, căci asigură pentru UE un rol strategic complementar al NATO, ca

⁵⁸ Vezi Nicolas MARTIN-LALANDE, *L'Europe de la défense aux prises avec les nouveaux Etats membres: quid pour la présidence française de l'Union?*, în Observatoire diplomatique et stratégique des Etats-Unis, vineri, 9 noiembrie 2007, la http://_nmartinlalande.blogspot.com/2007/11/leurope-de-la-defense-aux-prises-avec.html, accesat la 10 august 2008.

producător de securitate nonmilitară, și implică construirea PESA sub umbrela transatlantică, americană. Cea de a doua este una maximalistă, căci îi asigură UE un rol strategic autonom față de NATO, ca producător de securitate militară, și implică europeanizarea structurilor NATO, adică o identitate și un pilon european în sânul Alianței. Noii membri, consideră acesta, caută să ancoreze PESA la organizația politico-militară transatlantică. Ei promovează parteneriatul strategic UE – NATO, vizând o ameliorare a cooperării instituționale PESA – NATO în materie de gestiune a crizelor și dezvoltare capacitară.

UE va trebui să-și sporească mai mult capacitățile militare și cooperarea cu NATO, chiar dacă, așa cum puncta la finele anului trecut ministrul britanic al afacerilor externe, David Miliband, „ea nu va deveni niciodată o superputere”⁵⁹. Cum aceasta se concentrează mai ales pe provocările externe, decât pe cele interne, Miliband este de părere că vor trebui depășite obstacolele unei colaborări a țărilor UE cu NATO și urmată calea de voință exprimată în ultima vreme de partenerii-cheie. UE poate fi o putere model, care fixează normele mondiale și se face campionul apărării dreptului internațional și a drepturilor omului. Aceasta însă o obligă să poată răspunde amenințărilor reprezentate de statele fragile sau eșuate și să-și îmbunătățească capacitățile. Independența și influența Europei vor spori odată cu creșterea capacităților sale. Este jenant, aprecia oficialul respectiv, ca țările europene, cu circa 2 milioane de bărbați și femei sub drapel, să nu poată desfășura decât cu dificultate mai mult de 100.000 oameni o dată. Statele UE dispun în jur de 1.200 elicoptere de transport și, totuși, nu au desfășurat decât 35 dintre acestea în Afganistan și niciunul în Darfur, unde este nevoie disperată de ele. De altfel, nu poți să nu îmbrățișezi o asemenea părere, atunci când o misiune cum

⁵⁹ L'UE doit augmenter ses capacités militaires, affirme Miliband, AFP, 15.11.07, 18h44.

este cea planificată pentru Ciad și Republica Centrafricană este amânată cu patru luni, din cauza negăsirii mijloacelor logistice necesare.

Franța, care dorește să revină în comandamentul integrat al Alianței, propune și ca Uniunea să se doteze cu o strategie de securitate adaptată noilor amenințări ale anului 2008, în timpul semestrului cât statul francez va deține președinția UE, în pofida divergențelor dintre cei 27. Potrivit Reuters⁶⁰, francezii așteptau de la Consiliul European din decembrie anul trecut semnalul pentru o lansare a procesului de modernizare și actualizare a acestei strategii de care Uniunea dispune încă din 2003.

Argumentele le constituie faptul că europenii sunt deținătorii unui arsenal cu care s-au dotat după atentatele din 2001 de la New York și Washington pentru lupta împotriva terorismului, dar și cu o strategie de securitate inspirată dintr-un document adoptat de SUA post 11 septembrie. Textul european seamănă cu modelul american, care legitimează loviturile preventive contra țărilor ce reprezintă o amenințare la adresa Statelor Unite. Cu prudență, dar și determinare, constată analiștii, Uniunea trece de la poziția tradițională, bazată pe „soft power”, la cea de „hard power”. Actualizarea Strategiei europene de securitate (care se va produce chiar la sfârșitul acestui an, accentuăm noi) este necesară, în opinia Franței, și pentru că noile amenințări potențial generatoare de conflicte, ca încălzirea climatică și mișcările migratorii, au luat amploare.

Portughezul Francisco Sarsfield Cabral⁶¹ consideră că „slăbiciunea militară a UE îi limitează acțiunea la nivel internațional(...) Dar fără *hard power* (putere militară), UE contează

⁶⁰ *La France veut doter l'UE d'une nouvelle stratégie de sécurité*, Reuters, 16.11.07, 17h23.

⁶¹ Francisco Sarsfield CABRAL, *L'UE doit développer sa puissance militaire*, http://www.eurotopics.net/fr/presseschau/autorenindex/autor_cabral_francisco_sarsfield/Público – Portugal, la 30.07.2007.

puțin pe scena internațională. Scutiți de război mai mult de 60 de ani (cu excepția conflictelor din ex-Iugoslavia), europenii nu văd că lumea nu a atins încă pacea perpetuă a lui Kant. Și atunci, ei devalorizează rolul forțelor armate.“

Revenind la Franța, este necesar să subliniem că tot ea este aceea care aprecia, după marile incendii care au făcut ravagii vara trecută în Grecia, că Uniunea trebuie să se organizeze pentru a da un răspuns operațional masiv în cazul unui atentat terorist sau al unei catastrofe naturale. Ea trebuie să acorde o atenție sporită primului imperativ al protecției teritoriului și populațiilor sale, acela de a lupta împotriva întreprinderilor criminale sau teroriste de anvergură, ca și de a învâța să înfrunte catastrofele naturale sau tehnologice de mare magnitudine.

Ca instituție de valoare globală, UE va acționa, în viitor, în sfera prevenirii conflictelor, amplificându-și coordonarea în domeniu cu NATO, dar și cu ONU, OSCE și Consiliul Europei, prin folosirea mai bună a instrumentelor civile, militare și politice, prin intervenția mai rapidă în cazul unor crize, spre a pune capăt escaladării conflictelor și a furniza o prezență stabilizantă în activitățile politice, economice și de dezvoltare din zonele respective, prin integrarea deplină a prevenirii conflictelor în politicile și instrumentele comunitare, prin perfecționarea aspectelor care vizează mecanismul reacției rapide, intensificarea cooperării internaționale pentru gestionarea crizelor, creșterea rolului planificării globale, al reformei sectoarelor de securitate și al mobilizării, dezarmării și reintegrării.

Analizând dimensiunile și eficacitatea colaborării și cooperării interorganizaționale UE - NATO, se poate trage concluzia că acestea vor fi mult îmbunătățite calitativ și cantitativ în viitor, atât prin redimensionările cerute de noile riscuri și amenințări din mediul internațional de securitate, cât și prin intervenții la nivelul calității forței, al flexibilității și mobilității acesteia, managementul superior și exigențele ridicate de

strategia politică, tehnică, militară⁶². Este o concluzie ce se sprijină pe realitatea reuniunilor comune de după 2001, a unor acorduri concrete între cele două organizații, ulterioare aranjamentelor „Berlin Plus“, care permit UE să aibă acces la capacitățile și mijloacele colective ale NATO pentru operații de gestionare a crizelor conduse de UE, a acțiunii concrete a forței UE în cadrul KFOR din Kosovo. Și mai departe, parteneriatul strategic NATO-UE pentru gestionarea crizelor și prevenirea conflictelor se va dezvolta continuu, căpătând o nouă dinamică, ce va marca însăși dinamica internă a instituțiilor continentale de securitate.

Pe de altă parte, extinderea spațiului european unic⁶³ inclusiv în perimetrul Balcanilor, care ar însemna accesarea în Alianță a statelor vest-balcanice nominalizate la Summit-ul NATO 2008 de la București și, în același timp, în UE, iar în perspectivă, integrarea în NATO a Ucrainei și Georgiei, va întări stabilitatea și securitatea continentului, va redimensiona și recapacita un spațiu plin de „găuri negre“ de pe harta regiunii, cum este, de exemplu, autoproclamata republică transnistreană, „găuri“ ce au un efect destabilizator, destructurant pentru unitatea și integritatea Europei.

Transformarea spațială și structurală a NATO și UE va conduce la apariția unor noi forme de cooperare și consolidarea celor existente, la crearea unor noi instrumente specifice de contracarare a riscurilor neconvenționale, la evoluții pozitive pe planul dezvoltării și securității subregionale, regionale și interregionale.

Așteptări substanțiale în plan securitar de la UE au nu numai statele membre, ci și alte state, iar acestea se bazează pe accentele puse la temă în textul Tratatului de la Lisabona (care,

⁶² Vezi, pentru aceasta, dr. Nicolae DOLGHIN, Vasile POPA, **NATO și UE. Determinări și finalități**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 6.

⁶³ Ibidem, p. 16.

din păcate, a întâmpinat deja un vot negativ, în cazul referendumului din Irlanda), ce se speră că va reprezenta un serios pas înainte în politica externă și de securitate comună și în politica europeană de securitate și apărare, în cooperarea dintre cele două organizații, oferind un suport legislativ temeinic relațiilor dintre ele.

5.3. Rolul UE și OSCE în asigurarea securității mondiale

Este de domeniul evidenței atenția pe care UE a acordat-o cooperării practice și eficiente cu OSCE, pe baza *Platformei securității cooperative*, anexate la *Charta securității europene*, ce favorizează consolidarea mutuală a organizațiilor însărcinate cu promovarea securității globale în zona de competență a OSCE. De altfel, UE a considerat, invariabil, OSCE ca un actor indispensabil în peisajul european de securitate și și-a exprimat atașamentul său la valorile, normele și principiile OSCE, în cele trei dimensiuni ale securității.

Din *Raportul general 2007, Capitolul V - Europa ca partener global - Secțiunea 5 - Cooperarea multilaterală - Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa*, ce se referă la activitățile anuale ale UE, prezentate de Comisia Europeană, constatăm că, în cursul anului de referință, Comisia și-a continuat cooperarea cu OSCE, pentru a asigura respectarea priorităților și obiectivelor Uniunii în cadrul activităților și politicilor OSCE, așa cum au fost ele definite cu ocazia Conferinței ministeriale de la Bruxelles din 4 și 5 decembrie 2006. Cooperarea între Comisie și OSCE a fost consolidată, atât la nivelul sediilor centrale, cât și în teren, pentru ca resursele umane și financiare să fie utilizate în mod optim și să contribuie la îmbunătățirea sinergiei și complementarității dintre cele două organizații. În acest sens, un acord financiar

privind contribuțiile Uniunii la bugetul OSCE a fost semnat la 11 iulie între Comunitatea Europeană și OSCE.

Privitor la dimensiunea economică și ecologică a securității, același Raport subliniază că Comisia a continuat să asigure rolul de coordonator comunitar în cadrul diverselor reuniuni lunare, precum și cu ocazia forumului economic de la Praga (21-23 mai), care a fost consacrat consecințelor pentru securitatea mediului ale degradării și contaminării solului, precum și gestionării apelor.

UE, care contribuie în proporție de 67 la sută la bugetul OSCE și privește această organizație ca pe singura ce integrează toate aspectele unei politici de securitate globală, pe scena continentului european, în primul rând, opinează Jean-David Levitte⁶⁴, reprezentant permanent al Franței la ONU, are vocația de a juca un rol esențial.

Acest lucru este posibil, având în vedere unul dintre documentele fundamentale ale OSCE, *Charta securității europene*, adoptat la summit-ul de la Istanbul, din 1999, care trasa ca obiectiv întărirea securității și stabilității Europei, a capacităților operaționale ale Organizației, element ce a pregătit calea unei viitoare cooperări mai eficiente între OSCE și alte organizații și instituții internaționale. Pe această bază, UE a putut coopera cu OSCE în cele trei funcții esențiale pe care organizația și le asumă în prezent: activități de mediere, dialog politic cvasipermanent și organizarea de misiuni de lungă durată în unele state din Europa de Sud-Est și din fosta URSS.

Fiind definită, în sensul Chartei ONU, ca organizație de prim recurs în reglementarea diferendelor în regiune, OSCE a

⁶⁴ Jean-David LEVITTE, *Coopération entre l'Organisation des Nations Unies et l'Organisation pour la sécurité et la coopération en Europe (OSCE)*, intervention prononcée a 55eme session de l'Assemblée générale des Nations Unies (New York, 25 octobre 2000), la <http://www.un.int/france/eu/speeches/ag/debat/1025F.htm>, accesat la 14 august 2008.

jucat și joacă rolul de for de reflecție asupra structurii europene de securitate, de instrument de alertă, prevenție, gestionare a crizelor și relevant după conflict și de instanță de consultare, luare de decizii și cooperare, dar și de forum transatlantic, european și euroasiatic, prin parteneriatele încheiate cu state din Asia, ce au calitatea de observatori, cum sunt Coreea de Sud, Japonia sau Thailanda.

Dezvoltarea dimensiunii sale politico-militare i-a permis acesteia să adâncească securitatea pe plan cooperativ, întărind relațiile cu instituțiile europene, în speță cele ale UE. În temeiul Chartei, organizația a căutat să-și crească rolul în materie de securitate, prin consacarea orientării sale operaționale. Prin noul său instrument, Capacitatea civilă de reacție rapidă (REACT), are posibilitatea să contribuie la gestionarea crizelor și altor misiuni, ca organizație de sprijin în caz de catastrofe, să creeze echipe de asistență și cooperare rapidă în materie civilă și de poliție, să răspundă cât mai rapid posibil la cereri de asistență și pregătire a operațiilor de anvergură în teren. Pentru aceasta, Centrul de operații, creat în cadrul Centrului de prevenire a conflictelor, poate planifica și desfășura operații în teren, făcând apel la resursele REACT și asigurând, la nevoie, legătura cu UE și alte organizații. În viziunea Chartei de la Istanbul, Centrul „va aborda problemele înainte ca ele să degenereze în criză și va pune în loc rapid (...) componenta civilă a unei operații de menținere a păcii”⁶⁵.

Practic, se apreciază⁶⁶, Charta a condus la o întărire a rolului OSCE pentru tot ce înseamnă operații de poliție civilă, importante atât pentru prevenirea conflictelor, cât și pentru

⁶⁵ Charta de la Istanbul, paragraful 42.

⁶⁶ Catherine COLARD-FABREGOULE, *La Charte de Securite Europeenne de l'OSCE. Les nouveaux aspects de la securite sur le continent*, http://www.diplomatie.gouv.fr/fr/actions-france_830/etudes-recherches_3119/annuaire-francais-relations-internationales_3123/IMG/pdf/FD001272.pdf, accesat la 10 august 2008.

gestiunea crizelor și postconflict. Implicarea în asemenea activități a obligat organizația să dezvolte acțiuni de formare a poliției, reformă a forțelor paramilitare, modernizare a lor, achiziționare de competențe noi, cum sunt cele pentru lupta antidrog și anticorupție sau promovarea respectului drepturilor omului⁶⁷.

Dar, dacă se ia în calcul faptul că, în interiorul spațiului OSCE, amenințările și formele de conflict cunosc o permanență transformare, natura lor fiind foarte diversă, și că instrumentele folosite de organizație pentru rezolvarea conflictelor și a situațiilor de conflict potențiale au fost și sunt multiple, analiștii trebuie să accepte că eficiența scăzută a demersurilor proprii nu derivă din slăbiciunile relației cu alte organizații, inclusiv UE, ci din extinderea sarcinilor și restrângerea posibilităților financiare, precum și din obstrucția exercitată de unele state membre, prin folosirea dreptului de veto în adoptarea deciziilor importante.

Un bun exemplu îl reprezintă *cel de-al XV-lea Consiliu Ministerial al organizației, din noiembrie 2007, de la Madrid*, care și-a încheiat lucrările eșuând în adoptarea Declarației Finale și a Declarației cu privire la Moldova. Tot în coadă de pește s-au terminat și lucrările *reuniunii de iarnă a Adunării Parlamentare a OSCE, din 21-22 februarie 2008, de la Viena*.

În pofida întinderii teritoriale imense a organizației, din Europa, până în America de Nord și Asia Centrală, și a mulțimii misiunilor de gestionare a crizelor, colaborarea și cooperarea strânse cu UE, ONU și alte organizații internaționale de securitate au făcut ca activitățile extinse din cadrul celor trei dimensiuni ale OSCE (politico-militară, umană și economică, precum și de mediu) să aibă, totuși, o finalitate apreciabilă, ajutând la transformarea societăților statelor respective în comunități democratice, mai stabile, mai pașnice și mai prospere.

⁶⁷ Charta de la Istanbul, paragraful 44.

Pe canevassul complex al noilor riscuri și amenințări la adresa statelor și popoarelor, OSCE se întâlnește cu UE și atunci când își asumă un rol important în coordonarea voinței statelor participante la lupta contra terorismului internațional, când adoptă decizii pentru combaterea acestuia, asigurarea securității transportului încărcăturilor, securității documentelor de călătorie, controlului transferului de arme mici și ușoare, lupta cu corupția și cu intoleranța, combaterea xenofobiei, rasismului, discriminării etnice și religioase.

Acesta este un fapt normal, câtă vreme *Strategia OSCE cu privire la amenințările la adresa securității și stabilității în secolul XXI*, adoptată la Maastricht, în 2003, are puncte comune importante cu *Strategia europeană de securitate*. Totuși, OSCE a avut un rol limitat, comparativ cu UE, în prevenirea unor conflicte, cum au fost cele din Kosovo sau Macedonia, însă a intervenit activ ulterior, în faza post-conflict, acționând în complementaritate cu celelalte instituții de securitate.

În *Raportul anual 2006 asupra activității OSCE*⁶⁸, se evidențiază, ca repere ale preocupărilor comune ale celor două organizații: includerea problemei cooperării dintre acestea pe agenda celor două serii de reuniuni ale organizației; desfășurarea de reuniuni bilaterale referitoare la situația din Asia Centrală, Caucazul de Sud, Moldova și Balcani; furnizarea de informații Consiliului permanent al OSCE de înalți responsabili ai UE asupra activităților Misiunii de asistență a UE la frontiera moldo-ucraineană, asupra Balcanilor și lărgirii UE; vizita de evaluare comună la Novobohdanivka, în Ucraina, pentru lansarea unui proiect asupra distrugerii armelor ușoare și de mic calibru, ca și a munițiilor convenționale; participarea la un atelier asupra întăririi cooperării în Asia Centrală; menținerea unor contacte regulate de lucru cu Biroul Reprezentantului

⁶⁸ Raport anual asupra activității OSCE, 2006, pp.157-158, http://www.osce.org/publications/sg/2007/04/24112_830_fr.pdf, accesat la 26 august 2008.

special al UE pentru Asia Centrală; organizarea unui seminar asupra securității urbane, împreună cu Parlamentul European; menținerea unui dialog strâns între Unitatea de acțiune contra terorismului, Consiliul UE și Comisia Europeană pe teme de interes comun, prin schimb de informații și coordonare, dialog ce ar putea lansa în viitor un cadru întărit de cooperare între UE și Unitatea de acțiune contra terorismului.

Același document inventariază ca activități de cooperare în teren între cele două organizații: conlucrarea pe parcursul celor 4 misiuni ale OSCE pentru refugiați din Croația, BiH, Serbia și Muntenegru; susținerea, de către Centrul de prevenire a conflictelor, a unui proiect regional asupra strategiilor de gestiune integrată a frontierelor, finanțat de UE, în cadrul Programului comunitar de asistență pentru reconstrucție, dezvoltare și stabilizare (CARDS); cooperarea cu CE în domeniul reformei electorale și întăririi capacităților civile și a ONG în Kosovo; conlucrarea misiunii din Croația cu CE pentru promovarea unui cadru juridic de dezvoltare a societății civile; finanțarea de către Agenția europeană pentru reconstrucție și implementarea Planului de acțiune al OSCE pentru integrarea romilor din Serbia; cooperarea cu Biroul de asistență fiscală și vamală al UE în cadrul programului de gestiune a frontierelor din Serbia.

De asemenea, Raportul anual al OSCE menționează: lucrul Misiunii din Moldova, împreună cu UE, asupra unor probleme relative la Transnistria; lucrul Coordonatorului de proiecte din Ucraina, împreună cu CE, la stabilirea unei liste electronice a alegătorilor din această țară; cooperarea cu UE a Biroului de la Baku în sfera legislației referitoare la libertatea întrunirilor; cooperarea Misiunii din Georgia în execuția unui program finanțat de CE cu 2,5 mil. euro, vizând refacerea infrastructurii de stat în zona de conflict georgio-osetină, și a altui program, lansat de OSCE în regiune, în 2006, de ridicare economică, de mai multe milioane de euro, ce vor fi asigurate de CE; colaborarea cu delegația CE la Grupul de lucru inter-

național asupra alegerilor din Armenia; cooperarea Centrului de prevenire a conflictelor cu Programul de gestiune a frontierelor și de acțiune contra drogului al UE, în sfera securității și gestionării frontierelor din Asia Centrală pentru oprirea fluxului de narcotice provenind din Afganistan; realizarea de programe întrunite ale Centrului de la Așhabad cu Programul TACIS al UE; participarea Coordonatorului de proiecte din Uzbekistan la mai multe proiecte ale UE, cum ar fi elaborarea unui manual pentru Camera legislativă și constituirea unui centru de documentare pentru Parlament.

În ultimele decenii, în perimetrul conflictelor din Balcani, OSCE a sprijinit promovarea normelor democratice, monitorizarea alegerilor, facilitarea dialogului între diferitele comunități etnice sau religioase, reforma sistemului educațional, elaborarea unor măsuri de întărire a securității și încrederii între părțile implicate în conflict, elaborarea recomandărilor pentru detensionarea relațiilor dintre diverse comunități etc.

După o încercare de implicare directă, din păcate nereușită, în anii 1998-1999, în soluționarea crizei din spațiul iugoslav, s-a dorit să i se atribuie OSCE un rol mai semnificativ în conflictele din R. Moldova, Georgia și Azerbaidjan, dar aceasta nu s-a întâmplat. Explicația trebuie căutată în aceea că, spre deosebire de NATO și UE, OSCE nu dispune de resursele necesare, materiale și umane, care să-i permită să preia misiuni independente în spațiul unor conflicte și, de asemenea, deși are sprijinul SUA, este mereu obstructionată de Rusia, alt actor internațional-cheie, în finalizarea dosarelor unor conflicte.

În zonele de vecinătate apropiată ce se suprapun peste spațiul OSCE, implicarea mai largă a UE lasă un spațiu îngust de mișcare pentru cealaltă organizație, făcând-o mai puțin vizibilă în plan acțional. De aceea, studiul relației UE – OSCE și sugerează necesitatea unei diviziuni mai clare a muncii, în cadrul căreia fiecare organizație să se concentreze pe o anumită

arie sau pe un anumit domeniu, ceea ce ar duce la creșterea valorii adăugate, a influenței și rolului celor două organizații⁶⁹.

Totodată, trebuie arătat că eficiența activității OSCE poate căpăta noi dimensiuni calitative doar în perimetrul acțional al unui sistem multilateral de structuri de securitate (incluzând ONU, NATO, UE, OSCE), cu funcționalități înnoite, și într-un cadru normativ adecvat, care cunoaște o optimizare și o corelare continuă a cooperării.

⁶⁹ Colonel Dumitru MATEI, *Strategia de securitate europeană „Solana” – răspunsul UE la noile riscuri și provocări din mediul internațional*, Gândirea Militară Românească, nr. 2/2005, p. 37.

CAPITOLUL 6

SECURITATEA ENERGETICĂ A UE – COMPONENTĂ A CONCEPTULUI DE SECURITATE GLOBALĂ

Considerată o componentă esențială a conceptului global de securitate, securitatea energetică are o incidență crescută în incidența globală a UE. Această aserțiune, derivând din *Cartea verde din 8 martie 2006 asupra unei strategii europene pentru o energie sigură, competitivă și durabilă*, inclusă în *Hotărârea Parlamentului european privitoare la securitatea aprovizionării energetice a UE*⁷⁰, consideră că, în materie de politică energetică a Uniunii, trei sunt principalele obiective: securitatea aprovizionării, competitivitatea și protecția mediului.

Securitatea energetică este definită de Comisia Europeană drept capacitatea de asigurare a cerințelor viitoare esențiale de energie, atât prin intermediul resurselor interne adecvate, obținute în condiții acceptabile economic sau menținute ca rezerve strategice, cât și prin recurgerea la surse externe accesibile și stabile, completate atunci când este cazul de rezerva strategică.

6.1. Politica energetică a UE

La reuniunea din ianuarie 2007, CE lansează, pornind de la definiția prezentată mai sus, *noua politică energetică a organizației*, ce include propuneri de creștere a utilizării combustibililor alternativi și reducere a consumului energetic,

⁷⁰ Résolution du Parlement européen sur la sécurité de l'approvisionnement énergétique de l'Union européenne, P6_TA(2006)0110, la <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P6-TA-2006-0110>, accesat la 1 septembrie 2008.

pe fondul modificărilor climatice, precum și de încurajare a competiției dintre marii producători de energie.

Îndeplinirea unor asemenea obiective ar limita, în opinia specialiștilor comunitari, expunerea organizației la o creștere a prețurilor petrolului și gazelor și, totodată, a vulnerabilității sale. În același timp, ar putea duce la formarea unei piețe europene a energiei mai competitive și stimula dezvoltarea tehnologiei și a locurilor de muncă.

Problematica politicii energetice a UE a fost dezbătută de statele membre încă în 2005, la *Consiliul European de la Hampton Court*, prilej cu care s-a constatat o sporire a provocărilor din spațiul securității energetice și al schimbărilor climatice. Pornind de la această constatare, Consiliul European din 15-16 decembrie 2005 a relevat importanța unei abordări integrate a obiectivelor legate de triada schimbări climatice – energie – competitivitate.

Procesul cunoaște mai multe etape pregătitoare, astfel: propunerile din *Memorandumul francez prezentat la reuniunea Consiliului Ecofin din ianuarie 2006*; documentul susținut de președinția austriacă la Consiliul European din 13 februarie 2006, intitulat „*A New Energy Policy for Europe*”; poziția comună inclusă în liniile directoare generale ale unei politici energetice comune din Cartea Verde a Comisiei Europene „*O politică energetică europeană sustenabilă, competitivă și sigură*” (8 martie 2006); lucrările *Consiliului Extraordinar al miniștrilor energiei din statele membre și în curs de aderare, din 14 martie 2006*, ca și cele ale *Consiliului European din 23-24 martie 2006*.

De menționat că *Planul energetic* propus de Comisia Europeană la reuniunea din ianuarie 2007 prevede ca organizația să se angajeze să-și reducă până în 2020 emisiile de gaze cu efect de seră cu cel puțin 20 la sută față de nivelul din 1990, nivel considerat prea mic de către organizațiile ecologiste.

Țările dezvoltate ar trebui, în viziunea Comisiei, să-și reducă emisiile cu 30 la sută până în 2020, în cadrul unui nou acord internațional ce ar urma să înlocuiască *Protocolul de la Kyoto*, care expiră în 2012. În cadrul acestui acord, țările dezvoltate se vor obliga să-și reducă, până în 2012, emisiile de gaze poluante cu 5 la sută față de nivelul din 1990, în timp ce UE își asumă un procent de 8 la sută. Țările în curs de dezvoltare, ca China și India, ar urma să fie vizate de un eventual *acord post-Kyoto*, care să intre în vigoare după 2012.

Același Plan energetic cuprinde propunerea de a crește ponderea energiei obținute din surse regenerabile (hidrocentrale, pe bază de biocarburanți, solară, eoliană, mareică etc.) până la 20 la sută în 2020, față de 7 la sută cât este în prezent și față de 12 la sută cât se prevede pentru 2010. Biocarburanții vor trebui să constituie 10 la sută din consumul vehiculelor rutiere. Se prevede introducerea rapidă a vehiculelor cu consum redus de combustibil și îmbunătățirea eficienței energetice a clădirilor și aparatelor casnice, precum și a generării, transmisiei și distribuției agentului termic și electricității.

Este susținută, totodată, liberalizarea sectorului energetic⁷¹. Pentru a stimula concurența și a reduce prețurile, îndeosebi în domeniul gazelor naturale, se prevede o separare a activităților de producție de cele de distribuție. Presa⁷² apreciază că Franța și Germania nu ar accepta destrămarea grupurilor ce dețin atât centrale electrice, cât și rețele de distribuție (cazul EDF sau al companiilor E.ON și RWE, societăți care produc și desfac, dictând prețurile de pe piață).

⁷¹ În virtutea propunerilor Comisiei Europene, liberalizarea pieței energetice europene va impune ca o singură companie să nu poată, simultan, extrage gaz, controla conducte de gaz și distribui gaz consumatorilor.

⁷² James KANTER, *European Union Proposes Cleaner, More Competitive Energy Market*, în *New York Times*, 11 ianuarie 2007, Secțiunea A, p. 5, <http://www.climos.com/news/articles/europeanunion.htm>, accesat la 8 august 2008.

Judecând acest Plan prin prisma intereselor diverșilor actori statali implicați, analiștii estimau, la acea dată, că vor urma negocieri strânse în domeniu ale statelor membre, dar și ale UE cu Rusia, pentru noul Acord de parteneriat și colaborare, document care, din unghiul celor două crize, ale întreruperii gazelor și petrolului de către Rusia pentru Ucraina, respectiv Belarus, care au fost un semnal prelung de alarmă pentru Europa, ar trebui să cuprindă garanții ferme vizând livrările de resurse energetice spre UE. Lucrurile chiar așa s-au petrecut: la data realizării acestui studiu, negocierile Acordului de parteneriat și cooperare UE – Rusia se purtau încă, ele fiind amânate de peste un an și jumătate, din cauza opoziției Poloniei și Lituaniei.

Prin aceste negocieri, Comisia Europeană încearcă să convingă Rusia să semneze *Carta Energetică Europeană*. În context, România, ca țară membră a UE, sugerează o reducere a dependenței de rezervele de petrol și gaze rusești, prin diminuarea consumului de energie și exploatarea unor resurse alternative. Crearea unei competiții în domeniu înseamnă și crearea unei libertăți de decizie în domeniu. De aici, importanța dezvoltării proiectului Nabucco, vizând aducerea gazelor naturale caspice în Europa Centrală, dar și a unei politici energetice comune, destinate evitării unor blocaje viitoare.

Și restul statelor Uniunii a înțeles că dependența de un singur furnizor energetic extern este costisitoare și periculoasă. De aceea, prin noua politică energetică, europenii facilitează tranzacțiile energetice transfrontaliere. În acest sens, Comisia Europeană aprecia, la data aprobării Planului energetic, că este nevoie de un organism la nivel european și de implicarea sa într-o rețea europeană a autorităților de reglementare independente naționale.

Inventariind ștrangulările existente în rețelele de transport internaționale de gaze naturale și de energie electrică, experții UE au putut semna pericolele care planau asupra

aprovizionării cu energie a Uniunii. Conexiunile lipsă din rețelele de energie electrică dintre Germania, Polonia și Lituania, dar și dintre Spania și Franța, ca și cele marine sau de energie eoliană, din nordul continentului, precum și cele de gaze naturale ce vin dinspre zona Caspică spre Europa Centrală accentuau cât de importantă este pentru europeni revitalizarea proiectului Nabucco și construirea oleoductului Constanța – Trieste.

În altă ordine de idei, așa cum subliniam în primul număr din 2007 al publicației Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate⁷³, dacă Planul de eficiență energetică european prevede ca, în 2020, creșterea economică în UE să se realizeze consumând cu 13 la sută mai puțină energie decât în prezent, economisind 100 de miliarde de euro și cu emisiuni poluante anuale mai mici cu 780 de milioane de tone echivalent CO₂, evident că va trebui creat un mediu incitant pentru actorii economici, în vederea realizării obiectivelor reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră și a unei ample inovații tehnologice. În următorii 10 – 20 de ani, printre tehnologiile care vor permite limitarea emisiilor de gaze cu efect de seră se numără: pentru industriile cu mare intensitate energetică, captarea și stocarea carbonului; pentru transporturi, motoarele hibride, scontându-se pe punerea la punct a motorului cu hidrogen, iar pentru mediu, energia solară, care, cuplată la nanotehnologii, va putea, pe termen lung, să devină energia viitorului.

Pe baza noii politici energetice, UE ar putea deține, la nivel global, rolul principal în declanșarea unei noi revoluții industriale, ce ar aduce beneficii, deopotrivă, țărilor dezvoltate și celor în curs de dezvoltare și ar face ca organizația să devină, până în 2050, "o economie cu o mare eficiență energetică și cu emisii scăzute de dioxid de carbon".

⁷³ Vasile POPA, *Noua politică energetică a UE*, revista Impact strategic nr.1(22)/2007.

S-ar realiza în acest mod atât reorientarea spre o creștere economică bazată pe un nivel scăzut de emisii poluante, cât și sporirea, în mod semnificativ, a cantității de energie locală, puțin poluantă, produsă și utilizată. Atingerea acestui obiectiv este posibilă, având în vedere măsurile în domeniu asupra cărora Comisia a decis să-și focalizeze atenția: îmbunătățirea eficienței energetice; sporirea ponderii deținute de energiile regenerabile în cadrul surselor de energie, precum și noi măsuri de garantare a faptului că avantajele pieței interne a energiei sunt resimțite la nivel global; consolidarea solidarității între statele membre, prin abordarea unei viziuni pe termen mai lung pentru dezvoltarea tehnologiilor energetice.

Susținerea dezvoltării unei politici energetice externe comune, pentru a „vorbi pe o singură voce“ cu țările terțe și a putea dezvolta cu furnizorii relații bazate pe transparență și reciprocitate, este o altă măsură preconizată.

În ce privește opțiunea de folosire a electricității nucleare, care reprezintă în prezent 14% din consumul energetic al UE și 30% din producția sa de energie electrică, s-a apreciat că aceasta trebuie lăsată la latitudinea statelor membre. Acolo unde nivelul de energie nucleară este redus, Comisia a recomandat ca acest lucru să fie compensat de introducerea altor surse energetice cu emisii reduse de dioxid de carbon. În caz contrar, obiectivul reducerii emisiilor de gaze cu efect de seră va deveni și mai dificil de atins.

Asupra utilizării energiei nucleare nu s-a formulat o opțiune tranșantă de către Comisie, folosirea ei fiind justificată de faptul că energia nucleară oferă avantaje din punct de vedere al costurilor, emisiilor de dioxid de carbon și al independenței. Din acest motiv, o asemenea formă de energie este prezentă în 15 din cele 27 state membre ale UE. În cazul în care nivelul producției nucleare ar scădea în Europa, se crede că această reducere ar trebui să fie compensată prin introducerea altor surse de energie ce degajă un nivel scăzut de gaz carbonic.

Procesul de structurare a noii politici energetice a presupus elaborarea unui *plan de acțiune privind energia* și a unei planificări a măsurilor necesare orientării UE spre atingerea noului obiectiv strategic. Împreună cu planul de acțiune a fost elaborat un prim *pachet de măsuri*, care se referă la: un raport privitor la punerea în aplicare de către statele membre a pieței interne a gazelor și a energiei electrice, precum și rezultatele unei anchete privind starea concurenței existente în aceste două sectoare; un plan pentru interconectări prioritare în cadrul rețelelor de energie electrică și gaze ale statelor membre, în vederea creării unei rețele europene; propuneri de dezvoltare a producerii de energie durabilă din combustibili fosili; o foaie de parcurs și alte inițiative de promovare a surselor regenerabile, în special a biocombustibililor destinați transporturilor; o analiză a situației energiei nucleare din Europa; un document de lucru pentru un viitor plan tehnologic strategic privind energia europeană.

La *Summit-ul din martie 2007 al Consiliului European*, planul de acțiune a fost discutat și aprobat, cu modificările impuse de șefii de stat și de guvern ai țărilor membre, urmând a fi transformat, ulterior, de către Comisia Europeană, în propuneri legislative concrete pentru domeniul energiei.

6.2. Securitatea aprovizionării energetice a UE

În problematica securității aprovizionării energetice a Uniunii, specialiștii organizației au detectat scăderi numeroase, între care cele mai importante s-au considerat a fi: insuficiența infrastructurilor de transport al curentului electric și gazelor; slaba competitivitate și insuficienta integrare a pieței energetice a UE; absența unei baze juridice pentru o politică energetică comună; dependența de importurile energetice (în 2002, de 48 la sută, iar în 2030, previziunile urcă la 71 la sută); acoperirea din importuri a 77 la sută din cererea de petrol a UE, a 51 la

sută din cea de gaz și a 100 la sută din cererea de uraniu și produse din uraniu; doar 6 la sută din consumul de energie primară era asigurat, în 2005, din surse de energie regenerabilă; 60 la sută din consumul de petrol în Europa anului 2004 era utilizat în sectorul transporturilor, estimându-se o creștere de cel puțin 30 la sută a acestuia până în 2030; 29 la sută din consumul de gaz se folosea, în 2004, pentru producerea de electricitate etc.

Rezoluția din 2006 a Parlamentului European asupra securității aprovizionării energetice a UE pune în lumină tocmai vulnerabilitățile aprovizionării și distribuției energetice a organizației. Acestea sunt legate de diferențele dintre Federația Rusă și vecinii săi privind prețul la gaz, dar și de creșterea prețului petrolului brut. Este normal, deci, ca Uniunea să ia inițiativa unei cooperări largi cu toate marile țări consumatoare de petrol și gaz, ca SUA, Japonia sau marile economii emergente, ca India și China, pentru a elabora o strategie globală care să promoveze economiile de energie și eficacitatea energetică, precum și recursul la alte surse de energie.

După aprecierea PE, este important să fie stabilite bune relații politice cu principalii parteneri de furnituri energetice ai UE și țările de tranzit, susținută inițiativa Comisiei cu privire la Rusia și ratificată urgent Carta energetică. Statele ar trebui să recunoască necesitatea lansării unei *strategii a securității energetice*, care să permită acțiunea comună a UE în domeniul energetic și să ia măsuri vizând crearea unei politici energetice a UE, considerând că mecanismele de piață sunt esențiale pentru a asigura funcționarea eficace a sistemului energetic global.

O concepție împărtășită, relativă la o *strategie de securitate a aprovizionării* ar trebui să respecte diferențele geografice, economice, regionale, climatice și structurale ale statelor membre, să promoveze o mai mare deschidere a pieții în sânul UE, să fie coerentă cu dezvoltarea durabilă, ca și cu

angajamentele în sectorul energiei legate de schimbarea climatică, și să aducă o valoare adăugată în raport cu acțiunea întreprinsă individual de către statele membre.

Prin *Rezoluția* respectivă, se cere Comisiei să conceapă un mecanism destinat punerii în operă și garantării solidarității și asistenței rapide acordate unei țări confruntate cu dificultăți legate de securitatea fizică a infrastructurilor și de securitatea aprovizionării, ținând cont de faptul că o întrerupere neașteptată și la scară mare a aprovizionării cu energie, afectând unul sau mai multe state membre, ar putea avea o incidență asupra funcționării pieței interne. Solidaritatea în rândul statelor membre ar trebui să se traducă prin dispoziția de a veni în ajutorul celor care sunt în pericol sau în dificultate, în situația unor crize extreme, de exemplu, ca urmare a catastrofelor naturale, acțiunilor teroriste sau reducerilor aprovizionării legate de motive politice sau când securitatea cetățenilor este grav compromisă.

Este normal ca Parlamentul comunitar să se opună recursului la politica energetică drept instrument de presiune în domeniul relațiilor externe și să preconizeze întărirea PEV, punând un accent aparte pe cooperarea cu țările vecine în domeniul energetic, al infrastructurilor de transport, la care s-a convenit să se aducă o asistență financiară specială, dar și să ceară integrarea cooperării în materie de politică energetică în planurile de acțiune actuale elaborate la nivelul PEV.

PE invocă un capitol energetic ce ar trebui introdus în tratate și o clauză de securitate energetică pe care Comisia Europeană ar trebui s-o includă în acordurile încheiate cu țările furnizoare de energie sau țări de tranzit al energiei și, totodată, încurajează întreprinderile europene să investească mai mult în prospecțiunea și transportul de energie în țările vecine.

Același forum accentuează că o politică energetică comună trebuie să se fondeze pe strategii individuale și diferențiate ale statelor membre, în vederea reducerii dependenței

acestora în ce privește petrolul și gazul, și să fie complementară strategiilor naționale, să nu se substituie măsurilor naționale, dar să le coordoneze. Politica energetică la nivel național va trebui să însemne decizii strategice luate consultând în mod egal partenerii, din rândul statelor membre ale UE, care ar putea fi afectați de decizii.

Reducerea dependenței UE de importurile de energie incumbă explorarea tuturor modalităților, luarea tuturor măsurilor pentru diversificarea aprovizionării cu gaz și petrol. Nivelul dependenței de petrol, din cauza consumului din sectorul transporturilor, trebuie să scadă radical, iar pentru a asigura securitatea aprovizionării cu gaz se cere recurs la diferite strategii, cum ar fi dezvoltarea de terminale de gaze naturale lichefiate și instalații de stocaj sau construcția de noi gazoducte.

Un rol foarte mare îl va juca energia nucleară în menținerea securității aprovizionării cu electricitate, atât ca parte importantă a mixului energetic, cât și ca modalitate de evitare a emisiunilor de CO₂, care în 2020 vor crește cu 12 la sută, foarte departe de obiectivul stabilit la Kyoto, de a se reuși o reducere a lor cu 8 la sută. Se mizează, de asemenea, foarte mult pe sursele de energie regenerabilă, care în 2010 vor trebui să reprezinte 12 la sută din consumul total de energie și 22,1 la sută din consumul de electricitate, motiv pentru care s-a și adoptat o directivă relativă la electricitatea produsă din surse de acest gen.

Evident, însă, că menținerea securității aprovizionării depinde hotărâtor de transpunerea rapidă în toate statele membre a dispozițiilor actuale ale UE, spre a se ajunge la o piață internă de electricitate și de gaz pe deplin operațională, permițând creșterea competitivității, a transparenței și eficienței energetice. Aceasta înseamnă că statele, dar și Comisia Europeană vor trebui să adopte măsuri concrete de realizare a unei piețe interne europene de energie eficiente, să prevadă armonizarea și coordonarea reglementărilor sectoriale, ca

garanție a reciprocității dintre statele membre în procesul de liberalizare, să țină cont de prioritățile rețelelor transeuropene de energie, echilibrul relațiilor între întreprinderile europene care operează pe piața liberalizată a Uniunii și întreprinderile monopol de stat care desfășoară activități în țările producătoare, să dezvolte cercetarea științifică de profil.

Chestiunile energetice și climatice au reprezentat prioritățile cele mai importante ale președinției slovene a UE (ianuarie – iunie 2008). Aceasta a apreciat că obiectivele adoptate de Consiliul European din martie sunt ambițioase, dar realizabile. Liderii comunitari au conchis că este neapărată nevoie de discuții argumentate, încredere mutuală și voință de compromis și că răspunsul UE la aceste chestiuni va fi o legislație asupra energiei și climatului. Ca atare, noua președinție a făcut eforturi pentru a fi adoptate în procedură de codecizie, până la alegerile din Parlamentul European, trei inițiative energetice și de mediu. Baza tuturor discuțiilor și negocierilor a constituit-o pachetul legislativ al Comisiei Europene, adoptat la 23 ianuarie a.c. Slovenia s-a concentrat la fel de mult pe pachetul legislativ asupra pieții interne de electricitate și gaz terestru și asupra tehnologiilor energetice.

Asupra eforturilor ce privesc securitatea energetică a UE în 2008, prin prisma raporturilor cu statele partenere din PEV, *Comisia Comunităților Europene* are o dezvoltare coerentă în *Comunicarea sa către Parlamentul European și Consiliu*⁷⁴. Potrivit acesteia, securitatea și siguranța energetică sunt domenii care se caracterizează printr-o independență din ce în ce mai mare în zonele vecine. Prin adoptarea unui pachet în domeniul energiei în martie 2007, Consiliul European a stabilit

⁷⁴ Vezi Commission of the European Communities, Communication from the Commission, *A Strong European Neighbourhood Policy*, Brussels, 5.12.2007, COM (2007)774 final, la http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com-07_774_en.pdf, accesat la 4 august 2008.

bazele unei politici externe comune în ceea ce privește energia. PEV îi reunește pe producător, consumator și țările de tranzit, care au mult de câștigat dintr-o cooperare și o integrare mai strânsă. Comisia vrea să-și concentreze eforturile pe punerea în aplicare a memorandumurilor de înțelegere cu Azerbaidjan și Ucraina și a declarațiilor comune cu Marocul și Iordania, și să se orienteze spre acorduri asemănătoare cu Algeria și Egipt. De asemenea, este hotărâtă să negocieze dispoziții obligatorii în ceea ce privește comerțul cu produse, servicii și investiții energetice.

Comunicarea face referire și la studiul de fezabilitate ce se va realiza în acest an pentru a analiza potențialele beneficii ale punerii în aplicare a unui cadru juridic comun pentru vecinătate în domeniul energetic. Tot în 2008, reuniunea ministerială privind energia „*Procesul Baku*“ (Marea Neagră/Caspică/Asia Centrală) va continua promovarea cooperării securității energetice și a integrării pe piața din Est. Angajamentul UE de dezvoltare a gazoductului Nabucco, inclusiv numirea recentă a unui coordonator, stimulează considerabil eforturile UE de a dezvolta rețele de interes major. Aderarea Republicii Moldova și a Ucrainei la comunitatea energetică este în curs de pregătire, iar Georgia a depus o cerere pentru a obține statutul de observator.

În sud, se continuă lucrările de dezvoltare a unei piețe energetice euro-mediteranene integrate. Comisia își propune să colaboreze cu țările din Maghreb pentru a promova integrarea regională a piețelor de electricitate ale acestora și cu regiunea Mashreq pentru a consolida securitatea și infrastructura din sectorul gazelor naturale. Comisia consideră că va profita de rezultatele forumului euromediteranean privind energia și ale conferinței recente privind energia de la Sharm-el-Sheik între UE, Africa și Orientul Mijlociu, în special de dezvoltarea gazoductului arab și de schimbul de experiență în ceea ce privește tehnologiile curate. În același timp, este decisă să

colaboreze cu partenerii vecini pentru a ameliora eficiența energetică, a analiza posibilitatea dezvoltării unei piețe a energiei verzi și a mări capacitatea partenerilor de a produce surse de energie solară, eoliană și a biomasei durabile.

Spre a concluziona asupra domeniului, trebuie să arătăm că UE a înregistrat un progres real în sfera securității energetice, însă, cel puțin în ce privește aceste ultime aspecte aprofundate de studiul nostru, organizația are de parcurs încă unii pași până la a-și perfecta un concept global de securitate a aprovizionării, atât ca acțiune de anticipare pe termen lung a nevoilor și problemelor energetice europene și mondiale, cât și ca mecanisme de urmărit piața, ca instrumente politice și ca efort de întărire a relațiilor cu țările terțe.

CAPITOLUL 7 INIȚIATIVE ALE UE PRIVIND CONTROLUL VÂNZĂRILOR, FINANȚĂRILOR ȘI TRANSPORTURILOR DE ARME. POZIȚIA COMUNĂ A UE PRIVIND VÂNZĂRILE DE ARME

Controlul vânzărilor, finanțării și transporturilor de arme este una dintre activitățile cele mai importante ale UE cu impact în securitatea mondială. Acest lucru este dedus din multitudinea de documente emise de organizație referitoare la temă. Într-o succesiune aleatoare, este vorba despre: *Codul de conduită al Uniunii Europene în materie de export de armament* („Codul de conduită”), adoptat de Consiliu la 8 iunie 1998; *rapoartele anuale ale Consiliului*, în conformitate cu dispozitivul operațional nr. 8 din Codul de conduită; *Ghidul actualizat de utilizare al Codului de conduită al Uniunii Europene în materie de export de armament* („ghidul de utilizare”), adoptat de Grupul de lucru al Consiliului în materie de export de arme convenționale la 2 iunie 2006; *Lista comună de echipamente militare a Uniunii Europene* (echipament reglementat de Codul de conduită al Uniunii Europene în materie de export de armament), care actualizează și înlocuiește lista adoptată inițial de Consiliu la 25 aprilie 2005; *Acțiunea comună 2002/589/PESC a Consiliului din 12 iulie 2002 privind contribuția Uniunii Europene la combaterea acumulării și proliferării cu caracter destabilizator a armelor ușoare și a armelor de calibru mic și de abrogare a Acțiunii comune 1999/34/PESC*; *Programul Uniunii Europene pentru prevenirea și combaterea traficului ilicit cu arme convenționale*, adoptat de Consiliul Afacerilor Generale la 26 iunie 1997; *Poziția comună 2003/468/PESC a Consiliului din 23 iunie 2003 privind controlul brokerajului cu armament*; *Regulamentul (CE) nr. 1504/2004 al Consiliului din 19 iulie 2004 de modificare și actualizare a Regulamentului (CE) nr.*

1334/2000 de instituire a unui regim comunitar pentru controlul exporturilor de produse și tehnologii cu dublă utilizare; Aranjamentul de la Wassenaar privind controlul exportului de arme convenționale și de produse și tehnologii cu dublă utilizare, convenit la 19 decembrie 1995; Strategia Europeană de Securitate, intitulată „O Europă sigură într-o lume mai bună”, aprobată de Consiliul European la 12 decembrie 2003; Strategia UE de combatere a acumulării și a traficului ilicit cu AUACM (arme ușoare și arme de calibrul mic), precum și cu muniție, adoptată de Consiliul European la 15-16 decembrie 2005; Concluziile adoptate de Consiliul Afaceri Generale și Relații Externe în ședința sa din 3 octombrie 2005, în care se exprimă sprijinul UE pentru instituirea unui tratat internațional privind comerțul cu armament în cadrul ONU, care ar stabili standarde comune obligatorii privind comerțul mondial cu arme convenționale; Documentul consultativ al Comisiei privind circulația intracomunitară a produselor destinate apărării statelor membre din 21 martie 2006; Rezoluția Adunării Parlamentare Paritare ACP-UE privind armele ușoare și armele de calibrul mic și dezvoltarea durabilă, adoptată la 23 noiembrie 2006; Rezoluția PE din 17 noiembrie 2005 privind cel de-al șaselea raport anual al Consiliului, în conformitate cu dispoziția operativă nr. 8 din Codul de conduită al Uniunii Europene în materie de export de armament; Rezoluția PE din 15 iunie 2006 privind armele ușoare și armele de calibrul mic; rezoluțiile PE privind menținerea embargoului UE asupra vânzării de arme către China și, în special, Rezoluția din 18 decembrie 2003; rezoluțiile anuale ale PE privind drepturile omului în lume și politica UE în acest domeniu și, în special, Rezoluția din 22 aprilie 2004 etc.

Politicile și practicile celor 27 state membre în sfera controlului transferurilor de tehnologii, arme, personal și formare în domeniul militar, al securității și al poliției au rolul

de a proteja drepturile omului și de a garanta respectarea dreptului internațional umanitar. După 2004, parte din cele 12 noi state membre s-a alăturat principalelor state europene exportatoare de arme - Germania, Franța, Italia, Marea Britanie și Suedia – pentru a dezvolta contracte internaționale de transferuri de arme și a produce armament modern. Astfel, o situație din toamna anului 2003⁷⁵ menționează existența, la nivelul statelor UE, a unui număr de peste 400 întreprinderi producătoare de arme ușoare și de mic calibrul, repartizate în 13 țări: Germania (37), Austria (19), Belgia (17), Danemarca (3), Spania (30), Finlanda (10), Franța (34), Grecia (10), Italia (60), Olanda (5), Portugalia (4), Regatul Unit (90) și Suedia (11), la care se adaugă noile state membre: Cipru (2), Estonia (1), Ungaria (1), Letonia (1), Lituania (2), Polonia (22), Republica Cehă (26), Slovacia (11) și Slovenia (6).

Analiza anuală a SIPRI asupra vânzării de arme la nivel mondial relevă faptul că state membre ale Uniunii ocupă primele locuri, după SUA și Rusia, în topul vânzării de arme. În perioada 2003-2007, statele europene au fost destinatarul a 26 la sută din totalul transferurilor internaționale de arme convenționale și a 19 la sută din volumul armelor convenționale transferate. În același interval de timp, Germania a direcționat 62 la sută din transferurile sale de arme convenționale spre statele membre ale UE și NATO, în comparație cu Marea Britanie (49 la sută) și Franța (16 la sută).

În virtutea activității intense la care sunt angajate statele membre în domeniu, UE a realizat că, raportându-se la amenințările descrise în Strategia Europeană de Securitate din 2003 și la noile amenințări ce vor fi evidențiate în SES care va fi

⁷⁵ Sursă: Baza de date a Fundației Omega, citată de Organizația Amnesty International, în documentul public „Un risque pour la sécurité dans le monde : les exportations d'armements de l'Union européenne”, 1 Fevrier 2004, la <http://www.amnesty.org/fr/library/asset/ACT30/003/2004/fr/dom-ACT300032004fr.html>, accesat la 10 august 2008.

adoptată în decembrie 2008, ar trebui să depună toate eforturile pentru a acționa și a fi percepută ca un actor responsabil pe plan mondial, aflat în avangarda eforturilor de combatere a proliferării armelor, de promovare a dezarmării generale și de instituire a unor controale asupra transferurilor de armament.

7.1. Codul de conduită al UE în materie de exporturi de armamente

O semnificație deosebită pentru implicarea UE în controlul regional al exporturilor de arme o reprezintă adoptarea de către aceasta, în 1998, a *Codului de conduită al UE în materie de exporturi de armamente*⁷⁶. Erau stabilite cu acest prilej norme comune de gestionare și moderare în domeniul transferurilor de arme convenționale, pentru întărirea schimburilor de informații în domeniu, în vederea asigurării unei mai mari transparențe. Totodată, se interziceau exporturile de echipamente ce puteau fi folosite în represiunea internă sau agresiunea internațională, ori să contribuie la instabilitatea regională. Pentru prima dată în istoria organizației, se stabileau norme minimale politice și practice ale statelor membre privind controlul exporturilor.

Documentul a servit ca fundament în elaborarea unor acorduri regionale și internaționale importante: *Documentul OSCE asupra armelor ușoare și de mic calibru, Liniile directoare asupra practicilor exemplare în materie de transferuri de arme ușoare și de mic calibru, Aranjamentul Wassenaar*. Cum însă exigențele puse în fața activității de control au sporit tot mai mult, statele membre au decis să treacă la o *revizuire* completă, în 2004, a *Codului de conduită*, ceea ce a dus la creșterea cooperării și la politici mai serioase de control

⁷⁶ Documentul, adoptat la 8 iunie 1998, poate fi accesat pe site-ul Groupe de recherche et d'information sur la paix et la sécurité – GRIP – la adresa: <http://www.grip.org/bdg/g1608.html>

al exporturilor de armamente, la înlăturarea unor falii, ambiguități și lacune ale codului, la relevarea unor mecanisme europene conexe și a sistemelor naționale de control al exporturilor, la luarea unor măsuri de ameliorare a mecanismelor internaționale de control al armelor clasice. Această revizuire s-a încheiat în anul următor, *Grupul de lucru COARM (Exporturi de arme convenționale)*, format din experți din statele membre, elaborând un text pentru o poziție comună.

Întrucât, însă, Codul nu a fost încă adoptat ca *poziție comună*, aceasta reprezintă o piedică în calea progresului necesar pentru consolidarea controalelor asupra exportului de armament. Transformarea Codului de conduită în poziție comună ar constitui un nou pas către dezvoltarea acestuia și le-ar impune statelor membre să-și alinieze legislațiile naționale la standardele stabilite de Cod.

Codul de conduită cuprinde opt *criterii de care se ține cont în examinarea individuală a cererilor de export de echipamente militare – arme ușoare și de mic calibru și echipamente cu dublă folosință*:

- *criteriul angajamentelor internaționale* – refuzul unei autorizații de export dacă aceasta este incompatibilă cu obligațiile internaționale ale statelor membre și angajamentele luate de acestea pentru aplicarea embargourilor asupra armelor decretate de ONU, OSCE și UE sau în baza unor tratate asupra controlului armelor specifice, cum sunt rachetele, sau asupra interdicției totale a armelor specifice, ca în cazul minelor terestre antipersonal;
- *criteriul drepturilor omului* – statele nu vor primi autorizație de export, dacă există riscul ca exportul să fie folosit în represiunea internă;
- *criteriul conflictului intern* – nu sunt autorizate exporturi susceptibile de a fi folosite pentru a provoca sau prelungi conflicte armate, ori agrava

tensiuni sau conflicte existente în țara cu destinația finală;

- *criteriul păcii și securității regionale* – nu se eliberează autorizație, dacă există riscul manifest ca statul respectiv să folosească exportul în discuție de o manieră agresivă contra unei țări sau pentru a obține prin forță o revendicare teritorială, ori pentru a afecta stabilitatea regională;
- *criteriul apărării și securității naționale* – statele vor ține cont de interesele de apărare și securitate ale lor și ale aliaților lor;
- *criteriul terorismului și dreptului internațional* – statele membre vor ține cont de antecedentele țării cumpărătoare în privința încurajării terorismului și criminalității organizate internaționale, respectului angajamentelor internaționale, nerecurgerea la forță și angajamentele în direcția neproliferării, a controlului armamentelor și dezarmării;
- *criteriul deturnării* – statele vor avea în vedere riscul pe care îl reprezintă armele deturnate spre organizațiile teroriste și vor ține cont de capacitatea țării destinatar de a exercita un control efectiv asupra exporturilor;
- *criteriul dezvoltării durabile* – statele vor examina dacă proiectul de export riscă să compromită serios dezvoltarea durabilă a statului destinatar, în funcție, desigur, de nivelurile sale de cheltuieli militare și sociale.

Obiectivele acestui Cod de conduită sunt de a armoniza aplicarea de către statele membre a controlului exporturilor prevăzute de Cod, prin utilizarea unei liste comune de control al armelor, de a întări transparența cu privire la exporturile guvernamentale de arme autorizate și de a permite concertarea între guvernele UE în jurul exporturilor proiectate, pentru a

împiedica un refuz al autorizării. Statele trebuie să se informeze mutual asupra autorizațiilor de export de arme refuzate pentru neconformitate cu criteriile Codului. S-a întâmplat însă ca, din cauza neglijenței, lipsei resurselor sau voluntar, unele state membre să ignore sau încalce propriile criterii naționale la export și pe cele ale Codului și să autorizeze transferuri de echipamente militare și de securitate utilizatorilor finali iliciți sau autorilor unor violări ale drepturilor umane. Aici, au intervenit și unele interpretări divergente, de către guverne, ale prevederilor Codului de conduită, ale măsurilor de embargo și criteriilor de control al exporturilor. Iar întrucât avizul refuzului și repunerea în cauză a refuzului autorizării sunt confidențiale, autorizarea a fost obținută de la alte state decât cel care a refuzat-o inițial, ceea ce a permis ca armele să riște a fi livrate unei țări fără a exista convingerea că ele nu vor fi folosite pentru a perpetua violarea drepturilor omului.

Parlamentul European este tot mai convins că dezvoltarea și punerea în aplicare a unei politici europene armonizate privind controlul exportului de armament ar contribui în mod decisiv la înlăturarea unor astfel de practici, la aprofundarea PESC a Uniunii⁷⁷. În formularea unei asemenea idei, forul european se bazează pe realitatea că numeroase arme convenționale și produse și tehnologii cu dublă utilizare sunt susceptibile de a fi achiziționate și utilizate de organizații teroriste sau grupări criminale în interiorul și în exteriorul UE, mai ales că orice politică a Uniunii de control al exportului de arme ar trebui să consolideze și să completeze celelalte dimensiuni ale acțiunii sale externe: dezvoltarea durabilă,

⁷⁷ Vezi, pentru aceasta, *Rezoluția Parlamentului European privind cel de-al șaptelea și cel de-al optulea raport anual al Consiliului, în conformitate cu dispozitivul operațional nr. 8 din Codul de conduită al Uniunii Europene privind exportul de armament*, la <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+TA+P6-TA-2007-0008+0+DOC+WORD+V0//RO>.

prevenirea crizelor, promovarea drepturilor omului, lupta împotriva sărăciei, lupta împotriva terorismului internațional și adoptarea de măsuri în vederea consolidării stabilității regionale.

Analizii constată că, la nivel mondial, aprovizionarea cu componente, producția sub licență în străinătate, precum și producția și exportul de arme de către filiale nu sunt suficient reglementate prin controalele actuale. Statele membre au obligația de a garanta că exporturile lor se realizează în conformitate cu obligațiile prevăzute de dreptul internațional și, de asemenea, de a-și proteja propria securitate și propriile interese socio-economice și politice, prin reglementarea exporturilor, spre a garanta că nu facilitează încălcarea drepturilor omului, nu încurajează conflictele și nu deturneză resursele spre alte scopuri decât cele legate de dezvoltarea durabilă.

Strategia UE din decembrie 2005 de combatere a acumulării ilicite și a traficului ilicit cu arme ușoare și arme de calibru mic (AUACM), precum și cu munițiile lor încurajează țările exportatoare de armament să își exercite cel mai înalt grad de responsabilitate în cadrul tranzacțiilor cu arme ușoare și arme de calibru mic. O responsabilitate la fel de mare le revine acestora anual, când au ocazia să revizuiască și să consolideze *Codul de conduită*, pe baza prevederilor dispoziției operative nr. 8 din cod, ca principal mecanism de revizuire și de consolidare a codului. *Cel de-al 8-lea raport anual al Consiliului* exprimă îngrijorarea autorilor cu privire la faptul că nu s-au depus eforturi spre a realiza mai mult decât o reunire a normelor existente și solicită revizuirea criteriului 8 cât mai curând posibil, în vederea dezvoltării unor practici îmbunătățite, de exemplu prin analiza legăturilor dintre violența armată și dezvoltare. Este susținută, totodată, continuarea acestui proces, prin dezvoltarea celor mai bune practici pentru celelalte criterii, în consultare cu Parlamentul European și cu alte părți interesate, și se consideră necesară consolidarea dispozițiilor

care reglementează producția autorizată în străinătate, în special, și transferul de capacități de producție, în general. Statele membre sunt sfătuite ca, pentru a controla, într-o măsură mai mare, acordarea de licențe pentru producția de arme străinătate, să ia următoarele măsuri:

- emiterea unui refuz de export pentru orice permis de producție de armament sub licență, în cazul în care există riscul ca armele produse în străinătate să fie utilizate fără respectarea obligațiilor de drept internațional ale unui stat;

- emiterea unui refuz de export pentru orice permis de producție de arme sub licență în străinătate care nu este însoțit de un acord cu caracter obligatoriu din punct de vedere juridic, în fiecare caz, cu privire la limitele de producție, destinațiile de export permise, precum și utilizarea finală a produsului;

- revizuirea periodică a contractelor de licență, astfel încât să fie reevaluate riscurile de deturnare, iar acordul de licență să fie modificat în consecință.

Rezoluția Parlamentului European subliniază însă și necesitatea unei mai mari dezvoltări a sistemului de notificare a refuzurilor, solicită un schimb de informații mai intens privind consultările bilaterale asupra refuzurilor, precum și schimburi de informații privind consultările respective, cu publicarea informației la nivel comunitar. Statele membre sunt invitate să acorde o mai mare atenție antecedentelor țării care primește arme, pentru a preveni utilizarea lor de către grupurile teroriste sau într-un mod inadecvat. Este reiterat, aici, apelul adresat statelor membre de a conveni asupra unei liste de țări implicate în conflicte armate, către care exporturile de armament ar trebui să fie interzise în principiu, pe baza unui mecanism prin care prezumția de refuz către astfel de state este monitorizată de mecanismele de control al embargourilor asupra armelor din cadrul Consiliului de Securitate al ONU și de grupurile de lucru pertinente din cadrul UE. Aceasta ar însemna, de exemplu, ca statele membre să își armonizeze politicile privind exporturile

de armament către regiunea Orientului Mijlociu cu dispozițiile Codului de conduită.

Fără îndoială că *o politică comună în materie de control asupra exportului de armament*, clară, eficientă și armonizată, bazată pe un Cod de conduită obligatoriu din punct de vedere juridic, poate juca un rol decisiv în lupta împotriva terorismului, în prevenirea conflictelor, în menținerea stabilității regionale și în promovarea drepturilor omului, iar netransformarea Codului în *poziție comună* periclitează dezvoltarea în continuare a controalelor asupra exporturilor UE, în special în domeniul importante precum transferurile intangibile, controlul tranzitului și evoluția spre o armonizare generală ulterioară a controalelor exporturilor UE.

Pentru statele aflate sub embargo sau post-embargo asupra armelor, Uniunea s-a preocupat de crearea unei „*cutii cu instrumente*” și *a unor mecanisme specifice de reglementare a exporturilor de armament*. Pentru situațiile post-embargo, de exemplu, s-a decis să fie pus în aplicare un *regim special de transferuri de arme* („cutie cu instrumente”), iar președinția să definească statutul acestei cutii cu instrumente.

Monitorizarea aprofundată, s-a arătat, este necesară chiar și după ridicarea unui embargo și este necesar să se instituie un mecanism de revizuire, spre a evalua și, dacă este cazul, a reforma cutia cu instrumente, pentru a monitoriza periodic situația în statele în care a fost ridicat embargo, ținând cont de motivele care au determinat ridicarea embargoului. Statele membre trebuie să aibă posibilitatea de a se consulta cu privire la licențele acordate pentru exportul către state post-embargo, iar conținutul și rezultatele unor astfel de consultări să fie făcute cunoscute, prin culegerea datelor și publicarea lor în rapoarte anuale ulterioare.

În același timp, se dovedește salutară dezvoltarea continuă a *Ghidului de utilizare*, ca instrument util și practic pentru armonizarea interpretării criteriilor prevăzute în Cod, și este

foarte important ca statele membre să aplice criterii identice pentru evaluarea țărilor terțe, atunci când iau în considerare posibilitatea unor restricții sau embargouri cu privire la exporturile de armament, din cauza unor încălcări ale drepturilor omului sau a creșterii instabilității regionale.

Statele membre însele trebuie să-și simplifice *procedurile naționale de acordare de licențe pentru exportul de arme*, să-și clarifice procedurile și responsabilitățile instituționale pertinente la nivel intern și să elimine orice ambiguitate din sistemele lor în ceea ce privește procedurile de acordare de licențe de export pentru arme „militare” și „nemilitare”, care pot fi folosite de exportatorii de arme pentru a exporta arme ușoare și arme de calibru mic, ca arme „nemilitare”, către regiuni expuse conflictelor. Vor trebui adoptate *standarde comune convenite de raportare*, pe care toate statele să fie obligate să le respecte. La nivel național, statele vor trebui să mențină controale stricte și transparente asupra exporturilor, până când toate statele membre ale UE își vor fi armonizat politicile naționale de control asupra exporturilor, astfel încât să fie în măsură să transforme Codul de conduită într-un instrument juridic capabil să reglementeze autorizarea, gestionarea (inclusiv destinația finală) și verificarea exporturilor intracomunitare și internaționale de armament.

Parlamentul solicită Uniunii și statelor membre abordări proactive în ceea ce privește controlul asupra exporturilor și reexporturilor de produse cu dublă utilizare, pentru a evita riscul ca anumiți utilizatori finali nedorți, inclusiv actori nonstatali, să aibă acces la produse sensibile în țări terțe. Se consideră de mare importanță ca statele membre să dezvolte în continuare *Poziția comună privind brokerajul de armament*, prin crearea unor registre naționale cu toți brokerii de armament cunoscuți, care să includă informații privind transportul și serviciile financiare conexe transferurilor de echipament militar către țări terțe, pe baza faptului că astfel de informații trebuie să

fie partajate în mod egal între toate statele membre; solicită cu insistență ca *baza de date privind refuzurile de acordare a unor licențe de brokeraj* să fie extinsă, astfel încât să includă informații privind consultările asupra refuzurilor. În aceeași zonă a brokerajului se înscriu și măsurile preconizate a fi luate de organizație pentru a se evita inițiativele brokerilor de a-și procura, în mod iresponsabil, și a exporta către părți terțe arme colectate anterior în cursul unor misiuni de menținere a păcii în cadrul PESA și al altor operațiuni externe de menținere a păcii, în care au fost implicate UE și statele sale membre.

Apariția unor societăți private care furnizează servicii de securitate a impus ca UE să-și extindă sfera de aplicare a Codului de conduită la serviciile private de securitate. Uniunea va adăuga, într-o primă etapă, la *Lista comună de echipamente militare, următoarele activități și servicii pentru care este necesară o licență de export*: protecția armată a persoanelor și a amplasamentelor, protecția armată a transporturilor, instruirea cu privire la arme și echipamente militare, instruirea strategică și tactică, reforma sectorului de securitate, furnizarea de consultanță pe probleme militare și de securitate, logistica militară, serviciile de contraspionaj și sprijin operațional.

În procesul de extindere a organizației, s-au considerat necesare implicarea și asistarea țărilor aderente și a noilor țări vecine pentru a se garanta armonizarea politicilor privind controlul exportului de armament și aplicarea integrală a principiilor și criteriilor din Codul de conduită. Parlamentul a obligat Consiliul să publice un raport privind sistemul și practicile de control al transferurilor în orice țară susceptibilă de a primi statutul de țară candidată, înainte ca țara respectivă să primească permisiunea de a adera, și să condiționeze avansarea spre acest statut a oricărui stat care nu se conformează standardelor UE privind controlul transferurilor de respectarea acestor standarde. Sistemul și practicile de control al transferurilor sunt monitorizate, de altfel, cu atenție în orice stat

implicat în procesul Acordului de stabilizare și asociere, chiar dacă nu are încă statutul de țară candidată la aderarea la UE. La fel, în negocierile din cadrul politicii europene de vecinătate și al acordurilor de parteneriat și de cooperare, Consiliul și Comisia includ și chestiunea respectării tuturor embargourilor impuse de UE asupra comerțului cu arme.

7.2. Aplicarea și revizuirea Codului de conduită al UE

Concluziile desprinse din vastul proces al vânzărilor de arme pe plan internațional au fost extrem de numeroase. Raportarea diverselor situații întâlnite în teren la criteriile și normele Codului de conduită al UE a impus *reanalizarea și revizuirea anumitor prevederi ale Codului*, pentru ca acesta să răspundă cât mai bine exigențelor unui transfer legal, care să nu ducă la violarea acordurilor internaționale, a dreptului internațional umanitar sau altor dispoziții ale dreptului internațional. Ideea centrală a controlului în domeniu a fost aceea ca statele membre să nu încalce ansamblul criteriilor Codului de conduită al Uniunii.

Participarea pentru prima oară a UE la misiuni de menținere a păcii în spațiul vest-balcanic a relevat o cazuistică semnificativă din domeniul analizat, care a reprezentat un punct de plecare pentru diverse revizuiți ale Codului. Pornind de la cerința ca statele membre să nu exporte niciodată arme excedentare spre țările în care acestea riscă să fie folosite pentru a comite violări ale drepturilor omului sau infracțiuni de drept internațional umanitar, ori ignorări ale altor dispoziții ale dreptului internațional, s-a conchis că statele trebuie să se pună de acord asupra unei poziții comune, cu caracter juridic constrângător, vizând, pe de o parte, *distrugerea tuturor armelor ilegale descoperite* și, pe de altă parte, desfășurarea unor eforturi maxime pentru *distrugerea armelor considerate*

redundante pentru securitatea lor. Aceasta include atât armele poliției, cât și cele ale armatei, ca și echipamente de securitate potențial omorâtoare. Atunci când distrugerea lor nu este posibilă, surplusul va fi stocat în condiții de securitate.

S-a constatat, de asemenea, că Codul de conduită nu conține nicio dispoziție explicită asupra *controlului transbordărilor*. Mărfurile în tranzit și transbordările oferă posibilități în plus de încălcare a obligațiilor internaționale, de deturnare a armelor spre utilizatori finali nelegitimi care să le întrebuințeze în perpetuarea actelor criminale sau grave violări ale drepturilor umane.

Amnesty International sublinia, într-unul din rapoartele sale dedicat controlului vânzărilor de arme, că guvernele ar trebui să acorde atenție sporită: riscului deturnării încărcăturilor de arme, datorat corupției, inadecvării controalelor etc.; încălcării dispozițiilor legale și de supraveghere a violării criteriilor de export ale Codului de conduită al UE – un guvern poate autoriza tranzitul, pe teritoriul său, al armamentelor destinate utilizatorilor finali spre care același guvern nu a autorizat transferuri directe.

Unul din rapoartele-sinteză anuale ale UE accentuează că statele membre trebuie să țină cont strict de criteriile Codului atunci când decid asupra unei cereri de licență de export. Mijlocitorii de arme, se știe, sunt maeștri în arta de a recurge la societăți de fațadă, la transportatori și distribuitori pentru a organiza vânzarea de arme în zone în care au loc violări ale drepturilor umane sau de conflict. Cum nu există veritabile controale la nivel național, intracomunitar și internațional, aceștia, agenții de transport, intermediarii și prestatorii de servicii financiare care intervin în transferurile de arme cu destinație în țări terțe, pot acționa nestingheriți.

Majoritatea statelor membre ale UE nu au o politică eficace care să reglementeze *activitățile misișilor în armament și agenților de transport*. O anchetă realizată de GRIP,

împreună cu o organizație neguvernamentală, constată că numai Germania, Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Olanda și Suedia dispun, în prezent, de *mecanisme de control specific al curtajului armelor clasice*, Marea Britanie fiind pe cale de a realiza aceasta. Interesant este că unele din noile state membre au adoptat legislația corespunzătoare, fiind mai avansate în domeniu decât alte state membre.

Totuși, statele UE au recunoscut necesitatea luării unor măsuri regionale și internaționale concertate pentru controlul activității de curtaj al armamentului. La propunerea Suediei, în 2001, s-a inițiat un document propunând adoptarea unui instrument de control juridic restrictiv în materie de curtaj al armelor. În 2003, UE a adoptat o *poziție comună juridic restrictivă asupra controlului curtajului în armamente ce are loc pe teritoriul statelor membre*, făcând astfel un prim pas spre o reglementare internațională restrictivă. În același an, statele semnatare ale Aranjamentului Wassenaar au adoptat un ansamblu de *Elemente pentru o legislație eficace asupra curtajului armelor*.

Revizuirea Codului a avut în vedere și *controlul guvernamental care să împiedice proliferarea și transferul iresponsabil de arme, muniții și echipamente de securitate, în interiorul și în afara spațiului UE, fabricate sub licență acordată de un stat membru*. Aceasta pentru că producerea sub licență în state terțe reprezintă un fenomen periculos, cu riscuri evidente, întrucât, în acest caz, armele care se produc, dar și tehnologiile și capacitățile de producție sunt dificil de controlat.

De aceea, raportul anual al UE din 2003 menționa faptul că statele au convenit ca, la acordarea unei licențe de export pentru un terț, să se țină cont de utilizarea potențială a produsului finit în țara de producție și de riscul ca acest produs finit să fie deturnat sau exportat spre un utilizator final nedorit. Mai mult, potrivit Amnesty International, statele membre ar trebui să introducă în Codul revizuit o reglementare care să

impună cetățenilor, ca și întreprinderilor lor, obținerea unei autorizații pentru implementarea unui *tot* al acordului de producere sub licență de armamente și echipamente de securitate.

Practic, guvernele ar trebui să confere criteriilor reținute pentru atribuirea de licențe un caracter la fel de riguros ca și pentru exportul direct de armamente. Pe de altă parte, se impune o *întărire a controlului guvernamental asupra componentelor sistemelor de armamente*, deoarece acest tip de material militar poate fi transferat unor forțe armate străine care se fac vinovate de violări ale drepturilor omului. Organizația menționată mai sus este de părere că statele membre ar trebui să introducă un nou paragraf în dispozitivul Codului de conduită sau să adopte o poziție comună prin care să-și afirme voința de a vedea aplicate criteriile Codului de fiecare dată când este depusă o cerere de licență de export pentru componente și subsisteme destinate armelor sau sistemelor de arme. Se impune o mai mare transparență și garantarea unor *controale mai eficiente ale exporturilor de componente strategice destinate a fi asamblate într-o altă țară*. În demersul revizuirilor s-ar înscrie și adaptarea procedurilor actuale aplicate de multe din statele Uniunii pentru a *determina și supraveghea utilizarea finală a armelor și echipamentelor de securitate transferate*.

O nouă ediție a Codului de conduită al UE va reuși, credem, să înlăture deficiențele actuale din domeniul controlului vânzărilor de arme. Acesta va trebui să-și sporească eficacitatea, prin creșterea caracterului de obligativitate și de constrângere al prevederilor sale, prin eliminarea formulărilor care nu impun imperative clare statelor membre, prin explicitarea mai bună a criteriilor, spre a nu lăsa loc interpretărilor individuale, prin adoptarea unei poziții comune asupra curtajului de armamente al UE, realizarea unei liste complete de echipamente și tehnologii care ar putea fi utilizate în represiunea internă, tortură, tratamente inumane sau degradante, reglementarea mai

în detaliu a exportului spre țările terțe de material destinat fabricării sau asamblării de arme sub licență, înlăturarea oricăror lacune privitoare la armele reparate, civile și cu aer comprimat, exportul surplusului de arme, informațiile asupra exportului de arme printr-un sistem de notificare prealabilă a Parlamentelor statelor membre când sunt anvizajate exporturi spre destinații sensibile, cooperarea în supravegherea utilizării finale a armamentelor provenind din UE, referirea explicită a posibilității aplicării Codului de conduită la transferurile de arme nesupuse regimului licențelor de export etc.

Cuprinzătoare și explicită, *noua versiune a Codului de conduită european*, care va include întreaga gamă de activități de control al vânzărilor de arme, de la armamente, material de securitate, tehnologii, componente, la servicii în materie de armamente și material de securitate, nu va mai permite nici o încălcare a dreptului internațional umanitar și nici a drepturilor umane și, mai mult, ar fi compatibilă cu un viitor tratat internațional eficace și constrângător din punct de vedere juridic asupra controlului comerțului cu arme.

Spre finele anului trecut, deputații europeni au stabilit ca vânzările de arme pe teritoriul Uniunii să fie mult mai strict reglementate. Ca atare, aceștia au decis să introducă reglementări care să îngreuneze condițiile de achiziționare a armelor și controlul vânzărilor pe Internet, controlul traficului de arme, noua directivă a Uniunii făcând referiri explicite la organizațiile criminale care fac contrabandă cu arme, la controlul munițiilor și armelor dezasamblate. După 2010, va deveni obligatoriu *buletinul de identificare pentru fiecare armă*, care va înregistra astfel marca, calibrul, seria armei, ca și numele și adresele celor ce furnizează și dețin arme. *Permisul european pentru portarmă* va deveni documentul necesar în transportarea armelor peste granițe, iar la nivelul statelor UE va fi creată o *bază de date naționale privind posesorii de arme*, la care autoritățile să aibă acces.

Aplecându-se foarte serios asupra domeniului, cel mai recent în martie curent, Parlamentul European a abordat frontal problematica exportului de arme, în contextul în care în acest an se împlinește un deceniu de la înființarea Codului de conduită al UE privind exportul de arme. Cu acest prilej, forul european a constatat *eșecul transformării Codului într-un instrument cu forță juridică și neadoptarea de către Consiliu a poziției comune*⁷⁸.

Rezoluția PE subliniază faptul că, în urmă cu mai mult de doi ani, la 30 iunie 2005, COREPER a ajuns la un acord la nivel tehnic cu privire la textul unei poziții comune în urma unui proces amânat de revizuire a Codului, având ca obiectiv transformarea acestuia într-un instrument eficient de control al exporturilor de arme de pe teritoriul UE și de către întreprinderile din UE.

Prin adoptarea acestei poziții comune, Codul ar fi devenit un instrument de control al exportului de arme, cu forță juridică în toate statele membre. Din păcate, nici până astăzi, Consiliul European nu a reușit să adopte la nivel politic această poziție comună, iar motivele acestui fapt nu au fost explicate niciodată în mod oficial, deși, se subliniază în textul Rezoluției, acestea țin, în mod evident, de dorința unor state membre de a ridica embargoul actual asupra exportului de arme din UE spre Republica Populară Chineză.

Problema adoptării unei poziții comune, apreciază Parlamentul, a căpătat un nou caracter de urgență, din cauza următoarelor evoluții:

a) semnarea Tratatului de la Lisabona, prin care UE își asumă obligația de a acționa ca un actor cu responsabilități la nivel mondial;

b) evoluția Politicii europene de securitate și apărare (PESA), în cadrul căreia se desfășoară din ce în ce mai multe misiuni militare și civile externe, pe parcursul cărora viața personalului UE poate fi amenințată de arme furnizate în prealabil de către statele membre;

c) declarațiile recente ale unor state membre, care indică dorința acestora de a intensifica exportul de arme ca modalitate de promovare a intereselor lor economice;

d) apariția unor diverse inițiative de armonizare a politicilor naționale de achiziție a armelor, precum și a transferurilor și vânzărilor intracomunitare de arme.

Totodată, Parlamentul European observă că eforturile COARM (Grupului de lucru pentru exportul de arme convenționale al Consiliului) de îmbunătățire a Codului și a aplicării sale sunt subminate de exporturile de arme din statele membre spre țări aflate într-o situație de conflict, de instabilitate sau de nerespectare a drepturilor omului și considerate, prin urmare, în temeiul Codului, ca "destinații iresponsabile".

Absența voinței politice de transformare a Codului într-o poziție comună contravine rolului de lider al UE și al statelor sale membre în promovarea instrumentelor juridice menite să controleze toate transferurile publice sau private de arme, în special a Tratatului privind comerțul cu arme.

Impasul politic actual în care se află adoptarea poziției comune determină PE să invite actuala președinție europeană să introducă adoptarea poziției comune pe agenda tuturor reuniunilor Consiliului Afaceri Generale și Relații Externe (CAGRE), până când această chestiune va fi rezolvată. În același timp, îndeamnă statele membre care se opun existenței unui Cod cu forță juridică să-și reevalueze poziția.

⁷⁸ Vezi *Rezoluția Parlamentului European din 13 martie 2008 privind Codul de conduită al UE privind exportul de arme – neadoptarea de către Consiliu a poziției comune și eșecul transformării Codului într-un instrument cu forță juridică*.

Parlamentul apreciază că contribuția UE la un *Tratat privind comerțul cu arme cu forță juridică la nivel internațional* va deveni mai credibilă odată ce propriul său regim de control al armelor va căpăta forță juridică. Pe de altă parte, consideră că, în paralel cu adoptarea poziției commune, vor trebui să fie luate și următoarele măsuri:

a) prevenirea transferurilor iresponsabile de arme, prin intermediul unei aplicări stricte a criteriilor Codului, atât la nivelul întreprinderilor, cât și al forțelor armate naționale;

b) îmbunătățirea și aplicarea controalelor la nivelul operațiunilor de intermediere a comerțului cu arme și prevenirea traficului ilegal de arme pe căi aeriene sau maritime;

c) investigarea promptă a acuzațiilor recente referitoare la încălcarea embargourilor asupra armelor;

d) prevenirea debarasării de armele colectate în cursul operațiunilor PESA și a celor din cadrul reformei sectorului de securitate, precum și în cursul altor inițiative ale UE prin vânzarea acestora unor intermediari privați și prevenirea transferului ulterior al acestor arme;

e) sporirea transparenței și îmbunătățirea calității datelor prezentate de statele membre în contextul Raportului anual privind Codul.

În pofida acuzațiilor de încălcare a unor embargouri asupra armelor la care face referire documentul, trebuie arătat că activitatea Uniunii în acest domeniu este semnificativă.

Din datele SIPRI, rezultă o implicare a UE, la zi, ca în Tabelul 1:

Ținta	Data implementării	Data ridicării	Documentul
Embargouri UE (obligatorii doar pentru țările membre)			
Afganistan	17 dec. 1996	(26 feb. 2001)	96/746/CFSP
Afganistan (Taliban)	(26 feb. 2001)	(27 mai 2002)	2001/154/CFSP
Taliban, Al-Qaida, Usama Bin Laden	27 mai 2002	-	2002/402/CFSP
Bosnia și Herțegovina	5 iulie 1991	23 ian. 2006	EC declaration
China	27 iunie 1989	-	EC declaration
Coasta de Fildeș	15 nov. 2004	-	2004/852/CFSP
Croația	5 iulie 1991	20 nov. 2000	EC declaration
RDCongo	7 apr. 1993	-	EC declaration
Eritreea	15 mar. 1999	31 mai 2001	1999/206/CFSP
Etiopia	15 mar. 1999	31 mai 2001	1999/206/CFSP
Indonezia	17 sep. 1999	17 ian. 2000	1999/624/CFSP
Iran	23 april 2007		2007/246/CFSP
Irak	4 aug. 1990	23 iulie 2004	EC declaration
Liban	15 sep. 2006	-	2006/625/CFSP
Liberia	7 mai 2001	-	2001/357/CFSP
Libia	27 ian. 1986	11 oct. 2004	EC declaration

Myanmar (Burma)	29 iulie 1991	-	EC declaration
Nigeria	20 nov. 1995	1 iunie 1999	95/515/CFSP
Coreea de Nord (RPDC)	22 nov. 2006	-	2006/795/CFSP
Sierra Leone (rebeli)	5 iunie 1998	-	98/409/CFSP
Slovenia	5 iulie 1991	(16 feb. 1996)	EC declaration
Somalia	10 dec. 2002	-	2002/960/CFSP
Sudan	15 mar. 1994	-	94/165/CFSP
Uzbekistan	14 nov. 2005	-	2005/792/CFSP
Iugoslavia (FRY)	5 iulie 1991	8 oct. 2001	EC declaration
Zimbabwe	18 feb. 2002	-	2002/145/CFSP

Tabelul 1. Embargourile de arme ale UE

Sursa: <http://www.sipri.org/contents/armstrad/embargoes.html#euemb>

Numai în 2007, UE a adoptat, de exemplu, la 27 februarie, *Poziția comună a Consiliului 2007/140/CFSP referitoare la măsurile restrictive asupra Iranului*, care implementează deciziile Consiliul de Securitate al ONU. Sancțiunile includ prohibiția asupra furnizării directe sau indirecte de arme, vânzarea sau transferul de componente, materiale, echipament, bunuri și tehnologie aflate pe lista regimului de control al tehnologiilor de rachete pentru uzul sau în beneficiul Iranului.

La 23 aprilie 2007, UE a adoptat *Poziția comună a Consiliului 2007/246/CFSP de amendare a Poziției menționate mai sus*, extinzând restricțiile existente asupra Iranului astfel încât să fie inclus transferul tuturor armelor și al materialelor de toate tipurile (arme și muniții, vehicule și echipament militar, echipament paramilitar și părți componente ale acestora).

De asemenea, la 13 noiembrie 2007, Consiliul a adoptat *Poziția comună 2007/734/CFSP referitoare la măsurile*

restrictive luate împotriva Uzbekistanului, care declară ca prohibite vânzarea, furnizarea, transferul sau exportul de armament și materiale asociate, inclusiv arme și muniții, vehicule militare și echipament, ca și echipament paramilitar și părți componente în excedent, către această țară.

Important este ca restricționările cuprinse în aceste poziții comune și altele, anterioare sau ulterioare, să fie respectate riguros de statele membre, ca prevederile Ghidului de folosire a Codului de conduită al UE în materie de export de armamente, adoptat la 12 iunie 2007 și revizuit la 29 februarie 2008 – referitoare la: notificări ale refuzului autorizării și consultări, practici în materie de acordare a autorizațiilor, orientări privitoare la cele opt criterii (Obligații internaționale, Drepturile omului, Situația internă, Stabilitatea regională, Securitatea țărilor aliate sau prietene, Atitudinea cu privire la terorism, Riscul de deturnare, Dezvoltarea durabilă), transparență, țările care au aderat la Cod, Lista comună de echipamente militare a UE – să fie aplicate fără derogări sau ignorări, iar controalele să nu lase nici o porțiță de scăpare exportatorilor, celor care vând sau transferă arme și/sau componente, agenților de transport, intermediarilor și prestatorilor de servicii financiare care intervin în transferurile de arme cu destinație în țări terțe, traficanților de arme.

CAPITOLUL 8
EFORTURI EUROPENE DE ASIGURARE
A ALTOR CONTROALE INTERNAȚIONALE
ASUPRA VÂNZĂRILOR DE ARME.
LUPTA CONTRA MINELOR TERESTRE

Organizația europeană s-a implicat, mai ales după 11 septembrie 2001, alături de ONU, celelalte organizații internaționale și state, în elaborarea și punerea în practică a unor strategii și planuri de acțiune pentru prevenirea și combaterea încercărilor de achiziționare de materiale NBC sau convenționale de către teroriști. În acest sens, responsabilitățile în promovarea politicilor de neproliferare au fost corelate armonios cu aplicarea strictă a instrumentelor internaționale în vigoare.

Uniunea și statele membre au acordat o mare importanță respectului tratatelor internaționale și mecanismelor de verificare, coordonării naționale și internaționale în controlul exporturilor, programelor de distrugere de arsenale și capacități militare, convenirii și implementării efective a sancțiunilor economice și regimurilor restrictive asupra transferurilor către state sau entități care sprijină înzestrarea rețelelor teroriste.

**8.1. Implicarea UE în asigurarea altor controale
internaționale asupra vânzărilor de arme**

Între documentele care au asigurat convergența politicilor de neproliferare se situează și *Declarația din decembrie 2000 a Uniunii Europene și a SUA cu privire la responsabilitățile statelor și transparența în exporturile de arme*. Pe temeiul unor responsabilități specifice și al formării unei viziuni comune asupra controlului exporturilor de arme, UE și Statele Unite au hotărât să dezvolte acțiuni comune pentru încurajarea tuturor statelor exportatoare de arme să implementeze criteriile riguroase în procesele interne de luare a deciziei de aprobare a

exporturilor și o politică de creștere a transparenței în domeniu. Cele două Părți au recomandat statelor să furnizeze date naționale la *Registrul ONU pentru Arme Convenționale* și să facă schimburi de informații pe baza *Documentului OSCE privind armele ușoare și de mic calibru* sau cele din cadrul *Aranjamentului de la Wassenaar pentru controlul exporturilor de arme convenționale și de produse și tehnologii cu dublă utilizare*.

Statele participante la Aranjament au amendat elementele inițiale, iar apoi liniile directoare ale regimului de control al tehnologiei rachetelor, abordând frontal aspectele proliferării nucleare și implicându-se hotărât în sporirea controlului exporturilor, pentru evitarea sau stoparea transferurilor ilicite de produse militare și arme de distrugere în masă. De notat că participanții la Aranjament au susținut și necesitatea extinderii clauzei catch-all la exporturile de produse cu dublă utilizare care au scopuri finale militare.

Un aspect dezvoltat pe larg în capitolul anterior, cel al controlului exporturilor de produse militare, a impactat în activitățile UE și dinspre celelalte instituții internaționale de securitate implicate în aceasta. Respectivul instituții au cooperat cu Uniunea în aplicarea riguroasă a *Ghidului celor mai bune practici pentru exporturile de arme mici și armament ușor*, elaborat pe baza documentului Wassenaar, ce codifică cele mai avansate practici naționale ale statelor participante la Aranjament. Este de accentuat faptul că statele membre au respectat atât sancțiunile internaționale și măsurile restrictive impuse de ONU, cât și de către UE.

State ale UE, printre care și țara noastră, iau parte activă la *Comitetul Zangger* (al principalelor state nucleare furnizoare angajate în comerțul nuclear), militând pentru implementarea Art.III.2 al *Tratatului de neproliferare a armelor nucleare (NPT)*. Comitetul implementează politica de neproliferare a armelor nucleare prin aplicarea liniilor directoare, stabilite prin

consens, care fac obiectul a două memorandumuri separate: cel care definește materialele sursă, materialele fisionabile speciale, împreună cu condițiile de export al acestora, și cel care definește exporturile de echipament și materiale nenucleare.

Întărirea controlului exporturilor și intensificării eforturilor pentru prevenirea proliferării armelor chimice și biologice, inclusă în noile linii directoare ale *Grupului Australia*, este însușită și de statele membre ale UE, inclusiv de România, care aplică, astfel, prevederile „catch-all”, prin care pot fi cerute licențe la exportul unor produse necuprinse în lista de control, dacă există suspiciunea că ele pot fi utilizate pentru producerea armelor chimice și biologice. Sunt supuse controlului și transferurile intangibile de tehnologii utilizate pentru producerea armelor chimice și biologice, căutând să se uzeze de toate mijloacele la dispoziție pentru a limita proliferarea acestor tipuri de arme. Statele care au aderat la Grup au revizuit și listele de control, prin adăugarea unor toxine și a unor echipamente biologice.

Statele Uniunii, printre care și România, au aderat, de asemenea, la *Regimul de Control al Tehnologiilor pentru Rachete*, ce trasează liniile directoare în exportul de tehnologii de acest gen, împărțând obiectivele neproliferării sistemelor fără pilot de transport al armelor de distrugere în masă (ADM) și urmărind să coordoneze licențierea exportului național, astfel încât să prevină proliferarea necontrolată a ADM. Unele state, inclusiv partenerii la acest Regim, au fost de acord să introducă, în mod voluntar, măsuri de licențiere a exporturilor de rachete balistice și alte vehicule aeriene nepilotate de transport, sau echipamente aferente, materiale și tehnologii.

De menționat, aici, și semnarea de către state membre ale Uniunii și, evident, aplicarea în practica curentă a *Codului Internațional de Conduită împotriva proliferării rachetelor Balistice de la Haga (HCOG)*, care include principiul,

angajamente și măsuri de creștere a încrederii având ca scop reducerea proliferării rachetelor balistice.

Preocupările europene de asigurare a altor controale internaționale asupra vânzărilor de arme pun un accent deosebit pe cooperarea internațională și transparența în exporturile de arme. Statele Uniunii aplică consecvent *Rezoluția Adunării Generale a ONU din 9 decembrie 1991*, ce a înființat *Registrul ONU pentru arme convenționale*, prin care sunt raportate exporturile și importurile de arme convenționale majore clasificate în șapte categorii: tancuri de luptă, vehicule de luptă blindate, sisteme de artilerie de calibru mare, avioane de luptă, elicoptere de atac, nave de război și rachete/lansatoare de rachete⁷⁹.

UE aplică, totodată, embargourile internaționale și alte măsuri restrictive privind exporturile de arme. Instituite prin rezoluții ale Consiliului de Securitate al ONU, decizii ale OSCE sau prin acțiuni și poziții comune ale Consiliului UE, embargourile influențează în mod determinant transferurile de arme și echipamente militare. În același timp, Uniunea desfășoară un control exigent al exporturilor de arme de calibru mic și armament ușor, pe baza *Programului de Acțiune adoptat de Conferința ONU privind armele din această categorie*, a liniilor directoare de bază comune statelor membre ONU privind controlul producției, marcării și transferurilor acestui tip de arme, pentru eliminarea acumulărilor excesive, necontrolate și destabilizatoare de arme ușoare și de calibru mic.

⁷⁹ Detalii asupra notificărilor naționale, la www.un.org.

8.2. Angajarea UE în lupta contra minelor terestre

În fine, o prioritate absolută a UE o reprezintă lupta internațională contra minelor terestre, căreia organizația i-a destinat zeci de milioane de euro anual. Aceasta este urmarea aplicării ferme a prevederilor *Tratatului de la Ottawa*, semnat, în decembrie 1997, de reprezentanții guvernelor a 123 state, care proscribe folosirea, producerea, transferul și stocarea minelor terestre antipersonal (statele membre s-au angajat să nu folosească niciodată minele antipersonal, să distrugă toate minele antipersonal din rezervele lor, într-un interval de patru ani, să înceteze producția și transferul de mine antipersonal). În prezent, Tratatul numără 153 țări membre.

Prima Conferință consacrată Tratatului respectiv – document numit, oficial, *Convenția asupra interzicerii folosirii, stocării, producerii și transferului minelor antipersonal și asupra distrugerii lor* -, Summit-ul de la Nairobi pentru o lume fără mine, a avut loc în 2004 și a lansat un plan de acțiune pentru următorii cinci ani. Numit *Planul de acțiune de la Nairobi 2005-2009*, acest document precizează clar acțiunile de întreprins și măsurile concrete de luat pentru a surmonta amenințarea minelor terestre. Prin intermediul Planului, statele membre execută programe în trei domenii-cheie precizate în Convenție: ajutorarea victimelor, sensibilizarea asupra pericolelor minelor și deminarea.

La activitatea de ajutorare a victimelor sunt atrase diverse organizații, care pun accentul pe servicii de susținere, ca: readaptarea fizică și psihologică, ajutoare acordate supraviețuitorilor răniți de mine terestre, familiei și colectivității acestora, programe de reintegrare socioeconomică, fabricarea de proteze. Programele de sensibilizare asupra pericolelor minelor îi informează pe locuitorii zonelor cu riscuri ridicate asupra pericolelor minelor, ajută la marcarea câmpurilor de mine, sprijină activitățile de deminare. Deminarea, ca activitate

umanitară, se face în colaborare cu alte organizații și cuprinde releveuri tehnice, cartografiere, marcarea câmpurilor de mine, asigurarea calității și acreditarea, potrivit normelor internaționale stabilite.

Complexitatea angajării Uniunii, alături de celelalte organizații internaționale și state, în lupta cu minele terestre are o motivație foarte gravă: potrivit datelor furnizate de specialiștii europeni, peste 110 milioane de mine au fost plantate în 65 de țări și peste 2 milioane de noi proiectile li se adaugă anual; între 5 și 10 milioane de mine sunt fabricate în fiecare an în lume, iar persoanele omorâte sau mutilate anual de minele terestre însumează circa 26.000 oameni, în principal civili, cei mai mulți - femei și copii. În războiul din ex-Jugoslavia au fost folosite, de exemplu, numai până în iulie 1993, peste 3 milioane de mine terestre⁸⁰. Operațiile de deminare permit eliminarea doar a 100.000 de mine anual, situația căpătând, pe zi ce trece, o turnură tot mai dramatică. Utilitatea militară a minelor antipersonal este tot mai redusă, iar proiectilele sunt tot mai puțin destinate atingerii unor obiective militare și din ce în ce mai mult terorizării populației civile. Numeroase mine rămân active multe decenii acolo unde au fost plantate, provocând moartea sau rănirea unor civili din rândul populației, la mulți ani după încetarea ostilităților. În multe țări, vaste teritorii au devenit apropiate nelocuibile, făcând imposibil procesul de dezvoltare social, medical, ecologic și economic, deseori aceste dificultăți socio-economice putând fi cauza resurgenței conflictului. Refugiații sunt împiedicați să revină la domiciliul lor din cauza existenței minelor.

⁸⁰Departamentul de Stat al Statelor Unite, *Hidden Killers: The Global Problem with Uncleared Landmines*, Bureau of Political-Military Affairs, Washington, D.C., juillet 1993, p. 38, apud Jody Williams, *Les mines terrestres et les mesures visant à les éliminer*, Revue internationale de la Croix-Rouge nr. 814, din 31 august 1995, pp.409-428.

Această situație a determinat organizația să desfășoare o activitate semnificativă în domeniu, anterioară momentului Ottawa. Astfel, încă în 1992, PE adopta o *Rezoluție asupra ravagiilor cauzate de mine*. În 1995, Adunarea paritară ACP-UE adopta *Rezoluția asupra minelor terestre în Angola*. Tot în 1995, era adoptată *Rezoluția asupra minelor antipersonal: un obstacol mortal pentru dezvoltare*. De asemenea, Consiliul European a adoptat o *Acțiune comună cu privire la minele antipersonal*, ce comportă un moratoriu care instaurează interdicția totală a exportului spre toate țările de mine antipersonal care nu sunt nici detectabile, nici cu declanșare automată, ca și interdicția exportului a orice mină antipersonal spre țările care nu au ratificat *Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, acumulării și folosirii armelor chimice (CAC)*.

Conclucrarea largă a Uniunii cu celelalte organizații internaționale și state este perfect vizibilă în *dispozițiile de aplicare a acțiunii comune*, care vizează promovarea caracterului universal al convenției și întărirea protocolului său asupra minelor terestre, prin: extinderea câmpului lor de aplicare la conflictele armate altele decât cele internaționale; accentuarea sensibilă a restricțiilor sau interdicțiilor privitoare la minele antipersonal, cum ar fi cele despre transferul acestora, introducerea unui mecanism eficace de verificare și a unor dispozițiuni relative la asistența tehnică în probleme de deminare.

Parlamentul European a adoptat, la 29 iunie 1995, *Rezoluția asupra minelor terestre și armelor cu laser orbitoare*⁸¹. Observând că dispozițiunile anterioare nu permi-

⁸¹ *Résolution sur les mines terrestres et les armes à laser aveuglantes*, A4-0119/1995, la http://www.europarl.europa.eu/pv2/pv2?PRG=CALDOC&FILE=950629&LANGUE=FR&TPV=DEF&LASTCHAP=6&SDOCTA=8&TXLST=1&Type_Doc=RESOL&POS=1.

teau să se ajungă la o interzicere totală a minelor antipersonal, Parlamentul a rugat Consiliul să modifice și să extindă câmpul de aplicare a acțiunii comune (sau să adopte acțiuni comune complementare), întărind reglementarea proprie minelor antivehicul și convenția pe ansamblu și abordând problema armelor cu laser orbitoare. Între altele se sugerează introducerea unui protocol care să interzică orice armă cu laser care poate provoca cecitatea, a unui protocol referitor la publicarea de rapoarte anuale și organizarea sistematică, la fiecare cinci ani, de conferințe de revizuire asupra funcționării convenției și clauzelor sale.

În aceeași Rezoluție se vorbește și de protocolul II asupra minelor terestre, care să asigure că toate minele terestre pot fi detectate în toate solurile cu ajutorul dispozitivelor de detecție ordinare, că nicio mină terestră nu comportă un dispozitiv antidetecție și că nicio mină antipersonal nu conține un dispozitiv care să împiedice manipularea, că toate minele antipersonal sunt autodestructive, că toate minele antivehicul au dezarmare automată, să introducă dispozițiuni garantând *limitarea transferurilor de mine*. Membrii PE constată că eforturile de deminare nu pot reprezenta o soluție satisfăcătoare la problema minelor antipersonal și că este indispensabilă decretarea unei *interdicții totale*. Consiliul este rugat să includă în acțiunea comună interdicția fabricării minelor antipersonal pe teritoriul UE, producerii acestor arme în întreprinderi înregistrate în Uniune, ca și a stocării (menținerii stocurilor existente), transferului, vânzării și folosirii minelor antipersonal, iar statele membre să introducă în legislația lor mențiuni asupra acestei interdicții și să înceteze cercetarea tehnologică axată pe producerea și/sau perfecționarea minelor terestre, procedând la reconversia întreprinderilor producătoare de mine.

Care este situația actuală? Desigur, mult mai îmbucurătoare decât la ora adoptării *Convenției asupra interzicerii folosirii, stocării, producerii și transferului minelor antiperso-*

nal și asupra distrugerii lor, în decembrie 1997. În timp, vasta acțiune la care s-au angajat și UE, și fiecare din statele membre care au aderat la tratat, conlucrând cu alte state și organizații internaționale, a dat roadele așteptate. Potrivit specialiștilor⁸², numai între ratificarea Convenției de la Ottawa și 2004, de exemplu, peste 27 milioane de mine antipersonal au fost distruse în statele ce au unele teritorii minate. Peste 75 la sută din țările lumii sunt angajate în interzicerea folosirii minelor antipersonal. Numărul victimelor minelor a scăzut considerabil, atingând în unele țări procentul de 66 la sută.

Totuși, constată aceiași specialiști, zeci de milioane de mine zac încă în sol și peste 200 milioane de mine așteaptă în depozite, pregătite de a fi folosite de către armate pretutindeni în lume. Zilnic, la fiecare 30 de minute, minele fac câte o victimă. Lucrul cel mai grav din prezent îl constituie faptul că nu există niciun tratat internațional care să interzică armele cu dispersie, minele antivehicul și alte componente de război explozive. De aceea, trebuie acționat neîntârziat, luate toate măsurile care să asigure că aceste arme nu vor mai continua să rănească civili în timp de pace. Este o cerință fundamentală a asigurării securității umane, a dreptului internațional umanitar, ale cărui principii vizează găsirea unui echilibru între două interese divergente - unul dictat de considerații de necesitate militară, iar celălalt de exigențe umanitare (aceste principii se referă la: distincția între civili și combatanți, între bunurile cu caracter civil și obiectivele militare; interzicerea atacurilor fără discriminare, ce presupune ca atacurile să vizeze doar ținte militare; proporționalitatea – pierderile și daunele civile ale unui atac să nu fie excesive în raport cu valoarea obiectivului militar; precauția – împiedicarea sau cel puțin limitarea numărului victimelor civile și daunelor cauzate bunurilor civile; protecția mediului – interzicerea folosirii armelor care pot

afecta mediul înconjurător; interzicerea armelor care sunt de natură să cauzeze rele inutile).

Un asemenea efort internațional presupus de lupta contra minelor terestre, antivehicul și antipersonal, a armelor cu dispersie și altor dispozitive de război explozive, la care a aderat fără ezitare și Uniunea, contribuie la promovarea păcii și stabilității mondiale și reducerea suferințelor umane în regiunile afectate de acest flagel.

⁸² Sursa: www.croixrouge.ca/article.asp?id=1946&tid=110

CAPITOLUL 9 INSTRUMENTE FOLOSITE DE UE PENTRU PREVENIREA ȘI GESTIONAREA CONFLICTELOR

Organizația europeană are un aport substanțial la prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor internaționale, domeniu în care folosește o gamă completă de instrumente: de la dezvoltare și politica comercială la acordurile de cooperare și asocieri, de la capacitățile de gestionare a crizelor și mecanismele de cooperare în probleme de justiție și afaceri interne sau instrumentele diplomatice la programele sociale și de mediu, și ajutorul umanitar. Legătura strânsă între securitate și dezvoltare („Nu există dezvoltare fără securitate, nici securitate fără dezvoltare”, subliniază Adam Bernard, într-o Notă de analiză a GRIP, din 14 aprilie 2008, ceea ce, de altfel, spunea, în 2005, fostul secretar general al ONU, Kofi Annan: „nu există securitate fără dezvoltare; nu există dezvoltare fără securitate”) este menționată și în Strategia europeană de securitate: „securitatea este o condiție necesară a dezvoltării”, aspect întărit, apoi, într-un document adoptat în același an, „Consensul european pentru dezvoltare”: „Nu poți avea dezvoltare și eradicarea sărăciei fără pace și securitate, și nu va fi pace durabilă fără dezvoltare și fără eradicarea sărăciei”⁸³. Un mediu securizat favorizează acțiunile și inițiativele care ameliorează condițiile de viață ale populațiilor, iar dezvoltarea contribuie la prevenirea violenței și insecurității. De la aceste considerente pleacă organizația europeană în abordarea mecanismelor de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor.

⁸³ Doc.2006/C46/01, 24/02/2006.

9.1. Mecanisme, instrumente și acțiuni ale UE pentru gestionarea conflictelor

Evidențele arată că UE este principalul furnizor mondial al sprijinului extern pentru dezvoltare și un apărător activ al dezvoltării durabile. În aceste eforturi, are o relație extrem de eficientă de cooperare cu ONU, cu care a operaționalizat parteneriate viabile, prin care ajută la consolidarea păcii. Dezvoltarea PESA oferă UE mijloacele pentru un răspuns mai eficace la cererile de asistență ale Națiunilor Unite în cadrul gestionării crizelor internaționale. Modalitățile și domeniile principale de cooperare a Uniunii cu ONU în sfera prevenirii conflictelor și gestionării crizelor au fost identificate, din însărcinarea Consiliului European din decembrie 2000, ulterior acestei date, și ele au cuprins: întărirea capacităților de prevenire și gestionare a crizelor, asigurarea interoperabilității și crearea mijloacelor practice care să permită Uniunii să contribuie la eforturile ONU de menținere a păcii și securității internaționale. În deplinul respect al prevederilor Cartei Națiunilor Unite, Uniunea încurajează organizațiile regionale și subregionale să joace un rol mai activ în operațiile de prevenire a conflictelor, de menținere și consolidare a păcii. Sunt de remarcat, în acest sens, participările statelor membre cu trupe, polițiști și observatori la operațiunile ONU. Uniunea reprezintă unul din principalii furnizori de trupe la misiuni de pace sub autoritatea Consiliului de Securitate al ONU, chiar dacă acestea nu sunt direct gerate de Națiunile Unite. Operațiile de gestionare a crizelor conduse de UE pot fi de tipul: umanitare și de salvare, precum și de evacuare, de menținere a păcii, misiuni de luptă și de restabilire a păcii. Procedurile și structurile de decizie necesare, ca și instrumentele și metodele de planificare au fost deja create. Uniunea poate, prin urmare, decide să întreprindă operațiuni militare și să execute misiuni în domenii ale menținerii ordinii, respectării statului de drept, administrației civile și protecției civililor. Pentru situații de criză, Uniunea

este dotată cu *toată gama de instrumente de reacție – economice, militare, diplomatice.*

Ca *exemple remarcabile de cooperare UE - ONU* pot fi menționate: participarea la misiunile de menținere a păcii în Balcanii de Vest ale *SFOR și UNMIBH, KFOR și MINUK*, iar din acest an, misiunea din Darfur, de la granița dintre Ciad și Republica Centrafricană, a *EUFOR*, care va consolida misiunea ONU și Uniunii Africane, *UNAMID*. Prin *Rezoluția Consiliului de Securitate din 25 septembrie 2007*, UE a fost autorizată să desfășoare în Darfur 3000 de oameni, plasați sub comandament irlandez, care să asigure protecția civililor în fața rebelilor și a bandiților; misiunea europeană (Ciad – RCA) este actualmente poziționată în estul Ciadului, în timp ce detașamentul multinațional din Birao (RCA) este pus deja sub comandament *EUFOR*. La un an de la declanșarea misiunii, rezultatele obținute de *EUFOR* nu sunt foarte încurajatoare, forțele europene nedispunând, în opinia organizației umanitare *Oxfam*, de mijloacele necesare luptei contra crimei și banditismului.

Nu trebuie ignorată, aici, nici participarea consistentă a statelor membre ale UE la *Forța internațională pentru Afganistan (ISAF)* și nici prezența unui *însărcinat european al procesului de pace în Afganistan*, care, fără a exista nici o contradicție între cele două misiuni, încearcă să convingă șefii de triburi să abandoneze lupta contra forțelor NATO și să se ralieze guvernului Karzai. De notat că, deși cifrele date publicității nu au reflectat totdeauna realitatea din teren, *ISAF* și-a sporit mereu efectivele, inclusiv cu participarea consistentă a UE: în august 2003, avea 5.581 oameni, în august 2004 – 8.065, în iulie 2005 – 9.685, în septembrie 2006 – 19.597, noiembrie 2007 – 31.267, în martie 2008 – 47.332, iar în iunie 2008 – 52.700. Pe de altă parte, UE contribuie, din martie a.c., cu o misiune *EUPOL* la formarea poliției afgane, structură pe care, în mai 2008, a decis ca, în termen de un an, să o dubleze numeric, de la 200 la 400 persoane, și, de asemenea, are un

reprezentant special al său pentru Afganistan (EUPOL – Afganistan). Misiunea de poliție de aici a impus un acord sustenabil și eficient în privința forțelor civile de poliție ale Afganistanului.

Primele misiuni ale UE în *Balcanii de Vest* au fost misiuni civile și militare de gestionare a crizelor, desfășurate în paralel cu eforturile duse, în cadrul procesului de stabilizare și asociere, pentru prevenirea urmărilor conflictului. Este cazul *primei misiuni militare a Uniunii, Concordia*, din fosta Republică iugoslavă a Macedoniei, urmată de *misiunea de poliție sub egida UE, Proxima, din Bosnia-Herțegovina* (lansată în 2003). *Misiunea de Poliție a UE (EUPM)*, executată cu mijloace civile, în BiH, în 2003, constituie prima operație de acest gen, prin care Uniunea a preluat sarcinile Forței de Poliție internaționale a ONU în BiH, permițând organizației mondiale să-și redeschină resursele în alte teritorii. Această misiune de intervenție a inclus activități de supraveghere, supervizare și inspecție. *EUPM BiH*, misiune de management al crizelor civile, în cea de-a doua parte a mandatului (perioada 1 ianuarie 2006 - 31 decembrie 2007), a avut ca obiective: reforma structurilor polițienești din Bosnia și Herțegovina; susținerea poliției locale în lupta împotriva crimei organizate; inspectarea structurilor poliției locale în vederea responsabilizării actului polițienesc, și a deținut un total de 167 agenți de poliție și civili originari din Uniune. Într-o ordine de importanță, însă, misiunea cea mai semnificativă și mai amplă a UE cu profil militar rămâne *marea operație militară EUFOR - ALTHEA*, prin care, în decembrie 2004, Uniunea a preluat atribuțiile NATO. Forța internațională de stabilizare din Bosnia și Herțegovina se compune în prezent din 2455 militari, dintre care 347 germani, 333 italieni, 130 francezi, 74 olandezi și 18 britanici.

În ajunul declarării unilaterale a independenței Kosovo, din februarie 2008, UE a hotărât să lanseze, în termen de patru

luni, o misiune civilă de poliție și justiție (numită EULEX), în fosta provincie sârbă, care să ia locul misiunii ONU – MINUK în 120 de zile, după ce aceasta din urmă va fi transmis puterile sale guvernului kosovar. Aceasta va avea 1900 de polițiști, judecători și procurori, care să susțină guvernul kosovar în formarea și dezvoltarea noilor sale instituții, prin pregătirea personalului sistemelor judiciar și de poliție din Kosovo pentru a-și putea exercita misiunea independent și pe o bază multietnică, prin consilierea și supravegherea în materie de poliție, justiție și protecția minorităților. Spre deosebire de actuala misiune a ONU, misiunea europeană nu trebuie să se substituie guvernului kosovar pentru a gera treburile țării, ci să-l ajute spre a le genera singur. În același timp, în unele domenii, cum este cel al crimelor de război, misiunea va avea dreptul să conteste sentințele instanțelor locale judecătorești.

EULEX, considerată a fi cea mai importantă misiune civilă din istoria UE, „va stabili o justiție independentă și multietnică și o poliție multietnică“. Polițiștii, judecătorii și procurorii misiunii vor dispune de puteri executive, limitate, pentru „a ancheta și urmări crimele cele mai grave și cele mai sensibile“. De notat că organizația și-a trimis primele elemente ale misiunii în regiune fără a avea mandat ONU. După primirea mandatului, constituirea forței s-a făcut destul de încet, în august 2008 misiunea având doar 400 din cei 1900 de polițiști.

Cu mijloace militare, Uniunea a acționat în cadrul operației militare *Artemis*, din R.D.Congo, sub mandat ONU, în același an, dar și în *Bunia*, prin intermediul unei *Forțe de stabilizare temporară* de peste 1.500 militari ce au contribuit la pacificarea unei situații explozive și periculoase, având, de asemenea, mandatul Consiliului de Securitate. Toate acestea arată progresul realizat de organizație în implementarea PESC, dorința sa fermă de a interveni la crize și de a promova stabilitatea, dar și de a garanta securitatea Europei și a se afirma ca actor de prim plan pe arena internațională.

Angajarea UE în misiuni de menținere a păcii a impus cu necesitate creșterea capacității sale de acțiune strategică, deci crearea de mecanisme de acțiune ale Uniunii prin care să se intervină mai rapid și credibil în crizele internaționale. Ca urmare, organizația a constituit *Comitetul Politic și de Securitate (CPS)*, un *Comitet Militar (CM)* și un *Stat Major al UE (SMUE)*, noi organe de decizie politică și militară.

UE are, în prezent, la dispoziție structuri militare și civil-militare pentru gestionarea crizelor și conflictelor – structuri integrate diverse, apte să acționeze în domeniile poliție (*EUROPOL*), justiție (*EUROJUST*) și controlul frontierelor (*mecanismele spațiului Schengen*), dar și *structuri și intervenție și asistență umanitară* (ONG-uri și agenții specializate, inițiative gestionate de Comisia Europeană), precum și *structuri de prevenire și contracarare a terorismului și de fundamentare a bazei de acțiune a acestora*. Ea a îndeplinit și îndeplinește 21 de misiuni în zone conflict și în state fragile postconflict (9 trecute și 12 actuale), oferind suport militar vital și expertiză civilă pentru o serie de regiuni cu probleme, în eforturile de stabilizare și reconstruire a societăților divizate⁸⁴.

Sistemul de securitate europeană cuprinde structuri care, devenite deja operaționale, îi permit să desfășoare, sub mandat ONU, misiuni multinaționale de succes în spațiul gestionării crizelor. Sistemul este structurat pe baza Strategiei Europene de Securitate și, prin transformarea sa, va determina ca, în viitorul apropiat, organizația să fie capabilă de a susține simultan câteva operații pentru care se cer capacități militare și civile de reacție rapidă. Pentru aceasta însă este nevoie ca structurile sale militare să devină forțe mai flexibile și mai mobile, capabile să se confrunte cu amenințările, iar resursele alocate acestui obiectiv să fie suficiente și utilizate mai eficient.

Pentru soluționarea situațiilor de criză, UE conduce operații multinaționale realizate de *Forțe Multinaționale*, care

⁸⁴ Chris PATTEN, *Reacția UE la crize*, Ziua, 22 iulie 2008, p.15.

includ forțe naționale, de tăria unor *brigăzi Joint Task Force*, întărite cu unități de luptă, de sprijin de luptă și sprijin logistic, din toate categoriile de forțe.

Eurofor și *Euromarfor*, create în 1995, sub denumirea de „Euroforțe”, includ forțe naționale ce pot fi puse la dispoziția UE și a NATO în 5 zile. *Euromarfor* este format din unități navale, iar *Eurofor* include o unitate de forțe terestre rapide, de 5000 oameni, cu statul major la Florența (Italia). Cele două structuri asigură misiunile de tip Petersberg.

GAE sau *Gruparea aeriană europeană*, creată în 1995, de Franța și Marea Britanie, s-a numit inițial *Gruparea aeriană franco-britanică*, dar, ulterior, la ea au aderat: Germania, Belgia, Spania, Italia și Olanda. Având sediul în Marea Britanie, *GAE* este echivalentul euroforțelor în domeniul aerian. *Celula europeană de coordonare a transportului aerian*, dislocată în prezent la Eindhoven (Olanda), ar putea deveni în viitor un comandament aerian tactic european.

Forță de Reacție Rapidă a UE (FRRE), constituită potrivit deciziei reuniunii de la Helsinki din 1999, a fost implementată în colaborare cu NATO, pentru a se evita o suprapunere inutilă cu Forța de Răspuns a Alianței. Ea a fost proiectată pe o dimensiune militară de 50.000-60.000 oameni, cu contribuția statelor membre, fiind capabilă să se autosustină în teatru, dispunând de mijloace de informații, planificare, comandă-control, logistică, alte elemente de susținere a luptei și, dacă este cazul, de elemente de aviație și marină. La începutul anului 2004, UE a preluat, cu structuri ale *FRRE*, operațiunea NATO de menținere a păcii din Bosnia și Herțegovina.

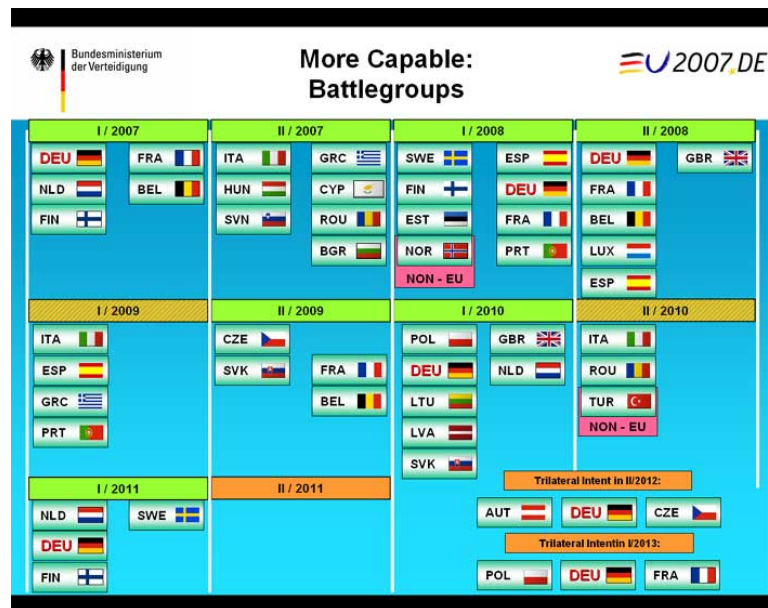
La finele anului 2004, s-a decis continuarea realizării obiectivului global 2010, prin constituirea, în cadrul Forței de Reacție Rapidă a UE, a *grupurilor tactice de luptă*, care pot să fie folosite pentru toate misiunile de tip Petersberg și cele enunțate în Strategia Europeană de Securitate.

Grupurile tactice de luptă ale UE sunt fie structuri naționale, fie multinaționale, fie compuse după modelul Framework și conțin pachete de forțe de nivel batalion întărit, de circa 1500 militari, formate dintr-un nucleu de 3 – 4 companii de luptă ușoare, întărit cu unități de comandă și de luptă și având alocate, totodată, unități de pionieri, apărare antiaeriană, transmisiuni sau logistică, după situație, iar în caz de necesitate, forțe NBC, de poliție militară, ca și forțe aeriene și de marină. Grupurile sunt structuri coerente și credibile, inițiate cu scopul de a reacționa rapid și eficiente pentru a stabili unele zone de conflict din afara spațiului UE, de a proteja operațiuni umanitare și a răspunde unor solicitări specifice ale ONU. Conceptul arată că aceste structuri ale UE au ca obiectiv principal desfășurarea unei operațiuni cu durata de 5 zile, pe baza acordului prealabil al Consiliului European.

De la hotărârea inițială, de creare a 6 - 7 grupuri de luptă, s-a ajuns în 2005 la 15. Grupurile trebuie să poată fi desfășurate în termen de două săptămâni de la notificare și să se susțină în teatru pentru o perioadă de 30 de zile, care să poată fi extinsă la 120 de zile, în condițiile rotirii trupelor. Grupurile de luptă pot fi folosite ca forță unică într-o operațiune sau ca forță inițială în operațiuni de anvergură.

Crearea grupurilor face parte din *2010 Headline Goal*, care urmează a fi implementat de UE până în 2010 (statele membre s-au angajat să operaționalizeze, până în 2007, treisprezece grupuri tactice de luptă, dintre care nouă multinaționale. Primele grupuri au fost gata de angajare în luptă în ianuarie 2007). Statele nemembre UE membre NATO și candidate pentru aderare la Uniune pot contribui la formarea unor grupuri de luptă. Aceste grupuri sunt constituite conform modelului celui trimis în operațiunea UE din Congo (operațiunea Artemis, 2003) și sunt conduse fiecare de câte o națiune dintre cele care contribuie cu forțe la constituirea lor. Fiecărui grup îi va fi asociat un cartier general. Participarea statelor

europene membre sau nemembre ale Uniunii la constituirea grupurilor tactice de luptă va fi, în perioada 2007 -2013, cea din figura de mai jos:

Sursa: Joachim Franke, atașatul militar al Germaniei la București, Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA) și grupurile tactice de luptă ale Uniunii Europene, prelegere susținută la Centrul pentru operațiuni de menținere a păcii de pe lângă Ministerul Apărării al Republicii Moldova, 16 mai 2007, <http://www.europa.md/rom/infto/1601>

Forța Europeană de Jandarmerie, proiectată în 2004 și al cărei comandament ia ființă în 2005, la Vicenza (Italia), este o entitate capabilă să îndeplinească unele misiuni specifice, în cadrul operațiilor de management al crizelor, formată din unități de poliție, cu statut militar și atribuții în domeniul poliției, puse la dispoziție de către statele fondatoare, pe baze voluntare. Obiectivele Forței sunt de a conduce misiuni de poliție în operațiunile de management al crizelor și a participa,

ca structură operațională, în misiuni desfășurate sub mandatul ONU, al UE sau altor organizații, ori coaliții internaționale. Scenariile de angajare acoperă toate aspectele operațiilor de management al crizelor: îndeplinirea funcțiilor de poliție, conform scenariilor de substituire a forțelor de poliție locale de către forțe de poliție internațională; consolidarea poliției (monitorizare, consiliere, restructurare și instruire); desfășurarea de acțiuni umanitare în cazul dezastrelor naturale sau provocate. Forța poate interveni în termen de 30 de zile, dislocând 800 de jandarmi, inclusiv comandamentul acesteia.

Potrivit propunerii lansate de Comisia Europeană în 2006, organizația urmează să înființeze un *Corp european de pază a frontierelor*. Aceste forțe de intervenție ar trebui să fie extrem de mobile, spre a reacționa imediat, prin deplasarea în zonele conflictuale. Agenția Europeană pentru Managementul Frontierelor Externe (Frontex) se va ocupa de instruirea lor și de acoperirea costurilor operațiunilor. Forțele vor fi puse la dispoziție temporar de către statele membre, pentru o durată determinată. În caz de criză, nucleul stabil de efective poate fi completat, dacă este necesar, cu un număr de agenți naționali, preselecți, considerați ca rezerviști mobilizați în timp scurt de instanța comună a practicienilor frontierelor exterioare.

Decizia Comitetului Militar din ianuarie a.c. preconizează o creștere a numărului și importanței misiunilor de securitate ale Uniunii, reorganizarea misiunii din Bosnia (reducerea de la 6500 la 2500 a numărului de militari), cu divizarea în unități mai mici, denumite echipe de observare și legătură, ce vor staționa aici (transformare ce va începe în a doua parte a anului), ca și asigurarea echipamentului necesar grupărilor de luptă cu reacție rapidă pentru acțiunile „air and maritime lift“, ce sunt considerate punctele slabe ale UE în domeniul gestionării crizelor și misiunilor de pace din afara teritoriului acesteia. În plus, este foarte promițătoare și decizia lansării unui program de cercetare pe 7 ani, în valoare de 1,4 miliarde euro,

pentru dezvoltarea tehnologiilor necesare asigurării „homeland security“.

Sporirea autonomiei operaționale a structurilor UE se preconiza, într-un document din 2000, că se va putea realiza, în viitor, prin crearea unor instituții și structuri militare similare celor ale NATO, în special în domeniile informațiilor strategice, comunicațiilor permanente, de supraveghere și cercetare tactică, precum și de transport și logistice la nivel strategic și tactic⁸⁵.

În ianuarie 2005 a devenit operațională *Agencia Europeană de Apărare (EDA)*, care sprijină statele membre în eforturile de îmbunătățire a capacităților de apărare în domeniul managementului crizelor. În 2006, domeniile prioritare ale Agenției au fost: realimentarea în aer, transportul strategic (înzestrare, analiza cerințelor, noi sisteme de elicoptere grele, nave rapide), sistemele de tip C3, comunicațiile prin satelit, captarea de imagini (sateliți, avioane fără pilot). Pentru 2008, Agenția și-a propus ca inițiative majore: programele întrunite pentru investiții, proiectele de cercetare și tehnologie, piața europeană a echipamentelor pentru apărare, baza de evaluare și testare pentru apărare, capacitățile de rețea, vehiculele aeriene fără pilot, arhitectura de apărare NBCR, lupta împotriva dispozitivelor explozive improvizate (DEI), transportul strategic, logistica, informațiile operaționale și creșterea disponibilităților elicopterelor pentru operații PESA.

În afara structurilor militare, UE și-a constituit și *structuri civile*, prin intermediul cărora poate interveni în gestionarea crizelor. Astfel, *Consiliul European din iunie 2004* a adoptat un *Plan de acțiune în domeniul managementului crizelor civile*, acesta vizând: constituirea unor echipe multifuncționale, rapid dislocabile; îmbunătățirea interoperabilității, a procedurilor

privind susținerea tehnică a unei operații (aspectele financiare și achizițiile), precum și dezvoltarea unui nou Obiectiv global în domeniul civil.

Pe baza evoluțiilor anterioare în domeniul capacităților civile ale UE, *Consiliul European din decembrie 2004* a aprobat *Obiectivul Global Civil 2008*, care prevede ca Uniunea să fie capabilă să lanseze simultan misiuni de gestionare a crizelor civile, cu diferite grade de angajare, rapid dislocabile (30 de zile), posibil și pentru perioade lungi de timp. Operațiunile civile vor fi lansate autonom, comun sau în strânsă cooperare/conducere cu o operație militară a UE, iar în cadrul acestora, un rol important îl va avea *Celula Civil-Militară*.

În cursul anului 2006, s-a realizat *operaționalizarea Echipelor de Răspuns la Crize (Crisis Response Teams - CRT)*, parte a dezvoltării capacității operaționale în domeniul managementului crizelor civile. Constituite din experți civili în diferite domenii (achiziții, logistică, sisteme de comunicații), CRT iau parte la misiuni de prospectare și evaluare a situației din teren, înainte de lansarea operației propriu-zise și în fazele inițiale ale acesteia. Până la finele anului 2006, trebuia să fie disponibilă o rezervă de 100 astfel de experți.

O activitate amplă desfășoară UE, în strânsă cooperare cu ONU, pentru *normalizarea situației din statele care au trecut printr-un conflict*, pentru *dezarmare și controlul armamentelor*. *Acțiunile de dezarmare, demobilizare și reinserție* sunt de o importanță capitală pentru încurajarea combatanților spre a reveni la viața civilă. Pot fi menționate aici activitățile Uniunii pentru controlul și interzicerea traficului de arme ușoare și de mic calibru, producerii și folosirii minelor antipersonal, pentru distrugerea acestora din urmă, aspecte asupra cărora ne-am referit pe larg în capitolul anterior. UE a adus un sprijin neprecupețit proiectelor și acțiunilor ONU de colectare și distrugere a armelor ușoare, implicând actori internaționali din

⁸⁵ Vezi, pentru detalii, *Embracing the European Union as An International Security Actor – A Strategy for Action*. Grupul de la Vermsberg, Bertelsmann Foundation Publishers, Gutersloh, 2000, pp.17-25.

diferite state răvășite de războaie sau conflicte de tot felul, din Europa sau de pe alte continente.

Organizația se preocupă, în egală măsură, de ajutorarea ONU în *prevenirea conflictelor* pe glob. În acest sens, reprezentanți speciali desemnați de Consiliul European își aduc contribuția la prevenirea conflictelor și la consolidarea păcii în diverse regiuni ale lumii. Astfel, numai între 1996 și 2008, UE a numit un număr de 29 *reprezentanți speciali, trimiși speciali sau consilieri pentru diferite state și regiuni* de pe mapamond: regiunea Marilor Lacuri africane, Orientul Mijlociu, Kosovo, BiH, FYROM, Afganistan, Republica Moldova, Caucazul de Sud, Sudan, Asia Centrală, Europa de Sud-Est, Myanmar etc. Deși, în cele mai multe cazuri, acești reprezentanți nu sunt actori principali în regiuni sau țări afectate de conflicte, în situația Macedoniei, de exemplu, UE a jucat, prin trimișii săi, rolul de principal actor internațional. Extensia mandatelor asupra unor întregi regiuni, dar și obiectivele foarte vagi stabilite pentru anumiți reprezentanți au condus, de cele mai multe ori, la performanțe destul de modeste în influențarea pozitivă a unor situații de conflict. Demersurile recente despre care mass media informau, în mai a.c., că se întreprind cu ușile închise în sânul Uniunii, pentru crearea unui *Serviciu European de Acțiune Externă (EEAS)*, care să conducă la fuzionarea corpului diplomatic din statele membre cu funcționarii comunitari ce compun azi legațiile, misiunile și reprezentanțele UE în lume, îngrijorează, prin tenta supranațională pe care acesta o comportă, dar și dau speranțe pentru o activitate mai fructuoasă a organizației în spațiul gestionării crizelor și conflictelor.

Parlamentarii Uniunii cred că insuficiența bugetului de 1740 milioane EUR al PESC pentru perioada 2007-2013 va împieta asupra realizării obiectivelor UE de actor global și implicit asupra activității reprezentanților săi speciali în lume, mai ales că, potrivit unui document oficial al Parlamentului

European⁸⁶, articolul specific din capitolul privind bugetul PESC dedicat acestora nu evită proliferarea trimișilor de acest tip, care, precizează Rezoluția, prin definiție, ar trebui să fie numiți doar în cazuri speciale și nu ar trebui să slăbească rolul delegațiilor Comisiei la fața locului. Consecințele financiare legate de extinderea mandatelor acestora nu pun probleme, dar Parlamentul apreciază că ar fi necesară stabilirea de criterii pentru numirea și evaluarea lor, inclusiv definirea și obiectul sarcinilor acestora, durata mandatului, coordonarea și complementaritatea cu delegațiile CE din cadrul primului pilon și o evaluare a potențialei lor „valori adăugate”, făcută atent, sub responsabilitatea Înaltului reprezentant pentru PESC.

Privind lucrurile prin prisma comunicării CE intitulate „*Europa în lume: câteva propuneri practice pentru creșterea coerenței, eficienței și vizibilității*”, ce sugerează modalități de consolidare a acțiunii pe plan extern a UE fără modificarea tratatelor existente și asigură instrumentele necesare punerii în practică a deciziilor politice, oferind exemple care ilustrează cum o abordare coerentă poate crește valoarea adăugată, ne putem aștepta, în viitor, la o îmbunătățire a planificării strategice, a cooperării și coordonării crizelor.

9.2. Instrumentele parteneriatului și cooperării

Între instrumentele folosite de UE în prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor se înscriu și *parteneriatele și cooperarea dezvoltate cu statele din preajma Uniunii, în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (PEV)*. La lansarea ei, în 2004, ca inițiativă majoră pentru țările vecine cu Uniunea, PEV

⁸⁶ Rezoluția PE din 23 mai 2007 asupra Raportului anual al Consiliului înaintat Parlamentului European privind principalele aspecte și opțiunile fundamentale în domeniul PESC, inclusiv implicațiile financiare pentru bugetul general al UE – 2005, A6-0130/2007, la <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef>

viza evitarea multiplicării foaielor de tensiune și factorii destabilizanți pentru UE din împrejurimile spațiului acesteia și se înscria în cel de-al doilea obiectiv al Strategiei europene de securitate, adoptate în decembrie 2003, cel de a contribui la securitatea vecinătății. Principalele sale obiective erau: prevenirea conflictelor și actelor de agresiune în vecinătatea apropiată; aplanarea disputelor în curs și asigurarea unui climat de liniște pe termen lung; stabilirea de parteneriate politico-economice strânse, bazate pe împărtășirea principiilor UE, pe aplanarea conflictelor, pe valori, prosperitate și securitate; controlul migrației și al oricăror forme de trafic ilegal către UE; protejarea securității cetățenilor UE ce trăiesc în afara Uniunii.

Prin încheierea de *acorduri de parteneriat și cooperare cu vecinii din Est și acorduri de asociere cu cei din Sud*, s-a ajuns ca, la inițiativă, să fie acceptate 16 state (Algeria, Armenia, Azerbaidjan, Republica Belarus, Egipt, Georgia, Israel, Iordania, Liban, Libia, Republica Moldova, Maroc, Autoritatea Palestiniană, Siria, Tunisia și Ucraina). Rusia are un *parteneriat strategic specific* cu UE, dar nu este încă asociată la PEV. Aceste instrumente diferă mult de cele din anii '90 - *acordurile de asociere de tip european* (ce aveau ca obiectiv crearea de uniuni vamale între aceste state și UE, spre a le pregăti pentru aderare) sau cele ulterioare - *acordurile de asociere de tip mediteranean*⁸⁷ (având ca obiectiv crearea de zone de liber schimb euro-mediteranean la orizontul 2010).

Prin abordarea obiectivelor PEV, s-au atacat frontal, practic, principalele fenomene negative manifestate în jurul granițelor Uniunii, în special în sud și est. Au fost supuse controlului și acțiunilor preventive conflictualitatea și agresivitatea. Activitățile la care au participat statele partenere s-au dovedit foarte benefice.

⁸⁷ Dr. Mircea MUREȘAN, *Dimensiuni actuale și viitoare ale Politicii Europene de Vecinătate*, Impact strategic, nr.3(24)/2007, p.6.

Pe latura sudică a spațiului european, fusese lansat, în 1995, la Barcelona, *instrumentul Parteneriatului EURO – MED*, model de strategie globală pentru promovarea stabilității și prosperității într-o regiune complexă ca aceea a Bazinului Mediteranean. Prin adoptarea *Cartei euro-mediteranene pentru pace și stabilitate*, UE și partenerii săi din regiune aveau la dispoziție un instrument extrem de util în unirea forțelor pentru prevenirea și menținerea păcii și stabilității internaționale și regionale.

În noul context al PEV, Uniunea trata cu mai multă grijă problemele zonei mediteranene (stagnarea economică, tensiunile sociale, conflictele nerezolvate), ca și pe cele ale zonei pontice (exploatarea și transportul resurselor energetice, controlul navigației, combaterea crimei organizate, a migrației ilegale, zonele conflictuale), își propunea să contribuie activ la gestionarea lor și, prin *strategia parteneriatelor*, să reușească să amplifice dimensiunea strategică a spațiului lărgit ponto-mediteranean.

Deplasându-ne în prezent, observăm că evenimentul cel mai recent, care, după demararea sa practică, ar putea schimba fața regiunii și strânge mai mult rândurile între continentul european și sudul mediteranean îl reprezintă *Summit-ul de la Paris din iulie curent*, ce a dat startul *Uniunii pentru Mediterana (UPM)*, inițiativă ambiționând să relanseze cooperarea țărilor UE cu cele de la sud de „Mare nostrum”, dând un nou impuls procesului de pace în Orientul Mijlociu, stabilind ca Orientul Apropiat să devină o zonă exceptată de arme de distrugere în masă, dotată cu un sistem de verificare mutuală eficace, și condamnând terorismul sub orice formă de manifestare a sa.

Retranslatând discuția în planul inițial al PEV, trebuie să spunem că politica adoptată de UE după marea extindere a organizației de la 1 ianuarie 2004 a avut ca scop să evite crearea de noi linii de demarcație în Europa și să promoveze

stabilitate și prosperitate în interior și la noile frontiere ale Uniunii. Interdependența crescută, politică și economică, generată de cooperarea largită, realizată prin PEV, a fost apreciată ca un motor pentru stabilitatea, securitatea și dezvoltarea durabilă a regiunilor vecine, iar în raport cu Rusia, unul din pilonii *parteneriatului strategic global UE - Federația Rusă*.

Pentru a crea un spațiu de stabilitate și prosperitate partajată cu vecinii săi, organizația și-a însoțit politica de proximitate cu măsuri vizând atacarea rădăcinilor instabilității politice, vulnerabilității economice, lacunelor instituționale, conflictelor, sărăciei și excluderii sociale. PEV a permis o *intensificare a cooperării în materie de prevenire și de luptă contra amenințărilor comune la adresa securității*: terorismul, criminalitatea organizată transnațională, fraudă vamală și fiscală, riscurile nucleare și ecologice sau maladiile transmisibile.

Prin mecanismele și instrumentele declanșate de PEV, Uniunea a putut arăta o mai mare implicare a sa în prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor. Și în perspectivă, organizația europeană este preocupată de scăderea riscurilor la frontiera sa sudică, demers ce se cere corelat cu *dezvoltarea unor parteneriate autentice cu țările sărace din Africa*, ce ar crea locuri de muncă acasă la potențialii migranți, înlăturând astfel mizeria și foametea și stabilizând forța de muncă. La aceeași frontieră, Uniunea are de înfruntat problemele conflictului din Orientul Mijlociu, cele din Afganistan și Irak, din Darfur, toate adăugându-se multiplelor chestiuni ridicate de zona mediteraneană însăși. Împotriva amenințării teroriste, Uniunea a adoptat nu o soluție militară, ci una bazată pe edificarea unor punți între culturi, sprijinite pe valori democratice. În 2008, declarat *An european al Dialogului intercultural*, președinția slovenă, dar și cea franceză a UE au pus un mare accent pe această categorie strategică de coabitare

în diversitate, cu o importanță capitală într-o multitudine de domenii, printre care și cele ale imigrației, luptei contra terorismului și contra criminalității.

Europa împarte cu statele partenere din sud beneficiile prosperității, democrației și păcii, printr-o politică de vecinătate privilegiată. Aici, PEV dezvoltă o cooperare pozitivă cu partenerii, în domeniile: economic, social, comercial, strategic și politic. Această cooperare va fi amplificată, cum s-a accentuat și în revista noastră⁸⁸, prin *realizarea noilor parteneriate structurante, regionale, cu Africa – UA, cu America Latină – MERCOSUR sau Asia – ASEAN și cu regiunea extinsă a Mării Negre (prin OCEMN)*, regiune de confluență eurasiatică ce ar putea reprezenta, în același timp, un spațiu de interfață economică între zona europeană, ca entitate de civilizație economică, și Asia Centrală, cunoscută ca o zonă economică energetică de mare valoare și de interes vital pentru continentul nostru.

Între specialiști se vorbește despre o viziune nouă asupra politicii de vecinătate viitoare: aceasta trebuie să fie o politică privilegiată, care să asigure împărțirea prosperității europene cu vecinii direcți (Belarus, Ucraina, statele Caucazului, ale Orientului Apropiat și Africii de Nord)⁸⁹. Pe sud, UE sporește, prin politica sa, șansele economice și politice ale statelor din vecinătate. Se crede însă că aceasta poate contribui inclusiv la renașterea unei culturi politice pluraliste dincolo de Mediterana, la restructurarea politică a lumii arabe, printr-o cooperare durabilă și mutuală. Omogenizarea politică a ansamblului lumii arabe ar fi un factor stabilizator pentru întreaga regiune a Orientului Mijlociu, care include multe zone conflictuale și de frământări sociale.

⁸⁸ Ibidem, p.7.

⁸⁹ Vezi *Newropeans: Objectifs de la politique internationale de l'UE*, Monday, 04 June 2007, <http://newropeans-magazine.org/index.php?option=com-content&task=blogcategory&id=67&Itemid=84>

Apare însă, de anul trecut, sub președinția germană a Uniunii, *concepția unei noi PEV*, care dorește să creeze, pe toate azimuturile importante, un spațiu de prosperitate și stabilitate fondat pe valori comune. Este vorba de cooperare în sfera securității comune, a controlului imigrării, de respectul mutual al culturilor, convergența dezvoltării, armonizarea reglementărilor mediului și a legislației etc. Opțiunile germane pentru o *PEV Plus* vizează „*vecinii Europei*“ - statele din estul și sudul continentului și „*vecinii europeni*“ - statele foste sovietice. Germanii privesc spre Caucaz, considerând că statele de aici, dar și R. Moldova, Ucraina și Belarus trebuie să beneficieze de o integrare mai tangibilă în structurile europene.

Ia, astfel, naștere, ca element inedit, un *parteneriat al modernizării între UE și țările din Est* – mai puțin Rusia și Turcia, care ar urma să devină parteneri strategici -, *ca și din Caucaz*, ce poate oferi fonduri pentru o transformare de profunzime. Analistii domeniului⁹⁰, studiind această opțiune, sunt de părere că aprofundarea relațiilor cu aceste state este necesară, dar întâmpină dificultăți, pentru că ignoră existența conflictelor înghețate și cadrul endemic ce paralizează dezvoltarea statelor respective, democratizarea și stabilitatea lor și, implicit, amenință UE. În fapt, agenda reuniunilor la care UE este prezentă cuprinde, invariabil aproape, chestiunea conflictelor din spațiul exsovietic, dar totul se rezumă la declarații, nefinalizate cu nimic practic. Poate și de aceea, luând în calcul amenințările reprezentate de situațiile conflictuale din regiune și potențialul de piață oferit de expansiunea economiei europene, organizația ia măsuri de extindere a cooperării și a

⁹⁰ Navidad Fernandez SOLA, *La Union Europea en el Caucazo Sur y Asia Central: las limitaciones de la Política de Vecindad*, ARI, nr.43/2007, 11/04/2007, <http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano/contenido?WEM-GLOBAL-CONTEXT=/Eleano-es/Zonas-es/ARI+43-2007>, accesat la 23 septembrie 2007.

zonei de securitate de la periferia Europei spre Estul caucazian și asiatic.

Pe acest trend, UE caută să stabilească, atât cu SUA, cât și cu China, dar și cu Rusia, India, Japonia, *parteneriate strategice integrate*, care să combine cooperarea în sectoare și domenii multiple, ca: securitate, energie, tehnologie, comerț, resurse umane. Este, astfel, posibil să se producă, pe această cale, un *salt veritabil, în estul asiatic, de la politica de vecinătate la cea de globalitate*, care vizează nu părțile, ci întregul luat prin părțile sale cele mai tari⁹¹.

De notat însă că interesele UE în regiune, nu numai energetice, se lovesc de persistența, de peste 15 ani, a conflictelor care generează instabilitate și tensiune, un potențial exploziv evident, de poziția intransigentă a Rusiei, care își apără propriile interese economice și politice. Relațiile ruso-europene, observă media moscovită, ar trebui, însă, să se schimbe, conștientizând caracterul comun al intereselor și temelor pe care cele două ar trebui să le propună împreună țărilor postsovietice. De altfel, după *Nezavissimaia Gazeta*, aceste relații includ deja, azi, problematica CSI, cu proiectele subregionale și mecanismele cooperării în sfera securizării frontierelor, stabilite cu Ucraina și chiar cu Belarus, demonizată în Europa.

Rolul UE în acest spațiu rămâne în creștere, din rațiuni geostrategice. Revizuirea *Acordului de cooperare și parteneriat (ACP) dintre UE și Rusia și o strategie pentru Asia Centrală* se vor operaționaliza cu dificultate, din cauza divergențelor existente între Rusia și unele state europene, pe probleme economice, dar și militare (scutul american antirachetă), ce indică faptul că interesele naționale, în rândul membrilor, prevalează în fața celor ale Uniunii. Rusia și-a reafirmat nu o dată, interesul major pentru regiunea Mării Negre și Balcani, pe care l-a susținut prin lansarea proiectului South Stream, de

⁹¹ Dr. Mircea MUREȘAN, op.cit., p.10.

transport al gazelor naturale rusești spre Europa, prin Marea Neagră, creând probleme UE. Totuși, Summit-ul UE - Rusia din octombrie 2007 a subliniat faptul că între cele patru spații comune de cooperare se află și spațiul comun de securitate externă, în cadrul căruia stabilizarea regiunilor și a frontierelor UE și Federației Ruse rămân între priorități.

Noua *Strategie pentru Asia Centrală* confirmă că este un document-cheie pentru regiune, căreia se pare că i-a sosit timpul să intre într-o epocă a stabilității, securității și prosperității, tocmai pentru că include obiective stringente pentru viitorul spațiului asiatic: promovarea drepturilor omului, a democrației și a bunei guvernări, dar și stoparea imigrației ilegale, a traficului de persoane și a contrabandei, dezvoltarea transporturilor, comerțul etc. Un capitol din această strategie, cel intitulat „*Sinergia Mării Negre*“, este materializarea eforturilor românești de orientare a interesului Uniunii spre spațiul lărgit al Mării Negre, de care se leagă securitatea energetică a UE, proiectele de furnizare și transport ale gazelor naturale și petrolului din Marea Caspică.

Parteneriatul strategic UE – Rusia are posibilitatea să continue, prin renegocierea și reînnoirea ACP, după o perioadă de doi ani de blocaj într-un veritabil dialog al surzilor, marcat de perturbările induse de problematica energetică, de diferendele asupra independenței autoproclamate a Kosovo, sprijinul acordat de Moscova regimurilor secesioniste din Georgia și R. Moldova, fricțiunile dintre Moscova și Varșovia, Moscova și Vilnius etc. Noul instrument partenerial va fi rezultatul negocierilor strânse în chestiuni sensibile, cum sunt: comerțul, energia, drepturile omului, cooperarea politică. Recentul summit UE – Rusia din Siberia ar putea constitui momentul relansării cooperării celor doi actori, a coordonării în comun a acțiunilor de contracarare a amenințărilor mondiale și a răspunsurilor la pericolele ce caracterizează astăzi situația

internațională, în pofida obstacolelor numeroase sesizate sau ignorate voit cu acest prilej.

Adâncirea cooperării, ca instrument fundamental al UE de gestionare a crizelor, este puternic subliniată în *bilanțul pe 2007 al PEV a Uniunii*. Acesta menționează avansurile concrete realizate în relația cu statele partenere, într-un mare număr de domenii: cooperarea politică, cooperarea regională, schimburile comerciale, migrație, simplificarea formalităților de obținere a vizelor, energie, transporturi, cercetare, inovare, mobilitatea studenților și tinerilor, reformele democratice și economice, justiție, lupta contra crimei organizate, alinierea pozițiilor partenerilor la PESC, în cazul Ucrainei, Moldovei, statelor caucaziene, Marocului și Iordaniei, dar și depoluarea Mediteranei sau investițiile în sfera protecției mediului. Toate acestea ilustrează o întărire considerabilă a prosperității, stabilității și securității regionale și globale, prin aportul substanțial al UE - care, în bani, s-a ridicat, în 2007, la 1,65 miliarde euro.

Edificator pentru modul de folosire de către UE a instrumentului cooperării în acțiunile de prevenire și gestionare a crizelor și conflictelor este cazul continentului african. Raporturile Uniunii cu Africa au fost consolidate temeinic în urma Summit-ului de la Lisabona, unde s-a stabilit să se demareze elaborarea unei strategii și a unui plan de acțiuni comune. Acestor demersuri li s-a adăugat inițiativa de *a întări cooperarea cu Uniunea Africană* și eforturile depuse sub egida Consiliului de Securitate al ONU în vederea consolidării păcii și securității în Africa. Aici, trebuie consemnate cel puțin prezența UE la alegerile prezidențiale din Zimbabwe, care s-au desfășurat fără tulburări majore, și susținerea de către Uniune a Națiunilor Unite în procesul de stabilizare a situației din Somalia. În situația conflictului din Sudan/Darfur, a degradării relațiilor dintre Sudan și Ciad (unde UE și-a asumat o misiune în partea de nord a Ciadului), contribuția europeană, deși

semnificativă, s-a dovedit insuficientă. Important este însă faptul că *parteneriatul între UE și UA* funcționează, extinzându-se cu fiecare nouă activitate desfășurată cooperarea în domeniul păcii și securității, organizația europeană continuând să asigure o susținere importantă a tuturor inițiativelor de pace de pe continentul african.

9. 3. Instrumentul diplomației

Încheierea Războiului Rece a coincis cu o radicalizare a conflictelor, mai ales interne, și cu emergența noilor actori, a organizațiilor internaționale și regionale, ONG-urilor și agențiilor umanitare, care joacă un rol din ce în ce mai mare în cadrul și în afara situațiilor pre sau postconflictuale. Alături de SUA și principalele state dezvoltate, UE și-a asumat responsabilități în asigurarea stabilității lumii, iar după 2001, ofensiva noilor riscuri și amenințări a impus ca organizația să se angajeze mai hotărât în combaterea terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, în prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor. Pentru gestionarea conflictelor, Uniunea a folosit toate instrumentele la îndemână, inclusiv cele diplomatice.

Diplomația preventivă, definită în 1992 de secretarul general al ONU ca una din cele patru modalități de acțiune – împreună cu restabilirea păcii, menținerea păcii și consolidarea păcii postconflict -, a intrat în instrumentarul obișnuit al organizației. Diplomația, ca instrument principal al prevenirii conflictelor, apreciază specialiștii europeni⁹², s-a afirmat îndeosebi după Maastricht (1992) și Amsterdam (1997), când organizația a trecut-o în prim-plan, între celelalte instrumente, cooperarea

⁹² Félix NKUNDABAGENZI, Caroline PAILHE și Valérie PELOW, *L'Union Européenne et la prévention des conflits. Concepts et instruments d'un nouvel acteur*, Rapports GRIP 2002/2, la [http://www.grip.org/pub/rapports/rg02-2 ueprev.pdf](http://www.grip.org/pub/rapports/rg02-2_ueprev.pdf), accesat la 19 aprilie 2008.

pentru dezvoltare, gestionarea civilă și militară a crizelor și construcția diverselor parteneriate cu alte regiuni ale lumii.

Prevenirea conflictelor, ca preocupare a politicii externe, s-a impus tot mai insistent între multiplele acțiuni externe ale UE, fiind realizată cu instrumentele politicii comerciale, acordurile de cooperare, ajutorul pentru dezvoltare, politica socială și de mediu, ajutorul umanitar, capacitățile civile de gestionare a crizelor, instrumentele cooperării în sfera justiției și afacerilor interne și, nu în cele din urmă, *instrumentele diplomației*.

Locul important ocupat de aceasta din urmă subliniază accentul pus de UE pe instrumentele „blânde” ale politicii externe, mai degrabă decât pe cele coercitive. Din considerente politice și economice, dar și umanitare și morale, prevenirea și, deci, diplomația preventivă sunt preferate gestiunii conflictului și postconflict. Chiar dacă organizația s-a lansat, cu bune rezultate, în operații militare dezvoltate autonom, perimetrul instrumentelor diplomatice este curtat cu insistență, privilegiat, pentru caracterul său pașnic, în procesul de reglementare a diferendelor, și nu numai. Transformarea structurală și funcțională continuă a Uniunii, extinderea sa au avut un sprijin de nădejde în instrumentul diplomatic, în latura negociativă, de dialog a acestor procese defnitorii pentru existența organizației constituite în urmă cu peste 50 de ani. Organele de conducere ale Uniunii au recunoscut faptul că, în paleta de instrumente folosite, nu s-a etalat o coerență generalizată și că va trebui acționat pentru ca acestea, deci inclusiv instrumentul diplomației, să asigure o mai mare eficacitate a acțiunii UE în domeniul prevenirii conflictelor⁹³. Revine diplomației sarcina de a întări legăturile UE cu ONU, organizațiile regionale, insti-

⁹³ Vezi Raportul prezentat Consiliului European de la Nisa de secretarul general/Înaltul Reprezentant și Comisie, la 30 noiembrie 2000, „*Améliorer la cohérence et l'efficacité de l'action de l'Union Européenne dans le domaine de la prévention des conflits*”, 14088/00.

tuțiile financiare internaționale și ONG-urile, de a se consolida, ea însăși, pe termen scurt, pentru a susține mai bine acțiunile de prevenire a conflictelor. Parteneriatele de prevenire a conflictelor realizate de Uniune cu ONU, OSCE, alte organizații internaționale și regionale, societatea civilă, actorii umanitari, lumea academică și sectorul privat vor fi, până la urmă, creația diplomației, a acestui *instrument inteligent*, a cărui prezență pe scena internațională, în plan diplomatic, este remarcabilă.

Sunt binecunoscute *periplurile diplomatice* ale Înaltului Reprezentant al PESC, Javier Solana, de exemplu, în Orientul Mijlociu și Asia Centrală, în SUA, numeroasele *vizite oficiale* duse în cadrul campaniei antiteroriste, *dialogul purtat cu unele state*, ca Iranul, ori *inițiativele diplomatice* lansate de diferite țări care s-au aflat, pe rând, la președinția Uniunii (între care s-au distins Germania, Franța, Spania, Slovenia etc.). Reușite ale diplomației pot fi considerate: revitalizarea procesului de pace din Orientul Mijlociu, a procesului euro-mediteranean, finalizat cu crearea Uniunii pentru Mediterana (UPM), pașii fermi în direcția soluționării problemei recunoașterii Kosovo, ratificării Tratatului de la Lisabona, adoptării Strategiei energetice a Uniunii sau a Strategiei pentru Asia Centrală, aprofundării relațiilor cu vecinii, cu Africa și America Latină, integrării în organizație a statelor din Balcanii de Vest, rezolvării problemelor migrației, determinării în a juca un rol motor în lupta contra încălzirii climatice, perfecționării și adoptării unei vaste legislații care privește terorismul, armele de distrugere în masă, conflictele violente etc.

În studiile realizate asupra problematicii prevenirii și gestionării crizelor și conflictelor, *instrumentele relațiilor externe folosite sunt văzute acționând într-o manieră integrată*⁹⁴, ce unește „ambitia de a coordona politica comercială, externă și de securitate comună cu cea a cooperării pentru

⁹⁴ Felix NKUNDABAGENZI, Caroline PAILHE, Valerie PECLOW, op. cit., p.27.

dezvoltare” pe o axă a coerenței perfect relevantă de numeroasele rezoluții europene ce vizează intervențiile în sectoare ale cooperării și în politica externă pe domeniul prevenirii conflictelor. Va trebui, totuși, pe viitor, să se înfăptuiască o mai bună integrare a instrumentelor dezvoltării și instrumentelor comerciale, economice și umanitare în instrumentele PESC și în capacitățile civile și militare ale gestiunii crizelor, iar aici ar avea un cuvânt greu de spus dialogul și cooperarea.

UE reușește deja, apreciază analiștii citați, o *interpenetrare a sectorului cooperării și diplomației*. În CAGRE se elaborează deja strategiile reunite PESC și dezvoltare în probleme de prevenire a conflictelor pe termen lung. Această colaborare se edifică „în amonte” de crize și „în aval” de conflicte. Interpenetrarea cooperării cu dezvoltarea și politica externă a UE de prevenire a conflictelor s-a materializat cu succes, prin intermediul diplomației, al negocierilor, în acordurile regionale de cooperare pentru dezvoltare (de exemplu, Acordul de parteneriat dintre Comunitatea Europeană și țările Africii, Caraibelor și Pacificului - ACP, din 2000, de la Cotonou).

Necesitatea de a face față unor conflicte violente i-a permis Uniunii, subliniază autorii Raportului GRIP 2002/2, ca, plecând de la experiența câștigată în sectorul cooperării, să se doteze cu un dispozitiv general de prevenire a conflictelor care încearcă să armonizeze atuurile diplomației preventive cu cele ale construcției păcii.

Pe viitor, problematica gestionării conflictelor va trebui abordată tot mai mult dintr-o perspectivă integrată. O atare viziune holistică asupra securității a fost lansată de responsabili militari din state ale NATO⁹⁵: ea include asemenea caracteristici, impuse de globalizarea securității, pleacă, în mod corect și obiectiv, în opinia noastră, de la tipologia noilor

⁹⁵ Amiral Giampaolo di PAOLA, *Transformarea viziunii noastre asupra securității*, Revista NATO, Toamna 2006.

riscuri și amenințări, ce face ca noul concept de securitate să se raporteze la o lume fără granițe, unde este nevoie, pentru securizare, de o sinergie a capabilităților, metodologiilor și instrumentelor, având ca fundament multilateralismul și un continuum intern – extern, aspecte ce incumbă o diplomatie cât mai inteligentă și mai robust implicată, de care UE, prin cele 27 state membre, nu duce lipsă.

CAPITOLUL 10 **COOPERAREA TRANSATLANTICĂ ÎN SFERA** **SECURITĂȚII GLOBALE LA ORIZONTUL 2020**

Istoria celor peste cinci decenii de relații transatlantice reține faptul că, dincolo de asperitățile trecătoare ce au marcat anumite perioade, tandemul euro-american s-a consacrat ca un motor pe scena internațională, relevând, de la an la an, o cooperare tot mai eficientă în fața provocărilor mediului de securitate. *Parteneriatul strategic dintre Europa și Statele Unite* probează, azi, că este adânc ancorat la reperele comune, reprezentând o platformă ce permite înfruntarea pericolelor mondiale cele mai mari și pune în prim plan valorile libertății și prosperității, promovând în lume dreptul internațional, democrația, statul de drept și drepturile omului, susținute de o creștere economică fondată pe o economie durabilă.

Urgențele cărora cei doi parteneri strategici le acordă în prezent toată atenția, prezentate la *Summit-ul UE – Statele Unite 2008 de la Brdo, din Slovenia*, se referă la: promovarea în lume a păcii, stabilității, democrației, drepturilor omului, justiției penale internaționale, statului de drept și bunei guvernări; cooperarea pentru prevenirea conflictelor și reconstrucția postconflict; combaterea terorismului; promovarea unei economii transatlantice deschise, concurențiale și inovante, pe temeiul liberei circulații a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului, totul contribuind în ansamblu la obținerea unui acord rapid, echilibrat și ambițios în Ciclul de la Doha al Organizației Mondiale a Comerțului, care deschide un nou acces la piață și întărește creșterea, atât în țările dezvoltate, cât și în țările în dezvoltare; lupta contra schimbării climatice, promovarea securității și eficacității energetice, ajutorarea țărilor în curs de dezvoltare să iasă din sărăcie și să lupte împotriva maladiilor infecțioase cele mai invalidante.

Pentru a da un răspuns concret acestor provocări, s-a apreciat că este necesar să fie fondate *un obiectiv transatlantic omogen și apropiere multilaterale eficiente*, ce reprezintă, de fapt, coordonatele viitoarei cooperări UE – SUA în sfera securității globale.

10.1. Securitatea mondială și cooperarea transatlantică

Debutul relației transatlantice s-a făcut imediat după cel de-Al Doilea Război Mondial, când legăturile politico-economice ale Europei și SUA au cunoscut o creștere tot mai mare. Acest proces a fost accelerat de căderea Zidului Berlinului, continentul european devenind partenerul cel mai important al lumii de afaceri americane. În 1990, SUA și Comunitatea Europeană adoptă o *Declarație transatlantică*⁹⁶, stipulând necesitatea economică și politică a întăririi legăturilor. Aprofundarea cunoscută de aceste legături s-a realizat în pofida vicisitudinilor climatului internațional, cum ar fi, de exemplu, cele generate de criza irakiană din 2002 și 2003. În decembrie 1995, aceste relații căpătaseră o viteză superioară, prin implementarea *Noii Agende Transatlantice (NTA)*, însoțite de un *Plan de Acțiune Întrunită UE – Statele Unite*, ce se aplica în 50 de domenii specifice. În 1998, a fost lansat *Parteneriatul Economic Transatlantic*, ce a facilitat acțiuni comune în sfera investițiilor și comerțului. La începutul noului secol, am asistat la o urgență a unui bloc euro-atlantic ce depășește cu mult cadrul unei simple cooperări, rezultat al unei voințe ferme de a favoriza crearea unei unități occidentale⁹⁷. De maximă importanță pentru dimensiunea relațiilor transatlantice a fost și documentul adoptat de Comisia Europeană în mai 2005, „*Un*

⁹⁶ Vezi http://ec.europa.eu/comm/external_r...

⁹⁷ Pierre HILLARD, *L'architecture du bloc euro-atlantique*, 3 febr. 2007, la <http://www.revue-republicaine.fr/spip.php?article1389>

parteneriat UE – Statele Unite întărit și o piață mai deschisă pentru secolul XXI”, care concertează cu partenerul de peste Ocean reglementarea unei piețe transatlantice, unei dinamici a cunoașterii și inovației, unui control al frontierelor mai pertinent și mai fiabil pentru schimburi și investiții mai rapide (...) și crearea unei Adunări transatlantice”⁹⁸.

Prezentul relației de cooperare transatlantice este construit pe unele mize foarte importante. În primul rând, apărarea europeană se bucură de interesul justificat al americanilor, care nu doresc ca acțiunile partenerilor să ducă la o dublare a eforturilor, prin crearea de infrastructuri și echipamente pe care le posedă și NATO, iar pe de altă parte, să nu antreneze o fragilizare a Alianței. Controversa asupra unei opțiuni militare luate de SUA în cazul Irakului, deși depășită, rămâne la nivelul relației transatlantice, ca un punct de fragilitate care poate reveni, în circumstanțe asemănătoare, pentru a lucra la temelia unității europene, ca și a relației înseși.

Totuși, evidențele arată că, și după 50 de ani de acțiune comună, viața poate să demonstreze încă, prin prisma faptelor, că SUA păstrează același rol important în devenirea Europei. Chiar și în cele mai încordate momente, nimeni nu s-a îndoit de semnificația aparte a legăturii transatlantice. Aplicarea Planului Marshall, crearea și consolidarea NATO, reconstrucția Europei au pe ele semnătura americană, iar *forța vitală a parteneriatului transatlantic* nu și-a pierdut nici o clipă din vigoare. Cooperarea Parlamentului European cu Congresul și Administrația americană a permis în timp realizarea unor legături din ce în ce mai puternice, utile ambelor părți.

Provocările de securitate cu care lumea se confruntă în prezent implică *o cooperare întărită, o relație transatlantică*

⁹⁸ *Communication de la Commission au Conseil, au Parlement européen et au Comité économique et social européen. Un partenariat UE – Etats-Unis renforcé et un marché plus ouvert pour le XXI siècle*, COM (2005) 196 final, Bruxelles, 18 mai 2005.

strânsă și dinamică, mai ales în gestionarea crizelor. Gestionarea modernă a crizelor reprezintă o miză mondială, iar ameliorarea reacției euro-atlantice la crize, printr-o colaborare strânsă, sub toate aspectele gestiunii lor, depinde în mare măsură de întărirea rolului UE în gestionarea crizelor la nivel global. Potrivit *Declarației Summit-ului UE – Statele Unite 2008*, cei doi actori întrețin azi „relația bilaterală cea mai importantă din lume”, care s-a întărit continuu în ultimele decenii. „*Cadrul de progres în integrarea economică transatlantică dintre UE și Statele Unite ale Americii*”, semnat la summit-ul din aprilie 2007, a condus la adâncirea integrării economice transatlantice și la creșterea schimburilor în susținerea cooperării, integrarea piețelor de capital, investițiilor și inovației, garantând protecția drepturilor de proprietate intelectuală și fiabilitatea schimburilor comerciale. *Consiliul Economic Transatlantic (CET)* a devenit o platformă eficace pentru reducerea obstacolelor din comerțul și investițiile transatlantice.

Un nou *Acord de securitate aeriană UE – SUA*, prevăzut a fi semnat în iunie 2008, va întări *parteneriatul judiciar și securitar transatlantic* și va îmbunătăți securitatea în sânul și între sistemele noastre de transport aerian.

O osmoză și mai profundă a relației transatlantice va fi realizată cu aportul *Noii Agende Transatlantice*, care ancorează și mai mult relațiile mutuale în societate, agendă care, în opinia oficialilor germani, ar trebui reînnoită. *Revigorarea cooperării transatlantice* ar putea aduce soluții reale problemelor stringente ale secolului XXI, centrale pentru umanitate: energia, materiile prime, climatul, protecția contra bolilor, lupta cu sărăcia și contra terorismului. Față cu rarefierea resurselor, cu efectele mondializării, creșterea de putere a Asiei, islamul politic și terorism, Europa și Statele Unite trebuie să elaboreze o nouă „*agendă largită*”, care să aibă ca principii securitatea comună și umanitatea comună. O agendă care „acceptă, în

opinia șefului diplomației germane, tensiunea dintre securitate și umanitate și caută să o rezolve cu ajutorul valorilor noastre comune”.

Cooperarea transatlantică, în condițiile provocărilor mondiale actuale, impune o abordare strategică largă, coordonată pe chestiunile globale, atât la nivel regional, cât și supra-regional. Calitatea cooperării trebuie să țină cont de marile mize internaționale, care sunt: promovarea păcii în lume, democrația, drepturile omului, lupta contra terorismului și protecția drepturilor fundamentale și aferente, prevenirea conflictelor și reconstrucția postconflict, întărirea liberului schimb transatlantic concurențial, libera circulație a persoanelor, capitalurilor, serviciilor și mărfurilor, lupta contra schimbării climatice și promovarea securității și eficacității energetice.

În privința afacerilor regionale și securitare, *Declarația Summit-ului UE – SUA 2008* accentuează asupra angajamentelor comune în favoarea unei cooperări în domeniile luptei contra terorismului internațional și a protecției păcii și drepturilor omului. UE și SUA trebuie să-și împartă cu grijă sarcinile, pentru a găsi răspunsuri la aceste sfidări globale. „O panoramă a principalelor fațete ale relației transatlantice permite, într-adevăr, cum consideră Nicolas de Boisgrollier, să se ilustreze intensitatea și contradicțiile, dar și perspectiva potențialului subexploatat al complementarităților politice și strategice”⁹⁹.

10.2. Viitorul relației transatlantice în sfera securității globale

Specialiștii și mediile de cercetare ale domeniului meditează la o nouă concepție a relațiilor transatlantice, efort

⁹⁹ Nicolas de BOISGROLLIER, *Est-ce la Fin du Parteneriat Transatlantique*, la http://www3.brookings.edu/fp/cuse/analysis/boisgrollier_ramses2006.pdf.

necesar, având în vedere numeroasele provocări cărora trebuie să li se facă față, evoluția situației internaționale după 2001, identificarea de noi mize majore și tergiversările construcției europene.

Membrii Grupului de Reflecție asupra Noilor Mize Transatlantice, de exemplu, constată o bulversare a ordinii mondiale tradiționale, dată de apariția terorismului, ce a generat, ca o creație americană, războiul contra acestuia, dus de alianța democrațiilor, la nivel politic, și coaliția ad-hoc, compusă din parteneri voluntari, capabili și eficace la nivel operațional, dar și diviziuni la nivel european, legate de intervenția în Irak și închisorile secrete ale CIA.

Relația transatlantică trebuie să țină cont de multe alte realități: emergența Chinei și Indiei, extinderea frontierelor comunitare, existența conflictelor înghețate din regiunea Mării Negre și a Caucazului, a diferendelor energetice și comerciale cu Rusia, situația din Balcanii de Vest, cea din Afganistan și criza din Iran etc. Viitorul relației are, însă, de depășit și dificultățile din construcția europeană, problemele Tratatului de reformă, ale primirii de noi membri – Turcia, Croația, Serbia, Ucraina, ale diluării sentimentului apartenenței la spațiul comun.

Este normal, cred membrii Grupului de Reflecție, ca prospectarea viitorului relației transatlantice să plece de la realitățile prezente, de la modul în care zona euro-atlantică tratează aspectele globale ale securității și apărării, mediului, drepturilor omului, de la felul în care funcționează Grupul de lucru al Consiliului care abordează problemele transatlantice (COTRA), parteneriatul transatlantic, NATO, dar și noile instanțe de dialog (GUAM, Grupul Vilnius, Quartetul, Grupul de contact) sau președințiile succesive ale Uniunii. Înfiptuirea unei Europe puternice, capabile de a-și apăra interesele la frontarii și de a participa eficace la securitatea globală, condiție esențială a multipolarității, implică formularea unei politici

externe realiste, care ține cont de faptul că, prin procesul lărgirii, Uniunea se apropie tot mai mult de zonele înalt instabile.

Între prioritățile asigurării unei securități globale se înscrie și realizarea unei piețe transatlantice comune până în 2015, care ar nivela diferențele de reglementare dintre cei doi piloni ai relației, ar încuraja concurența, ar armoniza normele tehnice și ar înlătura orice bariere.

America și Europa împart împreună angajamentul privind crearea condițiilor de stabilitate, pace și prosperitate în vecinătatea UE, cooperează cu Ucraina, Bielorusia și Kosovo și își propun să facă mai mult pentru eradicarea sărăciei și insecurității în Africa. De asemenea, se preocupă de îndeplinirea Acordului de la Doha, care este ciclul dezvoltării pentru țările cele mai sărace și sunt convinse că trebuie să ajungă la garantarea cât mai rapidă a unui acord global.

O determinare comună au cele două părți în chestiunile luptei contra terorismului și crimei organizate, dar înțeleg că această luptă se cere fondată pe baze juridice apropiate. Asupra programului nuclear iranian au, la fel, aceeași opțiune, pentru o soluție negociată. Într-o lume multipolară, bătută de pericole și amenințări grave, UE și SUA sunt obligate să se pună mereu de acord, pentru a apăra civilizația comună.

Conexiunea UE – SUA constituie fundamentul parteneriatului esențial dintre cei doi actori. Acest parteneriat trebuie să rămână de nezdruccinat, dacă se vrea ca alianța transatlantică să se afirme ca indispensabilă în confruntarea cu noile provocări ale secolului XXI, să constituie în continuare ansamblul aceleiași comunități unite prin principii, interese și responsabilități comune.

În același timp, părerea cercetătorului Simon Serfaty, de la Centrul de Studii Strategice și Internaționale din Washington, că trebuie reînnoite fundamentele instituționale ale parteneriatului euro-atlantic, adică dintre UE și NATO, este

perfect justificată. O refondare a Europei și relațiilor sale cu SUA se impune cu necesitate, pentru a înlătura orice posibilitate de diferențe tactice care să creeze noi tensiuni în Alianța transatlantică.

Dar, cum recunoaște și Charles Kupchan, geneza unei uniuni reprezintă totdeauna un proces dificil și precar. Pentru că numeroase state trebuie să se lege între ele, spre a crea o nouă entitate, lucru care se face mereu cu oarecare ezitare, din cauză că ei sunt obligați să renunțe la ceea ce le este cel mai drag – suveranitatea.

Foarte important pentru eficiența unei atare relații, ca aceea transatlantică, la nivelul binomului UE – NATO, este ca voința politică să se ridice permanent la înălțimea eforturilor militare. Or, un astfel de lucru nu s-a întâmplat în Afganistan, unde, în pofida angajamentului activ al armatelor statelor membre, guvernele au impus restricții forțelor proprii din teatru și au întârziat completarea contingentelor cu trupe și echipament, impietând astfel asupra rezultatelor de ansamblu ale misiunii.

Știm că statele membre au adoptat, la finele Summit-ului NATO de la București, o Strategie pentru Afganistan, care îndeamnă la folosirea mai iscusită a mijloacelor politice de rezolvare a problemei, dar și la multiplicarea și eficientizarea efortului militar.

În iulie 2008, comandantul trupelor NATO din teatrul afgan declara, nemulțumit, pentru publicația Financial Times, că statele membre ale Alianței nu oferă nici trupele și nici contribuțiile financiare promise pentru sprijinirea armatei afgane, care dorește să lupte împotriva talibanilor și a rețelei Al Qaeda. Din cele 73 de contingente militare promise, 19 nu au fost mobilizate încă. Statele sunt reticente și în ceea ce privește angajamentul financiar.

Experții de prim rang din NATO¹⁰⁰ consideră, corect, că riscurile actuale ale misiunii țin inclusiv de slăbiciunile statului-națiune și ale organizațiilor internaționale importante pe planul securității – ONU, NATO și UE. Dacă aceste slăbiciuni se regăsesc și în relația transatlantică, ar trebui să fie înlăturate, pentru ca implementarea Strategiei-cadru pentru Afganistan să se facă coerent și cuprinzător. O abordare mai cuprinzătoare, o coordonare și cooperare mai eficientă și mai activă în cadrul operațiilor de menținere a păcii a UE, NATO și SUA, în primul rând într-o țară ca Afganistanul, ar consolida valoarea eforturilor militare și civile întreprinse de comunitatea internațională dedicate stabilității și securității globale.

Date fiind paleta largă a provocărilor viitorului și adâncirea mondializării, Europa va avea în continuare nevoie de aliați. Iar „aliatul ei cel mai natural – recunosc participanții la un *working group* organizat în luna martie 2000 la Paris, în cadrul reuniunii pe tema „*Uniunea Europeană față cu sfidările lui 2025: Probleme și soluții*” – nu este altul decât Statele Unite, care au, de asemenea, mai mult ca niciodată, nevoie de aliați, într-o lume în care Occidentul cântărește din ce în ce mai greu”. Această apropiere este posibilă, se apreciază, dar trebuie ca, mai întâi, Europa să existe, să aibă capacitatea de a-și impune deciziile pe scena internațională, „de la înălțimea puterii sale economice”.

Nu este suficient ca Tratatul de la Lisabona să intre în vigoare; trebuie exploatate toate instrumentele de acțiune politică, diplomatică și militară pe care el le oferă, iar pentru aceasta e necesar un efort bugetar mai important la nivelul apărării europene. SUA, de asemenea, trebuie să facă un efort, căci „politica lor externă a pendulat mereu între un izolaționism

¹⁰⁰ Vezi opțiunile generalilor John Shalikhshvili, Klaus Naumann, Henk van den Breemen, mareșalului Lord Peter Inge și amiralului Jacques Lanxade pentru un nou NATO, din „*Preemptive nuclear strike a key option, NATO told*”, The Guardian, 22 January 2008.

(care ar putea să revină în actualitate) și un unilateralism – sau un imperialism – care nu mai este sustenabil astăzi”.

Soluția pe care o văd analiștii relației prezentei la această reuniune este *o mare piață transatlantică*, la fel de aprofundată ca și piața unică, cu o veritabilă libertate a circulației și o armonizare fiscală, și care reunește un miliard de consumatori. O asemenea promisiune se sprijină pe legăturile economice strânse care unesc cele două continente. În același timp, este posibilă și o *cooperare transatlantică pe probleme geostrategice*. Aceasta ar putea să se facă în sânul *Consiliului transatlantic*, reunind președinții american și european, înconjurați de alte personalități, cu participarea președinților Băncii Centrale Americane (FED) și al BCE. Persistența intereselor diferite nu este exclusă: europenii au un interes aparte în a deține bune raporturi cu Rusia și sunt mult mai natural atrași de Orientul Mijlociu și Africa, în timp ce SUA se interesează de China și America Latină, dar atenția principală a celor doi ar trebui să fie întoarsă unul spre altul.

Dezbaterile reuniunii s-au centrat și pe refacerea Alianței Atlantice. Preponderența SUA rămâne la nivel militar, dar leadershipul economic și instituțional al americanilor și europenilor este amenințat de ridicarea statelor emergente. Cei doi trebuie să rămână uniți, pentru a apăra un loc suficient de influent în mondializare. Subiectele cele mai presante pentru relația transatlantică sunt acum: Irakul, Afganistanul, Kosovo, Rusia și dosarele legate de aceasta (sistemul antirachetă, lărgirea NATO, vizavi de care Moscova propune, mai nou, crearea unui pact de securitate extins, care să includă NATO și celelalte organizații de securitate din Europa, dar și state ca India și China, pact ce ar slăbi, de fapt, influența NATO și OSCE în sfera securității internaționale).

Pe termen mediu, trebuie realizată *o cooperare mai largă, în jurul familiei de membri ai NATO și UE*, care să poată susține o mare inițiativă de stabilizare și reconstrucție, în

funcție de mijloacele care sunt proprii fiecăruia, mai curând decât de a o vedea pe NATO împovărată de misiuni pentru care ea nu are expertiză și mijloace. Faptul că strategiile europeană, americană și NATO vor fi toate revăzute în 2008-2009 constituie o oportunitate pentru a le face să avanseze împreună. Analiștii însă recunosc că, deocamdată, pe cele două maluri ale Atlanticului, tendința este de a dezvolta noi bariere normative, ceea ce întârzie realizarea unei piețe transatlantice.

Fără a supralicita cu nimic calitatea unei relații semicentenare, se poate accepta că UE mai poate lucra la perfectarea raporturilor sale cu Statele Unite, iar în cadrul NATO, legăturile statelor europene membre cu SUA necesită o îmbunătățire continuă, spre a depăși discrepanțele tehnologice majore, care întârzie punerea unui semn de egalitate deplină în ecuația bilaterală a celor doi mari actori internaționali, și a ajuta ca America să joace aici rolul unei punți largi și a unui serios factor de echilibru între națiunile europene. Pe termen scurt și mediu, considerăm că multe vor depinde, în acțiunile întreprinse, de luările de decizie de o parte și de cealaltă a Atlanticului. În același timp, un lucru este cert: în viitor, contribuția europenilor la *o alianță transatlantică întărită și globalizată* va trebui să crească.

CAPITOLUL 11

IMPACTUL GLOBAL AL PARTENERIATULUI STRATEGIC UE – FEDERAȚIA RUSĂ

O scurtă analiză a summit-urilor UE – Rusia din epoca putiniană relevă adâncirea unor disensiuni existente între Federația Rusă și unele state nou intrate în Uniune, care în trecut au aparținut fostului sistem socialist, patronat de defuncta Uniune Sovietică. Obținerea de către acestea a drepturilor ce revin unui stat membru al UE a nemulțumit Rusia și a dat naștere unor dosare particulare în relația cu ele. Este cazul exportului cărnii de vită poloneze în Rusia, al oleoductului rusesc ce trece prin Lituania, al monumentului ostașului necunoscut sovietic din capitala Estoniei, care au întârziat antamarea unui nou acord de parteneriat și cooperare UE – Rusia, la *Summit-ul de la Samara, din 2007*.

La același summit, s-au constituit în piedici pentru relația dintre cei doi actori internaționali: implantarea în Europa a elementelor scutului antirachetă american, amenințarea rusă de a reconsidera acordurile asupra armelor convenționale din Europa, precum și opoziția Rusiei în problema Kosovo. Motiv de discordie a fost și gazul rusesc, care a pus la grea încercare unitatea și eurosolidaritatea statelor europene, cooperarea comună în chestiunile vitale pentru dezvoltarea și securitatea energetică a continentului.

Ghemul de contradicții care persistă între statele continentului afectează într-un fel sau altul relațiile actuale cu Moscova ale fostelor state socialiste, care nu pot face abstracție de datele istoriei, iar ajungerea la un acord comun de parteneriat strategic este o întreprindere de mai lungă durată, ce trebuie să înlăture tot ce aduce atingere intereselor proprii ale noilor state membre. *Summit-ul UE – Rusia din iunie a.c., din Siberia*, ce a adus la masa reuniunii un alt partener, pe șeful Dmitri Medvedev, a reiterat domeniul și sensibilități

marcante pentru relațiile Uniunii cu Federația Rusă, principalele subiecte de discordie – drepturile omului și independența Kosovo -, dar, semn pozitiv clar, a lansat negocierile pentru un nou Acord UE – Rusia, care să înlocuiască actualul Acord de parteneriat și cooperare. *Noul Acord-cadru* definește relațiile dintre Uniune și cel ce-al treilea partener comercial al său, reprezentat de Federație, și se speră că va da un elan înnoit acestor relații, surmontând obstacolele ce apar, pe măsură ce ele se dezvoltă.

11.1. Acordul ruso-european de parteneriat și cooperare

Relațiile UE cu Rusia se constituie, firesc, după destrămarea URSS, noul stat căutând să statornicească o legătură trainică cu actorul economic cel mai puternic din vestul frontierelor sale. În 1994, cei doi semnează un Acord de Cooperare care, din cauza conflictului din Cecenia, va putea să intre în vigoare abia în 1997. Dincolo de aspectele economice, esențiale pentru raporturile UE – Federația Rusă, se pune un accent deosebit pe problema securității continentale, mai ales după 2001. La aceasta concură inclusiv proiectul creat în anii 2002-2003, al unui *Spațiu Economic Comun European*, ce implică dezvoltarea unei zone de comerț liber între Rusia și UE, după recunoașterea Rusiei ca economie de piață funcțională, în 2003. Spațiul economic comun stabilit la Conferința de la St. Petersburg din 2003 viza patru domenii: economie, securitate internă, justiție și cultură. La *Summit-ul de la Moscova*, din anul următor, se ajunge la un acord privind planul de parcurs în vederea realizării spațiului comun pe dimensiunea menționată. În 2005, la *Summit-ul de la Londra*, este evaluat stadiul de realizare a planului de parcurs (road map) și se trece de la înțelegerile tactice la cooperarea strategică. Prima tensionare a relațiilor UE – Rusia are loc în

momentul în care este pusă în discuție aderarea Rusiei la Organizația Mondială a Comerțului.

În lumina multiplelor divergențe și a unui număr de probleme rămase nerezolvate, Comisia Europeană arăta, în mai 2007, că va susține aderarea Rusiei la OMC, dar nu „cu orice preț”, invitând-o să afișeze „o reală voință politică pentru a depăși ultimele obstacole apărute”. Intransigența Uniunii se manifestă îndeosebi în negocierile privind domeniul energetic, mai ales după ce organizația și-a sporit consumurile de energie, iar Rusia a construit o conductă de transport spre Germania, prin Marea Baltică. Cifrele arată un volum al exporturilor rusești de materii prime în UE de 70 la sută (volum care, însă, acoperă doar 3,7 la sută din totalul importurilor Uniunii).

Bazată, în planul securității, pe multilateralism și diplomatie preventivă, relația UE cu Rusia se regăsește la nivelul ONU, dar și în relația directă construită prin intermediul parteneriatului strategic. Relația însă s-a dovedit, în ultimii ani, extrem de vulnerabilă, după părerea analiștilor, datorită numeroaselor blocaje și incertitudini ce s-au manifestat în politica externă a celor doi.

În plin proces de relansare economică și politică, Federația Rusă procedează la o extindere a raporturilor economice cu Uniunea în domeniul aprovizionării acesteia cu energie, dar și al intrării capitalului rusesc în statele membre. Rusia se lovește, însă, de opoziția Poloniei (datorată embargoului Rusiei asupra importurilor de carne, legume și fructe din această țară) și neaprovizionării acesteia și a țărilor baltice cu petrol și gaze provenite din Federație.

Pe de altă parte, Rusia pune problema instalării scutului american antirachetă în Cehia și Polonia, extinderii NATO spre granițele sale și faptului că unele state membre nu au ratificat încă Acordul de limitare a armamentelor convenționale (CFE). Și relațiile Rusiei cu țările baltice au fost minate de criza generată de chestiunea conductei din Marea Baltică,

întreruperea aprovizionării cu petrol a rafinăriilor lituaniene (în 2006), mutarea monumentului ostașului sovietic din capitala Estoniei, Tallin, într-un cimitir de la periferie. În același timp, a apărut controversa legată de statutul provinciei Kosovo.

Decisiv, însă, rămâne, pentru raporturile dintre UE și Rusia, dosarul securității energetice, capitol ce subliniază o dependență tot mai mare a statelor membre de importurile de petrol și gaze ce vin prin conducte din Federația Rusă, avansul luat de aceasta din urmă în edificarea conductei South Stream, ce va alimenta vestul continentului, ocolind Turcia, în defavoarea proiectului european Nabuco, dar și în construirea unui gazoduct pentru Europa, dinspre Turkmenistan și Kazahstan, prin Azerbaidjan și Rusia. Statele membre ale Uniunii își asigură din Rusia 25 la sută din nevoile de gaz și 25 la sută din cele de petrol.

În octombrie 2000, la *Summit-ul UE – Rusia de la Paris*, Uniunea și Federația au decis să lanseze un dialog energetic privind securitatea aprovizionării, eficacitatea energetică, infrastructura, investițiile și comerțul. Obiectivul dialogului este de a securiza accesul Europei la rezervele importante de gaz și petrol ale Rusiei. După unii comentatori, Uniunea ar putea să devină dependentă real de aprovizionarea cu energie de către Rusia, împiedicându-i astfel pe conducătorii europeni să-și exprime păreri critice la adresa acesteia. Securitatea fizică a infrastructurilor de transport al energiei și a producției energetice a făcut obiectul unui acord încheiat între cele două părți în 2006-2007. Și siguranța nucleară a canalizat interesul Uniunii spre încheierea unui acord cu Rusia asupra vânzărilor de materiale nucleare, a viabilității industriei nucleare.

De altfel, când vorbim de principalele interese ale UE în Rusia, menținerea aprovizionării energetice stabile stă la loc de frunte între acestea, alături de promovarea stabilității politice și economice a Federației, dezvoltarea cooperării în domeniile justiției și afacerilor interne, mediului și securității nucleare,

pentru combaterea amenințărilor nonmilitare la adresa securității și dezvoltarea progresivă a cooperării cu Rusia în Caucazul de Sud și statele din vecinătatea occidentală, pentru a asigura stabilitatea geopolitică a regiunii CSI, prin rezolvarea conflictelor latente. Cooperarea UE cu Rusia este gândită, în documentele Uniunii, în termenii parteneriatului strategic și folosită pentru a-l întări pe acesta.

Uniunea s-a arătat permanent interesată de situația din Cecenia și de criza persistentă care amenință să basculeze întreg Caucazul de Nord în haos și conflict. Potrivit „*Documentului strategic 2007-2013 Federația Rusă*” al Uniunii, relația UE cu aceasta, fondată pe principiul că spațiile comune, atât ca expresie definită de politica Uniunii față de Rusia, Politica de vecinătate a UE, Strategia europeană de securitate și obiectivele sale de dezvoltare, se autoconsolidează și constituie ansamblul unei maniere robuste și coerente de apropiere de Rusia.

Această relație, însă, nu poate ignora, în abordarea problematicii securității globale, noua concepție de politică externă a Rusiei, recent prezentată de președintele Dmitri Medvedev, care prelungește în viitor linia dură adoptată de predecesorul său, Vladimir Putin, ca un răspuns, chipurile la dictatul Occidentului din sfera relațiilor economice, prefigurând zile la fel de grele pentru consumatorii europeni de resurse rusești, aflați la cheremul Moscovei.

De curând, Rusia și-a anunțat intenția de a construi infrastructură pe teritoriul republicilor separatiste sprijinite de ea: un gazoduct între Rusia și Abhazia și o centrală nucleară în Transnistria. Aceasta ar oferi o bună motivație pentru consolidarea prezenței sale militare în cele două zone de conflict – protejarea rutelor energetice și a obiectivelor strategice energetice. O asemenea decizie este de natură să îngrijoreze Uniunea, care, dacă nu are în jur regiuni adiacente stabile, își vede periclitată securitatea proprie.

Totuși, ca analiști, putem săvârși eroarea de a crede că, dacă Rusia propune un parteneriat în domeniul militar și al securității, prin intermediul organizațiilor Tratatului colectiv de securitate, ea își părăsește cea mai sigură armă de care dispune la ora actuală – puterea nonmilitară (economică), influența în vecinătatea imediată. Tandemul Medvedev – Putin folosește activ arma aprovizionării energetice, comerțului și investițiilor practicate în statele foste socialiste din estul Europei și fostele republici sovietice socialiste, migrației etc. pentru a-și spori influența politică în spațiul european și asiatic. Chiar și numai migrația reprezintă un risc foarte mare la adresa securității Europei, având în vedere că peste 80 la sută din migrații clandestine provin în prezent din țările CSI.

Revenind la parteneriatul strategic în sine, acesta a fost conceput, între altele, și pentru a menaja orgoliile „maicii Rusia”, care a refuzat PEV, pentru că nu dorea să fie pusă pe picior de egalitate cu statele vecine mai mici, însă a acceptat să participe, deși mai puțin consistent, la programele de cooperare transfrontalieră, programele de vecinătate și programele regionale ale UE lansate în cadrul noii PEV.

Parteneriatul strategic stabilește spații comune într-un spirit de cooperare și autointeres mutual, dar, și aici, opțiunea partenerului fiind suverană, rămâne la latitudinea sa câtă deschidere să dea cooperării. De aceea, poate, membrii Comisiei Trilaterale ce reunește personalități din America de Nord, Asia-Pacific și Europa, analizând posibilitatea contracării armei energetice a Rusiei, sugerau recent o renunțare la parteneriatele strategice „bazate pe valori și interese comune” în favoarea unei implicări pragmatice, a unei cooperări sectoriale, pe cât posibil de strânsă, la domeniile de intersecție a intereselor părților, ca: lupta împotriva terorismului, nonproliferarea armelor de distrugere în masă, stabilizarea Orientului Mijlociu și, nu în ultimul rând, sensibilul sector energetic. Fără a ridica paravane în relația Moscovei cu

capitalele occidentale, Comisia propune răbdare și înțelegere în relația cu Rusia, o precauție a retoricii și dezvoltarea unei strategii pe termen lung, care să încurajeze democratizarea Federației și a republicilor foste sovietice.

În spațiul comun de libertate, securitate și justiție, cooperarea se desfășoară, în prezent, fructuos. Se acționează ferm pe domeniile stabilite în 2005 de Consiliul parteneriatului permanent Justiție și Afaceri Interne: lupta contra terorismului, cibercriminalitatea, securitatea documentelor, cooperarea judiciară, gestiunea frontierelor și drogurile. Totodată, în spațiul comun de securitate externă, cooperarea este întărită în domeniile prioritare puse în evidență de foaia de parcurs: consolidarea dialogului și cooperării asupra chestiunilor internaționale, lupta contra terorismului, nonproliferarea armelor de distrugere în masă (UE încurajând Rusia să accepte ca noile state membre și țările care vor să acceadă în viitor la UE să facă parte din grupele regimului de control al exportului, cum sunt grupele de furnizori de materiale nucleare, regimul de control al tehnologiei rachetelor și Acordul de la Wassenau), ca și gestiunea crizelor și protecția civilă.

Un efort aparte se depune pentru a asigura securitatea regiunilor limitrofe Rusiei și UE și a ține sub control conflictele înghețate din Transnistria, Nagorno-Karabah și, mai ales, din Abhazia și Osetia de Sud, unde evenimentele s-au precipitat, după august curent, când s-a declanșat războiul ruso-georgian, cele două provincii și-au declarat unilateral independența, iar aceasta le-a fost recunoscută imediat de Federația Rusă.

Caracterul global al diferitelor *programe de cooperare dezvoltate de UE și Rusia* este vizibil mai ales în cadrul programelor de cooperare transfrontalieră Marea Barents și Marea Baltică, Carelia și sud-estul Finlandei, unde mai multe republici și regiuni ruse participă la șase programe de vecinătate propuse în cadrul Instrumentului european de vecinătate și parteneriat (IEPV): Marea Barents și Marea

Baltică; Carelia și sud-estul Finlandei/Rusia; Estonia și Letonia/Rusia; și Lituania/Polonia/Rusia (această ultimă grupă fiind importantă pentru dezvoltarea Kaliningradului). Programele transfrontaliere au interes pentru realizarea spațiului economic comun și a spațiului comun de libertate, securitate și justiție, mai ales, și urmăresc ca obiective globale: promovarea dezvoltării economice și sociale a zonelor frontaliere; tratarea sfidărilor comune în diverse domenii, cum ar fi mediul, sănătatea publică și prevenirea și lupta contra criminalității organizate și a drogurilor (reducerea traficului și a cererii); ameliorarea eficacității și securității frontierelor; stimularea contractelor de tip intercomunitar.

În raporturile cu Rusia, UE folosește, în situații de criză politică, catastrofe cauzate de om sau catastrofe naturale, cu succes, instrumentul de stabilitate. Creditele alocate acestui instrument sunt împărțite pe operații pe termen scurt (până la 18 luni), urmărind să facă față situațiilor de criză și activităților transregionale pe termen mai lung destinate să se desfășoare în condiții de relativă stabilitate și având ca obiect lupta contra proliferării ADM și a criminalității organizate.

Concluzionând asupra evoluției relațiilor ruso-europene în cadrul parteneriatului strategic UE – Federație, vom constata o intensificare în timp a cooperării și influențării reciproce în soluționarea problemelor litigioase, dar și o complicare a raporturilor, datorată divergențelor serioase existente într-o chestiune sau alta, evaluărilor și interpretărilor diametral opuse, relevate cel mai clar la Summit-ul de la Samara, din iunie 2007, unde impasul a fost atât de mare încât, în final, nu s-a semnat nici un document comun

11.2. Parteneriatul strategic UE – Rusia și securitatea globală

Realitatea care se prefigurează la orizontul celui de-al doilea și următoarelor decenii ale secolului XXI aduce în atenția analiștilor europeni un grup de state care se pare că vor exercita o influență foarte importantă asupra factorilor esențiali ce afectează direct UE, între care și securitatea. Unul dintre aceste state este Federația Rusă, cu care Uniunea a făcut eforturi pentru a încheia un parteneriat strategic, integrat, prin care să depășească limitările impuse de spațiul relațiilor bilaterale dintre fiecare stat membru și statul partener. Un asemenea instrument, care operaționalizează cooperări în multiple sectoare, ca: securitate, resurse umane, energie, tehnologie, comerț, are un impact decisiv în sfera dezvoltării, stabilității și securității globale.

În pofida ridicărilor de ton inevitabil, Rusia nu-și va submina niciodată relația cu UE, datorită intereselor strategice care o leagă de acestea. Partener dificil, ea va continua să joace tare, tocmai pentru că știe că nu are cum să devină stat membru al Uniunii, dar își poate consolida statutul de putere majoră, fondat pe potențialurile energetic, economic și militar. Opinia analiștilor¹⁰¹, că Federația își rezervă postura de partener imprevizibil, iar această imprevizibilitate poate afecta interesele vitale ale UE, în special în trei domenii esențiale: stăpânirea completă de către UE a procesului actual de lărgire a sa; stabilitatea vecinătății orientale directe a UE și aprovizionarea energetică a Uniunii, s-a confirmat, practic, în condițiile în care, la Samara, în 2007, Summit-ul UE – Rusia a relevat cel mai de

¹⁰¹ Concluziile seminarului GlobalEurope 2020, Varșovia, martie 2004, apud Marianne RANKE-CORMIER, *UE – définir une politique commune en direction de la Russie*, 20 July 2007, la <http://www.newropeans-magazine.org>

jos nivel al relațiilor lor, apreciat de media, diplomați și oameni politici ca expresie a unui nou „război rece”.

Dacă parteneriatul strategic al celor doi funcționează, totuși, dosare-cheie care îi privesc direct, cum este democrația, stabilitatea vecinătății (cazul Kosovo) și aprovizionarea energetică, rămân fără răspuns, în lipsa unui dialog politic consistent și eficient care să definească pozițiile comune minimale pentru garantarea stabilității geopolitice a UE și vecinătății sale¹⁰², dialog ce este fie agravat, fie temperat, prin atitudinea diplomaților și a președințiilor succesive europene, care ori curtează puterea economică și financiară a Rusiei, ori diabolizează puterea politică și geostrategică a acesteia.

Atitudinea din urmă se susține pe acțiunile Moscovei de respingere a lărgirii UE la periferia sa eurasiatică, considerată o amenințare la adresa intereselor sale naționale și a securității Federației. Cum am subliniat deja și o fac și alți cercetători ai spațiului rus¹⁰³, doctrina sa strategică, în curs de reactualizare, privește această lărgire ca pe o încercare de reducere a zonei sale tampon securitare ce-i asigură adâncimea strategică necesară și, apreciază analiștii, de compresie a puterii sale din zonele periferice, din străinătatea apropiată. Rusia, însă, dacă respinge orice extindere spre Est a Uniunii și a devenit, în ultimul timp, mult „mai revendicativă” și „mai dificilă”, cum apreciau într-o scrisoare adresată, la Brdo, de miniștrii francez și britanic de externe, omologilor lor din UE, nu renunță cu nici un chip la valorile europene și la deschiderea sa spre Occident. Rămâne ca Uniunea să dea un semnal „mai ferm și coerent” către Federație, privind problemele care afectează interesele statelor membre, pentru că tocmai diviziunile dintre statele UE au fost exploatate de Moscova.

¹⁰² Ibidem.

¹⁰³ Jean GERONIMO, *Le retour du „renard rouge”. La politique de V. Putin s`inscrit elle dans la tradition sovietique?*, Jeudi, 31 juillet 2008, la <http://www.geostrategie.com/920/>

Discuțiile pe marginea unui nou acord de parteneriat UE – Rusia, care au demarat deja și privesc domeniile comerțului, dezvoltării economice, energiei, drepturilor omului și cooperării politice, nu par să se desfășoare foarte lejer, din cauza persistenței unor tensiuni interne sau unor șovăieli ale Poloniei și Lituaniei (aceasta din urmă, preocupată, după Reuters, de furnizarea de energie, dispariția unui om de afaceri în enclava rusă Kaliningrad și de relațiile Rusiei cu fostele republici sovietice Georgia – cu care, subliniem noi, cu riscul de a ne repeta, recent a fost în război - și Republica Moldova).

Summit-ul de la Khanti-Mansiisk 2008, din Siberia, desfășurat cu prezența succesorului lui Putin la președinția Rusiei, Dmitri Medvedev, a marcat un dezechilibru al relațiilor dintre cei doi mari actori, sau cum ar scrie media – debutul unei noi ere -, prin impulsul dat aprofundării parteneriatului strategic, în prelungirea negocierilor asupra noului Acord-cadru dintre UE și Federația Rusă. Parteneriatul strategic va da celor doi posibilitatea planificării strategiilor lor de combatere eficace a provocărilor secolului XXI. Cele două declarații adoptate la încheierea summit-ului lansează negocierile asupra unui nou *Acord de parteneriat și de cooperare UE – Federația Rusă*, respectiv, a cooperării transfrontaliere. Cea de-a doua declarație confirmă acordul referitor la șapte proiecte de cooperare transfrontalieră vizând promovarea dezvoltării economice și sociale a regiunilor de frontieră.

Impactul noului acord de parteneriat asupra securității globale este semnificativ. În cadrul spațiului comun de securitate externă, cei doi își asumă o responsabilitate partajată cu privire la căutarea soluțiilor la mizele mondiale, printr-o cooperare multilaterală. Foarte importantă s-a considerat a fi cooperarea realizată în teren, cum este cazul includerii Federației Ruse în misiunea EUFOR Ciad/Republica Centrafricană. Partenerii și-au arătat preocuparea față de soluționarea conflictelor înghețate din vecinătatea comună, procesul

de pace din Orientul Mijlociu, programul nuclear iranian și situația din Afganistan.

În chestiunea conflictelor înghețate, însă, diferențele de abordare practică dintre Rusia și UE sunt foarte mari. Deoarece unul din conflictele înghețate cunoscute – cel din Osetia de Sud – a dat semne că va repeta „cazul” Kosovo, președintele georgian Saakașvili a ordonat, în primele zile ale lui august 2008, trupelor georgiene să atace capitala osetină Tșinvali „pentru a restabili ordinea constituțională”. Pe motiv că intervin pentru protejarea populației ruse supuse de armata georgiană la represalii, forțe militare disproporționate ale Rusiei au pătruns în Georgia, i-au scos afară din Osetia de Sud pe militarii georgieni, au bombardat puternic orașul Gori și alte localități și au avansat spre capitala țării.

După semnarea acordului de încetare a focului, ce prevedea retragerea trupelor pe pozițiile avute înainte de conflict, acord negociat cu ajutorul președintelui Franței, țară care exercită președinția prin rotație a UE, și al președintelui în exercițiu al OSCE, rușii s-au retras doar parțial de pe teritoriul georgian, păstrând trupe așa-zise de menținere a păcii pe mai multe poziții, într-un raion de 80 kmp în jurul orașului port Poti. În aceste condiții, relațiile Uniunii cu Rusia au fost dinamitate, iar Germania a solicitat o retrasare a lor.

Declararea unilaterală a independenței de către cele două provincii, Abhazia și Osetia de Sud, precum și recunoașterea lor de către Federația Rusă, la 26 august, au bulversat comunitatea internațională. UE și-a exprimat atașamentul față de suveranitatea și integritatea teritorială a Georgiei în cadrul frontierelor internaționale recunoscute și a cerut Rusiei să respecte acest fapt. Organizația europeană a hotărât să trimită, în zonele adiacente Abhaziei și Osetiei de Sud, 200 de observatori civili, care să supravegheze, între 1 și 10 octombrie, retragerea trupelor ruse (de menționat că, în interiorul celor

două republici separatiste, vor fi prezenți observatori ai ONU și OSCE în număr egal celui de dinainte de 7 august).

Potrivit acordului de soluționare a crizei din 7 septembrie, la 15 octombrie, la Geneva, ar urma să fie purtate negocieri internaționale asupra securității Abhaziei și Georgiei. Uniunea, care a anunțat că va acorda Georgiei ajutor pentru reconstrucție 500 milioane euro, până în 2010, speră ca observatorii săi să poată intra, într-o etapă ulterioară, în Abhazia și Osetia de Sud. În funcție de situația din teren, ar putea să apară probleme în cadrul discuțiilor cu privire la semnarea acordului între Uniune și Rusia.

Judecând la rece, cercetătorii fenomenului văd, în dedesubtul evenimentelor în curs din Caucaz, dimensiunea energetică a jocurilor geostrategice ale marilor puteri, pe care UE, dependentă masiv de resursele energetice ale bazinului caspic, nu poate să o ignore.

CAPITOLUL 12 COOPERAREA UE ÎN LUPTA CU TERORISMUL INTERNAȚIONAL

Terorismul internațional constituie, în prezent, una dintre cele mai mari amenințări la adresa securității, a păcii, a stabilității și a valorilor democratice ale comunității internaționale și, în special, o amenințare directă la adresa cetățenilor europeni, a statelor membre ale UE, a democrației și a statului de drept, valori pe care este fondată Uniunea.

Cercetarea științifică europeană este alături de ceilalți specialiști comunitari în a demonstra cu argumente peremptorii natura diversă a terorismului, a organizațiilor care practică terorismul, a statelor și a agenților neguvernamentali care îl sponsorizează, îl finanțează și îl practică în folos propriu și, de asemenea, natura emergentă și imprevizibilă a acestui fenomen, fapt ce incumbă necesitatea ca UE să urmărească o politică proactivă (și nu doar reactivă) pentru combaterea acestuia.

Documentele oficiale arată că, din momentul în care continentul s-a transformat, din platformă pentru suport logistic, într-un obiect major al unor atacuri plănuite ale teroriștilor, lupta împotriva terorismului a devenit, potrivit Strategiei europene de securitate, o prioritate pentru UE și un element-cheie în acțiunea sa externă. În viziunea specialiștilor europeni, realizarea securității dincolo de granițele UE ar trebui să se ghideze după principiile *Doctrinei privind securitatea umană*, respectiv după întâietatea acordată drepturilor omului, să-și propună, cu imperativele multilateralității, o abordare ascendentă, bazată pe cunoașterea situației locale, pe o concentrare regională și stabilirea unei autorități politice clare și legitime.

Uniunea Europeană are propria *strategie pentru combaterea terorismului*, ce rezonează cu *Strategia globală a ONU împotriva terorismului*, o strategie multilaterală, care se

bazează ferm pe respectarea necondiționată a drepturilor omului și a principiilor statului de drept. Având în vedere că organizațiile teroriste se găsesc atât în afara, cât și în interiorul granițelor UE și au oferit suficiente dovezi privind capacitatea lor de a organiza atacuri și acte de violență pe orice continent și împotriva mai multor țări în mod simultan, și pentru că experiențele dramatice de până acum indică faptul că statele membre nu pot face față cu succes, în mod individual, terorismului, s-a ajuns la concluzia că este de o importanță fundamentală să existe o politică comună a Uniunii de combatere a terorismului, folosindu-se toate instrumentele și resursele aflate la dispoziția statelor guvernate după principiile statului de drept și ale Uniunii, iar, în același timp, o cooperare internațională eficientă și controlată democratic în lupta împotriva terorismului internațional.

12.1. Politica activă de cooperare multilaterală în lupta cu terorismul internațional

Lupta cu terorismul și manifestările sale multiple a reprezentat o preocupare constantă a UE, chiar înainte de 11 septembrie 2001. Eforturile sale au fost direcționate de prevederile *Declarației Universale a Drepturilor Omului*, ale *Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale*, de numeroasele instrumente ale Națiunilor Unite ce se referă la prevenirea și eradicarea terorismului internațional, de *Rezoluțiile Consiliului de Securitate 1368 și 1373 (2001)*, *1267 (1999)*, *Rezoluția Adunării Generale din 8 septembrie 2006 privind Strategia Globală a Organizației Națiunilor Unite împotriva terorismului și Planul de acțiune anexat*, *Rezoluția Consiliului de Securitate al ONU 1267 (1999)*, pusă în aplicare la nivel european prin *Regulamentul nr. 881/2002 al Consiliului din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva*

anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama ben Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii.

Totodată, Uniunea s-a raportat, în activitățile sale, la *Documentul final al Reuniunii internaționale la nivel înalt din 2005 a ONU privind terorismul, la Raportul Grupului la nivel înalt, intitulat "Alianța civilizațiilor"*, prezentat Secretarului General al ONU la 13 noiembrie 2006, la *clauza de apărare reciprocă de la articolul 5 din Tratatul de la Washington*, invocată de membrii NATO la 12 septembrie 2001, prin care se definește atacul terorist asupra World Trade Center din 11 septembrie 2001 ca un atac din exterior asupra Statelor Unite ale Americii.

După evenimentele de la 11 septembrie, Uniunea a adoptat, în decembrie 2003, *Strategia Europeană de Securitate – O Europă sigură într-o lume mai bună și Strategia UE împotriva proliferării armelor de distrugere în masă*. Orientative în demersurile sale au fost și *raportul "O doctrină de securitate umană pentru Europa - Raportul de la Barcelona al Grupului de studiu privind capacitățile de securitate ale Europei"*, de la 15 septembrie 2004, *concluziile Consiliului European de la Bruxelles din martie 2004*, în special *Declarația Consiliului European privind combaterea terorismului*, care a inclus o clauză de solidaritate, *Planul de acțiune privind combaterea terorismului*, aprobat de Consiliul European la 21 septembrie 2001 și *Planul de acțiune privind combaterea terorismului/ Foaia de parcurs revizuită a Consiliului din 15 iunie 2004 și adoptată de Consiliul European la reuniunea sa din 17-18 iunie 2004*.

În noiembrie 2005, la Barcelona, la reuniunea euro-mediteraneană la nivel înalt, a fost adoptat *Codul de conduită euro-mediteranean privind combaterea terorismului*, iar în decembrie, Consiliul European a adoptat *Strategia Uniunii Europene împotriva terorismului și Strategia Uniunii Europene de combatere a radicalizării și recrutării pentru terorism*. De

menționat, în acest cadru, și strânsa conlucrare dintre Uniune și SUA, materializată în *declarațiile UE-SUA privind lupta împotriva terorismului din 26 iunie 2004 și consolidarea cooperării reciproce privind neproliferarea și combaterea terorismului din 20 iunie 2005, și declarația UE-SUA de la Reuniunea la nivel înalt de la Viena din 21 iunie 2006.*

Pe aceeași linie, semnalăm *Declarația comună UE-OUA (Organizația Uniunii Africane) privind terorismul din 11 octombrie 2001, ca și Declarația Comună UE-ASEAN privind cooperarea în vederea combaterii terorismului, din 27 ianuarie 2003, însă și Foaiă de parcurs pentru spațiul comun de securitate externă dintre Uniunea Europeană și Rusia, semnată în mai 2005. Am mai putea reține aici Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European și Comitetul Economic și Social European din 29 noiembrie 2005, intitulată "Prevenirea și lupta împotriva finanțării terorismului prin coordonare consolidată la nivel național și o mai mare transparență a sectorului non-profit", care include și o recomandare pentru statelor membre și Memorandumul Comisiei din 1 decembrie 2005 privind finanțarea terorismului: noi direcții pentru statele membre privind structurile de coordonare la nivel național și vulnerabilitatea sectorului non-profit, precum și Recomandarea sa din 7 iunie 2005 pentru Consiliul European și Consiliu privind Planul de acțiune al Uniunii Europene împotriva terorismului.*

Întrucât lupta împotriva terorismului internațional necesită o legătură puternică între aspectele interne și cele externe de securitate, iar UE trebuia să urmărească o abordare globală, coerentă și de unificare a tuturor pilonilor pentru această provocare, pentru că *dimensiunea globală a terorismului obliga la un răspuns global, care să atace terorismul în toate dimensiunile sale, inclusiv aspectele de securitate, politice, economice, sociale și culturale, acțiunile Uniunii în lupta împotriva terorismului au arătat o cooperare strânsă și un*

schimb consolidat de informații între instituțiile sale, statele membre și serviciile secrete ale acestora, precum și agențiile specializate ale Uniunii (ca Europol și Eurojust). Coordonatorul luptei împotriva terorismului al Uniunii a jucat și joacă în continuare un rol esențial în cadrul politicii de prevenire, protecție și combatere a acestui flagel internațional. După atentatele de la Madrid, din 11 martie 2004, politica antiteroristă a UE a fost racordată la noile amenințări, astfel încât serviciile de informații și securitate, forțele de poliție și autoritățile judiciare să poată lucra împreună, înțelegerile survenite la Bruxelles să fie aplicate de toate statele membre și să se asigure creșterea capacității de analiză și diseminare a informațiilor.

Dimensiunea externă a luptei UE împotriva terorismului, care este tocmai expresia spiritului activ al cooperării internaționale, are în vedere: îndeplinirea obiectivului strategic de combatere a acestuia la nivel mondial, pentru a realiza o Uniune mai sigură, o zonă de adevărată libertate, securitate și justiție; fondarea strategiei globale de luptă împotriva terorismului pe principiile fundamentale ce ghidează acțiunile ONU; nestigmatizarea grupurilor de persoane ale diverselor diaspore care se află pe teritoriul european, combaterea xenofobiei, a încălcării drepturilor omului în relațiile cu comunitățile de imigranți și refugiați; aplicarea corectă și integrală a tuturor măsurilor politice adoptate în Strategia UE de luptă împotriva terorismului, Planul de acțiune și Strategia pentru combaterea radicalizării și a recrutării teroriștilor; combaterea terorismului în toate formele și expresiile sale, cu toate mijloacele la dispoziție; adoptarea de către toate statele membre și partenerii lor a legislației naționale necesar pentru aplicarea activă a convențiilor internaționale referitoare la domeniu; încurajarea statelor de a deveni părți la toate instrumentele universale împotriva terorismului și a adopta legislația internă necesară aplicării prevederilor acestor convenții și protocoale; accentul

pus pe prevenire și pe crearea unei capacități instituționale mai mari pentru combaterea terorismului; invitarea statelor care au început negocieri de aderare la UE să descurajeze organizațiile naționaliste, fanatice de pe teritoriul lor de a instiga la animozități și ură rasială.

Rezoluția Parlamentului European privind dimensiunea externă a luptei împotriva terorismului internațional apreciază că Uniunea trebuie să transmită permanent mesajul că terorismul este inacceptabil și nejustificat de către toți actorii guvernamentali și neguvernamentali, în toate împrejurările și în toate culturile, indiferent de considerentele politice, filozofice, ideologice, rasiale, etnice, religioase sau de orice altă natură pe care le pot invoca și să elimine toți factorii care pot fi exploatați de teroriști, precum dezumanizarea victimelor, declanșarea și persistența conflictelor violente, proasta guvernare, lipsa de drepturi civile și încălcarea drepturilor omului, discriminarea etnică și religioasă, excluderea politică și marginalizarea socio-economică.

De asemenea, consideră fundamental ca acțiunile externe ale Uniunii Europene pentru combaterea terorismului, pe lângă conformitatea cu jurisprudența incidentă a Curții de Justiție a Comunităților Europene și a Curții Europene a Drepturilor Omului, să încerce să împiedice accesul teroriștilor la mijloace de organizare a atacurilor lor, de exemplu lipsindu-i de oportunitatea de a călători, de a avea acces la mijloacele de informare și de a face prozești, de a folosi Internetul pentru a-și atinge scopurile, de a primi sprijin financiar, de a se angaja în spălarea de bani, de a avea acces la arme, fie că sunt convenționale, nucleare, biologice, chimice sau radiologice și de a-și atinge ușor obiectivele și a-și îndeplini țelurile.

Măsurile protective cuprinse în *Strategia Uniunii Europene împotriva terorismului* sunt în conformitate cu acest obiectiv, dar eficiența lor reală variază mult și există diverse alte opțiuni în ceea ce privește acțiunea externă a Uniunii.

Accentuând asupra necesității unei permanente cooperări în domeniu, Legislativul european reiterează obligația de a se lupta împotriva fluxului de capital ilegal și a spălării banilor în cadrul Uniunii (prin aplicarea Directivei din 2005 a Parlamentului European și a Consiliului din 26 octombrie 2005 privind prevenirea utilizării sistemului financiar în scopul spălării banilor și finanțării terorismului) și în orice alt loc și de a exercita un control efectiv asupra diverselor grupări islamiste.

Evident că este nevoie de o continuare a apărării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, dar și de *a lupta împotriva terorismului, prin intermediul instrumentelor internaționale disponibile*, ținând seama de faptul că drepturile omului sunt o valoare universală și o parte integrantă a acțiunii europene externe, dar și de faptul că încălcarea lor compromite clar lupta împotriva terorismului și constituie un eșec al democrației.

Instrumentele eficiente utilizate în lupta împotriva terorismului sunt numai mijloacele legale, iar toate activitățile care scapă de sub supravegherea internațională independentă, precum extrădările extraordinare și închisorile care funcționează în afara cadrului legal internațional, trebuie să fie interzise de dreptul internațional.

O altă formă de cooperare a Uniunii în domeniu o regăsim la capitolul *resurse umane și bugetare disponibile pentru combaterea terorismului*. Ne referim, aici, la faptul că, la propunerea Comisiei, în cazul unei operațiuni PESA de combatere a terorismului, costurile comune vor trebui să fie suportate de bugetul UE, dar și la sugestia creării unui fond internațional care să ofere asistență economică statelor cu resurse mai scăzute, pentru a-și putea asuma cu succes responsabilitățile pe care le au în lupta împotriva terorismului. Firește că includerea în ajutoarele pentru dezvoltare a ajutoarelor financiare destinate unor activități diverse legate de prevenirea și combaterea terorismului nu ar face decât să

compromită și mai mult noțiunea de asistență publică pentru dezvoltare și finalitatea principală a acesteia, care este eliminarea sărăciei.

Întregul *program al UE de dezvoltare a cooperării în materie de combatere a terorismului, de tehnologii de supraveghere și de schimburi de informații* va cuprinde o clauză financiară, prin care o parte din buget să fie rezervată chestiunilor legate de drepturile fundamentale, precum și efectuării ulterioare a unui studiu de impact, care să fie realizat în mod independent. Parlamentul crede că statele membre nu trebuie să admită deturnarea asistenței acordate țărilor preocupate de reducerea sărăciei și de realizarea Obiectivelor de Dezvoltare ale Mileniului în beneficiul unor țări angajate direct în războiul împotriva terorismului.

Dezvoltarea unei abordări comune în administrarea frontierelor externe ale UE ar putea constitui un element al luptei împotriva terorismului și, ca atare, echipamentul tehnic aflat la dispoziția autorităților responsabile de controlul frontierelor va trebui să fie la un standard înalt uniform.

În cooperare, un rol crucial au societatea civilă și organizațiile neguvernamentale, care promovează înțelegerea între culturi și religii, prin intermediul unui dialog constructiv, dialogul intercultural și alte măsuri de consolidare a încrederii în interiorul și în afara UE.

Propunând o *activizare a cooperării Uniunii cu statele terțe în sfera activităților antiteroriste*, Parlamentul consideră absolut necesare, în relațiile cu acestea, adoptarea și afirmarea unei politici antiteroriste a Uniunii mai coerente și mai efective, prin¹⁰⁴.

¹⁰⁴ Rezoluția Parlamentului European privind dimensiunea externă a luptei împotriva terorismului internațional, ediție definitivă, 15 februarie 2007, art. 33, la <http://www.europarl.europa.eu/oeil/FindBayProcnum.do?lang=1&procnum=INI/2006/2032>

- a) consolidarea dialogului politic în acest sens, în special cu acele țări cu care Uniunea Europeană și/sau statele sale membre au încheiat sau negociază acorduri de asociere sau de cooperare;
- b) sprijinul politic și comercial și ajutorul pentru dezvoltare acordat țărilor islamice moderate, atât în privința luptei împotriva terorismului, cât și pentru reformele sociale, politice și economice aplicate în acele țări;
- c) intensificarea dialogului și a cooperării în lupta împotriva terorismului cu partenerii majori ai Uniunii (Israel, Japonia, Australia, Canada, Rusia etc.) și, în mod special, cu Statele Unite¹⁰⁵, care reprezintă prima linie în lupta împotriva terorismului, fără afectarea nivelului de protecție a drepturilor omului în nicio împrejurare;
- d) promovarea consensului internațional pentru adoptarea Convenției mondiale privind terorismul internațional și dezvoltarea Strategiei globale împotriva terorismului a Organizației Națiunilor Unite din 8 septembrie 2006, inclusiv o definiție comună a terorismului;
- e) cerința ca toate țările terțe cu care Uniunea întreține relații să semneze și să ratifice cele 17 instrumente universale ale Organizației Națiunilor Unite privind combaterea terorismului ca și Protocolul opțional la Convenția ONU împotriva torturii și a altor tratamente sau pedepse crude, inumane sau degradante;
- f) aplicarea strictă a clauzei antiterorism, ca și aplicarea clauzei drepturilor omului inclusă în acordurile cu țări terțe, fără modificări "ad hoc" care să le lipsească de substanță;
- g) întreruperea relațiilor politice și comerciale cu statele care persistă în neîndeplinirea obligațiilor lor față de Comisia împotriva terorismului a Organizației Națiunilor Unite;
- h) stabilirea unui Cod de conduită interinstituțional pentru relațiile

¹⁰⁵ UE, SUA și Rusia au convenit, de altfel, la 4 aprilie 2007, la Berlin, să coopereze mai strâns în lupta contra terorismului, traficului de droguri și imigrației ilegale, punându-se de acord asupra unor măsuri concrete, cum ar fi acelea de a face Interpolul mai eficient în reținerea persoanelor ce operează sub identitate falsă, a lupta contra producției de opium în Afganistan și a combate "recrutarea tinerelor generații" de grupările teroriste. Reprezentanții celor trei au discutat despre mijloacele prin care să se împiedice ca teroriștii să aibă acces la materiale pentru fabricarea „bombelor murdare” și despre nevoia de a se găsi o soluție mondială la comerțul ilegal de materiale nucleare.

externe ale Uniunii, propus de Parlamentul European în rezoluția sa din 25 aprilie 2002, referitoare la Comunicarea Comisiei către Consiliu și Parlamentul European privind rolul Uniunii Europene în apărarea drepturilor omului și în democratizarea țărilor terțe;

- i) consolidarea cooperării cu organizațiile regionale și internaționale care joacă un rol-cheie în menținerea păcii și a securității mondiale, în primul rând Organizația Națiunilor Unite (în special Consiliul de Securitate și Comisia împotriva terorismului și Oficiul Organizației Națiunilor Unite privind Drogurile și Criminalitatea) OSCE, Consiliul Europei și NATO;
- j) promovarea și aplicarea strictă a Rezoluției Consiliului de Securitate al ONU 1540 (2004), pentru a împiedica actorii neguvernamentali și statele care nu fac parte din Tratatul de neproliferare a armelor nucleare să cumpere arme nucleare, chimice sau biologice, în concordanță cu strategia UE împotriva proliferării armelor de distrugere în masă, pentru dezvoltarea și susținerea noilor inițiative privind dezarmarea nucleară și revitalizarea Conferinței ONU privind dezarmarea;
- k) intensificarea cooperării în ce privește schimbul de informații și cooperarea între serviciile de securitate și serviciile secrete, inclusiv serviciile secrete militare și autoritățile polițienești, judiciare și vamale ale statelor membre, inclusiv cu Centrul Comun al Situațiilor (SitCen), Agenția Europeană pentru gestionarea cooperării operative la granițele exterioare (Frontex), Europol, Interpol și Eurojust și diversele autorități competente la nivel european, Coordonatorul luptei împotriva terorismului și Comisarul responsabil pentru justiție, libertate și securitate; întărirea protocoalelor de securitate și de interoperabilitate prin menținerea strict separate a activităților serviciilor secrete și a agențiilor de aplicare a legii, așa cum se stipulează în numeroase constituții naționale și cu condiția să se asigure supravegherea parlamentară și judiciară;
- l) organizarea de reuniuni periodice, cel puțin o dată pe an, cu participarea ministerelor corespunzătoare din statele membre, a Comisarului responsabil pentru justiție, libertate și securitate, a Coordonatorului luptei împotriva terorismului al Uniunii și a șefilor Europol, Eurojust, SitCen și Frontex, și care să fie dedicate exclusiv subiectului combaterii terorismului internațional;
- m) promovarea unui consens mondial privind nevoia de a pune capăt serviciilor bancare off-shore și altor forme de paradisuri fiscale opace, folosite de teroriști pentru a masca tranzacțiile financiare;

- n) punerea în aplicare a Protocolului împotriva producerii și traficului ilicit de arme de foc, ale pieselor și componentelor acestora și de muniții, care completează Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva infracționalității organizate transnaționale și a Programului de acțiune al Organizației Națiunilor Unite pentru prevenirea, lupta și eliminarea traficului de arme mici și ușoare, sub toate aspectele;
- o) consolidarea unităților militare împotriva terorismului prin pregătire și alte măsuri;
- p) o creștere a competențelor Europol pentru asigurarea faptului că rolul pe care acesta îl joacă în lupta împotriva terorismului este unul eficient;
- q) consolidarea cooperării cu Statele Unite în ceea ce privește schimbul de informații și cooperarea între serviciile secrete și de securitate, ca și între autoritățile polițienești, judiciare și vamale;
- r) consolidarea cooperării forțelor speciale ale statelor membre cu cele ale țărilor terțe.

Încurajarea unei mai mari stabilități în afara Uniunii, prin folosirea tuturor instrumentelor disponibile, a programelor și a mijloacelor în limita acțiunii externe, este apreciată, în Rezoluția amintită, ca esențială, inclusiv prin:

- a) noul instrument de stabilitate, instituit prin Regulamentul (CE) nr. 1717/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 15 noiembrie 2006, care oferă o nouă bază juridică pentru asistența pe termen lung în domenii precum: lupta împotriva terorismului, neproliferarea armelor de distrugere în masă, lupta împotriva crimei organizate, dezarmarea convențională sau securitatea umană; reamintește declarația prezentată de Comisie privind mijloacele de luptă împotriva terorismului, anexată la Instrumentul de stabilitate, în care Comisia afirmă că toate mijloacele de luptă împotriva terorismului finanțate de acel instrument vor respecta obligațiile privind drepturile omului și dreptul umanitar conex și Comisia va monitoriza respectarea acestui principiu de către țările destinate;

- b) sprijinul, după ce acest instrument intră în vigoare, acordat strategiei de întrajutorare elaborată de Comisie pentru a ajuta țările terțe să facă față amenințării teroriste, atât prin programele Politicii europene de vecinătate și asociere (PEVA), în conformitate cu Regulamentul (CE) nr.1638/2006 al Parlamentului European și al Consiliului din 24 octombrie 2006 și Instrumentul de stabilitate, cât și prin canalizarea asistenței împotriva terorismului în toate programele sale de asistență, conform solicitării Consiliului European;
- c) extinderea strategiei menționate în toate domeniile de acțiune externă ale Uniunii și la toate programele majore de ajutor pentru dezvoltare, cu excepția celor pentru ajutor umanitar, care prin natura lor sunt necondiționate;
- d) întărirea folosirii Mecanismului de reacție rapidă militară și civilă;
- e) asigurarea din partea Consiliului și Comisiei că atenția față de victimele terorismului devine un element esențial în politica Uniunii din acest domeniu, că acestea sunt ascultate, informate și că primesc toată asistența;
- f) crearea unui oficiu similar, în contextul noii Strategii a ONU împotriva terorismului din 8 septembrie 2006, menit să ofere asistență tuturor victimelor terorismului, indiferent de cetățenia lor¹⁰⁶.

Uniunea are la dispoziție o multitudine de reacții pe care le poate utiliza în sfera acțiunii externe de combatere a terorismului. Statele membre pot să unifice și să utilizeze în mod coerent instrumentele lor politice, preventive și represive, cooperarea poliției și a justiției, a serviciilor secrete și a comunicațiilor și toate celelalte tipuri de reacții solicitate și sprijinite de ONU, care fac parte dintr-o strategie multilaterală. Deși cooperarea și coordonarea activităților UE de luptă împotriva terorismului cu SUA au avut o dezvoltare fructuoasă, se consideră că în acest demers se cere pus accentul pe necesitatea protejării principiilor fundamentale privind drepturile omului. Totodată, este nevoie de o sporire a competențelor și resurselor aflate la dispoziția Coordonatorului

¹⁰⁶ Ibidem, art.39.

luptei împotriva terorismului al UE, acestea din urmă trebuind să fie mai adecvate, pentru ca munca sa să aibă un mai mare impact și o mai mare vizibilitate.

O cooperare eficientă a Uniunii în lupta împotriva terorismului incumbă o *evaluare integrată a amenințării la scară comunitară*, prin creșterea fluxului de informații către Centrul Situațional al Secretariatului Consiliului UE, mărirea, de către statele membre, a numărului personalului și resurselor puse la dispoziția Centrului Situațional și folosirea mai intensă a evaluărilor combinate ale terorismului, care includ informații privind amenințările externe și informații de la serviciile interne de securitate și EUROPOL, stabilirea unei noi configurații a Consiliului, incluzând miniștrii afacerilor externe și miniștrii de interne, atunci când se discută despre lupta împotriva terorismului, respectarea prevederilor Tratatului de instituire a Uniunii Europene privind PESA aplicate în lupta împotriva terorismului (azi, Tratatul de reformă) și a Declarației privind lupta împotriva terorismului din 25 martie 2004, a Planului de acțiune adoptat de Consiliul European din 21 septembrie 2001 și a Strategiei de luptă împotriva terorismului din 14-15 decembrie 2005, prin adoptarea de măsuri ca¹⁰⁷: elaborarea comună a planurilor de contingență pentru a face eficientă clauza de solidaritate pentru asistență reciprocă în Declarația privind lupta împotriva terorismului; utilizarea, acolo unde este necesar, a operațiunilor specifice militare sau polițienești în baza PESA, ca parte a reacției Uniunii la terorism; adaptarea la noile sarcini ale cooperării permanente structurate și ale "unităților de luptă" (care erau prevăzute în Protocolul 23 din Tratatul de instituire a Constituției Europene); abrogarea regulii de unanimitate privind unele domenii ale cooperării judiciare și polițienești în materie penală.

Tot eficiența sporită a cooperării în domeniu a impus un dialog politic la nivel înalt privind lupta împotriva terorismului,

¹⁰⁷ Ibidem, art.43.

prin reunirea, o dată la șase luni, a Parlamentului European, Comisiei și Consiliului, ca exemplu al posibilităților existente pentru cooperarea interinstituțională, care dialog se propune a avea loc cel puțin trimestrial, dar și ca Delegația Parlamentului European să cuprindă și președinții comisiilor permanente pentru cele trei domenii principale de acțiune externă (afaceri externe, comerț internațional și dezvoltare). Prin Rezoluție, se exprimă angajamentul Parlamentului European de a stabili un dialog consolidat cu parlamentele naționale privind lupta împotriva terorismului internațional, cu un accent special pe garantarea controlului parlamentar comun al activităților diverselor servicii de securitate și servicii secrete, dat fiind faptul că, în calitate sa de reprezentant al popoarelor Uniunii Europene, îi revine sarcina de a exercita un control public și transparent asupra măsurilor adoptate de Uniune în legătură cu lupta împotriva terorismului, inclusiv activitățile Coordonatorului luptei împotriva terorismului al Uniunii și diversele organisme dedicate acestei sarcini.

12.2. O nouă strategie a UE de luptă împotriva terorismului

Amenințările formulate explicit de unii lideri islamiști, la posturi arabe de televiziune, la adresa celor ce-i sprijină pe americani în războiul lor împotriva terorismului au iscat noi motive de îngrijorare în statele membre ale UE. Dacă citim cu atenție primul *Raport EUROPOL asupra terorismului în UE*¹⁰⁸, vom constata că îngrijorarea liderilor europeni este îndreptățită: numai în 2006, pe continent, s-au înregistrat 498 incidente, în 11 țări ale Uniunii, desemnate ca atentate teroriste. Gruparea separatistă bască deține, pentru 2006, a doua poziție într-un „clasament” al terorii, cu 136 atentate teroriste și având

¹⁰⁸ Vezi Raportul în cauză la <http://www.europol.europa.eu/publications/TESTAT/TESTAT2007.pdf>

responsabilitatea unui singur atentat încheiat cu doi morți, la Madrid. Alte 497 de atentate nu au făcut, din fericire, victime. Chiar dacă Raportul consacră multe pagini terorismului islamist, autorii săi conchid că, de fapt, nu islamismul este principala amenințare pentru Europa. Unul din comentarii domeniului remarcă faptul că, din numărul total de oameni arestați ca suspecți de acte teroriste, doar jumătate sunt musulmani. Kristoffer Larsson notează, în acest articol¹⁰⁹, că, din 498 acțiuni teroriste înregistrate în 2006, 424 au fost executate de mișcările separatiste corsicană și bască, 55 de către mișcări de extremă dreaptă sau anarhiste și doar una singură de islamiști. În revanșă, din 706 persoane arestate în cursul anului, în 15 țări unde au avut loc activități teroriste, circa jumătate au fost calificate ca islamiști.

În ultimul an, *cooperarea antiteroristă a statelor Uniunii* a cunoscut o evidentă îmbunătățire. Edificator ni se pare, în acest sens, exemplul acțiunii coordonate în mai 2007 între Germania, Franța și Olanda, lansate la cererea justiției franceze, contra unei rețele internaționale presupuse a finanța terorismul islamist, operațiune care a condus la arestarea a zece persoane, dintre care opt de origine turcă, pe teritoriul Franței. Această acțiune antiteroristă s-a executat în virtutea reglementărilor stabilite prin „*Tratatul Prum*”, semnat de șapte țări membre ale UE în 2005, care susține dezvoltarea schimbului de informații menite să asigure cooperarea în domenii precum: antiterorism și operațiuni ale forțelor de poliție desfășurate în comun, trafic de frontieră, migrație ilegală. Pe baza unei propuneri a Comisiei Europene din decembrie 2006, „*Tratatul Prum*”, încheiat între Belgia, Germania, Spania, Franța, Luxemburg, Olanda și Austria, a fost adoptat ca lege europeană în iunie, același an.

¹⁰⁹ Kristoffen LARSSON, *La “menace islamiste” en Europe: des chiffres qui parlent d’eux-mêmes*, 21 avril 2007, la <http://www.tlaxcala.es/pp.asp?lg=en&reference=2482>

O mai bună cooperare era necesară, având în vedere sporirea activității teroriste pe continent. Astfel, *Raportul EUROPOL 2008*¹¹⁰ menționează pentru 2007 un număr de 583 atacuri, 1044 arestări de suspecți, din care 331 pentru terorism îndreptat împotriva UE. O creștere, deci, de 24 procente față de 2006. Din cele 583 atacuri, 517 au fost atribuite grupărilor teroriste separatiste din Spania și Franța. Ca și în anul precedent, în 2007 s-au înregistrat doi morți, în urma unui atac organizat de grupul separatist terorist basc. Extremiștii de dreapta și anarhiștii au executat 21 de atacuri în acest timp. Terorismul individual s-a afirmat în 2007 ca o nouă formă de terorism, alături de cel islamic, cel etno-naționalist, cel de extremă stângă sau cel de extremă dreapta.

Numărul arestărilor de suspecți a crescut cu 48 la sută. Cel mai mare număr în rândul statelor membre s-a înregistrat în Franța, Spania și Marea Britanie. Numărul suspecților de acțiuni separatist-teroriste s-a dublat față de 2006 și, apreciem noi, s-ar putea ca în 2008 să crească, urmare a efectului Kosovo. În Spania, creșterea a fost de la 28 suspecți în 2006, la 196 în 2007. Franța a avut 188 arestați în 2006 și 315 în 2007. Privind islamismul terorist, numărul arestărilor a scăzut de la 257 persoane în 2006 la 201 în 2007.

În 2007, atacurile teroriste au avut ca țintă Regatul Unit, Danemarca și Germania. S-a constatat o creștere a activității teroriste islamice pe teritoriul Olandei, Portugaliei și Spaniei. Rata acestor atacuri rămâne înaltă în Franța și Italia, iar în Marea Britanie riscul unui atac terorist se consideră înalt. Franța, Italia, Spania și Portugalia consideră că au crescut activitățile Al-Qaeda în Maghreb-ul islamic, cu impact în statele UE. Mulți naționali și rezidenți din țările UE au fost recrutați în 2007 pentru jihadul din Irak și Afganistan.

¹¹⁰ TE-SAT 2008. EU Terrorism Situation and Trend Report 2008, la http://www.europol.europa.eu/publications/EU_Terrorism_Situation_and_Trend_Report_TE-SAT/TE-SAT3008.pdf

Trendurile consemnate în încheierea Raportului EUROPOL 2008 (pentru anul 2007) subliniază ele însele gravitatea situației din statele Uniunii: o creștere a numărului de atacuri teroriste în UE; o creștere a numărului de suspecți arestați pentru terorism în UE; creșterea numărului de home-made explosives folosiți în atacurile teroriste; difuzarea pe Internet de și mai multă propagandă teroristă; continuarea folosirii de către teroriștii basci a Franței ca bază logistică; impactul negativ al conflictului kurdo-turc asupra situației de securitate din Uniune; scăderea numărului de atacuri extremiste de dreapta și anarhiste în UE; creșterea activității extremiste de stânga pe teritoriul UE.

Consecințele acestei activități tot mai vaste desfășurate de teroriști în spațiul Uniunii au fost emiterea, în decembrie 2007, a unei *Rezoluții a Parlamentului European dedicate luptei împotriva terorismului*¹¹¹. Documentul pune pe primul-plan, în activitatea viitoare a Uniunii în domeniu, cooperarea internațională a UE, considerând că amenințarea teroristă are nu doar un impact direct asupra securității cetățenilor din țările care au fost victime ale atacurilor teroriste, ci și potențial de subminare a securității tuturor celorlalți. Din acest motiv, se apreciază, este nevoie de un răspuns global pentru soluționarea problemelor de securitate, acordând autorităților de aplicare a legii resursele și cadrul juridic necesare, respectând pe deplin drepturile fundamentale și asigurând măsuri de siguranță adecvate pentru protecția datelor.

Obiectivul Uniunii este acela de a oferi cetățenilor un nivel ridicat de protecție, în special prin prevenirea și combaterea terorismului. Pentru aceasta, Uniunea va lupta împotriva terorismului sub toate formele, indiferent dacă originile sau activitățile acestui fenomen se situează în interiorul sau în exteriorul frontierelor sale, acționând în

¹¹¹ *Rezoluția Parlamentului European din 12 decembrie 2007 privind lupta împotriva terorismului, P6_TA-PROV(2007)0612.*

limitele definite de statul de drept și de respectarea drepturilor fundamentale.

Lupta cu terorismul este văzută ca „o chestiune foarte complexă, care necesită mai mult decât oricând o strategie multidimensională, pe mai multe niveluri și multidisciplinară”, astfel cum este prevăzută la nivel internațional: de Strategia mondială a Organizației Națiunilor Unite împotriva terorismului, din 2006, de Convenția Consiliului Europei privind prevenirea terorismului, din mai 2005, de Strategia de luptă împotriva terorismului, adoptată, în decembrie 2005, de Consiliul European, din nefericire fără o implicare substanțială a Parlamentului sau a parlamentelor naționale, și de prezentarea de către Comisie a pachetului de măsuri privind lupta împotriva terorismului, din noiembrie 2007.

Documentul menționat subliniază necesitatea ca fiecare dintre aspectele strategiei UE - prevenire, protecție, urmărire, reacție – să atragă implicarea Parlamentului și a parlamentelor naționale, care vor trebui să fie informate complet și periodic, prin evaluări efectuate de către Comisie din doi în doi ani, și cărora ar trebui să li se dea posibilitatea să verifice eficacitatea reală a măsurilor adoptate. Forul legislativ european consideră că cooperarea transfrontalieră între serviciile de informații și de securitate trebuie să facă obiectul unui control mai aprofundat și mai sistematic și că trebuie acordată o atenție sporită cauzelor terorismului și rolului UE în acest domeniu, în cadrul Strategiei UE de luptă împotriva terorismului.

Tratatul de la Lisabona, pe care statele membre sunt solicitate să-l ratifice, ar trebui să permită în următorii doi ani stabilirea într-un mod transparent, mai simplu și mai responsabil a rolului Uniunii în lupta împotriva terorismului, consolidarea solidarității dintre statele membre și implicarea Parlamentului și a parlamentelor naționale în evaluarea politicilor referitoare la spațiul de libertate, securitate și justiție. UE va sprijini acțiunile care vizează prevenirea radicalizării

violente, la nivelul său, la nivel național și local, favorizând integrarea prin dialogul intercultural și prin promovarea democrației și a drepturilor omului, ca valori universale ce stau la baza societății.

Prevenirea terorismului necesită o politică externă a Uniunii care să promoveze democrația, statul de drept și respectarea drepturilor omului atât în vecinătatea sa, cât și în afară. Cooperarea polițienească și judiciară la nivelul UE continuă să rămână importantă, în special în ceea ce privește schimbul de informații și de analize, iar pentru aceasta statele membre trebuie să își consolideze cooperarea, sub coordonarea și cu sprijinul Europol. Spre a spori eficiența Uniunii în lupta împotriva terorismului, Comisia și statele membre sunt îndemnate să creeze o rețea permanentă de schimb de informații între centrele antiteroriste ale UE.

Protejarea cetățenilor, drepturilor fundamentale, drepturilor omului, democrației și infrastructurii și reducerea vulnerabilității UE în fața atacurilor, inclusiv prin securizarea frontierelor, transporturilor și a infrastructurii critice cer ca Uniunea:

- să instituie, la nivelul său, în colaborare cu alte state membre, un sistem de alertă și de detectare a crizelor, bazat și pe sistemele naționale de apărare, operațional non stop, pentru a reacționa la catastrofele naturale sau cauzate de activitatea umană, o hartă a infrastructurilor și a rețelelor critice și strategice, luând în considerare viitoarea directivă a UE privind identificarea și clasarea infrastructurilor critice europene și evaluarea necesității de îmbunătățire a protecției acestora, un mecanism eficace de solidaritate între statele membre, care poate să permită accesul imediat la resurse rare, disponibile la nivel național (cum ar fi vaccinurile sau tehnologiile sofisticate);

- să asigure că bazele de date SIS II și VIS sunt complet operaționale, incluzând dispoziții privind accesul autorităților de aplicare a legii la acestea (aici se menționează că colectarea masivă de date cu caracter personal și prelucrarea acestora în vederea creării unor profile prin tehnicile de extragere de informații nu sunt permise la nivel european);
- să coordoneze mai bine, prin intermediul statelor membre, activitatea serviciilor de informații, pentru a asigura eliminarea rapidă a obstacolelor existente în calea schimbului de informații, precum lipsa de încredere, deoarece „insulele de informație” individuale și blocarea informației de către serviciile de informații naționale sunt incompatibile cu abordarea comunitară a luptei împotriva terorismului;
- să eficientizeze legislația antiterorism și să amelioreze claritatea, transparența și aplicabilitatea acesteia.

Statele membre sunt solicitate să intensifice cooperarea judiciară și polițienească la nivelul UE în lupta împotriva terorismului și să informeze Parlamentul European în legătură cu eficacitatea cooperării actuale și rezultatele obținute datorită mecanismului de evaluare reciprocă între statele membre și instituțiile UE. Trebuie să fie consolidate rolul de coordonare și rolul operațional al Eurojust și Europol, instrumente esențiale pentru cooperarea concretă și eficientă privind punerea sub urmărire și aducerea în fața instanței la nivelul UE, și adoptată de urgență o decizie-cadru privind protecția datelor în cadrul celui de-al treilea pilon, care să le ofere cetățenilor europeni garanții ferme, inexistente, în prezent, la nivel european.

În virtutea acestei Rezoluții, Comisia Europeană va trebui să prezinte Parlamentului, înainte de sfârșitul anului, răspunsurile obținute la chestionarele privind punerea în aplicare la nivel național a legislației antiterorism, în special a *Deciziei-cadru privind terorismul și mandatul european de*

arestare și a Directivei privind conservarea datelor și impactul legislației antiterorism asupra drepturilor fundamentale, precum și eventualele diferențe apărute în punerea în aplicare în statele membre, împreună cu o evaluare și eventuale propuneri privind modul în care poate fi asigurată o mai bună punere în aplicare și utilizare a legislației existente privind lupta împotriva terorismului, să informeze Parlamentul dacă toate legile antiterorism adoptate au fost puse în aplicare de către statele membre, să efectueze o evaluare globală a consecințelor legislației antiterorism. Coordonatorul Uniunii Europene pentru lupta împotriva terorismului trebuia să prezinte Parlamentului, potrivit acestei rezoluții, până în iunie 2008, un raport privind eficacitatea măsurilor adoptate de statele membre, precum și de către Europol și Eurojust.

O importanță fundamentală în domeniu va avea examinarea celui mai adecvat tip de măsuri pentru cooperarea între un număr limitat de state și a măsurilor ce ar trebui aplicate de toate statele membre, în conformitate cu principiul solidarității. Consiliul și Comisia vor trebui să coopereze pentru instituirea unui veritabil mecanism de comunicare a informațiilor privind eficiența măsurilor europene și naționale în domeniu, să asigure o valorificare mai eficientă a mecanismelor existente de cooperare transfrontalieră între statele membre, cum ar fi mandatul european de arestare.

Este foarte semnificativ accentul pus de Parlament pe importanța cooperării cu țările terțe pentru prevenirea și lupta împotriva terorismului și pe faptul că SUA reprezintă un partener-cheie în acest domeniu, pe nevoia stabilirii între UE și SUA a unui cadru juridic comun pentru cooperarea polițienească și judiciară, cu accent, mai ales, pe apărarea drepturilor fundamentale, în special a datelor cu caracter personal, prin intermediul unui acord internațional care să asigure, adecvat la nivelul statelor membre și la nivelul UE, un control democratic și parlamentar.

De asemenea, Parlamentul subliniază importanța reacției la terorism: este extrem de important ca statele membre să dovedească un veritabil spirit de solidaritate în cazul unui atac terorist, gestionând și reducând la minimum consecințele acestuia, în special față de acele state care nu dispun de resurse umane, financiare sau tehnologice suficiente pentru gestionarea consecințelor atacului, coordonarea reacției și acordarea de asistență victimelor, dar și importanța solidarității între toate forțele democratice în confruntarea cu terorismul, apreciind că un element fundamental al răspunsului la atacurile teroriste îl constituie utilizarea instrumentelor necesare, eficiente și proporționale pentru a sprijini lupta globală împotriva terorismului.

Lucrând la cauze, care formează bazele terorismului, Parlamentul susține necesitatea unei cooperări interparlamentare mai puternice și mai eficace pentru noua strategie de luptă împotriva terorismului. Imediat după semnarea Tratatului de la Lisabona, Parlamentul și parlamentele statelor membre ar trebui să lanseze fără întârziere un exercițiu comun de evaluare a Strategiei europene de luptă împotriva terorismului, pentru a pregăti o nouă formă de „dialog la nivel înalt” în acest domeniu, la care să fie asociați reprezentanții cetățenilor la nivelul UE și al statelor membre.

Forul legislativ comunitar, luând act de *noul pachet de propuneri de legislație antiterorism*, care cuprinde *Decizia-cadru a Consiliului privind utilizarea PNR (Passenger Name Records - datele nominale ale pasagerilor)* în scopul aplicării legii, *Directiva privind explozivii și Raportul de evaluare privind punerea în aplicare a Deciziei-cadru privind combaterea terorismului*, și-a exprimat voința de a evalua propunerile pe baza unei argumentații bazate pe fapte concrete, a apreciat că este necesar să i se atribuie un rol important Coordonatorului UE pentru lupta împotriva terorismului în stabilirea acțiunilor comunitare și a dorit să i se clarifice acestuia competențele și

structura responsabilităților. Extrem de semnificativă ni se pare dorința Parlamentului de a colabora la *elaborarea unei strategii referitoare la politica UE privind terorismul*, document care să prezinte o abordare completă și o tematică centrală, dar și să stabilească, înainte de toate, măsuri pe termen scurt, mediu și lung în domeniu.

În altă ordine de idei, Uniunea se află încă pe coordonatele Parteneriatului pentru reînnoire europeană în domeniul libertății, securității și justiției, numit și Programul de la Haga, care, în noiembrie 2004, trasa cele zece priorități pentru următorii cinci ani, între care figura, cum e firesc, și lupta contra terorismului. Sublinierile făcute atunci, privitoare la terorism, sunt azi pe deplin valabile. Un răspuns global, printr-o strategie adecvată a Uniunii, este indispensabil, dacă se vrea să se lupte eficient contra terorismului. Anii care au urmat după Haga au confirmat acest impuls de voință: efortul a fost integrat și coerent. Cooperarea statelor membre și a instituțiilor europene în domeniu a fost fructuoasă: s-a pus un mai mare accent pe prevenire și schimbul de informații. Atenția tuturor s-a centrat mai mult pe aspectele de recrutare și finanțare a terorismului, analiza riscului, protecția infrastructurilor critice și gestiunea consecințelor. Nu a fost uitată cooperarea exteroară cu țările terțe, esențială în combaterea terorismului și cauzelor sale de o manieră eficace. A fost întărită cooperarea serviciilor cu responsabilități în domeniul luptei cu terorismul din statele membre. S-a creat un cadru european pentru protecția datelor din domeniu. Au fost întocmite comunicări privitoare la: radicalizare și recrutarea teroriștilor, protecția infrastructurilor critice, prevenirea și lupta contra finanțării terorismului. A fost aplicat proiectul-pilot în favoarea victimelor terorismului.

Prin *Programul specific 2007-2013: Prevenire, pregătire și gestiunea consecințelor în materie de terorism*, Uniunea a trecut la aplicarea de proiecte importante care au soluționat

aspecte esențiale ale protecției populațiilor și infrastructurilor critice. Totuși, demonstrația pe care organizația a făcut-o și o face în privința capacității reale de a combate terorismul este departe de a se fi încheiat. Numeroase proiecte sunt în curs de realizare, alte noi proiecte vor trebui schițate, ținând cont de practica gestionării acestei lupte. Deficiențele din legislația specifică a statelor trebuie să dispară cât mai repede. Terorismul nu bate și nu va bate, probabil, niciodată pasul pe loc (situația pe care am sintetizat-o din Raportul Europol 2008 arată aceasta), astfel încât cooperarea UE în lupta cu terorismul internațional rămâne cea mai complexă problemă de soluționat în viitor.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Uniunea Europeană beneficiază de o viziune strategică, integrată în cadrul propriei Strategii de Securitate, cât și de instrumentele necesare asumării unui rol operațional în domeniul managementului crizelor, ceea ce-i permite să fie, astăzi, angajată activ în dezvoltarea unui profil global în arhitectura de securitate internațională. Pe plan instituțional intern, organizația parcurge un proces complex de reconfigurare a rolului pe care îl are în gestionarea securității globale, de dezvoltare pe coordonate extinse a dimensiunii de securitate și apărare, susținută de operaționalizarea capacităților relevante pe această dimensiune.

Respingând *ab initio* violența, teroarea și fanatismul, nerămânând indiferentă la nedreptățile cu care lumea se confruntă în prezent, UE se afirmă ca o putere aflată în căutarea unui cadru moral pe care să se bazeze un proces de globalizare ancorat în principiile solidarității și ale dezvoltării durabile, o forță în măsură să se transforme într-un factor de stabilitate și un model de urmat, dată fiind noua arhitectură multipolară a lumii.

Cvasitotalitatea realizărilor sale de după 2003 le datorează aplicării prevederilor de largă deschidere ale Strategiei europene de securitate (SES), o strategie globală, care prezintă o viziune comună a amenințărilor și răspunsurilor ce trebuie aduse acestora, oferă Uniunii un ghid de acțiune internațională și invită la dezvoltarea unei culturi strategice europene și a capacităților – militare, civile, diplomatice – necesare Europei pentru a interveni în mediul regional, continental și global de securitate.

Prin materializarea ideilor SES 2003, iar în continuare ale viitoarei SES, revizuite, ce se preconizează a fi lansată în decembrie 2008, cu o nouă ierarhizare a amenințărilor la adresa securității europene și globale, organizația este pe cale de a

deveni o autoritate politică credibilă europeană, un actor regional responsabil, iar prin multitudinea și amploarea demersurilor întreprinse în planul securității și stabilității regionale și globale, are un important aport la afirmarea calității sale de putere mondială credibilă. Acest trend de afirmare acțională, constatăm, asemenea majorității analiștilor domeniului, provine din ansamblul operațiilor sale militare, care întăresc vizibilitatea PESA pe continent și în lume, permit validarea principalelor instrumente ale PESA, contribuie la ameliorarea capacităților de apărare ale Uniunii, confirmă ideea parteneriatului strategic cu un NATO puternic, dar nu exclusiv, completează un dispozitiv de apărare europeană global, contribuie la construirea unei puteri mondiale credibile.

În noua ecuație strategică a secolului XXI, concedem, alăturându-ne convingerilor altor cercetători, UE are o poziție privilegiată, ce se sprijină pe calitatea de organizație globală, dotată cu toate mijloacele – economice, diplomatice, civile și militare – de acțiune externă, dar și cu o viziune globală și o strategie de securitate specifică, pe eforturile sale de modernizare militar-strategică, în condițiile unor solicitări tot mai consistente din partea altor actori internaționali, cum sunt ONU și NATO. De altfel, trimiterea noastră din lucrare la obiectivul strategic global 2008 al Uniunii este cât se poate de edificatoare: UE este determinată de a participa responsabil la securitatea mondială, spre a face, cum subliniază Strategia Europeană de Securitate, gestiunea civilă a crizelor, care reprezintă o componentă esențială a politicii sale externe.

Implicarea securitară globală va însemna: utilizarea coerentă și integrată, în largul evantai de situații de gestionare a crizelor, a instrumentelor comunitare și a instrumentelor civile ale PESA; gestionarea civilă a crizelor din sectoarele prioritare; contribuția Uniunii la reforma sectorului de securitate și susținerea procesului de dezarmare, demobilizare și a reinserției; desfășurarea de dispozitive integrate și variabile de gesti-

une civilă a crizelor, care răspund nevoilor specifice din teren și instituțiilor locale; ducerea simultană a mai multor operații PESA de gestiune a crizei; înscrierea în durata misiunii și situarea la înălțimea calificării necesare a personalului participant la gestiunea civilă a crizelor; asigurarea coerenței eforturilor.

Îmbunătățirea eficacității, coerenței și vizibilității PESC, lucrul Uniunii mai eficient, mai transparent și mai democratic în domeniile de acțiune externă și cele ale PESC/PESA depind, fără îndoială, de ratificarea cât mai curând posibil a Tratatului de reformă al UE, de depășirea impasului creat prin respingerea acestuia de către irlandezi sau a ezitărilor dovedite de alte state membre.

Creșterea în viitor a rolului UE în asigurarea securității globale va depinde, într-o măsură foarte mare, de contribuția sa la întărirea guvernării globale, a instituțiilor internaționale și a valorii dreptului internațional, dar și de modul în care se vor implica China și India, ca puteri în ascensiune, precum și Rusia, în ceea ce privește asumarea responsabilității pentru starea guvernării globale și soluționarea provocărilor globale, precum și de rolul esențial pe care îl vor juca partenerii transatlantici, împreună, în acest context.

Eforturile UE de a se afirma ca actor global se lovesc de una din opreliștile cele mai serioase, finanțarea PESC/PESA. Cuantumul total de 174 miliarde de euro, alocat pentru PESC pentru perioada 2007-2013, este un bun exemplu în acest sens : analizat în detaliu, prin prisma misiunilor Uniunii, acesta se dovedește mai mult decât insuficient. În context, se speră că noul Acord interinstituțional privind disciplina bugetară și buna gestiune financiară va spori, în continuare, participarea Parlamentului la procesul de luare a deciziilor privind PESC și va permite un control democratic mai intens al acțiunilor externe ale Uniunii.

Fiecare nouă extindere a organizației, am demonstrat, are un impact puternic în securitatea, unitatea și stabilitatea

întregului continent, contribuie la crearea unei Europe întregi, libere și pașnice, dar influențează deopotrivă stabilitatea și securitatea lumii. Continuarea politicii de lărgire graduală a organizației i-a permis acesteia să devină putere mondială și a reprezentat, în opinia liderilor acesteia, alături de aprofundarea integrării economice și politice, piatra unghiulară a construcției europene.

Noua Politică Europeană de Vecinătate (PEV plus) a condus la o extindere a securității, stabilității și bunei guvernări dincolo de granițele geografice ale Uniunii. Succesiunea unor demersuri securitare ca: Transformarea Procesului Barcelona în „Uniunea pentru Mediterana“, lansarea Strategiei UE pentru Asia Centrală, cu Sinergia Mării Negre, a Strategiei comune UE-Africa, extinsă azi spre alte state din zona Caraibe și Pacific și pe cale de a se materializa într-un parteneriat strategic UE – Uniunea Africană, semnarea de parteneriate strategice cu Rusia și Ucraina, întărirea cooperării cu statele Caucazului de Sud, preconizarea încheierii unor parteneriate strategice integrate cu marile puteri asiatice în ascensiune, a unui parteneriat consolidat cu ASEAN, adâncirea dialogului politic cu țările MERCOSUR, indică o trecere treptată a UE de la politica de vecinătate la cea de globalitate.

Studiul nostru subliniază cu putere raporturile dintre UE și organizațiile internaționale cu rol în asigurarea securității globale. Considerăm ca semnificative: eforturile comune cu ONU, NATO și OSCE de combatere a gravelor riscuri și amenințări actuale și viitoare, nivelul cooperării Uniunii cu ONU și NATO în domeniul gestiunii crizelor, al folosirii componentelor civile și militare ale PESA, aportul mecanismelor prin care PESA se integrează în cadrul NATO, dimensiunea sinergiei și complementarității dintre UE și OSCE, determinarea UE în a subscrie și contribui cu forțe proprii la obiectivele păcii și securității globale promovate de ONU, în

condițiile schimbărilor dramatice intervenite pe scena politică, datorate avansului impetuos al mondializării.

Ca instituție de valoare globală, UE va acționa, în viitor, în sfera prevenirii conflictelor, amplificându-și coordonarea în domeniu cu NATO, dar și cu ONU, OSCE și Consiliul Europei, prin folosirea mai bună a instrumentelor civile, militare și politice, prin intervenția mai rapidă în cazul unor crize, spre a pune capăt escaladării conflictelor și a furniza o prezență stabilizantă în activitățile politice, economice și de dezvoltare din zonele respective, prin integrarea deplină a prevenirii conflictelor în politicile și instrumentele comunitare, prin perfecționarea aspectelor care vizează mecanismul reacției rapide, intensificarea cooperării internaționale pentru gestionarea crizelor, creșterea rolului planificării globale, al reformei sectoarelor de securitate și al mobilizării, dezarmării și reintegrării.

Componentă esențială a conceptului global de securitate, securitatea energetică are o incidență crescută în incidența globală a UE. Organizația a înregistrat un progres real în sfera securității energetice, prin adoptarea, în ianuarie 2007, a noii sale politici energetice, însă UE mai are de parcurs unii pași până la a-și perfecta un concept global de securitate a aprovizionării, atât ca acțiune de anticipare pe termen lung a nevoilor și problemelor energetice europene și mondiale, cât și ca mecanisme de urmărit piața, ca instrumente politice și ca efort de întărire a relațiilor cu țările terțe.

Analiza controlului vânzărilor, finanțării și transporturilor de arme - una dintre activitățile cele mai importante ale UE cu impact în securitatea mondială - arată că ea va trebui să depună toate eforturile pentru a acționa și a fi percepută ca un actor responsabil la nivel global, aflat în avangarda eforturilor de combatere a proliferării armelor, de promovare a dezarmării generale și de instituire a unor controale asupra transferurilor de armament. O politică comună în materie de control asupra

exportului de armament, clară, eficientă și armonizată, bazată pe un Cod de conduită obligatoriu din punct de vedere juridic, poate juca un rol decisiv în lupta împotriva terorismului, în prevenirea conflictelor, în menținerea stabilității regionale și în promovarea drepturilor omului, iar netransformarea Codului existent în poziție comună periclitează dezvoltarea în continuare a controalelor asupra exporturilor UE, în special în domeniile importante precum transferurile intangibile, controlul tranzitului și evoluția spre o armonizare generală ulterioară a controalelor exporturilor UE.

Trebuie menționată, de asemenea, ralierea hotărâtă, legislativă și acțională, a Uniunii la efortul internațional presupus de lupta contra minelor terestre, antivehicul și antipersonal, a armelor cu dispersie și altor dispozitive de război explozive, demers responsabil ce contribuie la promovarea păcii și stabilității mondiale și reducerea suferințelor umane în regiunile afectate de acest flagel.

Remarcabil este, în același timp, aportul substanțial al UE la prevenirea și gestionarea crizelor și conflictelor internaționale, domeniu în care folosește o gamă completă de instrumente: de la dezvoltare și politica comercială la parteneriatele structurante, regionale ori parteneriatele strategice integrate, la acordurile de parteneriat și cooperare sau de asociere, de la capacitățile de gestionare a crizelor și mecanismele de cooperare în probleme de justiție și afaceri interne sau instrumentele diplomatice la programele sociale și de mediu, și ajutorul umanitar.

Provocările de securitate cu care lumea se confruntă în prezent implică o cooperare întărită UE - SUA, o relație transatlantică strânsă și dinamică, mai ales în gestionarea crizelor. Gestionarea modernă a crizelor reprezintă o miză mondială, iar ameliorarea reacției euro-atlantice la crize, printr-o colaborare strânsă, sub toate aspectele gestiunii lor, depinde în mare măsură de întărirea rolului UE în gestionarea crizelor la

nivel global. Între prioritățile asigurării unei securități globale se înscrie și realizarea unei piețe transatlantice comune până în 2015, care ar nivela diferențele de reglementare dintre cei doi piloni ai relației, ar încuraja concurența, ar armoniza normele tehnice și ar înlătura orice bariere.

În evoluția relațiilor ruso-europene în cadrul parteneriatului strategic UE – Federația Rusă, s-a relevat o intensificare în timp a cooperării și influențării reciproce în soluționarea problemelor litigioase, dar și o complicare a raporturilor, datorată divergențelor serioase existente într-o chestiune sau alta, vezi problema conflictului înghețat din Osetia de Sud, transformat în război deschis între Rusia și Georgia, a evaluărilor și interpretărilor diametral opuse. Pentru următoarele decenii ale secolului actual, Uniunea își propune să încheie cu Rusia un parteneriat strategic, integrat, prin care să depășească limitările impuse de spațiul relațiilor bilaterale dintre fiecare stat membru și statul partener, instrument ce va avea, se crede, un impact decisiv în sfera dezvoltării, stabilității și securității globale.

În lupta eficientă contra terorismului, un răspuns global, printr-o strategie adecvată a Uniunii, este indispensabil. Combaterea terorismului - angajare complexă, pe multiple planuri - necesită din partea UE o strategie multidimensională, multidisciplinară, pe mai multe niveluri, care să beneficieze de o cooperare transfrontalieră amplă și susținută a instituțiilor comunitare și a fiecărui stat membru sau partener.

Tema studiului nostru va trebui, credem, aprofundată în continuare de cercetarea științifică, dată fiind importanța și utilitatea ei în procesul de învățământ din Universitatea Națională de Apărare „Carol I” și nu numai, dar și aportul viitor al României, ca membru al UE, al armatei și altor instituții statale la securitatea și stabilitatea regională, continentală și globală.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

DOCUMENTE:

- *Une Europe sûre dans un monde meilleur, Stratégie européenne de sécurité*, Bruxelles, le 12 décembre 2003
- *Stratégie d'élargissement 2006 - 2007: Défis et Capacité d'intégration*
- *Strategia UE privind un nou parteneriat cu Asia Centrală, 21-22 iunie 2007*
- *Strategia „Uniunea Europeană și Africa: spre un parteneriat strategic”, 15 decembrie 2005*
- *Strategia comună UE – Africa, 9 decembrie 2007*
- *Strategia UE împotriva proliferării armelor de distrugere în masă, 2003*
- *Strategia Uniunii Europene de luptă împotriva terorismului, 15 decembrie 2005*
- *Strategia Uniunii Europene de combatere a radicalizării și recrutării de teroriști, 24 noiembrie 2005*
- *Comisia Comunităților Europene, Comunicarea Comisiei către Parlamentul European și Consiliu, Consolidarea politicii europene de vecinătate, Bruxelles, 5 decembrie 2007*
- *Commission Européenne, UE – ANASE: renforcement de l'engagement avec l'Asie du sud-est, 14 mars 2007*
- *Declarația de la Barcelona, noiembrie 1995*
- *Rezoluția Parlamentului European asupra securității aprovizionării energetice a Uniunii Europene, 2006*
- *Rezoluția Parlamentului European privind cel de-al șaptelea și cel de-al optulea raport anual al Consiliului, în conformitate cu dispozitivul operațional nr. 8 din*

Codul de conduită al Uniunii Europene privind exportul de armament, 18 ianuarie 2007

- *Rezoluția Parlamentului European din 13 martie 2008 referitoare la Codul de conduită al UE privind exportul de arme – neadoptarea de către Consiliu a poziției comune și eșecul transformării Codului într-un instrument cu forță juridică*
- *Declarația din decembrie 2000 a Uniunii Europene și a SUA cu privire la responsabilitățile statelor și transparența în exporturile de arme*
- *Aranjamentul de la Wassenaar pentru controlul exporturilor de arme convenționale și de produse și tehnologii cu dublă utilizare, 6-7 decembrie 2001*
- *Ghidul celor mai bune practici pentru exporturile de arme mici și armament ușor al UE, 2002*
- *Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (NPT), 1968*
- *Codul Internațional de Conduită împotriva proliferării rachetelor balistice de la Haga (HCOC), 2002*
- *Convenția privind interzicerea utilizării, stocării, producerii și transferului de mine antipersonal și distrugerea acestora, Oslo, 18 septembrie 1997*
- *Rezoluția PE din 1992 asupra ravagiilor cauzate de mine*
- *Rezoluția Adunării paritare ACP-UE asupra minelor terestre în Angola, 1995*
- *Rezoluția asupra minelor antipersonal: un obstacol mortal pentru dezvoltare, 1995*
- *Acțiunea comună 2007/528/PESC a Consiliului din 23 iulie 2007 din cadrul Strategiei europene de securitate, care vine în sprijinul Convenției privind interzicerea sau limitarea folosirii anumitor categorii de arme convenționale care ar putea produce efecte traumatice excesive sau care ar avea afecte nediferențiate*

- *Convenția privind interzicerea dezvoltării, producerii, acumulării și folosirii armelor chimice (CAC), 1993*
- *Rezoluția din 1995 a PE asupra minelor terestre și armelor cu laser orbitoare*
- *Rezoluția PE din 23 mai 2007 privind raportul anual al Consiliului înaintat Parlamentului European privind principalele aspecte și opțiunile fundamentale în domeniul PESC, inclusiv implicațiile financiare pentru bugetul general al UE – 2005*
- *Raportul prezentat Consiliului European de la Nisa de secretarul general/Înaltul Reprezentant și Comisie, la 30 noiembrie 2000, „Să ameliorăm coerența și eficacitatea acțiunii UE în domeniul prevenirii conflictelor”*
- *Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European și Comitetul economic și social european. Un parteneriat UE – Statele Unite întărit și o piață mai deschisă pentru secolul XXI, 18 mai 2005*
- *Rezoluțiile Consiliului de Securitate 1368 și 1373 (2001), precum și 1267 (1999)*
- *Rezoluția Adunării Generale din 8 septembrie 2006 privind Strategia Globală a Organizației Națiunilor Unite împotriva terorismului și Planul de acțiune anexat*
- *Regulamentul nr. 881/2002 al Consiliului European din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama ben Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii*
- *Raportul "O doctrină de securitate umană pentru Europa - Raportul de la Barcelona al Grupului de studiu privind capacitățile de securitate ale Europei", 15 septembrie 2004*

- *Declarația Consiliului European din martie 2004 privind combaterea terorismului*
- *Codul de conduită euro-mediteranean privind combaterea terorismului, 2005*
- *Declarația comună UE-OUA (Organizația Uniunii Africane) privind terorismul din 11 octombrie 2001*
- *Declarația Comună UE-ASEAN privind cooperarea în vederea combaterii terorismului, din 27 ianuarie 2003*
- *Comunicarea Comisiei către Consiliu, Parlamentul European și Comitetul Economic și Social European din 29 noiembrie 2005, intitulată "Prevenirea și lupta împotriva finanțării terorismului prin coordonare consolidată la nivel național și o mai mare transparență a sectorului non-profit", care include și o recomandare pentru statelor membre*
- *Memorandumul Comisiei din 1 decembrie 2005 privind finanțarea terorismului: noi direcții pentru statele membre privind structurile de coordonare la nivel național și vulnerabilitatea sectorului non-profit*
- *Recomandarea Comisiei din 7 iunie 2005 pentru Consiliul European și Consiliu privind Planul de acțiune al Uniunii Europene împotriva terorismului*
- *Rezoluția Parlamentului European privind dimensiunea externă a luptei împotriva terorismului internațional, ediție definitivă, 15 februarie 2007*
- *Rezoluția Parlamentului European din 12 decembrie 2007 privind lupta împotriva terorismului*
- *Programul specific 2007-2013: Prevenire, pregătire și gestiunea consecințelor în materie de terorism*
- *U.S. Department of State, Country Reports on Terrorism, April 30, 2008*
- *Europol, TE-SAT 2008 – EU Terrorism Situation and Trend Report, April 2008.*

LUCRĂRI:

- Dr. Nicolae DOLGHIN, Vasile POPA, **NATO și UE. Determinări și finalități**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004
- Nicole GNESOTTO și Giovanni GREVI (coord.), **Le monde en 2025**, Editions Robert Laffont, 2007
- Stan PETRESCU, **Apărarea și securitatea europeană**, Editura Militară, București, 2005
- Vasile PIRNEA, **Dimensiunea de securitate și apărare a Uniunii Europene**, Editura CTEA, București, 2005
- Vasile POPA, Alexandra SARCINSCHI, **Perspective în evoluția organizațiilor internaționale de securitate**, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2007
- Drd. Alexandra SARCINSCHI, **Elemente noi în studiul securității naționale și internaționale**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005
- Gl.bg.(r) dr. Gheorghe VĂDUVA, **Dinamica parteneriatelor**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004
- Gheorghe VĂDUVA, Mihai DINU, **Strategia europeană a integrării**, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2005

- Charles ZORGIBE, **Construcția europeană. Trecut, prezent și viitor**, Editura Trei, București, 1998

ARTICOLE:

- Andre DUMOULIN, *La sémantique de la «stratégie» européenne de sécurité, lignes de forces et lectures idéologiques d'un préconcept*, AFRI, vol.VI, 2005
- Michel GASPARD, *Les elargissement de l'Union dans les Balkans occidentaux: etat des lieux et perspectives*, Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007
- Maurice GUYADER, *Elargissement et integration dans l'Union*, Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007
- Costin IONESCU, *Geometrie variabilă pentru Turcia?*, Săptămâna financiară nr.31, din 3 octombrie 2005
- Stephen LARRABEE, *L'elargissement et ses oposants*, forma tradusă din limba engleză și adaptată de Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007
- Colonel Dumitru MATEI, locotenent-colonel Gheorghe TIBIL, *Documentar: Reprezentarea militară la Uniunea Europeană în contextul politicii europene de securitate și apărare/ESDP*, Observatorul Militar nr.3/2005
- Colonel Dumitru MATEI, *Strategia de securitate europeană „Solana“ – răspunsul UE la noile riscuri și provocări din mediul internațional*, Gândirea Militară Românească, nr. 2/2005
- Dr. Mircea MUREȘAN, *Dimensiuni actuale și viitoare ale politicii europene de vecinătate*, Impact strategic nr.3/2007
- Vasile POPA, *Noua politică energetică a UE*, revista Impact strategic nr.1(22)/2007
- Chris PATTEN, *Reacția UE la crize*, Ziua, 22 iulie 2008

- Amiral Giampaolo di PAOLA, *Transformarea viziunii noastre asupra securității*, Revista NATO, Toamna 2006
- Marianne RANKE-CORMIER, *UE – definir une politique commune en direction de la Russie*, Newropeans magazine, 20 july 2007
- Ralf ROLOFF, *Elargissement de l'UE, PESD, OTAN: vers une geometrie variable?*, Politique étrangere, 72e annee, no.2, 2007
- Navidad Fernandez SOLA, *La Union Europea en el Caucaso Sur y Asia Central: las limitaciones de la Politica de Vecindad*, ARI, nr.43/2007
- Peter SEMNEBY, *The role of the EU in the resolution of conflicts in the South Caucasus*, Turkish Policy Quarterly, summer 2006.

SITE-URI INTERNET:

- http://europa.eu.int/comm/external_relations/index.htm
- <http://www.iss-eu.org>
- www.diplomatie.gouv.fr
- <http://www.presamil.ro/OM>
- <http://www.afri-ct.org/IMG/pdf>
- <http://www.2a-ihedn.org/pdf>
- www.europarl.europa.eu/
- <http://www.geographie.ens.fr/sanmarco>
- <http://www.neweuropereview>
- <http://europa.eu/scadplus/leg/fr>
- <http://www.ena.fr/index.php?page=ressources/conferences/2007/rehn>
- <http://www.ipse-eu.org>
- <http://eur-lex.europa.eu/>
- <http://www.europa-eu-un.org>

- <http://www.eurotopics.net/fr>
- <http://www.un.int/france/eu/speeches/m>
- <http://www.osce.org/publications/sg/2007>
- <http://www.climos.com/news/articles/europeanu>
nion.htm
- <http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/>
- <http://www.grip.org/>
- www.un.org
- www.croixrouge.ca
- <http://newropeans-magazine.org>
- <http://www.realinstitutoelcano.org>
- <http://www.geostrategie.com>
- <http://usinfo.state.gov/journals>
- <http://www.tlaxcala.es>
- <http://www.europol.europa.eu/publications>.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“

Redactor: Corina VLADU

Tehnoredactor: Marioara PETRE-BĂJENARU

Bun de tipar: 16.03.2009

Hârtie: A3

Format: A5

Coli de tipar: 15.625

Coli editură: 7.8125

Lucrarea conține 250 de pagini

Tipografia Universității Naționale de Apărare „Carol I“

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București

Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93

E-mail: cssas@unap.ro, Adresă web: <http://cssas.unap.ro>

0162/463/2009

C204/2009